

STELLA DE MODOS
CONCIONA N

DEOS. & Sanctos. OTEOS. & Deus. Hebreos. & fori
Patrios. & immortales. Elephon & unforare
Hoc est & nobis.

Omnia si perdas Christum seruare memeto

Quem si perdidideris non erit vlla salus

Qui quid agis prudenter age &
respice finem.

O quam praeclari flores, Virtus.
scientia, Mores

Discat qui nescit, discendo sapientia crescit.
Crescit et augetur si longior & sub habetur.

Monasterium quod in spiritualibus bene regitur
In temporalibus optime prosperatur.

Non est in viro confidenda est sed virtus
etiam.

Hoc est genus virtutis.

Viria
sermo
num.

Ignorantia pericula.

Infantia

Remia clamoribus.

Somnolenta locutio.

Digitorum demonstratio.

Capitis iactatio.

Digressio remota.

Horatio.

Quicquid doluit reges plorantibus

leprosi

Quo ponuntur naktus topalida.

in istis munda.

R. P. FR. DIDACI
STELLAE
HISPANI, OR-
DINIS MINORVM RE-
GVLARIS OBSER-
VANTIAE.

De modo concionandi liber.

Item; explanatio in Psalm. CXXXVI.
 Super flumina Babylonis.

*Fr. Laurentius Strobilius fidei Observa sum minoris
 hanc vultu. Rado.*

23538

BIBLIOTHECA
 SEMINARIUM
 SANDOMIERSKIM

COLONIAE.

In officina Birckmannica; sumptibus
 Arnold. Mylij.

Anno M. D. LXXXVI.

Cum gratia & privilegio Sacrae Caesaræ Maiestatis.

23530

BIBLIOTEKI

UNIVERSYTETU

WARSZAWY

WARSZAWA
UNIVERSYTET
WARSZAWY

ILLVSTRISSI-
MO ET REVERENDISS.

D. CAROLO CARD. S.
PRAEEDIS,

ARCHIEPISCOPO
MEDIOLANEN.

Domino suo Colendissimo.

IBELLVS Clarissimi Theo-
logi Fr. Didaci Stellæ, qui Mo-
dus concionandi inscribitur,
doctis pijsque viris eiusmodi
visus est, vt si in Italia imprimè-
retur, non paruam verbi Dei
concionatoribus allaturus esset utilitatem. Id
cùm per me conficiendum putassem, Illustri-
ssimam quoque & præclarissimam Ampl. tuam
delegi, cui librum dicarem; tum vt aliqua saltè
ex parte ostenderem, quantopere eam colam et
obseruem; tū quia nemini magis conuenire vi-
debatur de ratione concionandi liber, quàm
ei, qui tot iam annis sacrum, præclarumque ver-
bi Dei prædicandi munus restituere, & ad anti-
quam sanctamque rationem reuocare, non solū
& monitis, sed etiā exēplo suo conatur. Ne sper-
nat optimus, & benignissim^o Pastor exiguū, ouī-
culæ suæ fructū, illudque mihi largiatur (q̄ singu-
laris beneficij loco ducā) vt me Deo opt. Max.
comēdet. Dat. Med. vi. idib. Maij. M. D. LXXXII. II.

*Illustriss. & Reverendiss. Ampli. tue
Devotissimus servus*

Carolus Ferrarius.

APPROBATIO
CVIVSDAM SACER.
DOTIS EX SOCIETA-
TE IESV,

Sacrae Theologiae in Mantuano Carpetanorum
collegio eiusdem societatis professoris.

DE mandato regij Senatus, legi
hunc librū, qui: Modus Con-
cionandi, inscribitur: cui anne-
ctitur expositio quēdā in Psal.
136. à Reuerēdo admodum pa-
tre Didaco Stella ordinis Minorū, viro do-
ctissimo, & egregio verbi Dei declamatore:
& cū eū diligenter euoluerem, nihil, quod
orthodoxae fidei aduersetur, reperi. Multa
verò, quae cum vtilitate maxima, etiā peritis-
simi sacri Euangelij præcones legere possint,
& quae, si sedulò lectitauerint, nō minimam
vtilitatem eis afferent, vt cū laude, & exacte
suo fungantur officio. Et ob id dignum cen-
seo, qui semel, & sepius typis mandetur. Man-
tuae Carpetanorum in Collegio societa-
tis Iesu. 13. Kalend. Mar-
tias, anni. M. D.
LXXVI.

MODVS

MODVS CON- CIONANDI.

De bonitate concionatoris.

Caput I.

 SUPERVACANEVM quidem
esset, prædicationis munus com-
mendare, cum satis, superque à
Christo Domino fuerit com-
mendatum, ut alijs omiſſis in il-
lo duntaxat se exercuerit. Hoc *Marc.*
egregium & penè diuinum munus prædican- *16.*
di commisit Deus Discipulis suis, præcipiens il-
lis, ut vbique gentium verbum Domini prædi- *Matth.*
carent. Et ad hoc potissimè fuere vocati, ut ho- *4.*
minum piscatores, & Prædicatores fierent. Qui
igitur ad tantum, tamque sublime munus (Dei
beneficio) vocatur, primum omnium obseruet
oportet, se magistrum virtutum & exemplar om-
nibus propositum, ut alij boni efficiantur. Vn-
de iure primo omnium in concionatore boni-
tas & integritas vitæ est spectanda. Absolum e-
nim esset & ab omni ratione alienum, ut qui se
magistrum virtutum autumat, in eisdem in-
strui indigeat. Sutor enim aut quiuis alius me-
chanicus artifex suam artē non exercet donec
eam callet. Non secus verbi Dei concionator,
cuius muneris est alios docere, debet munus
hoc exercere si virtutum inops & vacuus sit.
Suggestum enim ascendens virtutum opulen-
tam officinam aperit, & arma ad vitia oppri-
menda sumit. Vnde D. Hieronymus ad Nepo-
tianum de vita clericorum, & D. Gregorius de

M O N V S

cura pastoralis, dicunt, ad hoc officium minime idoneos esse qui virtutibus non sunt instructi. Et licet virtus multis nominibus ab omnibus sit amplectenda: peculiariter tamen eam debet habere concionator, tribus de causis.

- Prima ne sibi ascribatur illud Pauli: Qui alios doces, te ipsum non doces? qui prædicas non furandum, furaris? Verbi namque Dei auditores irrident prædicatorum doctrinam, quæ vitæ non consonat, cum aliud docent, aliud verò præstant. Iuxta illud Gregorij: Cuius vitæ despicitur, restat ut prædicatio contemnatur. Iudas Iacobi filius nimis audacter Thamar nulum suam igni tradi iussit: verum postquàm illa baculum & armillam (quæ erant sui peccati signa) ad illum misit, miratus confususque dixit: Iustior me est. Et statim consilium mutavit, rigidamque sententiam reuocavit. Ioab etiam cum nuncium ad David regem misisset, ut illi aduersum belli euentum renunciaret, & militum in accedendo ad murum temeritatem significaret, eum sic est allocutus: Si eum videris indignari & dixerit, Quare accessisti ad murum? Dices. Seruus tuus Vrias mortuus est. Cuius delicti memoria fuit in causa, ut David animi impetum moderaret, & iram cohiberet. Ignominiosum enim & minus honestum erat, ut qui tale ac tantum facinus patrauerat, Vriam præclarum ac nobilem ducem occidendo, seruorum leues culpas puniret. Adhibenda igitur cautio est, ne, dum aliorum vitia reprehendendus, ipse eiusdem vitij inculpandus venias, sicut Ioab, & Thamar fecere. Carere enim debet omni vitio, qui in alterum dicere paratus est. Et sic Christus Dominus, illis qui mulie-

mulierem de adulterio arguebant, dixit. Qui *Io. 18.*
 sine peccato est, mittat in eam primum lapi- *3. Reg. 6.*
 dem. In templo Salomonis emunctoria erant
 auri purissimi: sic concionator, qui aliorum vi-
 tia reprehendit omni vitio & reprehensione ca-
 rere debet, & instar electri purissimi esse. Vnde
 Paulus: Castigo corpus meum & in seruitutē *1. Cor. 9.*
 redigo: ne fortē, cū alijs prædicauerim, ipse
 reprobus efficiar. Cū Redemptor noster do-
 ctinæ suæ veritatē Iudeis ostēdere vellet, prius
 de se fatū: Quis ex vobis arguet me de pecca- *Ioan. 8.*
 to? Qui cū nihil inuenissent, dixit eis: Si veri-
 tatem dico vobis, quare non creditis mihi? Nul-
 lam sanē poterant excusationem asserre, illum
 non audiendo: cū ipsius doctrinæ veritatem
 & vitæ sanctitatem, conuicti fateri cogerētur.
 Vt igitur hoc ministerium aptius exercere pos-
 sis, te virum probū & virtutibus insignitū præ-
 beas oportet: vitia nempe extirpando & virtu-
 tes hominum animis imprimendo, ne quis ea-
 dē tibi vitia obijciat. Quod si talem te gesseris,
 maximos & vberimos ex ea re fructus percipi-
 es. Magni autem refert ad hoc præstandum, vt
 concionator bene erga populum audiat.

Secunda ratio est, quoniam præcipuus Evan-
 gelicæ promulgationis finis & scopus & qui
 maximē à concionatore debet esse intentus, est
 animarum salus: quod quidē fit si animos alio-
 qui confractos & languentes commoueat, exci-
 tet & inflammet, dum eos ab inueterata consue-
 tudine peccandi euellit, & ad poenitentiam al-
 licit, & ad veram compunctionem & lacry-
 marū effusionē eos trahit. Nefas enim est alios
 vt moueas, nisi te prius ipsum moueas. Gallus
 prius se expergefācit, alis corpus concutien-

M o d u s

de, quàm sublimi cantu alios excitet. Ignis etiam prius in propinquiora agit, quàm in longè distantia. Eiusmodi spiritus & animi affectus prius debet te inflammare & commouere: quàm audientium animos incendas. Vocis quidem subiectum auditus est, & verba quæ non ex animo, sed ex ore dumtaxat prodeunt, ibi sistunt, neque amplius progrediuntur. Quapropter si cupis vt verba tua vim & energiã habeant, & non solũ aures, sed & audientium animos pertingant: oportet vt ex animo proferantur, & vt intrinsecus sentias, quæ alios doces. Cor enim cor alloquitur, & audientes mox coniectant & sentiunt, quod ex animo loquaris. Tunc enim concionator mouet, cum ipsius verba quasi iaculũ cor audientis feriunt & excitant. Num carbonem nisi ignitum præstes, aduret? Nequaquam. Expedit te, dum alijs prædicas, à peccati noxa solutũ esse. Grauius enim peccat, qui hoc concionandi munus in mortali exercet. Nam licet recta conscientia sufficiat ad prædicandum sine nouo crimine, ad audientium tamẽ affectus excitandos plus requiritur. Propterea quæ tibi expedit spiritualem deuotumq; virũ esse, & feruidum & orationis, contemplationisq; studio vacare: vt ea quæ dicis, spiritu proferantur, & audientium corda incendas.

Tertia ratio est, ne vincaris à tentationibus & à persecutionibus, quæ à perfidis & detractoribus hominib. infligũtur: vtpote inuidis, obrectatoribus, & improbæ mentis, qui oblatrant, & petulãti lingua omnes insectantur. Obserua igitur tui muneris esse, animas quæ Diabolo inseruiunt, & quæ sub eius vexillo militant, in viam salutis reducere. Et insuper, quod mili-

CONCIONANDI.

militas nō aduersus imbelles & inermes quos
 que homines, sed aduersus eos, de quibus signi-
 fer Apostolici ministerij ad Ephesios scribens
 dicit: Non est nobis colluctatio aduersus car- *Eph. 6.*
 nem & sanguinem; sed aduersus principes, &
 potestates, aduersus mundi rectores tenebrarū
 harum. Vnde quaque ergo oppugnaberis, hinc
 Infernus, hinc deprauatorum & obstinatorum
 adstat caterua, qui maledictis & petulantissi-
 mis suis insectantur linguis. Ideoque statim
 Apostolus subdidit: Propterea accipite arma-
 turā Dei, vt possitis resistere in die malo. Virtu-
 tum armis indiges, quibus aduersarij sunt pro-
 fligendi: quibus muniri debes, ne ab eis vin-
 caris. Præstantissimus omnium concionator
 Paulus fuit: & inter omnes Apostolos maximè
 exagitatus, & à maledicis quidem oppressus.
 Comitatur itaque Euangelicum concionatorē
 assidua persecutio. Sed beat. Apostolus sicut in
 hoc munere reliquos antecelluit, ita oppressus
 & tentatus est. Vnde ad Corinthios scribens de *1. Corinth.*
 se dicit: Abundātius illis laboraui. Et alibi eis- *15.*
 dem dixit. Nolumus vos ignorare fratres de *2. Cor. 1.*
 tribulatione nostra, quæ facta est in Asia: quo-
 niam supra modum grauati sumus, supra virtu-
 tem, ita vt tæderet nos viuere. Et in Dominica
 sexagesimæ, in qua Ecclesia de prædicationis mu-
 nere mentionem facit in Euangelio, ipso die *Luc. 8.*
 legitur Epistola in qua longè lateque labores *2. Cor.*
 & afflictiones ipsius Euangelicæ doctrinæ prin- *11.*
 cipis Pauli enarrantur. Familiare enim est &
 maximè consuetum, vt quo quis in hoc mune-
 re præstantior est, eo plures illi emulentur. Nec
 adhuc visus est concionator egregius atque pe-
 culiaris, quin durè agitatus fuerit. Hoc licet

M O D V S

perspicere in Esaia, Ieremia, Ezechiele, Elia, Michea, Amos, Athanasio, Origene, Chrysostomo & D. Bernardino, & alijs huius nominis, qui nimis atrociter fuere persecuti. Hic ultimus fuit coram Martino Quinto Pontif. Max. falso crimine accusatus, quod faceret populū idolatrare. Prædicti etiam Prophetæ pro veritate tuenda durissimam mortem adierunt. Athanasius verò, Origenes, & Chrysostomus in exilium missi sunt, & pleraque alia opprobria pro ipsa veritate tuenda perpeffi sunt. Hac etiam nostra tempestate possemus quidem adducere quosdam in hoc munere illustres, quos mundus deiecit, illorum nomini perpetuas tenebras offundendo: ea est rerum vicissitudo. Quod si ita se res habet, ingens temeritas est cum talibus ac tantis aduersarijs bellum gerere: si nullis neque patientiæ, neque fortitudinis, aut aliarum virtutum prædijs munitus sis. Periculosum sanè concionatoris munus est maximisq; periculis obnoxium: ideoque oportet, vt ad Deum confugiat & illi semper adhæreat: quandoquidem ad eum spectat solidas populo veritates prædicare, quas mundus odio prosequitur. sibi que persuadeat tunc suum munus non rectè exercere, cum detractores & æmuli desunt. Diuina tamen aspirante gratia hæc omnia superabit. Nam licet virtus per aliquod tempus depressa iaceat, tandem caput erigit. Tempus enim omnium rerum medicus est: interim tamen spem & fiduciam in Deo habeto. Reliquum est vt receptui canamus, dum illud D. Gregorij retulerim in hæc verba dicentis. Ne immoderatis laudibus erigamur, plerumq; summo redemptoris

CONCIONANDI.

4

demptoris nostri moderamine detractio-
nibus lacerari permittimur: vt cū vox laudantis
eleuat, lingua detrahentis humiliet. Prouiden-
tia namque diuina factum est, nec non & ines-
tabili eius misericordia ordinatum, vt dum ex
vna parte sunt nostræ doctrinæ, & prædicationis
laudatores, ex alia sint detractores & inui-
di: vt, sic oppressi, animi elationem fugiamus.
Debilis quidem natura est, quam sic subleuare
debet.

De scientia & studio concionatoris.

Cap. II.

VT recta serie procedamus, postquam de
de bonitate concionatoris diximus: sub-
sequitur, vt de ipsius studio, & scientia non-
nihil dicamus. Psaltes ille Dauid, vt benè no-
tat Diuus Ambrosius, postquam dixit. Beati
immaculati in via, qui ambulant in lege Do-
mini: postquam locutus est de virtute, subiun-
xit dicens: Beati qui scrutantur testimonia eius.
Prius enim de ipsa bonitate, mox de ipsa scien-
tia locutus est. Idemque in Psalmo centesimo
decimo octauo dixit: Bonitatem & scientiam
doce me. Quo loci quamuis Dauid ipse à Deo
maximo petit, vt illum doceat scientiam: (si-
quidem nihil omnino sine eo haberi potest,)
adhuc tamen & literis vacare, & sub præce-
ptorum doctrina substitui, & libros euolue-
re, insuper egregijs quibusque concionatori-
bus subijci oportet. Deo namque placet, vt
vicissim quidam alijs subijciantur, & quod li-
teris incubant, & libros insuper euoluant. De-
bet ergo studere & laborare: nec omnia ad ora-
tionis auxilium remittere. Vt quidā temerarij,
tentan-

M O D V S

tentantes Deum faciunt, quorum quidem instantiam & insolentiam egregiè satis D. Aug. in præfatione librorum de doctrina Christiana confutat. Expedit itaq; concionatori varijs scientijs delibutum esse. Namque Esther reginam pedissequæ comitabantur & vni innitebatur, altera verò procidentia in humum indumenta gestabat. Sacra scriptura est quasi quædam regina, quæ alijs insuper scientijs comitari debet. Concionatori itaque expedit (siquidem sacre scripturæ interpret est) vt scientijs alijs præditus sit, atque perdoctus. Nam illi qui liberalibus artibus aut scholastica Theologia exuti intrepidè sacram scripturâ aggressi sunt enodare, in plerosq; lapsos errores cernimus. Igitur tam liberalium disciplinarum quàm Theologiæ concionatori cuiq; expedit nō ignarum esse. Insuper & historiarum notionem habeat oportet. Et quia orator erga populū extat, Rhetoricam & eloquentiam vtpotè natiuam & acquisitam teneat oportet: & plerumq; insuper rerum humanarum calleat, vt rerum fabrilium varia nomina, etiam horum instrumenta, deniq; rerum vniuersitatem tenere studeat: vt cum inveniendæ fuerint comparationes, ne impropria & absona applicet. Nimirum acturus de præda venatione, bello, nauigatione, aut de alijs quibusque mœchanicis artibus & de instrumentis earum & hisce similibus. Ad hoc enim vt congruus de rebus istis sermo fiat, oportet quidem eas nosse, ne earum artiū fabri, impropria suis aptari artibus videntes, irrideant. Verum quonam pacto assiduum Apostolorum naufragiū significabis, cum tamen quidnam carchesium, & rudens, quid sentina, & clauus sit, prorsus igno-

gnōres? Et sicut dicere coepimus scholasticam
 Theologiam scire tenetur, non ut arduas & acu-
 tas nimis in eo loco quæstiones disputet: sed ea
 opus est duntaxat ut abscondita sacræ scriptu-
 ræ mysteria cognoscat, & indagando ea pene-
 tret: & insuper ut quàm prædicat doctrinā, pro
 viribus defendat, & deinde ut modeste, casteq;
 loquatur. Sine cuius fundamento nō poterit se
 sustinere. Et prope quidem est ut erroneas, fal-
 sas, dissonas ve aut subobscuras propositiones
 doceat, aut ut eiusmodi terminis scandalū pa-
 riant. At concionatori cum expediat, in quacū-
 que scientia peculiare sibi comparet doctore,
 cuius dictis & assertis alludat: præstat inter scho-
 lasticos. D. Thomas & inter Ecclesiasticos D.
 Chrysostomus. Hi namque duo doctores sint
 concionatori præ omnibus alijs tanquam fami-
 liares & sodales. Ille namque varijs & acutis
 disceptationibus indagando veri culmen attin-
 git, ut est mos scholasticorum: & inter omnes
 D. Thomas morales conceptus ad pulpitu-
 spectantes melius excitat. Nam si illud de quo
 habet concionator pertractare de vitijs, aut de
 virtutibus sit, & concionatoris munus sit &
 vitia taxare, & virtutibus alios instruere (sicut
 & Beatus P. Franciscus in viuendi formula tra-
 didit loquens de prædicatoribus dixit, annun-
 tiando eis vitia & virtutes, pœnam & gloriam)
 quis inter scholasticos hoc idem pertractat si-
 cut Thomas in prima secundæ? Hunc quidem
 librum inter reliquos D. Thomæ præ oculis
 semper habeto. Nam si aduersus peccatum &
 eius malitiam insurgas, quæ materia tritissima
 est & quæ passim se offert pertractanda: quis præ-
 stantius & luculentius id ipsum peragit quàm
 D. Tho-

M o n v s

D. Thomas prima secundæ, à quæstione septuagesima prima, usque ad nonagesimam quæstionem? Verum si de admirabili Redemptoris nostri vita habes pertractare, quis tam longè, lateque quam ipse D. Thomas in tertia parte sermonē facit: utpotè de Christi incarnatione, & eius Natali, circumcissione, baptismo, tentatione, conuersatione, miraculis, transfiguratione, Passione, & Gloriosa Resurrectione? Hæc omnia sapissimè se offerunt prædicanda: & inter omnes Diuus Thomas planè id ipsum discutit, & optima serie utpotè lucidissimis assertionibus in quolibet voluminis articulo disponit. At verò inter Ecclesiasticos Doctores sufficit Chrysostomi nomen audire, ut eum quisque concionator maximi pendat. Qui quidem pro sua singulari eruditione & dicendi lepore tale nomen sortitus est. Ipse namque inter omnes diuino quasi numine adiutus doctrinam suam optimè conditam & aptatam nobis proponit: ex Euangelij contextu moralem doctrinam deducendo & plerunque mirificè digrediendo & congruentissimè scripturæ loca aptando, purè, & gratis comparationibus, per modum similitudinis. De quo nonnihil vè prædicem, libenter quidè fateor inter ipsos Ecclesiasticos tam priscos, quàm neotericos Doctores primas tenere. Præter ipsam scholasticam Theologiam (quàm ut fundamentum nostræ prædicationis supposuimus) Euangelicus concionator in euoluendis sacra scripturæ voluminibus maximè debet esse versatus, iterum ac iterum sacra Biblia euoluendo. Hos tamen si placet simul euoluere licet, Nicolaum de Lyra, Abulensem, Dionysium Carthusianum

CONCIONANDI.

vel Caietanum, literæ contextum probè intelligendo: nec non & eius dubia. Hugonistamè Cardinalis & Lyræ morale abhorreat & fugiat: quorum quidem moralitates ad placitum depingunt. Ad literæ tamen intelligentiam præstabit Catena aurea S. Tho. in Euangelia. Et Caietanus in eadè, Claudius Guillardus, & Ioannes Senius, Regulæ intelligendi scripturâ sacram per fratrem Franciscum Ruyz Vallisoletanum, Abbatem S. Facundi etiam iuuabunt. Ad literam autem enodandam, & ad moralitates deducendas omnes doctores sancti conferunt. Hi sunt, Augustinus, Chrysostomus, Bernadus, Gregorius, Bonaventura, Basilii, Athanasius, & cū his Origenes, Beda, & quæ nos nuper edidimus de vanitate sæculi & super sanctum Lucā. Hugo de sancto Victore, Laurentius Iustinianus, si tamen sit correctus & à plurimis erroribus expurgatus. Ioānes Ferus in Pentateuchū, & in Matthæū, & Ioannē, insuper & reliqui doctores. Veruntamē cū supra dictū sit quod materia concionatoris est de vitijs & virtutibus agere, præstat Guillelmi Peraldi, de vitijs & virtutibus, quædā summula: quāvis tractatus de vitijs præstantior est, quā ille quem de virtutibus edidit; qua quidē summula non debet carere concionator, quin sinu gestanda est & lineis ubiq; signanda: & insuper sancti Euangelij loca adnotare, quæ suis materijs congruenter aptari possunt. Valet etiā ad historiarū notitiā Iosephus, quia tractat de scriptura in lib. de bello Iudaico. Et Textoris officina ad varias historias iuuabit. Interim tamē nō possū nō aduersus eos insurgere, q. perstant adhuc dicētes, verbi Dei concionatores libris abūdare non debere, qui scādali-

zantur,

M O D U S.

zantur, & obtreant, cum librorum sarcinas deportari cernunt. Quasi verò prædicationis hoc munus abiecius & minoris momēti esset, quàm fabri ferrarij, aut lignarij ars: & sic de alijs sordidis artibus: quibus quidem exercēdis plusquam instrumentorum sarcinas baiulare cernimus. Huiusmodi libri prædicationis ministerij huius quasi quædam instrumenta sunt, quomodo eis carere licebit? Qui ergo tantum munus exercere debet, eum non ignarum esse oportet. Scire autem non poterit nisi assiduīs lucubrationibus diu, noctuque literis incumbat, quibus cum maximam familiaritatem habeat oportet: publica, forensiave loca abhorrens.

De materia prædicationis.

Cap. III.

OMNES quatuor sacrę scripturę sensus, ut potè Literalis, Moralis, Allegoricus, & Anagogicus, omnes, inquam, probatissimos, & egregios esse fateor. Verum concionator illis duobus literalī, scilicet, & morali, plerumque uti debet. Quamvis antiqui Doctores, ut sunt Augustinus, Ambrosius, & Origenes, & huius nominis alij, tam Græci, quàm Latini, allegoricis, anagogicisue vſi fuerint. Insuper & Apostolus in suis epistolis, peculiariter ad Galatas, & ad Hebręos. Nec id ipsum assertis nostris obstat. Nam in principio, & coadunatione sacrosanctę militantis Ecclesię, Ethnicis, & Iudæis maxime congruebat sermo allegoricus: ut lex Evangelica magis, ac magis stabiliri & confirmari posset, & nouella fidelium germina crescerent. At verò cum his nostris temporibus Eccle
się

CONCIONANDI.

fias plātæ vberri mos fructus edidēre, modò nō
 ſtra concio nō Ethnicis, quin potius ad fide-
 lium conuertitur animōs: qui quidem fideles
 quamuis ſint piaculis debilitati, & criminibus
 cooperti, & languoribus delibuti, modò con-
 cio natōr maiorem fructum faciet, ſi moralem
 doctrinam prædicauerit, qua quidem & crimi-
 na taxantur, & virtutes docentur. Verū mor-
 talibus doctrinis vt abūdes, albeolū, ſeu quā-
 ternionem habeto, alphabeticis characteribus
 ordinē ſignatum, & manu tēto calamo, in euol-
 uēdis ſacris, & Eccleſiaſticis Doctoribus, ex eis
 quæcūque notatu digna ſunt excipito, ſerie
 iam alphabeti dicta, vt quæ ad auaritiā ſpē-
 ctant, in verbo (Auaritia) & quæcūque ad cha-
 ritatem faciunt, in verbo (Charitas) & ſic de
 alijs. Præſtiterit etiam aliū in ſuper habere cō-
 dicem, ſeu albeolum, in quō quidem pēr totius
 anni Euāgelia diſcurrens, quæque literæ con-
 ſentanea tibi videbuntur, percipies, & ad pro-
 poſitum applicabis. Omne ſtudio omnisque
 opera non ſufficit, niſi Euāgelicus conciona-
 tor natiuam habeat prudentiam, & conſilium,
 quamuis maximus Theologus ſit. Hactenus ta-
 men hēminem in ſacra ſcriptura illuſtrem, &
 præclarum vidimus, & in hoc prædicationis
 munere inſignem, quin ſingulari viguerit iudi-
 cio, & ſubtili ingenio excelluerit. Et ſic non de-
 bet ad prædicandum mitti ille, qui iudicij in-
 ops, & cōſilij expers, diſcerniculo priuatus exi-
 ſtit. Cæterum de ſe hoc intelligat, ad tantum,
 tanque præclarum munus non proprijs meri-
 tis fuiſſe volatum. Certum enim eſt quod ille
 qui mutilum, & diſperſum habet iudiciū (quā-
 uis literis delibutus ſit, & ſanctitate præditus,
B
propē

M O D V S

propè est, vt in varios, plurimosque incidat errores, risumque moueat: & tandem scandalum tumultumque ariri faciet. Itaque discerniculus & verborum delectum habere debet, vt quæ in voluminibus habentur congruentia eligat, & in signatum locum excepta reponat. Caterum qui minus idoneus est, quam vt hæc ipsa re efficiat, & discernat, aut eo sit ingenio, vt suis locis applicare nesciat, id quod optimè quadret, ita vt ipsa iactura optimè consuta maneat, in congruentissimum sibi erit tantum munus adire.

De sensu literali. Cap. IIII.

ID verò, quod concionator tenetur facere, primum quidem est, Euangelij literam probe callere, quam nimirum habet prædicare, secundum illud D. Hyeronimi in cap. 4. Prophetæ Amos. Dabemus scripturam sanctam primum, secundum verò literam intelligere. Nec eo duntaxat contentus sit, si per Missale viderit Euangelium, veruntamen Biblia consulat in suo originali, nec non & ante habita verba perlegat. Nam, vt idem ipse D. Hieronymus ait, ex antecedentibus, & subsequentibus, colligitur verus scripture sensus. Nec satis est, si ipsum originale textus Evangelici viderit, sed alium insuper Euangelistam, si idem pertractat consulat: quia (vt Augustinus ait) in vnus Euangelistæ expositione videndum est, quid alij Euangelistæ dicant, cum ille locus exponitur. Vnus namque Euangelista, est quasi alterius commentum, & eum luculenter exponit. Quod si Petri negationes nosse desideras, quas S. Matth. scribit, Marcum consultito. Mox si ciuitatem illam, de qua Matthæus ait: Ascendens Iesus nauiculam venit in ci-

*Sup. c. 25.
Matth.*

*Augu. li. de
adulterinis
coniugijs c.
11. & 12.*

Matth. 9.

in ciuitatem suam: quænam ciuitas sit, scire stude, consule S. Marcum, qui eam Capharnaum appellat. Et sic de reliquis. Videre tamen maxime licet, quorsum parabola tendant, & ad quemnam finem dicta sint. Insuper & doctrinam, quam habet prædicare, quò tendat præuideat oportet. Defectu cuius, plerosque aberrasse periculo compertum est, peculiariter in parabolarum dilucidatione: ob cuius etiam defectum totidem offenderunt in illius Prodigii filij parabola expositione. Cuius quidem parabola initium si probè conspexeris. Pharisaorum calumnijs, & detractationibus innititur, cum Christo Domino obtrectabant, dicentes: Hic peccatores recipit, & manducat cum illis. Vbi illud pronomen demonstratiuum, hic, Christum demonstrat, qui peccatores illos recipiebat. Modò in illa parabola, quæ est huius obtrectationis responsio, pater ille qui recipit filium prodigum, Christus est, qui peccatores ut clementissimus pater recipit, hi sunt qui à Christo pascuntur, & Christus qui pascit eos. Maior autem filius, significat Phariseos, qui murmurabant. Et responsum patris, cum dixit: Fili tu semper mecum es, est Christi responsum ad Phariseos, quo cum concludens, probè colligit factum esse, & se peccatores recipere, & cum eis manducare. Veruntamen quoniam longè, lateque hanc eandem parabolam in nostris enarrationibus super Lucam perstrinximus, nolumus hic moram facere. Vnum si possum adnotauerim duntaxat, nempe quorundam vaeordiam, qui huius parabola verba, exactumque finem quò tendit, non pensantes, nec vnde habeat ortum, in eam plerique venerunt sententiam, ut dicerent, maioris filij ob-

M O D V S

tractationem & patris responsum, ad ornatum
 parabolæ poni duntaxat : In hoc hæsitantes,
 qui putabant filium maiorem, verè iustum es-
 se. Cùm tamen secundum æstimationem suam
 & populi reputationem, solum instar Pharise-
 orum extitisset. Plures alij dixerunt, vitulū illū
 saginatum, Christum Dominum esse, in ara cru-
 cis torridum, & pro nobis liuore confectum.
 Quos interrogo, si Christus, pater ille est, vt vi-
 tulus saginatus erit? Hi verò iuxta hoc nomen
 patris hæsitantes, quod quidem eterno duntax-
 at, celestique patri ascribunt præsentem para-
 bolam de patris æterni erga peccatores mise-
 ricordia, debere intelligi, affirmant. cū Christi
 Domini intentum in hac parabola nequaquā
 eiusmodi sit. Pharisei namque non murmura-
 bāt de Deo, propterea quod misericors, & pius
 esset: sed de Christo duntaxat, quem Deum esse
 non credebant, siquidem cum improbis & pec-
 catorib. incedebat. Quod si obiter Redemptor
 noster suam nobis pietatem, & misericordiam
 vult ostendere, quoniam supra modum pecca-
 tores diligebat. Verū quod Christus eis pro-
 bare intendebat, nimirum erat, quod benè face-
 ret, si cum peccatoribus incederet, & manduca-
 ret, quemadmodum ille pater probè fecit, qui
 filium prodigum suscepit, & pavit. Et con-
 sequenter eos arguendos fore qui de optimè
 facto murmurabant. Nonnulli verò in Domi-
 nica tertia post Pentecosten in ea parabola
 de illo, qui centum possidebat oues ad hunc
 modum exponunt, dicentes, quod Christus
 pastor omnium, relictis nouem Angelorum
 Choris, venit in mundum, vt errantem ouem,
 nempe hominem in gremiū reduceret. Si Phari-
 sæi

CONCIONANDI.

ſæi Chriſto quicquam imponerent, eò quòd re-
 liquit Angelos, vt cum hominibus communi-
 caret, benè quidem iſtorum ratio habuiſſet: mo-
 dò Phariſæi ex eo, murmurabant, quòd pecca-
 tores reciperet, eos contemneret. Vnde liquet
 ab hominibus ad homines, non autem ab Ange-
 gelis ad homines, comparationem fieri. Iohan-
 nes verò Ekius in Homilijs in hanc Dominicā
 pleraque nimis irrationabilia congerit: quæ ò-
 nia ex quibusque iam priſcis nec infimæ notæ
 Doctoribus traxit, quos ſui honoris gratia præ-
 termitto. Hæc omnia, & huiusmodi alia ema-
 nant ex nimia inconfideratione eorum, quæ
 maximam poſtulant attentionem, nec quòd ver-
 ba Chriſti pergāt intelligentes, nec dictorum
 cauſam examinantes: quæ omnia maxima cum
 vigilantia ſunt penſanda, & oculatiſſime inſpi-
 cienda, & maximè parabolarum interpretatio-
 nes. Reliquum eſt, in varios prolabi errores,
 qui hæc non conſiderant, & pleraque irrationa-
 bilia ſari, vt audiſſe me fateor quosdam de ſe
 non nihil exiſtimantes, qui egregios ſanè con-
 cionatores ſe prædicant, dum magnam populi
 turbam ſibi aſtare cernunt. Nequit inſuper il-
 lius vineæ parabola in Dominica ſeptuageſi-
 mæ intelligi, niſi videris prius capitulū, quod
 antea S. Matthæus ſcribit, cum iuuenis ille Chri-
 ſtum interrogauit, quid ſibi faciendum foret,
 vt vitam æternam conſequeretur, collatis illis
 cū D. Petri verbis plana erit hæc parabola: aliàs
 ſub obſcura erit. Nec illud facilè intelligetur.
 Erūt nouiſſimi primi. Et illud: Multi ſunt voca-
 ti, Et inſuper priorū murmuratio. Abſint à no-
 bis pleraq; concionatorū figmenta, quæ audiſſe
 me fateor, & eatenus aures noſtras offenderunt

Matth.

20.

Matth.

19.

M O D V S

& mentem turbatam reliquerunt, ut abire pro-
tinus compulsus fuerim, miratus huiusmodi
modicę mentis hominibus tantum munus com-
missum fuisse. Hoc duntaxat articulo, vltimam
his manū imponam, nec plura congerā exēpla.
Te exhortor, ô concionator, iterumq; moneo,
ne sacra explicans verba, quicquā falso Deo im-
ponas, & verum, literalemq; sensum ne torque-
as, & quæ nusquam Spiritus sanctus excogita-
uit, dixeris. Delirium enim est pro tuo libito sa-
crā scripturā interpretari, & germanū sensum
deprauare. Hoc enim audientiū aures maximē
offendit. Denique postquam malē audieris a-
pud eos, & pro stulto habitus fueris, nescio an
eorum animos moueas, cū adhuc eis molestus
fueris, & pene scandalizati remanserint.

Secundò notandum est iuxta hunc literalem
sensum, & in parabolis peculiariter, in quibus
maior extat difficultas, quòd semper attendat
concionator præcipuum parabolę intentum,
& finem, & quò Christi verba tendant, relictis
eisdemmet verbis, quæ ad ornatum parabolę
adduntur, secundum regulam, & sententiam
D. Chrysostomi, à quo nonnulli videntur de-
uiare. Qui quidem pleraque inepta congerunt
& nullius momenti puerilia pensitant. Fingūt
enim cū dicitur in illa parabola: Commoda
mihi tres panes, Patrem, Filium, & Spiritum
sanctum significari: Et alij, Fidem, Spem, & Cha-
ritatem ostendi. Hi verò qui huiusmodi non
offenduntur, cognoscant se consilij vacuos es-
se, & omnino expertes rationis. Plerique verò
alij in illa parabola de decē virginibus, quare
quinque fatuæ, & quinque prudentes, dicunt?
quas quinq; sensus nūcupant. Alij verò cur no-
nagin-

*Homil. 48.
in Matth.
Luc. 11.*

Matth. 25.

Luc. 15.

naginta oves in deserto relictæ sunt, quærîtâr: tandem in verba hæsitantes (vtpotè in nouenario numero) dixerunt nouè Angelorû choros esse. At verò quò illa parabola de quinque virginibus fatuis, & quinque prudentibus tendat? Illud quidè est vt nos ad bene, honestèque viuèdum excitet: & hoc vbique, & semper, si quidem diem neque horam nescimus. Haud tamè tēporis iacturâ faciamus, in posterû penitentiâ differentes, ne forsân præter spem iudex adueniens nobis strictissimam exigat rationē. Quòd si præter hanc ipsam doctrinam, quæ præcipua est, nonnulla alia documenta ex hac parabola licet deducere. Cæterû disceptare, cur quinque & quinque dixerit, nimirum hoc est temporis iacturam facere. Christus namque Redemptor noster, verborum vrbaneitatem obseruauit: sat enim erat decem virgines signare, vt nuptias cū iubilo celebrarent, & quinque, & quinque ordinatam ducerent choreâ. Qui si centû dixisset, nō ita vrbane, sed incōgrue locutus esset. Idemq; in parabola de illis tribus panibus. In honestū enim foret quinquaginta mutuas se panes. Et sanè ridiculum, si duobus saturandis duntaxat, quinquaginta panibus opus esset. Verum dixit: Commoda mihi tres panes, vt vrbane, congrueque loqueretur, ne fortè postea deficerent panes. Idem dicendum censeo de illis ouibus. Mille namque oves à paucis possidentur, infra centum verò non faciunt gregem: verumtamen quasi commune quidem est: differere autem cur centum magis, minusve non dixit, est tempus omnino consumere: nec aliud in hoc latet mysterium, præterquam quòd Redemptor noster, vt solet, vrbane

M O D V S

& politicè loquitur, & prudenter illud sanè intendens in ea parabola. Nam vt probè factum fuisse constat, quòd pastor ille relictis in deserto quibus, errantem quæreretur quem, & inuentam in humeris baiularet: siue illæ fuerint nonaginta, seu quinquaginta, quid ad rem? Eiusmodi satis superque probè facere, si peccatores hos recipit & cum eis manducat & incedit. In parabola autem de tribus panibus, assiduū nobis orationis studium commendat, & perseverantiam nobis in eamet suadet. Nam sicut ille, qui panes mutuauit, qui tempus opportunū nō spectauit, sed media confurgens noctis quiete, quo tempore omnes dormientes iacent, & quiescunt, ad hæc tamen quia molestus iā fuit assiduè ianuam pulsans, ille motus surrexit, & dedit illi panes, quotquot postulauerat. Non secus tecum agetur si molestus fueris, & in orationis studio continuus. Alias insuper parabolas referre possem, sed prædicta ad omnium exemplar sufficiant, vt probè concionator videat, quibus cura adhibenda sit, & quamam intacta relinquenda. His duobus notabilibus satis intelliget concionator tam parabolicum, quam literalem scripturæ sensum.

De morali sensu Caput V.

RELIQUVM est modò (vt enim superius tertio tetigimus capite, gemino sensu, vt-pote literali, & morali, quisque concionator uti debet) postquam præcedenti capite planè literalem sensum prælibauimus, aggrediamur modò pertractare nonnulla, quæ ad Doctrinā moralem facere videntur: quā quidem prædicare habet concionator, & congerie habita sermonem

CONCIONANDI.

11

monem ipsum adimplere, si audientium ceteri
prodesse studeat, & muneris sui debitum persol-
uere, quod maxime concionatorem mouere
debet. Moralis itaque sensus sic habet. Est utiq;
doctrina illa, quæ ex visceribus, & medulla cõ-
textus literæ deducitur, ad mores componen-
dos: absque eo quod sibi contradicat. Dixerim
absque eo, quod sibi contradicat: nã dum mora-
lizat, nihil contrarium sumet ei, quod in litera
li dixerit sensu. Exempli causa. Si prædicet Euã Mat. 22.
gelium feriæ sextæ, Dominicæ secundæ quadra-
gesimæ. In literali sensu, per vineam illam po-
pulus Iudeorum figuratur; & agricolæ, qui-
bus vinea illa commissa fuit, sunt quidem sa-
cerdotes templi, quibus Christus loquebatur.
Petierunt igitur ab eo: In cuius potestate hæc
facis? Nam euentes, & vendentes e templo eie-
cerat. In illa autem parabola vult eis significa-
re, quod pro suis maximis demeritis priuati ef-
sent autoritate illa, quæ q̃dem gentib⁹ traden-
da foret. Modò vineam illam regnum Dei nun-
cupauit, dicens: Auferatur à vobis regnũ Dei. Si
literam ipsam explicando dixeris: vineam i-
stam Ecclesiam esse, & volens moralizare hæc
eandem vineam, animam dixeris: iam tibi ipsi
imponis, & quod inficias eas planè conitat: nã
quod modò ais, negas. In sensu literali dicis
Ecclesiam, & in morali animam. Morale quip-
pe optimum, literali sensui non debet aduersa-
ri: quin poti⁹ in ipso fudari, & ab eo deduci ne-
cessum est. Et ita absque eo quod longè peta-
mus, morale quidem & doctrina illius parabo-
læ huiusmodi haberet. Vide tibi ò Episcopo, &
qui animarum curam suscepisti. Tibi namq;
Ecclesia data est, vt vberrimos feras fructus Do-

M O D V S

imino ipsius. Non utiq; Dominus eius creatus
 es: sed duntaxat cultor, & rector extas, & custos
 illius. Insuper aduerte quod hæc vinea non qui-
 buscunque, sed agricolis solummodo loca-
 tur, & quib. ministerij huius ratio suggerit. Hæc
 Ecclesia non est tradenda alijs, quàm sapientib.
 & studiosis viris, prudentibus, & beneme-
 ritis. Ad hoc autem vt Episcopus, vel anima-
 rum curam subeas, non sufficit te sacerdotem
 esse, verùm quòd sis agricola, necessum est. Nō
 sufficit presbyterum esse, sed literis insigni-
 tum: & insuper quòd sis præceptor & magister
 virtutibus delibutus. Cum tempus fructus ap-
 propinquasset. Hic rationem bonorum suo-
 rum, quæ receperunt, cū tempus appropin-
 quauit exegit. At tu quod alij non receperunt,
 exigere studes, siquidem infœcunditas tempo-
 ris in causa fuit. Aduerte maximè Dei pieta-
 tem, & misericordiam, qui tot, tantisque af-
 fectus contumelijs, & à persecutoribus iniurijs
 illatis, tamē nos tot, tantisque vijs aduocat. Hu-
 mana malitia contra Dei bonitatem certabat,
 inquit Chrysostomus. Hæc duo, scilicet ineffa-
 bilem Dei misericordiam, simul & humanam
 ingritudinem poteris intelligere, ac summa
 verborum copia ampliare: quæ quidē miseri-
 cordia, nostra radicitus crimina exhaust. Qui-
 nimò dona, & beneficia Dei in ijs eò magis cō-
 creuerant, quò magis in eis demerita pullu-
 labant: Siquidem filium suum ad eos misit. Ca-
 ue ergo tibi, ô Christiane, ne his ipsis inuolua-
 ris peccatis, &c. Cogitauerunt intra sering. S.
 Luc. Dic de peccatis cogitationū. Habebim⁹ he-
 reditatē. Ocupiditas inordinata, ô auiditas, ig-
 nis inextinguibilis quot mala suggeris? Hi sunt
 qui

qui dixerūt: Si dimittimus eum sic, venient Romani, &c. Adest hic latissimus campus auaritiæ, & ambitionem taxandi. Insuper aduerte quàm recta Dei iudicia sint. Nam ipsi met peccatores in se inferunt sententiam. Cuius quidem Christi Domini causa eò comprobata erat, vt in obrectantium, & detrahentium, manus eam tradiderit.

Verum quia in hac morali doctrina stat omne concionatoris fundamentum, atque materia, vt planius procedam, aliud insuper addam exemplum: Cum se obtulerit prædicandum Euangelium illud sextæ Dominicæ post Pêtecosten, quod sic habet. Misereor super turbā, istā &c. In quo quidem videre licet quanta cum frequentia ac diligentia verbum Domini nobis audire expediat. Quippe cū diuina Mar. 9. voluntas in eo innotescit, ac palam nobis fit, quam & summo studio insectari nos decet, si perenne optamus præmium consequi: vt turba ista faciebat, quæ irruebat anhelans, vt verbum Domini audiret. Vbi quidem præsto est correptio aduersus eos, qui maxima cum væcordia ad audiendum verbum Dei excitantur. In eo autem: Nec habent quod manducēt: nobis ostenditur, quanto maiore studio spiritualia prosequerentur: & quanto minus pro his temporalibus angebantur, si quidem vt verbum Dei audirent, de victu non curabant. Et in oratione Dominica, prius quidem postulamus: Adueniat regnū tuū: paulò tamen inferi⁹. Mat. 6. Panē nostrum quotidianū. Ideo Dñs ac Redemptor noster ait, Primū quærite regnū Dei &c. Liquet ex dictis correptionē in eos ferendā esse, q̃ pro salute animarum non laborantes, ardenti,

nimio-

M O D V S

nimioq; studio hæc temporalia appetunt . In eo autem: Misereor super turbam istam, significatur nobis misericordia, & prouidentia Dei, & etiã quod nostris fauet necessitatibus: absq; eo quod nimia curã nos adhibeamus. Et quod nobis omnibus non modò spiritualia, verum & temporalia suggerit, & circumque in particulari: quod si omnibus suggerit, non tamẽ gratia omnium, sed pro eis dũtaxat, qui in suis præceptis perseverant. Et quomodo eos non deserit qui ipsimet connectuntur, & astant. Qua quidem ratione filijs Israel pluit manna ad manducandum, & Eliam paup in deserto. Hoc idẽ apud Euangelistam Matthæum habetur, & per Psalmographum nobis ostenditur. In verbo autem: Si dimiserò eos ieiunos, deficient in via. Nobis ostenditur ac docemur quod ex nobismet nihil omninò possumus, nisi Deus faueat nobis: nec in his temporalibus, quæ ad huius molis victum spectant, quanto minus in spiritualibus poterimus? Namque si Deus manum suam auferat à nobis, perimus. In verbo: Quis poterit istos satiare in solitudine? Humana quidem fragilitas nobis depingitur, ac modica fides significatur. Quapropter omnem spem sitã, locatãquẽ in Deo habere nobis conducere. Ceterum si deprauatam rationem consulamus dumtaxat, plerunque diffidimus. Hi namque qui temere in Domino confidentes adhuc sese mundo tradiderunt, taxandi quidem sunt. Vt illi ab vrbe Bethulia fecere Deum tentantes, qui cum Assyrijs pactum inierunt, sese Holoferni tradituros, si intra quinque dierum spatium eis Deus non opitularetur. Quod cum audiuit Iudith, moleste tulit, quos & merito increpauit.

In

Exo. 16.

3. Reg.

11.

Psal.

147.

Iudit. 8.

In verbo: Quot panes habetis? Licet maximam Dei pietatem considerare, qui non pro demeritis, aut secundū modicā fidem nostrā, sed secundū vbertatem magnificentiae suae nobis suggerit. Qui tametsi moram fecerit, ne desperemus: nam per Prophetam dictum est: Si moram fecerit, ~~ne~~ expecta eum: veniens enim veniet, & nō tardabit: In verbo: Gratias egit, nos docemur ne ab assiduis & quotidianis laudibus pro beneficijs nobis illatis cessemus. In verbo autem: Tulerunt de fragmentis septem. &c. nobis quidem suadet, ne prodigalitatem exerceamus sed bonis Dei, ut congruū est, utamur: nec ea prorsus ut pereant, relinquenda absque vlla prorsus necessitate. Tandem in verbo: Dimisit eos, nobis praecipitur, & aduertitur pro bonis operibus ab hominibus mercedem haud fore exspectandam, nec praemium, nec gloriam, nec aliquid aliud, nisi à solo Deo. Hoc summis hucusq; labijs praelibatum manet, in hac duo Evangelia. Hae quidem loca facile adimpleri, dilatarive tam scriptura, quam comparationibus licebit: de quibus capite nono. Morale verò huiusmodi debet esse, doctrinā ex nudo meritoq; Evangelij contextu deducere, absq; ipsius literae contorsione, & chimericae fictionis machinatione.

*De morali sensu, quem cauere debet
concionator.*

Cap. V I.

VT enim egregius Psalter inquit non solum *psal. 33.*
facere bonum, sed etiam diuertere à malo
debemus: cum haftenus de morali sensu, quem
ex li-

ex literæ contextu venari licet, prælibatum sit, reliquū est agere modo de alio sanè incōgruo morali, quo quidem multi codices scatent, & fere omnes ex antiquis sermonarijs, & insuper quam plurima loca Carthusiensis, & alij quidam codices, quos retulisse incōgruum est. *Mat. 6.* Dicere namque nauiculam illam, quam Redemptor noster ascendens, venit Capharnaum, pœnitentiam, Ecclesiamve, aut Christi crucem esse, & piscinam Bethsaidæ pœnitentiam, aut baptismum esse: & in festo Assumptiōis Deiparæ virginis dicere, vicum illum, quem Christus adiuit, arcem esse virginem Mariā, & propugnacula eius, virtutes: & in Euange. Dominicę septuagesimæ vineam illam, animam dicere: & Regulam illum Christianum esse, & eius filium, lan-
Jo. 5. guidam animam, quæ infirmatur Capharnaū, hoc est, in delicijs, quia Capharnaum interpretatur, villa consolationis: & in Dominica quarta quadragesimæ quinque panes, quinque libros Mōsi, aut quinque vulnera Christi dicere, & duos pisces, humanitatem eius, & diuinitatem significare, incongruentissimum quidem est. Hæc quidem & huiusmodi alia, quæ varijs codicibus (indigna satis vt in lucem prodeant) perlegimus, & nuper à nostris senioribus audiuius, qui aures iam nostras offenderunt, eos tamen insipiens populus miro audiebat applausu, stultissima sunt. Tu verò optime concionator, si veram concionandi normam, & optimum quemq; dicēdi characterem venari desideras, hæc omnia detesteris oportet, & ab huiusmodi ingenijs discedas, atque eos irrideas, qui huiusmodi monstra collaudant. Ceterum hoc sibi quisq; suadeat, dum hæc doctrina suas

non læserit aures, longè satis abesse, vt pro-
 bus concionator euadat. Quod si quosdam
 videris hæc laudare, quid mirum? Similes
 enim habent labra lactucas. Hi homines mo-
 dicæ mentis pro suis quibusque fictionibus,
 quod Euangelica verba prætendunt non de-
 gustabant: qui præterquàm quòd literæ con-
 textum adulterabant, minus vtilem prædi-
 cabant doctrinam. Duplex itaque vitium il-
 la fortiebatur doctrina: scilicet, contor-
 tam, & prorsus mutilam esse. Si enim horam
 vnā consumpsero, duntaxat vt virginem
 Mariam castellum fecerim, & arcem fidem
 dixerim, deinde ipsam virginem pomœri-
 um, & turrin fecerim, quid obsecro emolu-
 menti, aut commodi ex huiusmodi compa-
 rasti doctrina? Aut, quæ morum amputa-
 tio malorum inde pullulauit, dicito mihi?
 Hoc sanè est ad libitum depingere, & ma-
 chinari monstra: & cepe (vt aiunt) coelum
 facere. Verùm vt dicere non trepidasti, na-
 uiculam illam, quam Christus ascendit poeni-
 tentiam esse: similiter & ego atramentum, aut
 pileum esse cur non dixerim? Qui si assertum
 tuum rationibus comprobes, eisdem ego ratio-
 nibus à medicum fulciam: interdum tamen ad
 libitum vtrig; loquentes. Doctores sancti vt
 sunt Augustinus, Chrysostomus, Origines, & Ba-
 filius, & in suis, Homilijs Gregorius non signa-
 bant in litera prælibanda vtpotè, dicentes duo
 triaue in hac concione agam, sicut nostri senes
 facere consueuerunt: sed tantum per ipsius literæ
 contextum digredientes, verum & congru-
 um sensum non deprauantes, vtilem sanè ani-
 mabus doctrinam exhauriunt prædocendo
 & insu-

*Nota me-
 diana.*

M o n v s

& insuper monendo, & vitia taxando, & secum dum propositum, doctrinam depromentes, non adulteratam & contortam. Barbari quidam homines his prope lapsis temporibus insurrexerunt, qui sane egregium priscorum dicendi characterem, quod illi paratissimo calamo depinxerunt, carbonibus suis abolentes, & quasi meri Grammatici literam summis (vt aiunt) labijs degustantes, explicabant: & quae intrinsecus latebant mysteria, quasi scripturae sacrae literis exuti, & spoliati, non calluerunt: tanquam ad miserorum refugium ad sua se conferebant monstra. Et vt in Tragicis actibus fieri solet, vnus & idem solus vicissim personatus incedit, nunc Regis, nunc Pastoris, nunc militis gloriosus, tandem pulchrae foeminae & elegantis formae personam acturus. Non secus hi concionatores videntur facere qui typicum Isaac in medium trahentes, quem Christum significare dicunt: & in eadem forma permanentem, aeternum patrem faciunt. Mox quasi personatus incedens, hunc Christianum representare dicunt: & tandem in montem eundem conuertunt. Egregia quidem monstra & probe machinata portenta.

Humano capiti ceruicem pictor equinam.

Iungere si velit, & varias inducere plumas,

Vndiq; collatis membris: vt turpiter atrum

Desinat in piscem mulier formosa superne,

Spectatum admissi risum teneatis amici?

Hae nisi detesteris figmenta, & quasi a facie aspidis non subterfugias, eo quidem longe abest, vt probus concionator euadas, quam ego vt volare queam.

Verum cum scriptoribus & his qui sunt opera in

ra in lucem adere conatur nusquam emuli aut detractores desint, eodem modo fieri potest, ut quis insurgat in me, dicens, iam priscos ac sanctæ scripturæ Doctores hoc morali, quod à me exploditur, vfos fuisse, & proinde quodd absque vlla mentis ratione illud reiiciam. Cui obiectioni faciã satis. Dico, quodd sancti Doctores nusquam talia monstra finxere, nec typis, literisve mandarunt, aut populo huiusmodi prædicarunt: videlicet, quodd liber generationis Iesu Christi (de quo S. Matthæus) est virgo mater *Mat. 1.* Dei, & quodd eius spiritus est mēbrana, & eiusdem corpus quaterniones, & Spiritus sanctus adunator & glutinator: quodd in festiuitate Natalis Beatæ virginis à nostris senioribus plerūque me audisse fateor, & ab insipientibus neotericis. Et in festo Sanctæ Claræ à quodam illius temporis concionatore non infimæ notæ meminisse me Salmanticæ audisse, & cui copiosa populi turba semper astabat: ipsius concionis thema fuit, ex Psal. 47. dicens. Secundum nomen eius, ita & laus eius. Et in precatōe, & salutatione Angelica ad Virginem, dixit, ipsius Virginis nomen multis retro sæculis in sacris literis fuisse prænunciatum, videlicet, cum scriptura ait, quodd congregationes aquarum appellauit Maria: vbi, Maria, pro nomine, Maria, quod *Gen. 1.* est, Virginis nomen, sumebat, quæ est congregatio aquarum, id est virtutum, & tunc temporis hoc sibi nomen fuisse inditum. Alia quamplurima somnia hisce paria, ne dicam peiora, populo prædicabant, quæ breuitatis gratia misa facio, ne studiosi lectoris animum offēdam: quos & nunc etiam aliqui hebetes ingenio imitantur. Num D. August. hæc somniauit? Nūquid

M o d u s

Hieronymus, Gregor. Origenes, aut Chryso-
 sto. huiusmodi ineptias scripsere? Et licet San-
 cti Doctores, vt Gregorius in Moralibus super
 sanctum Iob, & Bernardus in Cantica, & alij
 etiam aliquando hoc Morali vtantur, eam ta-
 men nimiam dicendi licentiam; quam nostri
 senes sibi sumpserunt, nunquam vendicarunt.
 Qui si aliquando hanc Moralem doctrinam
 pingentes, non secundum genuinũ literæ con-
 textum deduxerunt: sufficit tamen quod literæ
 non aduersatur Sanctorum doctrina, & si ali-
 cubi à litera discedunt, eorum sanctitas, & vitæ
 integritas commendant quidquid literis man-
 darunt. Ecclesia etiam in dies scientia crescit,
 & nouella quotidie illustratione fouetur. Qua
 propter hic noster concionandi modus rece-
 ptissimus est, & secundum omnem rationem
 graphicè literæ consentaneus. Quod si secun-
 dum illius temporis ætatem illud congruebat,
 nũc verò hoc Morali vti decet, q̃ Græci docto-
 res sibi adscripsere. Quippe qui in prædicationis
 norma, & loquendi facundia Latinos superarũt.
 Itaq; optimum Morale illud esse affirmo, eam
 videlicet doctrinam, quæ ex Euangelij visceri-
 bus hauritur, ad componendos mores, sine i-
 psius scripturæ torsione.

Non desunt etiam aliqui insipientes homi-
 nes, qui putant hanc deprauatam quorundam
 moralem doctrinam; de qua præsens vertitur
 sermo, allegoriam esse: quam vt chimericam,
 quia ego detestor, obrectare non cessant petu-
 lantissimis suis linguis dicentes, nos allegori-
 cum sensum abolere, & funditus destruere. E-
 go verò vt maximè in fide Catholicus, omnes
 quatuor scripturæ sensus, & probo & eis allu-
 do: qui-

do: quibus, & Sancti Doctores probè vñ sunt.
Hunc tamen (ne dixerim sensum a nobis exploratum) nec Allegoricum, aut Moralem; nec Analogicum, Literalemve esse iam diximus, quin potius omninò deprauatum, & peruersum censemus: cuius quidem fundamentum habet in beneplacito cuiuscunque insipientis. Moralis namque doctrina exacta vt sit, fundari debet in literæ còtextu: & intrinsecus, quasi ex visceribus eius depromi. Cuius quidem contrarium non allegoria dicenda est, sed portenta, & somnia modicæ mentis hominum. Etenim cum sapientes quique viri suis fictionibus non alludunt, non secus ac insolentes eos reputant, & quasi elatæ mentis, & a veri tramite deuiantes iudicant.

Quomodo concionator hoc deprauato morali vti possit.

Capitulum VII.

IPSA quidem experientia liquidum est, quod morbus viperinus quamuis sit lethalis, nonnullis tamen ipsa vipera, si applicetur morbis, sanitatem confert. Et Lactantius Firmianus in lib. de ira Dei dixit: Vipera, ferunt, exustam, in cineremque dilapsam mederi eiusdem bestię morfui. Ad hunc sanè modum iuxta sacrę scripturę commenta, & moralitates, quamuis extortis literæ sensibus, & incongruò dicendi charactere delibuta sint, hoc dumtaxat verbo, instar, vel, ad similitudinem huius, concionator vti potest. Scripturam namq; & peculiariter vetus testamentum, & etiam historię, ad similitudinis modum, & non secus aptandæ sunt: quod nimirum adnotatione dignum est, & maxime

M O D U S

quidem considerandum . Nequit insuper hoc indè intelligi, quam si exemplis ostendatur. Erat, verbi causa, quidam ex seniorũ numero cõcionator de Christi Domini profunda humilitate prædicans, & quomodo ad illius similitudinem nos humiles esse deceret: in hunc sanè modum proponebat . De hac re typum habemus, & quandam figuram . Cum Rebecca, veniens è Mesopotamia, vt nuberet cū Isaac, &c. Qua enarrata historia subdidit: Isaac risus patris interpretatur, & typicè de Christo dicitur: de quo æternus pater; Hic est filius meus dilectus, in quo mihi benè complacui. Mox ait: Rebecca, id est, impinguata, & incrassata, hæc est anima nostra, quam in regeneratione baptismatis Deus ditauit, & lorica fidei muniuit, &c. Hæc cū viderit suum sponsum Iesum incedentem & humiliter gradientem debet quidem æquare, & cuncta huius sæculi caduca & lutulenta respuere, &c. Hæc ad prædictum si dicantur modum, nihil omninò valent . Expediit ergo vt qui satis congruum enarrandi charactere venari desiderat, omiſſis vetustatibus, in hunc modum dicat. Sicut olim Rebecca vidēs Isaac deambulante per viam, protinus de camelo descendit (in honestum enim illi videbatur & turpe, quod cum sponsus suus deambulet, ipsa equitaret) eodem modo tu ò Christiane, vultum confundere tuum deberes, qui nimis auidè ad huius sæculi lutulenta prædia anhelas & honores: cū filium Dei cernas eatenº pro te humilem factum esse, quo magis nequiuit. Ad hūc sanè modum scripturam veteris legis aptare debes ad modum similitudinis: & sic in reliquis exemplis, quæ subiiciemus, vt magis hæc

gis hæc doctrina elucescat. Quemadmodum *Exo. 8.*
 Pharao Aegyptiorum Rex cum adhuc ad se
 venientes cynifes cerneret, & propterea non
 conuersus est, maiori deinde affectus est plaga:
 nam ex omni muscarum genere ictibus affli-
 ctus est: non secus qui in varijs prouoluti ia-
 cent peccatis, & sunt maximis sceleribus co-
 inquinati, & Dei visitationibus, & flagellis in
 hoc sæculo non conuertuntur, maiora quidem
 eos supplicia manent in Infernum præcipitan-
 dos, thesaurizantes iram in die iræ. Item, quem
 admodum triumphales currus, & munera, quæ *Re. 2.*
 Ioseph Patri suo Iacob misit, hæc quidem prin-
 cipatum, & Dominium Ioseph in Aegypto ostē- *Gen. 45.*
 debant. Siquidem tam mirifica & præclara
 dona parenti suo offerebat: eodem modo san-
 cti Spiritus dona, quibus CHRISTVS ditauit
 Ecclesiam, testimonium quidem perhibebant
 Christum ad dexteram Dei sedere in gloria pa-
 tris. Ideò Iesus loquens Discipulis de aduentu
 Spiritus sancti dixit eis: Cum venerit paracle- *Io. 15.*
 tus, spiritus veritatis, ille testimonium perhi-
 bebunt de me. Item: Sicut omnes quatuor sensus *Gen. 14.*
 Isaac lapsi sunt cum Iacob filium suum benedi-
 dixit, & auditus duntaxat verum prædixit,
 cum dixit: Vox quidem vox Iacob, ac iudi-
 cauit, ita in sacrosancto, ac profundissimo
 Eucharistiæ Sacramento omnes simul sensus de-
 ficiunt, sola fide integra manente, nempe, audi-
 ru: aliud enim tangimus ab eo quòd fides no-
 bis suggerit, & ab eo, quòd auditus percipit.
 Verum, ne, exempla petendo, prolixior sim,
 quam par est, hoc tibi consilij do. Plerosque e-
 nim si euolueris codices præfata doctrina, &
 morali contorto, & deprauato delibutos repe-
 ries.

M o d u s

ries. Quod si seniorū satis incōgruum dicendi
 charactērē ad nouum, & vſitatū reducere ſtu-
 des, mediocri ſanè ſtudio id facies, & à ſimili,
 vel per modū ſimilitudinīs, tibi applica. Quod
 ſi in omnibus iā inuſtatis, & priſcis moralitati-
 bus hoc non teneat, in plerisq; tamen vel fere
 in omnib⁹ tenebit, adhibita opera, ac ingenio
 mediocri. Attamē ne dixeris, paſtores illos, qui
 Angelus in nocte natalis Chriſti Domini
 vigilias noctis obſeruantib⁹ apparuit, antiſtites
 & præſules ſignificare: & in ſuper ouile, populū
 ſubditū eſſe. Quod ſi huiusmodi doctrina vera
 ſit, cæterum nimis inuſtata eſt, propter incon-
 gruū dicendi ſtylum. Ad hunc tamē ſi applices
 modum, congruū quidem erit, dicendo: Ange-
 lus Domini paſtorib. noctis vigilias obſeruan-
 tibus apparuit. Cū præſules, & Eccleſiæ Dei præ-
 poſiti inuigilant, curam adhibentes pro ſalute
 populī: hi quidem Dei viſitationibus, ac ſpiri-
 tualibus cōſolationibus digni ſunt. At ſi priſco-
 rum dicendi ſtylo vtaris, vtpote hoc, eſſe illud
 ſi dixeris, aut per hoc illud intelligitur, iā pror-
 ſus aberrasti. Nam pro tuo quoque libito de-
 pingis. Quæ quidem dicendi phraſis ſapit do-
 ctrinam incongruam ſeniorum. Quod ſi horū
 dicendi modum & ſtylum mutaueris, cuncta et
 ſi moralis doctrinæ contorta, quæque tibi volu-
 mina proderunt. Duo tamen obſerues oportet
 (ſi in euoluendis libris emolumentum percipe-
 re ſtudes.) Primum eſt, vt verborum delectum
 habeas, & congrua quæque eligas, cætera verò
 omittas. Aliud verò vt verborum delectu habi-
 to ſuis quibusque aptare locis ſcias, ita vt ſecū-
 dum propoſitum congruentiſſimè applicen-
 tur. His duobus tibi comparatis, non tibi ob-

obstabant deprauati moralis codices. Nā strenuus miles telis quibusq; utitur. Et Sāson a finimā dibula tot, ut cernimus, inimicos solo exquait. Ut tamen receptui canamus, sit omnium cōclusio, nullum adhuc librum esse æditum, quantumuis præclarum, & egregiæ notæ, quin in eo nonnulla superaddere concionatorem oporteat: aut verò eatenus contorti sensus, & inueteratæ, inusitatæque doctrinæ, quæ si, ut prælibatum est, mutetur, nonnihil commodi percipiet.

Iud. 15.

Vti sermo Euangelicus componatur, ac fiat.

Cap. VIII.

POSTQVAM Euangelij contextum satis intellectum, & prouisum habuerit, quàm primum ex animo se offerat, & tradat Deo, qui nimirum ait: Sine me nihil potestis facere. Summisque precibus ab eo contendat, ut sibi beneplacitum ostendere & manifestare dignetur. Hoc enim est præcipuum, & ante habendum in concionibus tam sibi, quam populo. Quid enim prodest homini si totum mundum lucretur, animæ verò suæ detrimentum patiatur? Non congruit Euangelico concionatori, ostentandi gratia, maximè ut pendatur, vel sapientissimum ut se omnibus præbeat, concionari. Hoc enim esset quasi aciem retundere gladij. Faciet Maximus Deus, ut garrulus duntaxat eudat, qui se ipsum, ut ostendet, prædicat: & Christum haud prædicat, nec collaudat. Concionatoris autem finis, & scopus is debet esse, fidelium animas in viam salutis redigere, & Dei honorem zelans (quem solo æquatum, & pessum-

Io. 15.

Mat. 16.

M o d u s

datum cernimus) erigere, & quantum poterit, efferre. Quo motus spiritu, quidnam prædicaturus est, identidem consideret, & animo euoluat. Tunc enim pleraque dicenda suppeditabuntur, & conducibilia ei suggerentur. Euangelij igitur contextu per authenticos, & egregios (quos supra recitauimus) Doctores habito, mox animaduertito de quibus ipsum Euangelium vitijs virtutibusve loquatur, & quam inde doctrinam haurire poteris, ad laudem virtutum, aut eradicationem, increpationemque vitiorum. Quibus sic habitis, & inuentis, exceptorium consulito quaternionem, in quo communia loca excepta, & notata in laudem alicuius virtutis, aut contra vitij alterius incommodum, vel secundum aliam quamcunque propositum materiam videat, ut huiusmodi Euangelij loci amplietur, doctrina, scriptura, & comparationibus, alphabetico codice desumptis. Et peractis iam elucubrationibus, & antiquis studiis, utatur quæ labore, & vigilijs consequutus est. Verum & huiusmodi loca propagare, extendere velicebit, si vicissim sacra euolueris Biblia. Et mox sacra loca memoria recolens per ipsas Bibliorum Concordantias percurras. Quibus sanè præstiterit, si ex varia Doctorum lectione nonnulla in exceptorijs vtrisque libellis adnotaueris. Cæterum quibus fors non ita suggessit, ut eo ingenij acumine polleant, quantum maximè ad hoc requiritur, librorum tabulas consulat, ex quibus planius doctrinam, deducet: ut quos excitauit Euangelij conceptus, aut literæ sensus exactè impleat. Ad hæc tamen verbi Dei concionatores monitos, exoratosque velim, ut plerumque vniuersa Biblia euoluant,

uant, ita vt ex varia, & assidua lectione eorum
 loca memoriæ tenaciter hæreant, & quo loci
 quæque pertractentur, non eos fugiat: Verū qui
 hoc studio adhuc indiget, propè est vt aberret.
 Quos & Concordantiæ aliquantulum iuuabūt.
 Sed plerūq; nihil videntur facere, vt isto lique-
 bit exemplo. Ponamus quod prædicet Euange-
 lium duodecimæ Dominicæ post Pentecosten,
 quo loci quidam legisperitus volens iustifica-
 re seipsum, dixit: Et quis est meus proximus?
 Natiuum fere hominibus est, virtutis prætex-
 tu propria crimina palliare. Plerique sunt iu-
 dices, & præpositi qui in aliorum capitibus i-
 ram exercentes, iustitiæ prætextu simulant li-
 bidinis morbum. Urbis quidem rector, qui tur-
 pis lucri cupidus est, vt frumentū vèdat ob bo-
 ni quidē publici commodum se autumat recō-
 dere, nec cōmodi sui causa id prorsus facere te-
 statur. Hic legisperitus legis præcepti cum præ-
 uaricator extitisset, vtpote iuxta proximi sui a-
 morem deficiens, seipsum iustificare intendit
 sub ignoratiæ ipsius præcepti tegmine. Itaq; abs-
 que vlla honoris sui iactura volunt homines
 improbi fieri, & quod deterius est, non solum
 non mittere, verū & comparare illum student:
 cū tamen in officio non sint. Hic sanè concep-
 tus & consideratio Scripturæ exemplis extendi
 debet. Vt si dixeris; Absalon imperium patris
 vsurpare conatus, versutē regi dixit: Vadam, &
 reddam vota mea, quæ voui Domino in Hebrō: 2. Reg. 15.
 Vouens. n. vouit seruus, tu⁹, &c. In Hebron ete-
 nim Adami, Eua, Abrahami, Isaac, & Iacob cor-
 pora iacent. Hic versutus sub palliata votiux
 peregrinationis sanctimonia tyrannidem ex-
 exercere machinatus est, vt ita regnum patris v-
 surpa-

M O D V S

surparet. Aman quoq; Assuero Regi dixit: Op-
Est. 3. timè nosti, quod non expediat regno tuo, &c.
 Tibi, si, placet, decerne vt pereat, & decem mil-
 lia talentorum appendam archarijs gazatur.
 Creuerat enim indignatio Aman, & stomacha-
 tus, Iudaicam euertere gētem studebat, eo quod
 Mardocheus genuflectens, eum non adorasset
 & qui odij languebat ardore, vt regi serui-
 tium exhibeat, & regno vt comparet commo-
 dum, se simulat facere. Herodes Christum Do-
 minum ab incunabulis occidere volēs, qui sub
 humilitatis, & sanctimonix prætextu dixit Re-
Mat. 2. gibus: Vt ego veniens adorem eum. Iudas præ-
 uaricator, turpis lucri cupidus, & auarus: erga
 pauperes & egenos se pium & misericordem
Jo. 12. ostentat dicens: Nonne vnguentum istud pote-
 rat venundari multo, & dari pauperibus? S. ve-
 rò Ioannes subdit, Iudam non hoc dixisse, quia
 de egenis pertinebat ad eum: sed quia fur
 erat, & loculos habens. Modo dicito mihi,
 precor, numquid huiusmodi authoritates ex Bi-
 bliorum Concordantijs hauriri poterūt? aut si-
 milem huic apud eas doctrinam inuenisti, vt
 mentis ille conceptus adimpleri possit? Allu-
 dendum igitur tibi est ad hoc, vt concio ex-
 ctè fiat, & digressiones authoritatib. confirmē-
 tur, quas quidem ex scripturæ contextu deduxi-
 sti, præ oculis, ne dixerim ex corde Bibliorū cō-
 textū habeas. Nec te eo adstringā, nam nostrę for-
 san limites fortis transcendit. Quāuis, vt cōiecto
 sancti Doctores, vt Bernard⁹, & alij hoc eodē mo-
 do eam tenebant vt scriptorum suorū idiomata
 præferunt, qui veluti quotidiano, & quasi na-
 tivo sermone, sacra scriptura vtuntur. Saltē ve-
 rò nonte lateat quonā loci vniuersæ materiæ
 per-

pertractantur, vt secundum tibi propositum eorum congruentia loca aptes intentum. Plerique scriptorum, vt Iohannes Ferus, & alij, egregia sanè nobis documenta suggerunt. Ceterum ea nec authoritatibus comprobant, nec scripturæ sacræ exornant exemplis. Qui quidem cum prædam solum excitent, hanc tu insectari debes, & sacræ scripturæ authoritatibus vndique septem ornare: vt in sequenti capite videre licebit. Qua propter prædicto modo Biblia tenere debes: secus tamen digressiones ampliare, dilatare ve nullatenus poteris, quamuis Concordantias Bibliorum consulas.

Insuper aduertendum est Euangelico concionatori, vt in ipsius concionis digressionis exordio subtiliorem theoricam, & acutiorem doctrinam proponat, & eo modo exordiat, vt audientium excitet affectus, vt aures præbeant attentas, ac maximo dicendorum desiderio capti, ab ipsius ore pendeant. Tunc enim ieiunis, & parcis mentibus cum sint, & minus legis, ingenij ve parum onustis, quamlibet acutam, & subtilem doctrinam percipiunt. In medio tamen ipsius concionis trita, & magis communia ingerat. Dum perorat tamen, & ipsi concioni finem imponit maximè utilia, & cordis compunctiua, deuotaque ingerat. Itaque in concionis exordio attentionem capter, & tandem moueat affectus, instar optimi Rhetoris. Quæ doctrina est Quintiliani in suo rhetorices libello. In exercitu namque probè disposito, veterani, & fortissimi quique milites præeunt, & terminant aciem: in medio tamè tyrones, & debiliores milites vagantur. Sic debet præordinari concio.

Oportet eum, qui prædicat, per Euangelij
 contextum paraphrasibus percurrere at-
 que ipsum dilucidare, & in quibusdam eius
 locis, doctrinalibus digredi documētis. Digres-
 sus quippe dicuntur cum ipsius Euangelij lite-
 ram enarrantes, aliquam doctrinam exinde de-
 ducimus: & mox ad ipsam Euangelij literā re-
 uertimur, ut eius enarratio continuetur. Cuius
 modi dicendi characterem D. Chrysostomus
 obseruat. Sic & concionator debet facere E-
 uangelium enarrando, doctrinam interim de-
 ducat: & mox ad ipsum reuertatur contextum,
 ultimam periodum subsumendo cum eo, unde
 exiuit, puncto connectat. Ut si Euangelium Do-
 minicæ quartæ post Pascha prædicet in illud
 10. 16. verbum. Si ego non abiero, paracletus non ve-
 niet ad vos: si autem abiero, mittam eum ad
 vos, dicet: Bone Deus nunquid tu paracleto cō-
 trarius es, qui subdis, necessum fore ut ille mit-
 tatur, te hinc discedere? Nunquid suppetias ad-
 uersus alium Spiritum fers? Aut verò pecca-
 tum mortale es tu, qui eius aduentui resistis, &
 obstas? Christus Dominus secundum humanā
 naturā erat Spiritus sancti quasi exceptor: & il-
 le, quasi hospes erat Christi Redemptoris no-
 stri. Ut cū princeps, aut Rex aliquam ingre-
 ditur urbem, ei quam primū receptacula (qui
 principem, aut Regem hospitio excipit) pa-
 rat, & sordibus mundatis, tectorumque pului-
 sculis excussis, omnem suppellectilem aliò cō-
 portari iubet: insuper & eius colonos, & habi-
 tatores domus indè abire. Eodem pacto B.
 Apostoli Dei, sanctimonia, integritate, &
 pro-

probitate quamuis præditi, at corporali Redemptoris præsentia capti, pro eius absentia maxime dolebant. Quòd si huiusmodi honestus erat amor, terrigenis tamen subsapiebat pulvisculis: qui huius sæculi præsentibus tenebantur, ut erat Christi humanitas. At Redemptor noster huius amoris labem expiare volens, & quasi electrum examinare, hoc ita expediebat fieri modo, ut ipsius orbatæ præsentia, veniens patris Spiritus, in eorū viscerum receptaculis sese ingereret. Quod si Dei Apostolis utique probis, & paupertatis sanctissimæ sectatoribus, qui ut Deum diligere, cuncta pro nihilo reputauerant: & aliquo præsentium amore adhuc cum tenerentur, ab eis dimoueri necessum erat: quomodo eundem in nobis spiritum recipiemus, cum adhuc terrenis simus rebus detenti, & in profundo peccati immersi & in carnis spurcitijs volutati? Verum qui S. Spiritus gratia imbui desiderat, à cunctis abhorreat terrenis voluptatibus, necessum est. In cordibus namque solutis, & omnino expeditis Deus inhabitat. Fulgidi namque Solis radijs illuminari sive lis, tergum verte ad umbram: desere huius sæculi lutulenta prædia, & conuertere ad Deum: Ab eo namque illuminaberis. Filij Israel non gustauerunt manna, nec panem Angelorum manducauerunt, quousque panis Aegyptius consumptus est, Cuiusmodi in nobis sancti Spiritus gratiam non recipiemus, aut eius dulcedinem degustabimus, quousque inanis, ac prophanus amor discesserit. Quapropter Iacobus Dei Apostolus inquit: Nescitis quomodo amicitia huius mundi, inimica est Dei. Quicumque ergo amicus voluerit esse mundi huius, inimicus Dei constitui-

Exod. 16.

Iaco. 4.

M o d u s

stituitur. Væ illis infelicissimis Samaritanis;
 de quibus sacra scriptura ait: Qui cum Deum
 tolerent, Dijs quoq; seruebant suis. Huiusmo-
 di nefandis mundus pullulat hominibus: qui
 ad perenne gaudium cum anhelent, suas quiq;
 auidè voluptates sectantur, & idolis seruiunt;
 &c. Quam correptionem extende, & amplia:
 Ad hunc modum in quolibet Euangelio duas;
 tresve, ad summum quatuor exiit digressio-
 nes: hasq; insectetur, & in eisdem moretur vt a-
 stantiū moueat animos. Quarum cum postrema
 digressionem concionē abfoluet (si omnino Euā-
 gelij contextus sit prædicandus) quā & maximo
 spiritus feruore terminet, & perstringat. Quod
 si digressionum sarcinam multiplicas, nulla-
 tenus ex quauis illarum sufficientem doctri-
 nā exhauries. Hoc enim esset quasi multa appo-
 nere, & nihil omnino degustare, aut emolumē-
 ti quicquam capere. Et propterea nō oportet vt
 multas congerat digressiones, sed paucas: quas
 ampliare debet. At in reliquo Euangelij ne mor-
 retur sed literam explicando cito trāseat. Quā-
 libet autem digressionem debent comitari, &
 eis connectere, vtpote in autoritate, compara-
 tione, atque exemplo, ex veteri testamento de-
 sumpto denique vitiorum fiat taxatio vt doctri-
 næ ratio postulat: vt in prædicto exemplo liqui-
 do constat. In eo namque comparatio fuit de
 regis exceptore & exemplum sacrae scripturae
 de farina Egyptiaca, Et autoritas fuit D. Iacobi
 Apostoli. Denique correptione quadam com-
 pleta est cum exemplo de Samaritanis. Verum
 vt hoc planius fiat, aliud insuper addam exem-
 plum. Cum sese offert Euangelium Dominicæ
 prius post Pentecosten prædicandum in illud
 quod

quod Christus Dominus ait: Nolite iudicare et non iudicabimini. Pessimum quidem est aliena rimari corda, aut de proximis malè & audacter iudicare. Nam si aulam regiam adeas, quā adhuc nemo coluit, mox impluvium herbis confitum cernas, araneis laquearia velata, ruina minantes vtrinque parietes, vespertilionum, & murium receptaculis & cuniculis undique labefactatā. Quibus visis obstupefactus, quæris. Nunquid cōgruum videtur, hæc egrégias ædes talem ruinam pati? Dicent tibi quā primū ex eo labefactatas esse, quia ab earum Domino non coluntur. Sic habet cor tuum: eandem ruinam, & detrimentum patitur anima tua: dum tecum non inhabitas, sed aliena rimaris corda. Quapropter regius ille *Psal. 50.* Psalter dicit: Dereliquit me virtus mea, & lumen oculorum meorum; & ipsum non est mecum. Non quod luminibus, seu corporeis oculis priuatus esset: sed quia studium & operam, quam adhibere tenebatur, ut suam vitam examinaret, & corrigeret, in alienis examinandis cordibus consumpserat. Dum arcam foederis Philisthij restituerent filijs Israel, quam Bethsamitæ inspexerunt, propterea Deus septuaginta primates eorum occidit, & ex plebeijs quinquaginta millia hominum. Ne dum corda hominum magis quā tabulæ illæ, aut virga, & manna, quæ in arca condita erāt, latitabunt? Pari modo quidem maximus Deus puniet, & strictissimam ponet rationem cū *Hebr. 9.* his cauillatoribus, & alienæ vitæ scrutatorib⁹. Nunquid huius vitæ curriculum adeo longum est, & tibi, versute, abundat tēpus, ut alios dijudices, & seuerè examines? Audi ergo apostolum

M O D V S

Rom. 8. stolum dicentem: Tu quis es, qui iudicas alienum seruum? Domino suo stat, aut cadit. Nunquid si (illotis, ut aiunt, manibus) cupiam liberet, inuito principe, vni praesse vrbi, eamque regere, & causas iudicandas suscipere, impune ferret? siquidem laesae maiestatis crimen commisit. Quare tu, o Christiane, Dei munus, utpote alienam vitam diiudicare temerè, & audacter usurpas? Miserabilis te manet exitus, & inexcogitata te expectant supplicia, qui tantum dolum orditus es, & graue crimen commisisti. Nolite ergo iudicare, ait Dominus, & non iudicabimini: scilicet, iuxta hoc diiudicandi crimen. Videte, nequaquam iudicetis: quod si feceritis: Mensuram bonam, & confertam. Et nobiscum probe fiet. Si ergo digressio fiat, & mox ad punctum Euangelij, vnde exiuit, reuertatur. Verum ne longius eò digrediaris: ut quam via reuertaris, aut verò vnde existi prorsus ignores.

Vti amplianda, & dicenda sint digressiones.

Cap. X.

VT autem ex Euangelij contextu digressiones possint deduci, debet ipse concionator inter Euangelij historiam intercapedines & interualla quaedam facere. Quibus in locis digressiones ingerere, & aptare poterit. huiusmodi tamen digressiones hae sint, quae ad virtutem sectandam animos excitent, & trahant: aut vitium subterfugere moneant. Aliàs esset temporis iacturam facere, & nihil omnino amolumentum capere: ad hanc, audientium animos offendere. Nostri namque muneris est, dum suggestum ascendimus, magis ut fidelibus promus,

simus, quàm vt acutissimis quæstionibus, & futuristicis rhetorum, & poetarum verbis eorum mentes imbuamus, quod magis ad scholas attinet. Itaque inter exponendum Euangelij contextum, cum ad eum fuerit locus deuētum, à quo digrediendum est, axioma quasi quoddam rei fundamentum proponat: in quo & prædicandæ virtutis commodum efferatur, & vitij illius perniciēs taxetur, & ab audientium animis tollatur. Voluntatis namque obiectum, bonum cum sit, atque id ipsum appetit: & malum sub ratione mali, abhorret, & execratur: præstat ad hoc prædictum introitum sumere, & mox quadam collatione, autoritate, & scriptura illud corroborare. Quod in prælibato satis liquet exemplo. Perniciosum, & valde nocuum est, alienam inquirere vitam. In primis namque incultę domus exemplo fulcitur: deinde psalmographi autoritate fouetur; mox Bethsamitarum exemplo confirmatur, qui arcam fœderis inspexerunt: & tandem correptione facta, perficitur, dicta Apostoli autoritate: dummodo correptio in finem seruetur. Nihilo secius tamen hic ordo mutari poterit: prout Euangelico concionatori videbitur. Et ita quandoq; licebit, post ipsam propositionem, & fundamentale axioma, statim ipsam ponere autoritatem, mox comparationem, deniq; vero scripturam inferere. Aliàs licebit intrare scriptura, autoritate, & tandem collatione. Hoc hucusque prælibatū est, vt satius digressio dilucidari possit, varijs inquam vtens medijs, vt ita plecta voluntas trahatur absque eo quod iterata verba vicissim repetas, quę fastidire videntur. Hanc seriem D. Chrysostomus plerumque obseruat in suis Homi-

M O D U S

millijs, in digressionibus, quas facit. Ad hæc licet notare, ipsam digressionem quocunq; posse diuerri, aut ipsa propositione, & autoritate duntaxat: & mox ad ipsum Euangelium reuertatur. Hoc placuit aduertere. Nam vt exactè fiat concio, expedit nonnunquam priores digressiones nō ita ampliare: vt vltimis latissimus dicendi cāpus, & fandi copia præbeatur. Vbi rhetorices documentum planè obseruatur, nec nō in Tragicis fit actionibus. Dum enim Rhetor, aut Tragoedus ineunt actus, mites, & sedati exordiuntur: qui quasi succensi perorant, & terminant actiones. Eiusmodi concionator dum sumit exordium, prius item contextus, & digressio vna duntaxat comparatione, & ca breui finiatur. Secunda autem digressio longiuscula: tertia adhuc longior fiat, & magis ampla. Quarta & vltima longior fiat, & cum maximo spiritus feruore ad finem vsque concionis ducatur. Hos quidē obseruabat affectus Tullius ille eloquētissimus, dum causas defendendas susceperat, plerisque in locis iam perorans Iudicium excitabat animos. Sed finis sit (ipse aiebat) nec enim præ lachrymis iam loqui possum, &c. Vos oro, & obtestor, iudices integerrimi, &c. Insupèr aduertendum est ne Euangelicus cōcionator in hisce digressionibus eo sit ligatus, & parcis, eoq; cōpēdiolis vtatur verbis, vt ipsam propositionem striētissimis, & sub obscuris terminis coarctet. Quod si hūc proponendi modum sibimet liceat obseruare, non autem erga populum: verum expeditis, & dilucidis satis, verbis vtatur. Quā propositionem satis, superq; satis debet ampliare, & cū synony morū copia vicissim repetitis extēdere: & vtrique

que se vertat circūcirca prospiciens auditoriū.
 Exempli cā in dicta propositiōe. Turpe est alie-
 nam vitā diiudicare. Siquis adest, qui huc venit
 propriā salutem exoptans, hoc sibi suadeat, ter-
 ribile quidē esse de proximis, malē sentire. Ne
 fandū, & tetrum nimis est, & Deo odibile, alios
 temerē, & audacter iudicare. Quousq; abuteris
 ô Christiane Dei munere? Quamdiu hoc mun-
 ribi adscribis? In quem finem vestra sese ef-
 frenata iactabit audacia, qui alienam adhuc in-
 quirere vitam non desistitis? Et mox compara-
 tiōe sumat. Idē omnino licet aduertere, iuxta
 comparationem, authoritatem, exemplum, &
 scripturam. Hic est egregius valdē, ornatusque
 modus in enarrādis punctis digressionū: vtpo-
 tē multifariā, multis vocibus, ac varijs enco-
 mijs, vt probē suadeant, & astantium moueant
 affectus. Nō secus qui cathedrā prælecturi ascē-
 dūt, parce Discipulis dictāt, & modicē docume-
 ta suadent, summis quasi labijs ea pertingūt, &
 mox ultra gradiūt. Quibus maximē cōducet
 si cōcionator ea polleat faciundia (vernaculi,
 quod aiunt, seu Romani idiomatis) vt sic peritē
 & lepidē prædicans, ab omnibus percipi va-
 leat. Hæc si fors non suggererit, hoc sibi
 refugij reliquum est, dumtaxat, sese in cubile
 abdāt, ac mente, animoque euoluat, quas habet
 digressiones prædicare: & sic variā excogita-
 re supellectilem verborum, & artificiosē men-
 te fabricare, vt vnum varijs nuncupetur nomi-
 nibus. Adhæc tam priuatis, quàm publicis sa-
 piētum eloquijs assuefactus plerumq; adsit. Et
 in sermonis stylo, & dicēdi norma studeat: qđ
 si hoc sibi consilij sumpserit, & in hoc valde ex-
 ercitatus fuerit, ea deniq; pollebit faciundia, vt

M O D V S

quod breui comparauit studio, in posterum,
maximum sibi emolumentum futurum speret.

Vti digressiones inueniantur.

Caput XI.

VT longè lateque concionator possit digres-
siones venari ad modum iam dictum, ad-
uertendum illi est, multis, varijsq; medijs pos-
se uti ad hoc, ut aliquid suadeat, ut ex Rhetori-
ces documētis liquet. Primò, illud fore securū,
iucundum, facile, necessarium, vtile, iustum, &
valdè honestum, suadens. Quòd iucundum, uti-
le, & necessarium illud sit, à contrarijs ostēdat.
Nam cum id ipsum iucundum, gratum, & de-
cens sit: hoc difficile, acerbum, & decens
valdè est. Ita quidem quicumque suadet, hæc &
similia media habet subsumere: ut audiētium
moueat affectus: velut si diceret, Hoc fieri de-
cet, quia valdè securum est: & mox collatione
facta, quomodo hoc ita sit, ostendet. Quo finito
aliud medium. Quod illud sit iucundum osten-
dens: quod autoritate comprobet. Deinde in
prædicta digressionē vniuersali, comparatio-
ne facta, licebit mediū ponere, quod vtile, aut
nociuū illud esse dicat: dūmodo hæc compa-
ratio illud medium explicet. Nec nō & autho-
ritas confert ut medio contrario illi, quod su-
deri intenditur, applicetur. Nam secundū Phi-
losophi sentētiā, Cōtraria iuxta se posita ma-
gis elucescunt. Qua quidem autoritate finita,
accedit sacræ scripturæ exemplum iterum con-
firmando, quod maximè congruat id, quod in
propositione vniuersali assumptum est, fieri,
ex eo, quòd vtile, & honestum illud sit. Et hoc
explicabis sacræ scripturæ exemplo. Hoc facili
negotio inuenies, uti quæcunque ampliatur
di-

digressio. Cuius exemplum in dicta digressio-
ne habetur. Quæ quasi omnium dicendorû ex-
emplar debet esse. Turpe est alienam inquirere
vitam. Hæc est propositio, & dogma vniuerſa-
le. Ad hoc roborandum, & suadendum, primû
medium subsumptum comparationē intrahit.
In quo planè ostenditur quantum sibi met no-
ceat, qui alios temere, & audacter iudicat. Nam
quemadmodum si propriam domû defereret,
diuturnitas tēporis in causa esset, vt labefactata
ruinam minaretur. Idem eueniet ijs, qui alienā
vitam librâtes, à se prorsus discedût. Qui qua-
si longinqua petentes loca, sole gſtuantur, & a-
liena prædia inuadunt. Declaratum est hoc me-
dium, ostendendo vitij huius nocumentû psal-
mographi autoritate dicentis: Dereliquit me
virtus mea, & lumen oculorum meorum, & ip-
sum non est mecum. Tertium verò medium as-
sumptum ad mouendum, fuit illud primum cō-
firmare, scilicet, hoc temerarium iudicium ob-
essenimis, sacre scripturæ exemplo fulcitum;
Dum tot ex Bethſamitis Deus occidit explican-
do, propterea quòd arcam fœderis temere, &
audacter inspexerunt. Hinc sanè commodum
est subsequutum, & eis adueniet, qui alios non
iudicauerint. Mensuram bonam & confertam;
quam obtinuerunt, qui ab hoc se cohibuère iu-
dicio. Itaq; si probè conspicias, gemino dunta-
taxat rhetorices medio hæc digressio increſcit,
& augetur: nimirum temerè iudicandi nocu-
mentum, & contrariæ virtutis vtilitatem osten-
dendo. At quia hoc primû medium compara-
tionem intrahit, non fastidiet: quamuis compa-
ratio, & scriptura idē sint. Obiter tamen duo li-
cet notare, ne loquēdi & procedēdi series fasti-
dium

M o d u s

dium pariat, huiusmodi ordo obseruetur. Ut dum ponitur quoddam medium, statim eius contrarium sumatur: & mox ad primum reuertatur, scriptura, comparatione, & auctoritate. Deniq; aduertendū est, quod ex prædictis satis liquet, quemadmodū quālibet digressiōne magis, ac magis ampliare poterit. Nam si in duobus medijs præscriptis duntaxat, serie iam dicta obseruata scilicet auctoritate, comparatiōe uel mensuratis eo ampliari cernimus. Quid si auctoritate, scriptura, & comparatiōe hoc geminum fulciatur medium?

Vti comparationes inueniantur.

Cap. XII.

OP O R T E T eum, qui comparationes deducere, & inuenire studet, prius illud, quod habet comparare, conspiciat: & instar categoricæ propositionis terminis perstringat, subiecto, copula, & prædicato constans. Ut si hoc comparare placuerit: Præstare nimis peccatum excutere, & ab eo protinus discedere. Hanc propositionem in mente reponat, quæ subiecto, copula, & prædicato constat, dicens: Homo peccare desinat quam primum. Hoc ita habito sciendum illi est, comparationem posse fieri, aut in subiecto, aut in prædicato, vel in ipsa copula, aut in tota propositione, vel in duabus partibus duntaxat. Verum dum magis completa fiet comparatio, elegantior, pulchriorque erit. Et notare licet ipsam, quam assumit comparationem, maxime debere assimilari propositioni, & quod sit literæ congrua similitudo, urbana, domestica, non extranea, & a communi loquendi usu ab-

abhorrens. Proptereaque in toto, vel in parte ipsa collatio, & res, quæ fertur, communcent, velut ea, quæ natura symbolizant, siue bonum, siue malum illud sit. Nedum si sit opus diuersa creaturarum generata tam turpis, seu nociuæ qualitatis, quàm boni genij, & naturæ, vt completa ipsa comparatio fiat, vel in parte inquirat. In dato exemplo inueniemus subiectum quod est, homo, & illud est quid bonum: Et prædicatum quod est peccatum, & illud est, quid malum, seu nocuum. Modò ad aliquod malum comparandum, pleraque sunt turpis notæ, & qualitatis, quæ in toto, vel in parte assimulantur. Ea sunt lutum, toxicum, aspis, venenum, captiuitas, vlcus, limus, basiliscus, &c. Vt hominem frugi significemus pleraque sunt eximie naturæ: quibus salutē in parte licet cōparare. Ea sunt sicut Sol, æther, Princeps, & huiusmodi cætera, quæ bonum in toto, vel in parte dicunt. Sunt & alia multa, quæ suapte natura symbolizant, aut ex arte conueniunt cū humana natura. His ita præhabitis facili negotio comparationē quamcunq; inuenient, vt vtraque extrema, vel singula dūtaxat conferatur. Ad ipsum namq; verbum facile inuenietur comparatio. Illud enim mēte percipiēs facilimē cōparabit illam propositionē. Vnusquisq; fugiat peccatū: ad hunc modum cōparatio fiat. Nonne si ad lapidem offendēs rueres, protinus surgere, & stare conareris? Nunquid si vipera, aut basiliscus in tuū reptitans pectus irrueret, mox discuterēs? Quare igitur erga peccatum non te geris hoc modo: quod paulatim in profundum te ducit Inferi? Hic & in similibus comparationibus solum peccatum fertur, quod prædicati-

rationem sortitur duntaxat: subiectum siquidē
 adhuc non comparatur: Quod si placuerit in
 genere, hoc fiat modo. Nōne volucrem ab aucu
 pe deceptam, retibus illapsam, alis concutere
 pectus, & huc, illuc volitantem, laqueum eua
 dere anxie quærentē vidistis? Eiusmodi te, ô mi
 serande, qui in peccati illapsus es pelagus, atq;
 hostili manu oppressus mox audere decet, &
 helluonis inimici manibus elabi. Nunquid re
 gnum si compilasset Turcæ, principem nostrū
 manibus post tergum habere congruū esset? in
 super & solium lætus teneret suū? Nonne mox
 accinctus bella daret? Cur igitur, ô miserande,
 hostile non fugis Imperium: & peccati labem
 dolore transfixus non expectoras, & eliminas?
 Hoc ipsum debet obseruare cōcionator, quod
 data comparatione, fiat digressio: eligat mediū
 quod placuerit, & illo comparationem intret,
 quodque in mente reponat, instar cathegoricæ
 propositionis, & ita subiecto, aut prædicato il
 lud compareret, vel vtriusque, vt dictū est. Quod
 in superius facta digressione factum cernimus.
 Datis namque subiecto & prædicato in illa
 propositione, Odibile, & perniciosum valde
 est alienam inquirere vitam: assumptum prius
 medium ad hoc confirmandum quadam com
 paratione suauimus, vtpotē maximum nocumē
 tum, quod eos subsequitur. Vbi comparatio so
 lum cum subiecto intrauit. Vt cū dicimus, Per
 aliena prædia vagantes, & propriam deserē
 tes domum, vt reptilium habitatio fiat, & tan
 dem ruinam minetur: hi quidem insani putan
 di sunt. Huiusmodi inueniēdi comparationis
 modū, non posthabendum censui, nec ab Euan
 gelicis propugnatoribus ex eo, quod nimis la
 borio-

boriosus, implicitusque sit, omittendū. Quod si in principio nonnihil difficultatis inuoluat, breui tamen tēporis vsu omnē claritatem, omnemque perspicuitatem obtinebit. Ita vt prædicto discursu probè habito, pleræque sese offerent comparationes, prout libebit, nec ingenti labore, opera, aut studio adhibito. Has quidem comparationes non decet vilipendere, quippe cum lepores quidam sint, & qui concionē, maximè decorant: Quibus & ipsum Euangelium scatet, & Prophetiæ vndiq; plenę sunt: & Christus Dominus, vt planius ac luculentius suam doctrinam, ac dogmata traderet, & vt tenaciùs cordibus audientium adhererēt, comparationibus, ac parabolis utebatur. Ad eas verò, quas Euangelicus concionator comparationes inuenerit, vt dictum est, plerisq; alijs licebit comparationibus uti: & quibus abundat Chrysostomus: & nostris extat temporibus Hector Pintus in Esaiam, & Ezechielem Prophetas, egregijs quidem, & acutis comparationibus assiduè munitus: & Paulinus in suis concionibus. Et Ioannes de sancto Geminiano, qui exactum ex his comparationibus librum ædidi.

Vti authoritates inueniantur.

Caput XIII.

VT autem facilius sacrę scripturę authoritates inueniri queant, illud expedire videtur, vt singulis diebus concionator Euangelicus nonnihil scripturę lectioni vacet, eamq; quotidie perlegat. Et, vt superius diximus, albeolum, seu exceptorium quaternionem habeto cum indice alphabeticis characteribus signatum, in quo sua serie virtutum, atque vitiorum,

rum, in super omnium, quæ ad suggestum spectare videntur, inscriptiones, seu tituli sunt. In quo albeolo excipito quascumque inuenieris authoritates: prout tabula indicat. Bibliorum tamen Concordantijs hoc uti licebit modo. Consule prius vitij, seu virtutis prædicandæ authoritatem in illius titulo in Concordantijs. Vtpote acturus de fide, in verbo (Fides) aut de superbia, in verbo, (Superbia, superbus, & superbire.) Quas quidem authoritates licebit examinare, & perpendere num proposito congruant. Ad hæc Bibliorum contextum consule, & exactè perlege: quod si equè satis ad rem fecerit, deducito, & excipito illā: sin minus vicissim Cōcordantias euoluito, quo usq; congruentem authoritatem inuenieris. Si verò de necessitudine, & decencia bonorum operum sit prædicandum, & de fide formata, & adhuc quod mera fides nō sufficit ad nostram salutem: iam dictas Bibliorum Concordantias consulito, ut exactè hoc ipsum compleat, nimirum in verbo Fides. Cui quidem verbo pleræque tam Nouæ quam Veteris legis authoritates alludunt. Pro uerbiorum quinto decimo. Ecclesiastici primo vigesimo quinto, trigesimo secundo, quadagesimo quinto. Abacuch secundo. Matthæi septimo. Prima ad Corinthios, duodecimo. Ad Galatas quinto. Ephes. tertio. Prima ad Timotheū primo. Ad Hebræos duodecimo. Sancti per fidem vicerunt regna, operati sunt iustitiam. Iaco. secundo. Quæ omnes authoritates fauēt, alluduntque fidei charitati annexæ, quam viuam fidem appellamus. Et si omnes ferè de viuâ fide intelligi poterant. Quia analogum per se sumptum, stat pro famosiori, seu principaliori fig-

ri significato, vt in Logicis institutionibus habetur. Vtpote si quispiam alicubi hominem esse indicaret, sanè de homine viuo habet intelligi, cum mortuus nō sit homo, sed per additamentum dumtaxat. Ad hunc modum quandoque sacra scripturae documentum nos docet quod fides iustificat, & huiusmodi reliqua de viua fide, non autem de mortua habet intelligi. Sic Euangelicus concionator poterit Bibliorum Concordantijs vti, & conferat se ad Bibliorum contextum, & cōsentanea ex inde suo proposito eligat, & reliqua missa faciat, vt dictum est. Interim tamen concionator attendat ne has, & similes authoritates distorqueat, & (vt aiunt) capillis trahat, sed in literali, germano sensu eas referat. Magno nanque vitio cōcionatori vertendum est, quod veritatis indagator cum sit, pleraq; irrationabilia, & litera absōna, & minimè consentanea applicet ad alium longè finem, quàm verba Euangelij dicta sunt. Quod maximè cauendum est, ne sapientes quique & prudentes viri sibi astantes, irrideant. Ad hoc iuuabit nonnullos satis egregios, atque insignes ad litera contextum dilucidatores habere, & tam præcedentia, quàm subsequētia verba consulere, ne ab re quidquam dicatur. Extant etiam nonnulli libelli, seu quaterniones quorundam authoritatum, cuiusmodi sunt Flores sacra scripturae, Exempla scripturae, & pleraque alia, quæ non occurrunt: cum Guillermi Peraldi de vitijs & virtutibus quardam summa.

(.:.)

Vti

M O D V S

Vti exempla sacra scriptura inueniantur.

Cap. XIII.

QUOD autē in superiori capite duodecimo dictum est de comparationibus, maximē quidem videtur facere ad sacra scripturæ exempla, de quibus præsens vertitur sermo. Et si quidem id ipsum scriptura dilucidare tenetur, in propositionis modum redigat oportet: atque omnes ferē sacra scripturæ historias perlustret atque euoluat necessum est. Num quæpiā sint, quæ ad rem videantur facere secundum illam doctrinam, quam habet prædicare. Quibus sic habitis, cum verborum delectu, ut satius fieri poterit, applicet intento. Quæ quidem scriptura ad modum exempli aptanda est, ut superius capite nono prælibatum est. Et Absalonis, Aman, Herodis, & Iudæ exemplo comperimus. Inter agendum namque de ijs, alij quos temere dijudicant, Bethsamitarum historiam, acerbūque retulimus casum, & miserabilem ruinam: propterea quod arcam Domini audacter inspexerunt. Verū ut hoc magis planum fiat, & me ab hisce expediam, aliud ponam exemplum. Demus, verbi causa, quod quidam cōcionator pergit enumerando criminis, seu noxæ nocumenta: interim tamen inuenire cupit aliquod sacra scripturæ exemplum, in quo ostendatur, uti peccatum pusillanimes, atque eneruatos, omninoque debiles reddidit, & ad bene operandum omnino impotes, & pigros. Modò aduertendum est in eo duntaxat totius rei negotium consistere, ut aliquem ex sacra scriptura compares, qui propter peccatum pusillanimis & effeminatus extitit: &

tit: & hunc ferto. Quod sanè fiet, ac sese statim offeret, si (vt dictum est) per vniuersas Bibliorū historias discurras, & has mente vicissim euoluas. Quā primū enim si debile simul & peccatores quæras, adest Cain, qui postquam deliquit, ad Deum se conuertit dicens: Omnis qui inuenerit me, occidet me. Nunquid, ô Cain, par uulus, seu foemineum brachiū, virile pectus expugnabit, tuum? En fragilitas, en deliquium animi quod peperit peccatum. Non secus ac filij Iacob sese offerent, qui eò viribus pollebāt, ac robore vigeant, vt solum Leui, & Simon Si chen aggredi ausi sunt, vindictā sumentes propter scelera populi. At postquam deliquerunt, & quasi liuidi machinati sunt malum Ioseph fratri suo, sibi inuicem animum adhibentes, dicebant: Venite, & occidamus eum, & mittamus in cisternam veterem. Vide vt contra parulū, decem viri insurgere nituntur. En peccati fragilitas. Et criminis quassatio. En vitij desidia. En noxæ inertia: & quam germinat ignauiam, aspice, vt fortia comprimat pectora, atque erecta humiliet. Insuper et Sāson sese ille offeret, qui ardenti animo, eximioq; labefactatus amore, quo Dalidam suam prosequēbatur. En vires iam amisit, omnemque fortitudinem perdidit, postquam tonsis crinibus fuit. Quo quidem exemplo narrato, totiusque historiæ cursu dicto, vt Dalida Samsoni maximè indulgebat. Verū quid inde? Maximum utique nocumentum successit. Mox crinium tōsio: deinde vires vt amitteret, subsequutum est. Quid tandem? vt luminibus vtrisque priuatus, molere eum fecerint. Eiusmodi inimica caro suis blanditijs, & illecebris velatis, atque captionibus, aduersus spiritum

Gen. 4.

Gen. 24.

Gen. 37.

Iud. 16.

M o d u s

- ritum insurgit, teneras quasi amicitias iniens;
 instar Dalidæ Samsoni, & morti nos tradit. Ca-
 ro, namque, concupiscit aduersus spiritum,
 & spiritus aduersus carnem. Hæc enim sibi in-
 uicem aduersantur: vt non quæcunque vultis,
 illa faciatis; vt Paulus inquit. Hinc ortum ha-
 bet, vt omnem gratiæ vim, omnemque energi-
 am amittat: atque liberum arbitrium & ita de-
 bile, & penè languidum remanserit, quod sine
 peculiari Dei auxilio surgere nequeat. Quod
 si de Phariseorum calumnia, atque versutia
 prædicet, qui ad Christum venientes, anxias
 quæstiunculas, dolo sis prætextas verbis obtu-
 lerunt, eum coram laudantes, verum clam de-
 trahentes. Tunc temporis, vt dictum est, euolu-
 to quasque sacras historias. Et adest tibi Ioab;
 2. Reg. 20. qui sereno vultu Amasa fratrem suum saluta-
 uit, & pacis osculum dedit, verum pugionis in-
 ctu eius transfixit tergum. Et mox Absalon, qui
 sub regionis prætextu, & sanctitatis tegmine
 facultatem eundi in Hebron à patre postulauit
 vt vota, quæ altissimo vouerat, redderet, fingens.
 2. Reg. 15. Vt quid? Regi dumtaxat vt dolum machinare-
 tur, regnumq; compilaret patris. Quod si lucri
 turpis cupidorum deprauatam, & abstrusam
 intentionem ostendere conaris, adsunt tibi A-
 bimelec Gedeonis filius, & Absalon Dauid na-
 tus, & Adonias, Ieroboam, Athalia, & alij quam
 plurimi. Libellus etiam cognominatus Exem-
 pla scripturæ iuuabit. Quorū cognomenta præ-
 oculis habeto. Ad hæc maximè iuuabit, si ipse
 concionator in sacre scripturæ lectione varia,
 eò fuerit versatus, vt cuncta fere Bibliorū notā-
 da memoria teneat, & ipsi tenaciter hæreant.
 Hoc verò documentum, de modo inueniendi

exempla, magnam sortiri videtur cum duodecimo capite similitudinem, in quo de comparationibus est prælibatum, & quomodo inveniuntur. Verum hoc maxime videtur facere ad styllum & concionandi seriem, per Evangelij contextum passim discurrere, mox digredi, ut dictum est, earumque ultimam digressionem ampliare, dilatare ad summum poterit, & spiritus feruore eam absolvere: & sic concionem perstringere. Cuiusmodi dicendi characterem fere semper obseruat Chrysostomus, qui prædicationis munere eximius extitit, & peculiaris fuit. Et plerumque utitur Gregorius in suis Homilijs, qui literam contextum explicans, interim doctrinas deducit, & vicissim, iterumque digrediens, Euangelium luculenter exornat. Has quidem digressiones modo ampliat, nunc congrue differt, alias veteris legis exemplis, authoritatibusve fulcit, ut ad rem melius facere videtur.

De correptionibus.

Cap. XV.

IN hisce digressionibus (de quibus noster modo vertitur sermo) quæ quidem comparationibus, authoritatibus, & exemplis fulciuntur, atque scriptura; congruum quippe videtur, ut postquam concionator stylo magistrali; documenta tradidit Euangelica, terminetur digressio quodam spiritus feruore, adiuncta correptione. Eiusmodi namque terminandi modus, præterquam quod utilis valde est, atque maxime congruus, ad hæc efficit, ne concionator tepide, & infulse digressionem perstringat. Eo namque modo fere semper D. Chrysostomus utitur, peculiariter in homilia decima nona in Genesi. quæ
pre-

M o n v s

primùm enim breuiter conclusione data & sacre scripturę citatis locis mox aduersus turpis lucri cupidos insurgit, & auaritiā acerrimè taxat. Deindè in Homilia quartadecima, postquam audientium excitauit affectus, & summis quasi precibus, vt ineffabilis Dei erga hominum genus pietas, & misericordia, eorum vt tenaciter hæreat memorijs. Deindè admonet, vt quod reliquum est quadragesimalis temporis, non modo cibis, & potibus, verum & vitijs parcant. Insuper euersę et penè labefactę corrigan vitę mores. Quapropter vt superius capite 9. illo communissimo, & tam vulgato exemplo: Iniquum est, alienam vitam diiudicare: comparatione, scriptura, & autoritate posita, mox completa est digressio illa, quadam animaduersione ad populum facta, in huc modum. Num vitę cursus sempiternus est: verum cum strictissimus ille sit, impensę operę non est opus. Autoritate hanc reprehensionē confirmemus Apostoli ad Romanos dicentis: Tu quis es, qui alienū iudicas seruum? Hic prædicandi stylus nimium præstat: in eo siquidem vitiorum ostenditur turpitudine, atque cauillatio. Insuper eorum criminum patratores viuā, atque terrifica voce dignissimè corripuntur. Hoc eodem dicendi stylo vsi sunt omnes antiqui patres, Dei Prophetę, quorum quidē Prophetiæ durissimis pullulant, & acerrimis scætent minis, & exemplis. Non secus Redemptor noster in verbis Euangelicis: eiusque Apostoli sanctissimi sectatores, & discipuli vsi sunt. Quapropter Euangelicus ille concionator, qui suggestum ascendens, nimium acutis, & speculatiuis se inuoluit dubijs, longè abest, tā vt plurimos

Rom. 2.

rimos in horrea Domini sui cōgreget fructus, quā etiam vtemolumentū quicquam percipiat. Quod si egregium verbi Dei ministrum se autumat, & sui muneris exactor optimus vt sit, quæ rationabilia sunt, prædicet oportet, humilia humilibus, non ea quæ supra vires sunt, & astantium mentes capere valent. Ob id quæ quādo in Euangelij contextu de Auaritia, Gula, Hypocrisis, luxuria, agitur, &c. Aut cū Christus Dominus Iudæorum increpat duritiem, aut taxat criminum perniciem, eorum veritatem redarguens, ipse quoque concionator debet indignari, & ad fidelium cætum sermonem conuertens, acerbissimis, atque terrificis verbis eademmet crimina reprehendat. Exempli causa: Quando Christus redarguit Phariseorum turbam, qui quasi Zoili obtrecebant, dixit: Quare vos transgredimini mandata Dei propter traditiones vestras? Mox ad populum conuersus, tu dicito. Hoc ipsum nostris temporibus fieri cernimus, in quibus principes, atque præfecti nimium zelantes à se latas, atque sanctas leges, intrepidè quidem putant legem Dei pro suis nouis impositionibus posthabendam: ac subinde CHRISTI documenta contemnunt. Idem omninò cū dixit Phariseis: Qui sine peccato est, mittat in eam primum lapidem: dicito tu. Ita sese modò habet res: pleròque enim videas maximè Dei honorem qui se zelare prætendunt. Hi moleste, grauiterque ferentes aliena crimina, ea vel leuissima, ad vnguem puniri desiderant, cū suas vel grauissimas noxas non coniectent. Festucam quippe in proximorum oculis aspicientes, trabem in suis non considerant. A-

Matth. 13.

Jo. 8.

Luc. 6.

M O D V S

Etur de vinea Euangelij, cū Dominus misit
 seruos suos ad agricolās: tandem filium suum
 ē medio tollentes ad hāc Domini sui bonav-
 surpare conabātur, dicentes. Hic ex hāres, &c.
Mat. 21. Vbi poterit concionator hominū ingratitū-
 dinem taxare: siquidem cū maxima beneficia
 de manu Dei susceperimus, quo maiora esse ne-
 queunt, diuinis charismatibus insignitos reli-
 quit nos, nobilissimum pignus. Iudaei nam-
 que typice susceperunt manna, nos verò An-
 gelorum escam, viuificum manducauimus pa-
 nem. Hisce, & plerisque alijs muneribus nos
 affecit: sed iterum delictis nostris Christum
Heb. 6. crucifiximus, vt inquit Apostolus. Et criminū
 pessulo ostiū ineffabilis Dei misericordiae pa-
 tulū obdidimus: & quod liuore suo referauit,
 nos peccati crimine obturamus. Huiusmodi
 concionandi series, nimiam continet utilita-
 tem, ac multum emolumenti parit. Parum nam
 que refert, minusve foeneratorem mouet, aut
 turpis lucri cupidum minus confundit, quod
 Pharisaorū hypocrisim refellas, aut auari il-
 lius luxuriem detesteris, vel sacerdotum legis
 ingratiitudinem redarguas: quinimò de obiur-
 gationibus eorum oblectantur fideles. Cæterū
 si inter agendum de eorum vitijs, sermonem su-
 um ad fidelium cætum conuertat, ostendens
 eis versutiam, ac malitiam suam, instar Phari-
 saeorum: & quomodo grauissimum promeren-
 tur supplicium, & quod quandoque fiet vt pœ-
 nas luant: siquidem fideles cū sint, eadem Eth-
 nicorum crimina patrant. Tunc quippe illi gra-
 uiora subibunt tormenta, qui Christū optimē
 cū nossent, maximis conuicijs in eum irruer-
 runt. Liquidò hinc patet eiusmodi taxandi mo-
 dum

dum nimium utilem fore animabus. Namque præcipuum concionatoris munus est, peccata populi reprehendere. Quos tamen Evangelicæ doctrinæ præcones monitos vellem. Magna enim prudētia requiritur, maximumq; hoc taxandi opus discerniculum postulare videtur. Eā namque alacritate vigeat oportet, ut neminem omninò suis parum libratīs verbis scandalizet. Det tamen operam, ut eius correptio ad omnium utilitatem, & vitiorum euulsionem proficiat: quā indignationem, seu scandalum, pariat Exemplum est nobis aptissimum in ea satis pēfata, disertā, ac præuisa correptione Nathan Prophetæ. Mox atque aggressus est Regis David nefanda crimina reprehendere, eo namq; verborum delectu illius parabolæ sigillatim verba librauit, & eorum, quæ aggrauant culpā annexa discussit: nec non & sermonis lepore, quadam energia, in ea verba prorupit, ut coactus David in se tulerit sententiam. Absit tamen ut quemquam peculiarem taxando indices, aut turpi affectum nota verbis demonstres: occulto aliquo labefactatum crimine notū facias: ne inde populus coniectet, aut planè cognoscat in quē talis correptio illata est. Hoc quippe habet intelligi cū eiusmodi crimina non sunt admodum exorbitantia, & scandalum pululantia: tunc enim publicè increpanda sunt peculiariter tamen cū fraterna & specialis correptio præcesserit, & talis labefactatus disciplina capax fuerit. Quod si tunc scandalum oriatur, parū refert. Nam secundum Iuris præceptum, Facilius scandalum oriri permittitur, quā quod veritas relinquatur. Non secus Redemptor noster fecit, cuius actio, nostra est instructio.

M O N V S

ctio. Qui palam, non priuatim, aut singulis
 quibusque, sed potius conuocatis, & conueni-
 entibus in vnum Phariseis, & legis peritis, eos
Matth. 23. quippè, qui viuæ vocis energia hypocritas ap-
 pellat, & simulacra, atque monumenta forinsecus dealbata, & coloribus fucata, intrinsecus ta-
 men ossibus, & vermibus scatentia. De qui-
Luc. 21. bus ad populum conuersus dicebat. Nisi abun-
 dauerit iustitia vestra, plusquam Phariseorum
 & scribarum: non intrabitis in Regnum coelo-
Matth. 5. rum. Et in Euangelio Ioannis habetur. Vos
 ex patre Diabolo estis: & desideria patris ve-
 stri vultis facere. Insuper & Domini præcursor
 execrandum, atque incestuosum Herodem pa-
Mar. 6. lām increpauit, & durè nimis. Et Apostolus
 quoque Philetum, Hermogenem, Hymene-
 um, Alexandrumque proprijs nominibus ap-
1. Tim. 1. pellat. Et ad Timotheum scribens, admonet,
 vt populi noxas publicè redarguat, & peculia-
 riter nullis omnino specialibus criminibus
 parcat, quin palā ea euomat, & viriliter taxet.

Ad hæc aduertendum est concionatori, ne
 huius rei ignorantia teneatur: ne dū probabi-
 liter, aut per reuelationem cognosceret doctri-
 nam suam minùs fore profuturam, vt peccato-
 res à peccati labe discedant. Ceterum vt sui mu-
 neris debitum pensum absoluat, ab incepto ne
 desistat, & correptione, minarumque rore ig-
 nita hominum scelera extinguat, atque coër-
 ceat. Præcursor namque Domini, qui plus-
 quam Propheta nominatus est, & spiritu Dei
 delibutus, non latebat eum pene induratum, &
 obstinatum Herodem fore: qui tamen execran-
 dum eius vitium iterum, ac iterum increpabat,
 vt impensi muneris debitam, & exactam per-
 solue-

Matth. 4.

solueret operam. Sed quid plura? Nūc redempto-
rem nostrū delituit, seu aliquo modo illū fugie-
bat obstinata omnino euersa Phariseorum cor-
da fore? Numquid de eorum desperata salute
quicquam sperabat? Verū ipsam veritatem
ne celaret, prædicabat. At verò cum ea sit rerū
vicissitudo, & humana natura (vt eius est fragi-
litas) in omni vitiorū genere fuerit volutata, et
nefandis insultibus labefactata, & quamuis ma-
ximus Deus tibi reuelasset, nequaquam futurū
esse, vt hi scelesti & improbi quique homines
conuertantur, propterea minimè increpare de-
finas. Ne fortè huius criminis cōtagium incref-
cat, & aliorum animas euertat. Sed ipse vi, & e-
nergia correptionum, vsum peccandi cohibe,
& aliquantulū coërce, vt eos deinceps pudeat
peccare, & tantum Deum offendere.

Hæc omnia intelligenda sunt, vt eo modo
dicantur, quo populus planè cognoscat, non
propter aliquam libidinem, aut appetitum vin-
dictæ eadem ferri, sed tantum vt Maximi Dei
efferatur, & zeletur honor, & peccādi vsus fun-
ditus eradicetur, & fomentum hoc euellatur.
Quod in ipso concionatore facilè reperitur, si
non petulantia, sed quadam modestia, non ira-
cundia, sed lenitate & Christi feruida charita-
te increpauit. Nam vt Diuus Chrysostomus in-
quit, nihil ita confert, vt ille, qui audit, persua-
deatur, ad respiciendū quæ dicuntur, ac sic cog-
noscat, quod cum magna dilectione dicuntur.
Nec difficile admodum est perceptu, an ipse
concionator habeat charitatem, & zelum pro-
ficiendi: quod in eius verbis facilè cognosce-
tur; & in procedendi serie conspicias. Quod si
rei scopum velis attingere, hoc tibi consilij do,

ut omni proprio amore omisso, nec non & appetitu vindictę, hæc te moueāt dumtaxat, Amor Dei, & tui proximi salus; et sic ea vrbānitate, et modestia increpabis, qua expedit. Non enim congruet inurbanè, aut infestè, minusve modestè loqui. Vitiorum siquidem turpitudinem licet examinare, absque eo quòd lingua aberret, maledictis alios laceffens, & petulantissimis conuitijs in alios irruens. Propter eā caueat in pulpito forsan dixerit hæc vocabula, scelus, aut scelestus, Hispanicè, (vellaco, ò vellaqueria:) quamuis de turpissimo, aut sceleratissimo quouis homine sermo fiat, ut de Luthero, &c. Namq; Euangelicus concionator maxime perspectus, & vrbānus debet esse, qui spectaculum factus est omnibus. Sed loco eorum hisce æquipollētia proferat vocabula, ut potè, iniquitas, iniquus, abominatio, insultum, exorbitātia, aut nefanda crimina, mens incesta, animus impurus, & hisce similia.

Caueat tamen ne fortè excandescat nimis, & quasi effrānis equus currens, immoderatè taxet. Ira siquidem cohibenda est. Nec in doctrina admodum rigidus esto, ut tua magis ad emulationem, & desperationem correptio faciat, quā ad salutem animarum. Medici namq; dulcibus & lenibus amara, & acria solent medicamina temperare; & pillulas de argentatās præstare languidis. Et instar illius Samaritani, qui vinū simul, & oleum vlceribus infirmi applicuit. Eo modo Euangelicus concionator in fine concionis ille crebris, & blanditijs suadeat. Cuiusmodi serie D. Chrysostomus plerumq; conficit ac terminat sermonē, cuius loca, breuitatis causa, missa facio. Quinimo concionator iam termina-

minaturus concionē, ad Deum conuersus, mox ad populū, eos exhortetur, & vicissim moneat dulcibus, & sedatis verbis vt mores corrigant, amorem, passionem, & Christi reuerentiam eis proponens. Eoque fiat modo, vt quamuis propter correptionem antea confusi fuerint, modo consolentur: & tantum offendisse Deū eos poeniteat.

Obiter tamen licet aduertere, ne presbyteros palàm, & coram populo ex aliqua peculiari labe eos corripiat, aut notet. Quod sanè fieri poterit in suis capitulis, seu congregationibus priuatim. Ad hæc, si eos coram populo taxet, correptio solum faciet, vt dignitas sacerdotalis vili pendatur. Hoc enim abiit in vsum, vt ipse populus sacerdotum crimina, seu monachorum defectus audiendo maximè congaudeat. Quapropter presbyteri eiusmodi, si taxentur, deteriores fiunt, & duriores corde: insuper & scandalum oritur. Veruntamen de auaritiæ peccato, luxuriæ, libidinis, ambitionis, &c. cum sit correptio: tam sacerdotes, quàm alij cæteri homines comprehenduntur, ac eorum vitia licebit corrigere.

Vt autem ab his me expediam, monitum velim Euangelicum præconem, quòd adhuc si aduentitius in populo quodam fuerit, ne illius populi quæ nouerit peculiaria crimina, nimis rigidè, & quadam authoritate reprehendat: audientes enim non æqui, & boni consulent: sed quòd prædicandi copia non tibi suggessit, aut occurrit suspicabuntur, ob cuius penuriam, vt eos taxares, orditus es. At quod initio tenetur facere, primum illud est, aliquot prædicare sermones, & hos egregios, in quib⁹ p

viribus & perdoctum & sapientem se præbe-
at omnibus. Postea verò cum erga populum ce-
lebre nomen fortitus fuerit, & pro benè docto
& erudito habitus, & diuino flamine delibu-
tus, & virtutibus insignitus: tunc quidē autho-
ritatē habet is increpandi. Maximi namque in-
terest vt populus de ipso benè audiat, ad hoc,
vt eius documenta libenter percipiat, & cor-
reptiones æquo animo ferat. Neoterici qui-
dem, & quasi iuuenes ætate, non habent tantam
authoritatem ad increpandum, velut iam senes
propterea quæ ne nimium reprehendant. Ad-
huc tamen & ipsi iuuenes quique concionato-
res luxuriæ, seu carnis vitium non reprehen-
dant: sed ipsi dūtaxat senes, hiq; rarò, & satis li-
bratis verbis, non obscœnis, aut turpis notæ vo-
cabulis vtantur. Ceterum hoc vitiū acriter re-
prehendant referendo sacræ scripturæ exem-
pla: vt planum fiat, quot, quantisque generibus
suppliciorum hoc tantum, tamque graue viti-
um Deus puniuit, & durissimā huiusmodi cō-
trahentibus pœnam imposuerit.

*Quomodo increpandum sit: & ex Euan-
gelio, vti correptiones sint de-
ducendæ.*

Caput XVI.

COLOR rhetorum est, quòd quando quis
habet taxare aliquod vitium, inquirat a-
liquid peculiare mali, per quod alijs præfe-
ratur vitijs: ad hunc quippè modum illius cri-
minis fœditas, & turpitudine magis liquet,
eiusque versura planius constat: vt dum ma-
gis dehonestatur, magis omnibus fiat exosum.

Ex-

Exempli causa. Si superbiæ taxetur peccatum, licet ipsum concionatorem non solum huius vitij turpitudinem demonstrare, verum facta comparatione ad alia crimina, illud abijciat magis, dicens. Hoc vitium adeo execrandum est, & Deo odibile, quod cum reliqua vitia nociua, & iniqua sint, Deus tamen, vt tantum curret languorem, permittit, vt in reliquis offendamus peccatis. Vnde fit palam omnium turpissimum esse vitiorum. Nusquam enim vnum toleratur malum, nisi vt alterum vitetur peius; vt in populis & ciuitatibus fit. Mulieres siquidẽ publicæ permittuntur, deteriora ne fiant scelera. Loth etiam qui filias suas in nuptas, & adhuc coelibem vitam agentes, Sodomitis tradebat, vt stupendum, & execrandum aboleret peccatũ. Propterea, vt superbiæ Deus auferat languorem, alia tolerasse crimina cernimus. Vt liquet in D. Petro, qui vt arrogantiam ipsius propulsaret, illum negare permisit: vt sic suæ nimie fragilitatis agnoscens languorẽ, alios ne aspernaretur. In vltima enim cœna dixit de se: Et si omnes scandalizati fuerint, ego autem nõ scandalizabor. Idẽ omninõ legimus cum Dauid factum, quem prius in homicidij adulterijq; flagitium labi permisit, vt tandem illum humiliaret. Ego dixi in abundantia mea, non mouebor in æternum. Quid inde? Auertiisti faciem tuam à me, & factus sum conturbatus. Insuper alia quoque vitia statutis temporibus suas quæque sortiuntur operationes. Namque carnalis, & luxuriosus sæpè tepescit, & sui vitij obliuiscitur. Etiam voraces, & gulosi, &c. At superbus, & elatus, vbiq; & semper tam publice quã priuatim suũ exercet munus. Quod si

Mat. 26.

2. Reg. 11.

Psal. 29.

M O D V S

luxuriam reprehendat, dicat, vt reliqua crimina vnā partem hominis vtpote ipsā animā, contaminant, at luxuria corpus, & animā, vtrūque corrumpit, quod est templum Dei, iuxta illud Pauli: Nescitis quod corpora vestra templū

1. Cor. 6. sunt Spiritus sancti? Qui violauerit templum hoc, destruet illum Deus. Si verò Auaritiæ increpet vitium, dicat, quòd si reliqua crimina contrahentibus illa, obsint, alijs tamen emolumento sunt. Vorax namque obsonatoribus, & coquis opiparas, lautasque parantibus dapes, suggerit alimoniam. Sutores quoque purpureis, sericisque se induens vestibus ditat prophanus. Nec non & fabris machinantibus ædificia, & laqueata struentibus tecta, superbus nummos impertit. Et quos famulorum turba comitatur, & quibus ministrantium astat multitudo, hos alunt & pascunt. Cæterum avarus nemini prodest, omnibus tamen obest, qui frumenti obturata ne referet horrea, fame miser perit, & alios perire facit.

Eccles. 10.

Ideo Scriptura ait: Auaro nihil scelestius. Item: Cuncta vitia temporis cursu delentur, sola avaritia est, quæ senecta virescit. Quare dictum est. Senescente homine, cuncta vitia senescunt, sola autē avaritia iuuenescit. Et Poëta: Crescit amor nummi, quantum ipsa pecunia crescit. Sufficiant adducta exempla. Idem namque in reliquis vitijs exemplificari potest; dummodo prædicta series obseruetur, vide licet quod fiat comparatio vnus ad aliud: ita namque illius vitijs magis claret foeditas & malitia.

Sed quæres modo quonā pacto prædictæ correptiones ex ipso Euangelio deducantur. Respon-

pōdeo tamē quod bifariā. Vno modo posituē, alio modo à parte cōtraria. Prima est quando in Euangelio taxatur aliquod vitiū, ex hoc deducere facillimū est: velut cū dicit de illo prodigo q̄ consumpsit omnem substantiam suam luxuriosē viuendo: in qua quidem nostri temporis luxuriosi increpātur, qui animam suā, bona sua, & deniq; honorem amittunt. Et in illo quādo Pharisei venerunt ad Christū dicentes: Magister, scimus quia verax es &c. Facta quippe est correptio aduersus adulatōres, & detractōres. Simulator ore decipit amicum suum. Et iam cū Euāgelium tractat de vitijs illius auari, liquet correptio aduersus voraces, & indumentorum luxum, & contra eos, qui erga pauperes, & egenos se præbent impios, & parum misericordes.

Luc. 15.

Mat. 22.

Prou. 2.

Luc. 16.

Secund⁹ modus est, cū Euangelium tractat de aliqua virtute, tunc eius contrariū vitium taxatur. Vt in Dominica quarta post Pentecostē ait S. Lucas, Cum turbę irruerent in Iesum vt audirent verbū Dei. Animaduertite huius turbę feruidum, & anhelantē spiritum: qui vt verbum Dominicum audirent, irruebant magna cū deuotione. Secus tamen nostris modò sit temporibus quos virgis, nec impulsibus in Ecclesiam trahas. Et in Euangelio illius foeminæ adulteræ inquit S. Ioannes: Perrexit Iesus in montem Oliueti, & diluculo venit in templum: & omnis populus venit ad eum. O quanta fuit huius populi deuotio, & diligentia qui summo manē, vt verba Domini audirent surrexerunt. Modò verò non diluculo, sed ad meridiem vsquē dormitantes, dum iam terminatur concio, adsunt. Et in illo Euangelio diei

Luc. 5.

Ioan. 8.

M O D V S

Matth. 14. diei octauæ S. Petri Apostoli inquit S. Mat-
thæus, quòd Petrus dixit ad Iesum : Domine,
si tu es, iube me venire ad te super aquas. Nunc
verò non fit ita, nec ire volunt, sicut D. Petrus:
sed CHRISTVM ad se venire volunt, rem fa-
cram intra domesticos parietes celebrantes,
& quòd arca fœderis in templum Dagon fera-
tur, sicut illi Ethnici volebant : & in eodem

1. Reg. 3. altari, vbi erat Dagon, deponi. Hi etiam in
domibus suis, abominationibus, & idolis
plenis, receptaculis aleatorum factis, vitij car-
nalibus, & voracitatibus imbutis Corpus Do-
minicū cohabitare præsumunt. Cū de S. An-
Mat. 4. et 9. drea fit sermo, vel de aliorum Apostolorum ad
uocationibus, inter agendum de prompta & ce-
leri eorum voluntate in exequendis Dominicis
præceptis, siquidem statim secuti sunt eum.

Nos verò obturantes aures plerumque vo-
cati cū simus, non eas patulas præbemus,
nec sibilis, & vocationibus Dei obsequimur:
Prou. 11. sed non impunè quidem feremus. Audite Do-
minum dicentem. Vocauī, & renuistis, ego quo-
que in interitu vestro ridebo, & subsannabo, cū
id quòd timebatis, vobis aduenerit. Sufficiant
dicta exempla, vt quisque sapiens, & ingenio-
sus concionator exhauriat vitiorum correptio-
nes virtutibus aduersantium.

*De alio modo ampliandi di-
gressiones.*

Caput X V I I.

VT autem concionator Euāgelicus in his-
ce tribus supradictis loquatur, scilicet
comparationibus, autoritatibus, & scriptu-
ræ exēplis, quamobrē correptio nō semper est
adhi-

adhibenda, hoc medium obseruabit. Nā si id ipsum, de quo pertractat, consiliū aliquod sit, aut commune quicquam ad Dei cultum spectans: tunc ponat casus, tribus iam prælibatis (quæ ad vitia spectāt) obseruatis. Radices namq; & quæ si fundamenta malorum ea sunt, superbia, luxuria, auaritia, & horū affectus. Quod si de vitijs seu de virtutibus peculiaris sermo fiat, suinat casus ad triplicem viuētium sedē: quarum vna sit equitum, alia seruorum Dei amicorum, vltima verò rei fabrorum, seu Dominantium, aut religionis sectatorum: huiusmodi namq; fastidium non pariet. Quamuis in hisce sermonibus concionator vulgata & trita, communesque casus debet sumere: & quæ inter audientes communiter feruntur. Hic nimirum modus maxime utilis est. Quod si in principio audientibus durum sit perceptu, & valdè laboriosum: peculiariter tamen, & oculatius si hæc attēdant breui ipso tēporis spatio dociles, & nimis idonei efficiuntur: sic & in reliquis cōparationibus. Vt autem hoc ipsum facilius percipi valeat, aliud insuper addā medium, sub peculiari tamen & nouo conceptu: vt iucūditatem afferat. Nec nō ipsa media authoritate, comparatione, & scriptura fulciam, duobus quidem apposis obseruatis, vt, quod dictum est, planius intelligatur. Exemplum erit in illud Euangelij: Misereor super turbam: quia iam triduo sustinent me, neq; habent quid manducent. Omnis languor, omnis infirmitas, omne malum nostrum ortū habet ex eo, quòd Christum dominum nō sectamur, vt isti faciebant. Hinc est quòd panem Dei viuificum non manducamus, nec eius spiritua-

Mar. 8.

tifi-

tifica Dei visione frui desideratis, hanc vobis veritatem suadete: quod si Deum vultis habere, virtutis sectatores sitis, ut in ea constantes exhibeatis vos, & fortes. Si quis adest qui consolationem Dei expectat, sicut & hos consolatus est in cepto virtutis, & amoris Dei, stabile se prebeat & forte. Alias diuinum auxilium quomodo expectas, debilis cum sis in proponendo, & tardus in exigendo illud? Quid faciam tibi Ephraim? Quid faciam tibi Iuda? Misericordia vestra quasi nubes matutina, & quasi ros mane pertransiens. Attende o Christiane, verba haec: Attende tu o eques qui adhuc in bono cepto non persististi. Quid faciam tibi, ait Dominus, qui verbum meum audis, & tot inspirationibus & optimis desiderijs animum imbuisi: in nullis tamen perseverasti, sed quasi nubes matutina, quae flante fundit auram. Deficit quasi ros, optima destinatio, oriente delectationis Sole, & turbine voluptatis ruit. O serue Dei, qui in dies studes ut intra temetipsum recipias, atque in orationis studio te exerces & bonis operibus intentus ad virtutis culmen adspiras. Quid faciam tibi in ijs haud firmus cum sis? Ut te praecingis ad bellum, ut mea tibi conferam bona? Qui quasi nubes matutina, & quasi ros, sic deficis, ut visitationem meam expectabis, qui fortitudinis loriceam adhuc non induisti? O tu qui manuum labore viuus, quid faciam tibi, aut quo modo metecum geram, & necessitatibus tuis opitulabor, qui in bonis operibus intentus non persistis. O quanta nobis bona suggererentur, si virtutem sectaremur: sectemur Christi Domini vestigia, & in bonis operibus perseveremus. Nam ipse ait: Qui perseverauerit usque in finem, hic saluus erit. En tibi Dei

Osee. 6.

Matth. 10.

fig-

signaculum: En dictorum conclusio: En censura: En virtutis stipendium. Quod non solū animam tuam emolliet, verū & maxima prēmia comparabis. Quid bone Deus, senties, cū videris homines, hosque paucissimos in bono perstare? Misit Iosue exploratores in Hierico, vt irruerēt in Hai: & expugauerunt ciuitatem. Verum quia Achan filius Charmi, vnus virorū, prauaricatus est, permisit Deus postquā explorauerunt Hai, mox terga verterent, nec expugnare valerent, & ex eis corruentes nonnulli. Quod cum audisset Iosue scidit vestimenta sua, & pronus cecidit in terram coram arca Domini vsque ad vesperam: & clamans Iosue dixit. Heu Domine Deus, &c. Mi Domini, quid dicam, videns Israel terga vertentem hostibus suis? Quid faciam denique hanc penuriā, ruinamque aspiciens? Attende, o Christiane, vnum interea, quod Christi Domini virgineum sacrumque carnis indumentum crucis patibulum subiens scindi, fodiq; fecit, illud nimirum fuit instabilitatem nostram intueri. Poterat quippe nos redimere, absque eo, quod nostram fragilitatem indueret & pateretur. Sed nutu duntaxat nos saluare vtique poterat: at inter cætera Doctorum asserta, & causas, propter quas Christus nobiscum habitare voluit, simul & pati, vnum quidem est, vt ostenderet palam quantum pro peccatis nostris doluisset. O si nosces & tu, *2. Pet. 2.* quantum Christus doleat, dū quasi canis ad vomitum in idē peccatum recidis, postquam penituit peccasse, ac Deum offendisse. Tactus Deus ipse dolore intrinseco sortem, vicemq; tuam dolet, eo q̄ in bono cępto nō perseuerasti. *Gen. 6.*

Ami-

M O D V S

Amice, ad quid venisti? dixit Iude. Quamprimum enim coniecit in bono capto haud perstitisse, & cum traditor in eum irrueret, ab apostolorum collegio discessisse cognouit, & prauaricator effectus eum tradidisset. Vide, o charissime, quod humilis & patiens aliquando fueris, & parum tua retulisse: propterea quod ab alijs pro nihilo reputatus fueris. Modò illud iam pertransijt, & probè destinationes abierunt, & dissipatę sunt, & quod facere decreuisti iam oblitus es. O quanto maximo Christus Dominus gaudio afficiebatur videns illorum constantiam. In illa hora exultauit Iesus in spiritu. Discipuli Christi accesserunt ad eum gaudio delibuti, ex eo quod sua doctrina magnum fructum comparassent. Quibus cum Redemptor noster simul lætatus est, & gaudius. Benedictus Deus noster in æternum, cuius filius lætatur cum probè & secundum rationem tu uiuis. Agite tandem. Nunquid adest aliquis, qui hoc Christo gratum velit facere? Protinus a malo discedat: & virtutem sectetur. O quam iucundus & gratus erit Deo. Caue tibi o homo, quid feceris. Hæ namque fluctuationes, & tempestates, & varij expugnantium ictus, quos, ne Deum offendas, viriliter sustines, huiusmodi Christo maxime placent. Nunquid aderit aliquis, qui placere Christo non studeat, ut illi referat gratiam aliquam pro sibi illatis conuitijs & doloribus? Benedictus, & laudabilis sis Domine mi rex, & bone Iesu: hæc mestitiam, hosque labores, quos pro me sustinuisti modò gratus utcumque soluam, & deinceps mihi perisse præstabit, quam tantam maiestatem offendam. Modò contumelias, & opprobria mihi illata

æquò animo feram, & si in me vniuersum in-
 surgat. Agite iam, qui perseverastis, & stabiles
 in bono fuistis. Vbi nam vitam foelicem degi-
 tis, vt victum viuificum pascatis: &c. Triduò
 iam sustinent me. Expedit ergo nobis in bonò
 perseverare, & constantes esse: alias hoc cæle-
 sti panẽ haud potiemur. In prælibatò quidem
 exemplo ad viuum (vt aiunt) & planè vidimus
 hunc ampliandi digressiones modum, cū am-
 pliandi modis. Prius namque punctum dedū-
 ximus doctrinæ, quam docemus. Nam sub illo:
 Triduò iam sustinent me, aptandum est conclu-
 sioni, quæ intendebatur: ipsa namque assertio
 erat. In bono perseverare. Deinde mota est di-
 gressio cum illa auctoritate, ponendo illud
 medium, quod subsequitur, damnum eos, qui
 qui in bono minimè perseverant. In contrariū
 tamen explicata illa auctoritate, actum est cum
 triplici viuientium sede simul & cum nocumẽ-
 tis, quæ eis perseverantibus aduenient. Deinde
 opposito modo mota est digressio, eos, qui per-
 seuerant laudando: & hac explicata cõparatio
 ne cum ampliatione trium casuum, seu exem-
 plorū. Mox auctoritatem subsumpsimus cum
 comparatione, ad ipsam quippe doctrinam cõ-
 firmandam. Nam cum ipsamet comparatio sit
 nostræ rationis opus, necessum est simul & au-
 thoritate assumptum roborare. Deinde aliud
 medium ad mouendum positum est, quod fuit
 de Christi pãssione: & hoc quidem medium
 sub scripturæ exemplo tribus casibus hanc ex-
 positionem declarandò, quorū alter, autho-
 ritas esto: Subinde alio iucunditatis Christi
 modo, vtpotè opposito, motum est. Et hoc sub
 auctoritate positum, & declaratum fuit sub ap-
 plicatione

M O D V S

plicatione casuum. Mox doctrina illa epiloga-
ta est, quæ ab initio est incepta, vt punctū iterū
sumeretur. Ad huius quippe similitudinem po-
terit quodcūque aliud punctum dilatare. Ad
uertendum tamen est, iuxta hūc modum, quod
quamuis hic pergimus de puncto ad punctum
auctoritatibus, comparisonibus, & exemplis
scripturæ, propterea non debet sic coarctari,
vt hoc regulariter obseruetur. Namque vni-
uersa media, auctoritate duntaxat, vt illi place-
bit, extendi possunt: & quamuis tria puncta ad-
hibuimus, alia prout libuerit, ponere licebit,
dummodo puncta, seu digressiones non multi-
plicet, vt fastidium pariat. Nec subinde eò pau-
ca proponat, vt eorum media arida sint & pror-
sus sterilia. Atq; ita debet concionari, ne fide-
lium tepescant affectus.

*De gemino alio modo ampliandi di-
gressiones.*

Cap. XVIII.

AD ea, quæ superiori capite dicta sunt, vt
quamlibet digressionem, seu punctum
sectemur, notandum sit, dictum iam punctum
sectari posse data cōclusionē: vbi quidem do-
ctrina cum sua amplificatione traditur: Mox sa-
crę scripturæ exēplum ponitur, totius historiæ
enarrando discursum. Eiusmodi exemplum sit
de damno, seu nocumento, quod eius contra-
rium inferret, de quo & ipsa propositio pertra-
ctat. Quo quidem enarrato exemplo moueat,
atque suadeat illo concionator, ostendendo
dānum, quod eis adueniet, nisi id ipsum, quod
præcipitur eis, re ipsa fecerint. Idemque au-
thoritate confirmabit, quæ faciat ad illud. Quo
fni-

finito, alia insuper narretur historia alterius ex-
 empli, in qua agatur de beneficio ab aliquo ac-
 cepto, ex eo, q̄ illud fecit. Quo cum moneat id-
 ipsum quoq; faciāt & illi, ad quod roborandū
 sumat auctoritatē, quę ad rem faciat. Hoc liqui-
 dō satis constabit, si dicta doctrina in superiori
 pūcto ad exemplū redigatur, secundū hoc qđ
 sequitur: Ecce iā triduo sustinet me. Ex eo quod
 non perstamus in bono, hoc damni accidit no-
 bis, vt nō pascamur à Christo. Nobis ergo in bo-
 nō capto perseuerare, & stabiles, firmosq; esse,
 expedit. Si quis adest, qui huc venit, vt aliqd fru-
 gi ex concione capiat, hāc sibimet suadeat veri-
 tatē: qđ si a Deo pasci desiderat, in bono perstare
 debet, & in eo firmū & stabilē se prębere. Plerā
 que enim damna nō perseuerantib⁹ eueniunt,
 velut sacra scriptura ait. Quoniā volens Deus
 Sodomā, & Gomorrhā euertere, vocauit Loth *Genes. 19.*
 & dixit ad eum: Salua animā tuam, & noli res-
 picere post tergū, ne tu simul pereas. Mox vt e-
 gressus est Loth, dissipauit, & solo æquauit Do-
 minus ciuitates has: & corruerūt omnes simul,
 qui in Sodomā, & Gomorrhā morabātur. Con-
 iux autē Loth audiēs fragorē, & maximū strepi-
 tū perterrita (nā ex fragilitatē incōstantia nas-
 citur) post tergū respiciens, in salis statuā con-
 uersa est: quā adhuc pecora lingūt. Quid ergo
 nō perseuerantib⁹ reliquum est, nisi, vt in petrę
 simulacrū conuertātur? Quoniā vocauit te De-
 us, abominationes Sodome deseruisti, & per
 viā veritatis incedebas, gratus sanē Deo: verū le-
 uis sęculi huius fragore consternatus, dereliqui-
 sti vias Domini, ac desiderijs sęculi captus, ter-
 gū vertens, pręuaricator Domini ei pręcepti
 extitisti. Quid inde tibi superest, nisi vt obitinatū

M o n v s

corgeras? Et talis effectus nihil omnino proficit. Quid ò charissime, tibi superest, si in bono non perseveras? Quid faciâ tibi Ephraim? Quid faciam tibi Iuda? Popule meus, ait Dominus, quid faciam tibi? Hic punctus ampliatur: quo finito, aliud narretur exemplû huiusmodi. Iacob, occurrens ei Angelus luctabatur cum eo, cui Angelus. Dimitte me: & ille noluit, quo usque benedixisset ei. Cum quo tota nocte luctatus est, & manè benedicens ei, commutavit eius nomen, sed & altero pede claudus Iacob mansit. Sic Deus facit cum omninò perseverantibus. Sic te gemino luctari brachio, & expansis vlnis decet: utpote Dei & proximi amore, & tota nocte perstare luctando, donec rutilans venerit aurora. Nam qui luctatur & perseverat, tandem benedictionem obtinebit; quia qui perseveraverit usque in finem, hic saluus erit. Aspicè ò Christiane, quidnam summa veritas ait, quòd salvi erunt, qui perseverant. Amplificetur eiusmodi autoritas, & mox epilogando dicat. Agite tandem ò charissimi, firmi & stabiles simus, ne nobis contingat, quòd coniungi Lot evenit. At verò quasi Iacob alter mereamur benedictione Dei obtinere, quam electis Deus promisit in novissimo die: & sic panè Angelorû vivifico in caelesti regno potiamur, & velut hæc turba, quæ Christum secuta, ab eo dignata fuit. Hic ampliandi modus facilis, simul, atque iucundus est. Namque scripturæ exempla ad hunc modum scitata nimis placent.

Alter quidem modus ampliandi est, quam primum doctrina applicata fuerit, sub illa propositione, ut in priori exemplo dictum est, mox autoritas in medium offeratur, qua

qua quidem comprobetur illud, quod dicitur, eo verissimum & infallibile esse, quod maximus Deus id volens ostendere, dixit, atque monuit hoc ipsum; Qua nimirum auctoritate perfecta inueniatur argumentū à minori ductū. Ipsa namq; auctoritas, suggeret argumentādi occasionē. Quo augmento proposito, roborabitur alicuius exemplo qui id ipsum asseruerit. Hoc exemplo finito, duę, tresve auctoritates scripturę citentur, velut similia quędā, & quasi per transfennam, aut summis digitis (vt aiunt) tacta hoc modo. Id ipsum habetur: Id ipsum tali, vel tali loco dicitur, &c. Quibus breuiter tactis, incipiat illius rei defectum corripere, nempe auctoritate, argumento, & exemplo, velut qui conqueritur: & post Dei verba cumulando in ipsa auctoritate dicens. Non mirum esse si Deus conquestus est, dum huiusmodi mala extant. Hęc omnia in subsumpto liquida erunt exemplo. Ecce iam triduo sustinent me, &cæt. Si hi non perseuerassent, nullatenus Deus victum suggereret. Modo infer conclusionem ampliatam priori exemplo. Deinde dicito hoc adeo verissimum esse, scilicet quod Deus perseuerantiam vult in animabus, quas habet reficere: vt per Spiritum sanctum in Canticis dictū *Cant. 3.* sit. En lectulum Salomonis sexaginta fortes ambiunt, ex fortissimis Israël: tenentes gladios, & ad bella doctissimi. Nunc ò Christiane caue tibi, qui Deum obtinere deſideras, ne tua te fallat opinio, aut te ipsum seducas. Anima tua lectulus Dei fortissimus debet esse, & valde pręmunitus, non autem debilis, & omni pręsidio destitutus. Deinde fortissimis quibus

M O D V S

que circumuallatus ex Israël. Namq; eius propositi firmissimi, & præ omnib⁹, stabiles debēt esse. Sic Paulus inquit. Quis separabit nos à charitate Christi? Scio q^d neq; mors, neq; vita. Existimatis nos tanquam paruulos esse, atq; debiles; Firmissimi quidē sumus, & stabiles: quoniam nec labor, nec dolor, &c. nos à charitate Christi prolōgabit. Filij Israël canebāt dulciter hymnos in mari, & collaudare cōperūt deum, vidētes suos hostes submergi, & in ipso etiā ad terram promissionis itinere illum benedicentes quod eos liberaffet. Cēterū nō persequerātes, in Aegyptum reuerti cupiebant. Modò ad aliquā probē callendam artē continuus, assiduusue vltus requiritur: nōne ad tantam rem obtinendā, maior opera, & studiū requireretur? Aspice quod legitimē certanti conceditur laurea. Labor improbus omnia vincit. Vt brauiū hoc accipies, nisi in bono perstiteris? Ideo Iob: Si occiderit me, in ipso sperabo. Hac ratione nos docet perseuerare, quib⁹ perisse præstabit, antequā retrocessisse, aut à bono capto desistere. Hic ampliādarum digressionum modus, maiorem præsefert dignitatem, quā duo ante habiti modi. Et sanē luculentior est; quia vim habet, & inpiritur in literalibus scripturæ sensibus; & tandē in eo fit argumentum à minori ad maius.

De modo procedendi.

Cap. XIX.

QUEMADMODVM si cuiuspiam etsi famelicō simul in disco varij cibi, & innumere quasi dapes apponerentur, fastidium maximū generarent, & ad nauseam eum prouocarēt: q^d si in singulis quibusq; patinis quiq; cibi apponerentur.

nerentur, excitarent quidē appetitū ad edendū
Ita contingit in concionib⁹; Nisi enim eius par
tes quamuis optimis notationibus septē recto
ordine procedāt, ornataq; sint, nimis fastidire
videntur. Modo verò procedēdi stylus, & pre
dicandi modi eò sunt diuersi, vt equum sit dico
re: Quot capita, tot sentētiae, & prædicantiū pla
cita sunt. Propterea nō est mihi animus hęc om
nia in breui sermone comprehendere, quoniā
nec capere valeo, nec intellectus aliquis crea
tus ea ōnia percipere, aut cōprehendere potest.
Aliquot tamē ponā hic, quibus vti licebit. Sup
posito ergo quod componere, est coniungere,
& coadunare pleraque puncta inter se diuersa,
& hęc ampliare, & ex eorum singulis vtilē do
ctrinam deducere, vt alij excitentur, & ad pro
bè operandum alliciantur. Hoc autem fieri ne
quit, nisi quædā media applicentur, vt vltorius
gradiatur, vno aut gemino duntaxat medio vti
licebit, vt doctrina confirmetur. Ad hoc verò,
artificium habeto, ne eiusedē penuria in officio
non sis. Illud autem quod habet docere, debet
locari in primordio cuiuslibet puncti. Quod
quidem habet proferri, velut qui quandam as
sertionē affirmat: vtpote verbis lucidis perspi
cuis, & expeditis satis. Namq; noster intellect⁹
ita instrui vult. Verū cōtra hoc videntur facere
hi, q; obscuris verbis, aut nimis cōcisē doctrinā
suam tradunt, aut perplexis & implicatis elo
quijs, aut superfluis verbis alios instruunt, ex
quibus audientium animus nihil emolumenti
percipit. Ob cuius defectum in subsequentibus
etiā deficiet. Nec inde quidquam sibi suadere
poterit. Siquidem quæ primo sibi tradita fuere
non intellexit. In hoc verò primū, quod quidē

M O D V S

est conclusio doctrine, ac fundamentum totius puncti, digressionisve, quam habet predicare, expedit concionatori, ut sit brevis, expeditus, atq; perspicuus: ita ut omnes percipiant, & intelligant. Dixerim brevis, non intelligendo, quod eo strictissimis, & breuibus terminis eadem proferat, ut à nemine satis percipiatur. In quo etiam nonnulli concionatorum deficiunt, quorum quidem breuitas sermonis, & doctrinæ, quæ sapientibus, & perspectissimis quibusq; viris congruebat, duntaxat eadem insipienti populo aptare contendunt. Hic maximus quidem defectus est: sicut & aliud extremum eorum, & verbosi, confusi, & sanè loquaces sunt: qui nec se ipsos satis intelligunt, nec ab alijs omnino percipiuntur. Modo ipsam propositionem expeditè, luculenter, & dilucidè proferto, semel atque iterum eandem repetens, circūcirca prospiciens eam, eamque varijs encomijs repetes: cuiusmodi propositio prolata, ab omnibus satis percipietur. Nec incongruum quidē erit, cum varijs, & disparibus nominibus iteretur. In fine verò non est necessaria hæc eadem correptio, licet in principio cuiusque digressiōis, & quando ipsa propositio profertur, hoc expedit fieri in omnibus sanè subobscuris intellectu punctis. Mox autoritatē, cōparationem, & exemplū scripturæ dicito: interea nonnulla verba inferendo, quæ iam dicta cum dicendis connectant. Insuper notandum est. Ut enim ex naturalibus liquet, vnum contrarium iuxta suum contrarium positum; magis lucet, & apparet. Exempli causa. Si sumat, pro medio, ut sint humiles, dicens, quod eisdē bene faciet Deus hoc idē sub quadam autoritate adducere potest, et

mox

CONCIONANDI.

43

Iaco. 4.

Es. 4. 6.

mox veræ humilitatis oppositum sumat, utpote superbiam; cui fauet, & præstat illud Iacobi dicentis: Deus resistit superbis, humilibus autem dat gratiam. Et quoniam de humilitate prius egit, ipsam humilitatis partem prius collaudare, & efferre debet, dicens: Deus gratiam suam humilibus confert, superbis autem resistit. Ibi demque dicito quanto maximo odio Deus prosequitur superbiam, & statim concionator ipsam humilitatis propositionem proponet, dicens: O vos omnes, precor, humiles estote: eos namque maximo Deus amore prosequitur. Ideo per Esaiam dixit: Ad quem ego respiciam, nisi ad humilem, & contritum, & trementem sermones meos? Hoc bonum quidem ego faciam: quod humiles diligam & amabo. Hoc ita communitè explicato: mox undique circumcirca populum, ceterumque prospiciens, ad particularem descendens dicito. Aspice o tu Christiane, quidnam maximus Deus asserat. Audi verbum Domini. Cum humilem te præbes à Deo maxime diligere, & amare. Siquis equitum adest factiosus, & honoris cupidus sui, audiat. Si hasce vanitates expuleris, si hæc honorum pulviscula omnino ex corde tuo aboleueris, à Deo quidem amaberis. O tu mulier compta, & fucata, quæ huiusmodi domum Dei ingredi non trepidasti, exue te monilibus, & vanitates has contemne, & Deus diliget te. Hic ampliandi modus valde quidem utilis est. Nam cum ad res pecuniarum descendit, quandam concionem complendo, atque in ea duas, tresve digressiones faciendo, magnam cibatur caterua.

F S

De

M O D V S

De introductionibus concionum.

Cap. XX.

IA M quidem ab usu recessit ipsam subdivi-
dere concionē, dicendo, hic duas, tresue con-
tinet sermo partes: aut duo, triaue agenda sunt:
sicut & nostri quidem temporis seniores iam-
pridem faciebant. Hoc siquidem ab omni ra-
tione, & arte, & à rhetorices documentis lon-
gè distans est. Nec S. Doctores vt Au. Origenes,
Chrysosto. aut Gregorius, tali diuisione vti sunt.
Cæterum maximam attentionem captat, & ni-
mis placidum est, & eorum excitat animos,
dum concionator Euangelicus, ipsum aggre-
diatur sermonem cum aliqua eleganti introdu-
ctione, compendiosa, & rhetoricis ornata ver-
bis in philosophia fundata: aut verò cum ali-
quo axiomate, aut maxima Aristotelis ingre-
ditur: aut cum aliqua alia naturali ratione, quæ
optimè congruat cum ipso Euangelio, quod
quidem habet prædicare, aut saltem cum ipsius
exordio. Quæ nimirum introductiones bifari-
am possunt inueniri, aut excogitari. Vno modo,
si præcedentia ipsius Euangelij consulas verba,
& cum subsequētib; connexeris, & ad pro-
positū applicueris. Verū vt planius me expli-
cem, duo, tria ve subiungam exempla. Demus,
Matth. 11. verbi causa quòd prædicet illud Euangelium,
vbi dicitur. Confiteor tibi pater, Domine cœ-
li, & terræ, quia abscondisti hæc, &c. quod qui-
dem ex Communi Apostolorum desumitur. Et
in festo S. Matthæi, & B. patris nostri Francisci
canitur. Cuius quidem exordium habebit hu-
iusmodi. Philosophi sententia est, quòd agentiu-
um operationes, habent dependentiam à sub-
iecto:

lecto: vnde tales actiones recipiuntur. Actus autem
quatuor (inquit Philosophus) sunt in patiēte
recte disposito. Manē oritur Sol rutilans, suos
que ignitos radios in lutum dirigit: verum il-
lud indurat. Frustum autem ceræ, feriens, lique-
facit. Vnde ergo hi duo effectus ad eodē contrarij
emanant? Nimirum à dispositione passi. Pro-
prium namque ipsi ceræ liquefieri ipso calore, ce-
luto indurari. Vna igitur, & eadem causa, quæ
est calor, diuersos producit effectus: propter dis-
parem subiectorum dispositionem. Idē omnino
ipsa re comperimus iuxta hæc, quæ animam no-
stram spectant. Nam quod verbi diuini concio-
nator faciat fructum, aut nimis faciat infidelium
cordibus: hoc quidē maximè pendet ex audienti-
um dispositione. Hinc est quod nonnulli sermo-
nis fructum capientes, contriti, & maximè do-
lentes euaserunt. Et plerique alij subsannantes
concionatorem deriserunt. Nam alij vt emo-
lumentum & frugem quicquam percipiant, huc se
contulerunt: alij verò elato atque superbo, &
arroganti animo dumtaxat. Verum quod modò
abiit in vsum, quondam Christi tempore habe-
batur. Hunc tamen si turba copiosa sequebatur,
omnes tamen non æquo, & simplici animo e-
rant: nec eandem prorsus intencionem habe-
bant. Nam alij eum sequebantur audiendi &
videndi causa mirabilium dumtaxat. Alij verò
vt Pharisei, vt caperent eum in sermone. Sed
& nonnulli alij vt animæ salutem compara-
rent. Sicut enim eorum animi dispares erant,
eiusmodi verbum dominicum diuersimodè in
eis operabatur: & ita quidam proficiebant, eo-
rumque verbum eius humiliter audiebāt: plerique tamē
id ipsū non intelligebāt. Et sic cæci & obstinati,
pro-

M O D V S

propter eorum versutiam permanebant. Modò Redemptor noster quorundam videns duritiem & malitiam, quorundam verò virtutis augmentum oculis, manibusque in cœlum leuatis ad patrem conuersus, dixit: Confiteor tibi pater Rex cœli, & terræ &c.

Si verò prædicet sermonem duodecimę Dominicę post Pentecosten, licebit pro exordio illud Psalmographi sumere: Misericordiam, & iudicium cantabo tibi, Domine. Et inter agendum vti his duabus virtutibus. Mundus quasi geminis columnis connectitur, & maximus Deus sustinet pro eisdem vniuersum. Cùm verò de eis nonnihil dixerit, mox applicet Euangelium, in cuius parabola depingitur hæc gemina virtus. Deus enim nobis misericordiam suam ostendit, qui pię, & misericorditer se gessit cū illo iniquo seruo, qui decem millia talentorū debebat, & hoc quidem misericordia motus. Nobis etiam proponitur horrendum nimis, & tremendum eius iudicium. Siquidem tam acer bē punicus fuit, vt externis tenebris traditus, gehennalibus flammis cruciari iussus fuerit, quoniam proximo suo non pepercit. Hocmet introductionis modo D. Chrysostomus plerisque & varijs locis in suis Homilijs vtitur. Et ferè omnes, quas scribit, in antiquū, & nouū Testamentū, in Acta Apostolorum, & in Paulum.

Insuper & alius secundus introductionis extat modus, qui se ita habet. Cùm Euangelicus concionator congerit, & in summam redigit Euangelij doctrinam, antequam peculiariter ad eundem literę contextum descendat. Veluti si prædicaret Euangelium Dominicę Octauę post Pentecosten, exordietur in hunc modum.

Hoc

Hoc Euangelium, elegantem, & maximè egregiam continet doctrinam: in eo siquidem per quandam lepidissimam, & iucundam parabolam Redemptor noster nobis ostendit, quod *Luc. 16.* hæc præsens vita, est benè merendi aptissimum tempus, ut perennem vitam cōsequamur. Et talibus, tantisq; bonis operibus præmuniti simus, ut firmissimum nobis habitaculum in venturo sæculo præparemus. Docet insuper, & admonet nos, ut pii, & misericordes simus. Insuper & quod beatitudinis præmium non verbis solum sed operibus bonis obtinetur. Et ita hic villicus nō asseruit: Quid dicam? Sed: Quid faciam? Et bonis operibus suam cooperuit miseriam, ac sibi met profuit. Præterea nos docet alias non minus utiles doctrinas, ut postea liquebit. Modo noster Euangelista inquit: Homo quidā erat diues, qui habebat villicū, &c. Hoc eodē introductionis modo, & dicendi charactere D. Chrysostomus plerumq; utitur. Et in Homilia tertiadecima in Genesim post eius introitum dicit: Videamus itaque nunc quid doceat nos beatus ille Moyses: Et accepit Dominus Deus hominem, quem formavit, &c.

De enarratione Evangelici contextus.

Caput XXI.

NON NVLLI verò solent, absque vlla introductione, nudam Euangelij literam enarrare, & omnino sine eo, quod quicquam exponant, aut utilem doctrinā exhauriāt: mox deprecationem ad virginem Mariam faciūt. Alij verò eandem salutionem præponunt. Verū adhuc

16. 11.

10. 9.

Lu. 13.

adhuc famelicum populum, & esurientem, cupi-
 dumq; bonā, & salubrem doctrinam sugen-
 di, ieiunum tenent, siccē, & sterili loquēdi mō-
 dō, nihil omninō in ipsā literā dicentes. Hoc
 autem offendit nimis, peculiariter tamen cū
 Euangelij contextus longiusculus extat, sed &
 multo magis, cū ipsemet contextus non est hi-
 storialis: Cū enim literā Euangelij habet hi-
 storiam, vt in illud, de Lazari resurrectione: de-
 cēci illius à natali illuminationē, aut de prodi-
 gi conuersione. Hæc, & similia quamuis in lon-
 gum habeant, minus quidē molestē populus
 percipit, & audit. Cæterum tam sapientes, & ex-
 pertos, qui id ipsum semel, atq; iterū audierūt,
 nimis offendit: atq; dum enarrat, in exteris, &
 forinsecis rebus præmeditantur, aut inuicē lo-
 quūtur, donec aliquid noui incipiat conciona-
 tor dicere. Ipsi namq; expectant ieiuni aliquid
 quod iucūditatem animabus afferat suis. At ve-
 rō si huiusmodi cū sint, quædam historiæ nimis
 displicent, & fastidire videntur, & valde qui-
 dē offendunt: quanto magis offendit, si merum
 literæ contextum, vtpōte corticē, & sensum ei-
 us enarrauerit? Exempli causa, illud Euangelij
 Vos estis sal terræ. Et illud: Nemo potest duo-
 bus Dominis seruire. Et Euangelia post Pentē-
 costen: Si quis diligit me, sermonem meum ser-
 uabit. Et illud: Sic Deus dilexit mundum, vt fi-
 lium suum vnigenitum daret. Et sic de reliquis
 Vefūm vt nos ab hisce incommodis cauea-
 mus ne populum aliquāliter offendamus, aut
 prorsus detineamus, qui spirituales pastū de-
 siderat: initio namque promptiorem habet per-
 ciipiendi appetitum. Dicimus geminum esse
 Euangeliorū genus. Quoddam est, quod in
 se son-

se continet doctrinam, sententiasve, vt in illo:
Estote misericordes, sicut & pater vester coele-
stis misericors est. Et illud: Nisi abundauerit in-
sticia vestra plusquā scribarum, & Phariseorū
&c. Et illud: Vos estis sal terre, & alia huius-
modi. Aliud verò est Euangeliorum genus, vt-
pote historicum, referens aliquod miraculum,
aut aliquam parabolam enarrans. De quorum
priori Euangeliorum genere dicimus non fo-
re necessum in ipsius Euangelij initio, aut in fi-
ne literam enarrasse. Verū si quispiam in so-
lemnitatibus Doctorum prædicaret illud Euan-
gelium, Vos estis sal terræ: poterit equidem de
sale isto totam concionem facere, & cum sa-
le conficere sermonem, nec omnino subsu-
mere; Vos estis lux mundi. Aut: Non potest ciui-
tas abscondi. Et sic vltimam concioni manum
imponere. Si verò in illud. Vos estis lux mun-
di; voluerit prædicare, breuiter, & sum-
mis quasi digitis illud tangat; Vos estis sal ter-
ræ: aut non nihil, si placuerit, dicens doctrinæ,
quousque peruentum fuerit ad illud: Vos e-
stis lux mundi: qua cum luce omnem concio-
nem poterit conficere: intacta relinquens cæ-
tera Euangelij verba. Quod si vniuersum Euan-
gelium prædicare decreuerit, atque in vltimis
verbis sermonem fundare, tunc temporis om-
nem contextum enarrare poterit. Quamuis ta-
men ne infusus, aut tepidus procedat, nonnul-
la inter enarrandum ingerat: vtpote conducibi-
lia, & audientibus nimis iucunda, quousque ad
illud, quod habet prædicare, deuentum fue-
rit, ibique sistens, sermonem consummabit. Idem
omnino poterit facere in illud Euāgelij: Estote,
misericordes. Nā de misericordia loquēs sanè
pote-

M o n v s

poterit cum ipsa misericordia sermonem conficere, absque eo, quod illud subsumat: Nolite iudicare: & sic de reliquo totius Euangelij. Idem prorsus dicimus pro Euangelij festi Pentecostes.

Verum de his, quæ aliquod miraculum continent, aut parabolicam historiam enarrant, eius modi sunt ex secundo Euangeliorum genere, ut iam prædiximus: iuxta quod duo asserimus. Primum quidem est, quod tota parabola, cum-
tæque Euangelij miracula referenda sunt, & prorsus enarranda: ob cuius defectum, seu penuriam inde sequeretur Euangelij historiam imperfectam, truncatamque relinquere. Quod portentum, & indecens maxime foret. Nam si illud Euangelium de quinque panibus, & duobus piscibus, quisquam prædicasset, & in medio ipsius conficeret sermonem: nec prorsus dixisset, quod illa magna turba paupulorum piscium, & panum saturati sunt, & quod fragmentorum duodecim cophini collecti sunt, enarrationem quippe truncatam, & imperfectam faceret. Siquidem metam, & illius miraculi gesti terminum non tetigisset, nec historię cursum prorsus enarrasset. Idem omnino dicimus, cum Euangelij contextus parabolicus est. Exempli causa. Siquis illius Euangelij parabolam de quinque virginibus fatuis, & de quinque prudentibus prædicaret, atque interruptum illud relinqueret, in quo agitur uti fatuæ virginis exclusæ fuerunt à nuptijs, nec tandem concluderet, dicens: Vigilate itaque quia nescitis diem, neque horam: hunc concionatorem sapientes quique irriderent, & indocta gens ieiuna recederet, haud emolumenti quicquam inde capiens.

Et cuncta in confusionem abirent, & vniuersi ordinis fieret euersio. Quapropter congruentissimum quidem est, vt exactè compleatur, atque omninò parabolę discursus enarretur, aut ipsi historiæ finis imponatur. Sic namque audientium animi quiescunt.

Secundò dicimus, quòd supposito, quod illud Euangelium vtpotè historiale seu parabolicum ad vnguem sit exigèdum, præhabita (inquam) ipsiusmet introductione, Euangelij litteram mox adire conetur, scilicet periodum proponendo, & statim doctrinam ex visceribus, & medulla contextus deducendo, digressionibus, & notabilibus pro temporis opportunitate litteram ampliando exornare: & mox ad ipsius Euangelij punctum, & ad eum, vndè exiuit, locum reuertatur. Ita cum totius Evangelicæ historiæ, aut omninò parabolę discursus conficiet, ipsam quoque concionem consummabit. Nam cum iterata verba, terque, quaterque repetita, fastidium maximum in animis audientium causari videntur, si iam semel Euangelij contextum enarrasti, & mox in ipsum reuertens, vt conceptus exinde deducas: nonne liquidum est, quòd idem iterum atque iterum subsumis? Modò si semel ipsam enarres, vtpotè immediatè digrediens, duo indè commoda insurgunt. Alterum quidem est, quòd semel eundem contextum enarras duntaxat: illud verò est, quòd tuus non tepescit affectus, nec audientium aures offendis, velut si ipsam litteram nudam referres. Caterum fortè si cuncta, quæ habes prædicare, ea fuerint in ipso historialis Euangelij initio, atque in postrema eius verba nihil omninò dicere habeas: tunc

M O D V S

temporis reliquum Euangelij nudum, & illepidum fore cōstat, & præcipuè eius finem: quiquidem, vt prælibatum est, sermonis exitus omninò feruidus, & maximo spiritu prolatus debet esse. Tunc enim hoc vti consilio congruum erit, semel discurrere vniuersam Euangelij historiam enarrādo in principio sermonis, & intereà enarrando ipsam literam, quasi quædam notanda ingeres, quæ ipsam literam comitentur, ne te ipsum infrigides: Denique verò quauis optima & ingeniosa ratione, seu authoritate ipsum finem cum principij periodo connectes: eo tamen artificiosè id ipsum consitum maneat, quòd nisi quisque satis perspectus, aut nimis acutus fuerit, id prorsus ignoret factum. Et mox prædica, quod super eius principium dicere habes. Verbi causa. Cum illud cæci à natiuitate Euangelium prædicatur, pleraque tamen dicere habes in illud: Veniet nox, quādo nemo poterit operari. Et in illud: Quis peccauit, hic aut parētes eius? In quo quidē loco longè, lateq; & spiritus maximo feruore vis prætractare, & viua vocis energiā homines ad poenitentiam allicere, & vt benè, pieq; viuant, nec in nouissimū tempus medelā vlcerum differant. Tunc temporis initio poteris hæc duo puncta summis quasi digitis, & quasi per transennam tangere. Et quoniam Euangelij contextus longiusculus est: enarrato ipsam historiam, & intereà quasi quasdam buccellas, & frustra, doctrinam ingeres. Verbis tamen Latinis, quantum poteris, vt re parcè, nihil omninò Romani sermonis, enarrationisve omitendo, sed & viua præceptoris voce, atque expedita summæque latētis energiæ, & instar optimi

CONCIONANDI.

43

ptimi cuiusque Rhetoris, seu tragoedi vultus
 obseruare tenores, atq; membrorum æquabi-
 les motus sectari. Tandem cum peruentum fu-
 erit ad illud verbi, cum Christus Dominus se
 huic cæco manifestauit, & ipse tunc Christum
 adorauit pronus, tunc, inquam, poteris dicere:
 O quàm probè Redemptor mundi dixit: Con-
 fiteor tibi pater, Domine cæli, & terræ, & cæt.
 Multi ex sapientibus, & ex legisperitis non
 nouerunt Christum, & ex principibus huius
 sæculi plerique eum ignorarunt, cum cogno-
 scere studerent, quæ interrogabāt: Si tu es Chri-
 stus, dic nobis palàm. Et adhuc non cognoue-
 runt, nec digni habiti sunt nosse tantum myste-
 rium. Verùm huic cæco, paruulo, & mendico
 hodiè se manifestè ostēdit. Sic ipse per Esaiam
 ait: Ad quem ego respiciam, nisi ad contritum,
 & humilem? In hos Deus oculos suos cōuertit,
 relictis sacerdotibus legis, & primatibus, di-
 uitibusque in templo: quam primùm exiens
 clementissimus, & pijsissimus redemptor, ocu-
 los suos fixit in hoc mendico, & paruulo. Ve-
 rùm eius discipuli vidētes, Dominum, cæcum
 inspexisse, ansam quærendi inuenerunt, dicen-
 tes: Nunquid hic peccauit, an parentes eius,
 qui cæcus natus fuerat? At discipuli sibi ipsis
 imponebant, existimantes, quòd non ob aliam
 causam Deus vnicuique languores, seu infirmi-
 mitates tribuit, quàm propter eorum crimina.
 Cum id ipsum pro beneplacito Dei contingat,
 & omnibus accadat, & etiam vt Deus in operi-
 bus suis manifestetur. Hic aptare licebit illud,
 quod antea concionator volebat dicere, &
 mox ad illud Euangelij: Me oportet operari;
 pertranseat. Ad hunc modum quæcunque in-

Matth. ix.

Iean. 10.

Esai. 66.

M O D V S

promptu, & ex corde habet dicenda, prædicare poterit: & denique ipsam concionem maximo cum feruore, & spiritu perstringat.

Quòd verbi Dei concionator ad omnium utilitatem prædicet.

Caput X X I I.

CVM Euāgelici concionatoris is debeat esse finis, & intentum, vt fideiū animæ veram obtineant salutem: sic etiam debet eligere media congruentia ad hunc exactum finem exequendum, nimirum vt corda alloquatur, insuper & populum ignarum doceat, & bonis etiam moribus instruat. Ad hoc autem eligito vtilia satis loca scripturæ, & iucundos nimis, & placidos dicendi modos: non ea, quæ subobscura, sterilia, & speculatiua sunt. Velut quidam nō infimæ notæ concionator faciebat. Luc. 16. Qui cum illud diuitis auari Euangelium prædicasset, totam penè horam consumpsit in expositione illius periodi: Est chaos inter nos, & vos: qui referens, & multiplicans opinionū sarcinas, vt explicaret quidnam esset illud chaos, doctrinam vtique saluberrimam, quam aduersus huius sæculi auaros poterat prædicare, missam fecit. Insuper & contra helluonum voracitates, & contra luxum indumentorum, & splendide epulantium turpitudinem, & modicam erga suos proximos pietatem taxare. Deinde quo tendunt huius sæculi diuites, & primates. Et de poenis inferni, & perenni gloria tractare. Deniq; de alijs nonnullis moralibus materijs, quas illud euāgelium continet, valde animab⁹ vtilis. Eiusmodi verò concionandi modus,

duc, eos, qui aderāt nimis offendit, & populum
ieiunum vtili doctrina dimisit. In Euangelio
namque comparat Redemptor noster ipsum
concionatorem patrifamilias, qui profert de
thesauro suo noua, & vetera. Omnis (inquit) *LUC. 13.*
scriba doctus in regno cælorum, similis est ho-
mini patri familias qui pfert de thesauro suo
noua, & vetera. Negociator, & vniuersi illi, qui
suas officinas aperiunt, vt omnem supellecti-
lem venalem habeant, & insuper absconditos
thesauros aperiunt, & demonstrant, vt pluris
habeantur, nimirum ostentandi, & ostendendi
causa. At verò Paterfamilias omnem supelle-
ctilem, suosque thesauros abscondit in thecis
suis, vt cū necessitas ipsa cogat, filijs, & filia-
bus suppeditet necessaria: domesticosque in-
duat vestibus, & filias monilibus exornet, &
nummos & victum, & alia huiusmodi domui
necessaria comparet, depromit. Videat ergo
Euangelicus concionator, quod non compara-
tur mercatori, qui omnem supellectilem ve-
nalem habet. Nec quidem habet concionari
ostentandi, aut potius iactandi ratione, nec vt
sua doctrina maximi pēdatur ab omnibus. Ex-
pedit tamen ipsi, esse, velut paterfamilias, &
ita ex abscondito thesauro scientiæ, & sapien-
tiæ suæ depromat, & charitatis suæ supellecti-
lem erogat, egenosque humilitatis indumen-
to contegat. Insuper & tepidum lachrymis,
& cordis dolore confundat, atque peccatori
gratiam, & charitatem impertiat, & miseris
tribuat solatium, & vexato remediū exhibeat.
Huiusmodi quidem habet concionari ad fi-
delium omnium vtilitatem: non autem vt sui
ingenij aciem, & perspicacitatē ostendat. Qua-
propter

M O N V S

1. Tim. 1. 4.

2. 2.

Tim. 2. 3.

ad Titum 2.

3.

propter abhorreere debet omninò ab omni doctrina, quæ in curiosità magis fundatur, quàm ad pietatem, & morum castigationem pertineat. Vt Euangelici ministerij facillè princeps Paulus plerisque in locis suarum Epistolarum nos docet, peculiariter ad Titum, & ad Timotheum scribens: qui quidem concionatores erant. Ad hæc Euangelicus concionator attendat oportet, ad audientium qualitatem, & capacitatem. Et sic quidem eligere poterit congruentem doctrinam ad præsentium commodum, & vtilitatem atque vitiorum, quæ magis prædominari cernit, aut conieciat, extirpationem. Et ita concionatorem expedit virum sanè prudentem, & perspectum esse. Aliter namque in capitulis, & congregationibus debet prædicare Episcopis, & Presbyteris: & aliter monialibus & cæteris religiosis. Aliter regibus, primatibus, & equitibus: aliter rerum fabricis, & agricolis correctionem adhibeat necessum est: & aliter generaliter loquendo. Si prædicet tamen vbi pestis, aut fames (quod absit) aut quodcumque aliud contagium creuerit, insuper & de alijs quibusque infortunijs, aut ciuilibus bellis, eis omnib⁹ spem adhibeat in Deo maximo habendam: atque etiam eos moneat, vt vitæ deprauatos mores corrigant, & radicatus vitia amputet: quæque, vt primum correxerint, absque dubio Dei ira cessabit. Vbi sacre scripturæ referat exempla, vt in peste illa in diebus Dauid Regis: & famis in diebus Eliæ, & Elisei Prophetarum, quibus omnibus maximus Deus succurrit. Et in tēpore Moysi, filios Israel pane cæli saturauit, & in deserto quinque panibus, & duobus piscibus magnam turbam paup⁹

2. Reg. 24.

3. Reg. 17.

4. Reg. 6.

pauit. Et illud, quod in Euangelio habetur. *No* *Math. 6.*
 lite solliciti esse, dicētes: Quid bibemus, &c. Ca-
 terum si in foelicibus, secundisq; temporibus,
 & latis nimis prædicet, ostendat, doceatque
 quanta maxima cum prudentia, & temperan-
 tia hæc omnia subeunda sunt, utpotè cum gra-
 tiarum actione: siquidem nihil permanens, ni-
 hil omninò stabile in huius vitæ rota extat: at-
 que secundis rebus ut tribulationes, & angus-
 tiæ succedunt, & ærumnæ insurgunt. Ad hunc
 modum debet suam doctrinā concionator tra-
 dere, ut omnium Deo animas comparet, & in
 altissimi seruitium, & amorem trahat: secun-
 dum illud Apostoli: Omnia factus sum omni- *1. Cor. 9.*
 bus, ut omnes ad me traham.

Iterum moneo concionatorem, ne autorita-
 tum numerū multiplicet, sed eas duntaxat, quæ
 ad rem facere videntur, & curet ut audientes
 vtilitatem, & emolumentum percipiant: & ut
 verba sua memorijs, & fidelium præcordijs te-
 naciter hæreant: aliter enim facere, est audien-
 tium aures offendere, & nihil omninò frugi, &
 cōmodi capere. Sufficit namq; duos, tresve pun-
 ctos, seu digressiōes deducere, & ijs probè re-
 latis & satis superq; dilatatis, congruentibusq;
 exēplis, & autoritatibus exornatis. Errant non
 nulli, q; quidem eū sanè egregiū verbi Dei con-
 cionatorem prædicāt, & nimis collaudant, vi-
 rum tenacis, immortalisq; memoriæ eū dicen-
 tes: eò quòd autoritatū sarcinas inter prædican-
 dum cōgessit, retulit, & coaceruauit. Quos tñ
 si percōteris, & examines & intima pscruteris,
 nihil omnino frugi coepisse inuenies. Nec vox
 ipsius quæ collaudant concionatoris, in inum-
 cordis pertingit: sed quasi attoniti affecti dun-

M O D V S

taxat vocis Echo resonabit verticis auras. Verum qui prodesse studet, & animarum fructum exoptat: ea prædicet, quæ ad tantum locum spectant, secundum prædictum dicendi modum. Diuus nanque Chrysostomus hoc passim utitur dicendi stylo in homilia sexagesima in Matthæum: in illud Euangelij: Væ mundo à scandalis: duo loca solum ampliat. Quod quamvis concionator pleraque loca pertingat: id quam breuissime faciat: & mox ad sibi signatum & prædicandum locum pertranseat, secundum D. Chrysostomi dicendi modum, ut in prædicta homilia facit in illud Euangelij: Angeli eorum semper vident, &c. Vti angeli custodes nobis dati sunt, ut nos custodiant, satis diffusè pertractat, & ne proximos nostros contemnamus, &c.

Matth. 18.

Quòd Euangelicus concionator doceat.

Cap. XXIII.

TRIA quidem Euangelicus concionator debet facere: nempe docere, delectare, atque mouere. In præsentì capite, & in duobus subsequentiis de ipsa doctrina, & quomodo sit tradenda utcumque tractabimus: denique verò agendum est, quomodo delectare, & mouere debeat. Expedit ergò concionatori, qui fructum facere desiderat, eam tradat populo doctrinam, quæ maximè ad eorum salutem spectare videtur. Itaque doctrinam sanam, Catholicam, distinctam; veram, solidam, atque satis perspicuam prædicet. Postquam enim Apostolus Timotheo nunciauit nonnullos fore pseudoprophetas, qui perperam suam doctrinam

nam suadebūt, subdit statim: Prædica verbum,
 iusta opportunè, importunè, argue, obsecra, *2. Tim. 4.*
 increpa, in omni patientia, & doctrina, &c. Nec
 anxias nimis quæstiunculas ad huiusmodi lo-
 cum discutiendas afferat. Nec scholasticis du-
 bijs se inuoluat, aut in eis moretur. Cæterum
 cum id ipsum necessitas postulabit, meram, nu-
 damque veritatem illius dubij afferat, absque
 eo, quod referat aliorum opiniones, aut quem
 quam impugnet: Quod quidè negotium scho-
 lis relinquendum est, vt disceptationibus, &
 argutijs veritas ad vnguem exigatur. Verum
 de prædestinatione, aut de animæ immortali-
 tate, neutiquam prædicet. Multò minus Lutheri
 hæresim referat, aut quascunq; aliàs, nec earum
 fundamenta. Hoc enim turpissimum & nefan-
 dum est. Quæ insuper scandalum germinabūt,
 & tanto loco nimis incongrua vidètur. Igitur
 ad omnium vtilitatè prædicet, vt B. Gregorius
 probè suadet libro tertio de pastoralis cura, ca-
 pite sexagesimo sexto. Expedit illi, esse velut
 quendam Domini villicum, qui victum in do-
 mo sui Domini impertit. Qui enim ita faciet, à
 Domino seruus bonus, & fidelis dicitur. Itaq;
 concio scateat doctrina sanè vtili, suadeat, do-
 ceat, moneat, atque alios illustret, & probè se
 ipsum explicet: vt memorijs audientium tena-
 citer hæreant eius verba, vt ex eis vtilitatem ca-
 pere possint.

Quanam doctrina communiter vti debet.

Cap. XXIIII.

EVANGELICVS concionator sapientissi-
 mè debet agere, & pertractare, de necessita-
 te, & congruentia bonorum operum. Plerique
 n. sunt qui prauè, & luxuriosè viuendo, nimis

G 5 audacter

M O D V S

audacter & temerè confidūt, dicentes se Christianos esse, & cum fide mortua duntaxat contenti sunt. Eiusmodi enim doctrina absque eo quòd utilis, & congrua maximè est: tacitè quoque Lutheri turpissimi hæreſis taxatur. Peculiariter tamen Euāgelicus cōcinator prædicet aduersus duo communissima, & nimis vulgata vitia: nimirum aduersus detractores, & lueri turpis cupidos, & thesaurizandi nimium auidos. Inter quæ vitia primum quidem, ab omnibus quasi quoq; leuissimum crimen contemnitur. Ipsi namque nisi falso aliquid proximis imponant, de reliquis non curant nec eos conscientia aggrauat. Ita quorundam ignorantia eo vsque se extendit, vt existimēt se minimè peccasse vtpotè proximi sui vitium sanè ignotum, cum noxium illud sit alijs reuelare, qui cum verū omninò dicant, nullatenus peccare se putant: peculiariter tamen si id ipsi parentibus, aut fratribus, sodalibusve, aut amicis ostendant. Huiusmodi namque ignorantia, cum non sit inuincibilis non exculat à peccato: quin potius (vt ferunt) ignorantia crassa est. Quàm plurimi quidem sunt qui in hoc offendunt, qui altero pede claudicant, propter quod nusquam poenitent, nec dolent, aut prorsus eadem confitentur. Quapropter nonnullos videas, quos si taxes, eò quòd erga suos proximos valdè ignominiosi sunt, aut nomen eorum detrahunt, & maledictis laceſſunt, horum responsio vulgaris in promptu est, & valdè visitata: dicunt enim: Nos illi hoc non imponimus. Sub veritatis pallio celant sui criminis dolum: nec abscondita vitia pandere, vitium esse putant. Plerisque etiam probè factum videtur

CONCIONANDI.

54.

detur Presbyterorum, ac religiosorum crimina (ne dicam defectus) prodere, absque eò quòd eos humiliter & charitatiuè prius corrigant, secundum illud Euangelij præceptum: Si pecauerit in te frater tuus, vade, & corripe eum inter te, & ipsum solum: si te audierit, lucratus es fratrem tuum: Si autem te non audierit, adhibe tecum adhuc vnum, vel duos, vt in ore duorū vel trium testiū, stet omne verbum.

Matib. 18.

Aliud insuper est peccatū satis vulgatum, & commune, quod multi quidem propter ignorantiam committunt, vt causarum iudices, & commertia gerentes, quæstores, & peculiari-ter rerum fabri, & qui res venales habent: qui plus quàm par est, & æquum, pro eis pretium deposcūt, & cum eiusmodi precium eis offertur, quasi inuito emptore ea congerūt & rapere non dedignantur. Quod cū quæstus planè sit, & mortale peccatum, de hoc non curant: Nam sicut mulieres publicæ, & scorta, quæ iam perfricuerunt frontem, quamuis actualiter nō peccent, propterea tamen à peccato non liberantur, siquidem firmum habent propositum, dum sese obtulerit occasio, Deum offendere. Similiter de his omnibus dicendum, qui quamuis regulariter, aut propè semper quæsturam non exerceant, aut aliena, ei plus quam par est, vsurpent, sat est, vt hanc deprauatam expoliandi proximi voluntatem semper habeant, vt de eis affirmare & dicere possimus, quòd in graui peccato viuunt: id ipsum tamen eos non mordet, nec, suo iudicio eos aggrauat: quin potius si ab eis postules aut reprehendes quare eiusmodi machinentur subdola? tibi quidem respondebunt, dicentes: Quomodo coniu-

M O D V S

coniugem, aut potius liberos alemus? optima quidem responsio. Hasce ergo & similes crassas ignorantias Euangelicus propugnator increpare tenetur, ut potè docendo & eos illuminando, qui in tenebris ignorantia, vel potius malitia vagantur: & huius quidem criminis turpitudinem pensitare, & insuper quò recta via paulatim in tartarum libentes descèdunt.

At verò præter has duas ignorantias seu noxas in quibus insistere habet, de versutia, turpitudine, siue malitia peccati pertractet. Et de acerbissimis Inferni pœnis, de magni iudicii die, & de mortis memoria. Nam eò hominum se extendit malitia, ut ansam peccandi sumant, propterea quòd tantam Dei cernunt misericordiam. Et propterea Euangelicus concionator magis se inducat, ut acerrimis verbis, terroribus, & horroribus audiètiùm animos consternat: quàm ut illecebris, & misericordijs, lenissimisque verbis eorum inuitet animos. Absq; dubio hac via maius emolumentum comparabit, nec non & peccatores magis cohibebit, ut peccandi abusum deserant: ut potè gehennalibus sibi flammis oblatis, atque horrèdum magis Dei iudicium & stricctam nimis rationem ab eis deprecandam proponat eis. Nam veteris legis Prophetæ plerunque crebris comminationibus populo prædicabât: quippe qui eiusmodi perterriti sermonib⁹ ad Deû toto corde, & cum lacrymarum effusione reuertebâtur (sic nostra postulat deprauata natura, atque rebellio) cuiusmodi Esaias striccto minarum gladio aggreditur, dicens: Væ genti peccatrici, populo graui iniquitate, semini nequam, filijs sceleratis. Dereliquerûnt Dominum, blasphemaue-

runt

runt sanctum Israel, ab alienati sunt retrorsum. Super quo percutiam vos vltra addentes prauaricationem? &c. Huiusmodi quidem comminationibus, atque terroribus hoc primum caput scatet. Et in secundo capite subdit: Exaltabitur autem Dominus solus in die illa, quia dies Domini exercituum super omnem superbum, & excelsum, & super omnem arrogantem humiliabitur. Et super omnes cedros Libani sublimēs, & erectas, & super omnes quercus Basan, &c. Tandem concludit, dicens: Qui-escite ab homine cuius spiritus in naribus eius est: quia excelsus reputatus est ipse. Ieremias quoq; in primis eius verbis animaduersionibus, & increpationibus, populo comminatur; dicens: Ecce ego conuocabo omnes nationes regnorum, &c. Verum, ne longior, quam par est, siam, reliquum est, vt receptui canamus, si quidem sermo noster ad eos sit, quos non decet scripturæ sacræ ignaros esse: quibus, si placet omnia prophetarum volumina licebit euoluere, quæ terrificis minis exuperant, atque acerrimis obiurgationibus pullulant: quibus cum peccatorū induratos animos ad poenitentiam, & maximum dolorem allexerunt. De his quidem materijs D. Chrysostomus communiter tractat, & ita in homilia i. in Matth. agit de causa peccati. Et Tomo 5. homilia quadragesima octaua, de tremēdo magni iudicij die peragit. Et homilia septuagesima eiusdem quinti tomi, Nihil omnino ieiunium prodesse ait, nisi vita immaculata, & innocens sit. Et in alijs plerisque locis idem facit.

*Esa. 2.**Ierem. 1.*

Debet insuper Euāgelicus concionator quæque alia grauissima crimina ostendere, & vt turpis-

turpissima, pensare: quæ quidē cū in hoc sæculo ea censura, sicut & alia, non puniantur, propterea in ijs passim offendere non trepidant. Eiusmodi sunt blasphemia, periurium, ingratitude, libido, obrectatio, contumeliæ, detractio, ambitio, & simplex fornicatio, &c. quæ huius sæculi censores, & iudices arbitri parui pendunt, nec vindictam sumūt. Euangelicus tamen concionator, & maximi Dei honoris zelator, has utiq; turpitudines increpet, & tanquam grauissima crimina excreetur: quod & sacra scripturæ exēplis confirmet. Ita namque Esaias facit, & Christus Dominus in Evangelio. Ad hæc tamen iurandi abusum omnino abolere studeat, & radicitus extirpare: quod vitium maximè receptū est ab omnibus, uti D. Chrysostomus facit in Homilijs ad populum Antiochenum, Homilia quarta, quinta, sexta, septima, octaua, nona, decima, vndecima, & duodecima, & alibi. Et in homilia decimanona inscripta ad agricolas de vitando iuramento. In contrarium tamen populus nonnullas virtutes habet, quas quoniam ignorat non plurius habet: quas & innotescere, & summis efferre laudibus concionator tenetur: sicut & Dei Apostolus facit fidem Abrahamæ patriarchæ collaudans cum omnibus sibi adiacentibus, ut magis ac magis exaltetur. Idemq; facit Origenes homilia quadragesima sexta in Genesin.

Esai. 1.

Matth. 5. 23.

Rom. 4.

De doctrina Ethnicorum. Cap. XXV.

DOCTRINA est D. August. plerisq; in locis suorum scriptorum, congruum esse Christianis, & peculiariter concionatoribus (de

CONCIONANDI.

54

de quibus præfens sermo vertitur) philosophorum gentilium, & Ethnicorum dictis, & probe assertis uti. Nam, secundum D. Ambrosij sententiam, veritas à quocunque dicatur, ab Spiritu sancto est. Eiusmodi namque maximus Deus significauit Pharaoni in somno illo sterilitatem, & vbertatem in Aegypto futuram: & Nabuchodonosor in visione statuæ. Et asinæ Balaam os aperuit: & prophetauit per os Balaam, & Caiphæ viri nequam, & reprobi. Verba autem D. Augustini, quæ huic opinionioni alindunt insuper addam, quæ libro secundo, de doctrina Christiana habentur: Philosophi autem, qui vocantur, si qua fortè vera, & fidei nostræ accommoda dixerunt, maximè Platonici, non solum formidanda non sunt, sed ab eis etiam tanquàm iniustis possessoribus in vsum nostrum vendicanda. Atque etiam ut ipsemet August. loco citato asserit: Sicut filij Israel petierunt ab Aegyptijs vasa aurea, & argentea, quæ omnia denique constantes obtulerunt Deo, ut tabernaculum cõstrueretur, & maximus Deus honorificaretur: eodem modo Christiani debemus nos gerere erga Philosophorù, & Gentilium dicta, quæ sunt velut vasa argentea, & auri frusta, & huiusmodi expurgata aptare ad scripturæ loca: ut tandem ad ædificationem populi prosint. Quod fecisse nimirum legimus Euangelicæ disciplinæ principem, qui in prima Epistola, quam ad Corinth. scribit, inquit, Corrumpit bonos mores colloquia praua: quod probe utique dictum ex Menandro quodam Ethnico poëta desumpsit. Etiam ad Titum scribens, dicit: Cretenses malæ bestię. Quod ab Epimenide prisco duxit. Atque in Actibus

Genes. 41.

Dani. 2.

Num. 22.

Ioan. 11.

Exod. 12.

Exod. 25.

1. Cor. 15.

Tit. 1.

Aposto.

M O D V S

Actor. 17. Apostolorum citat Aratum poëtam dicentem:
In quo viuimus, mouemur, & sumus. D. Hiero.
quoque scribens ad Magnum oratorem Roma
num plerosque commemorat non minoris san
ctitatis, atq; egregios viros, qui de Orthodoxa
fide, & de Christiana religione pertractantes, à
Platonicis nonnulla duxerunt, & ab alijs Eth
nicorum scriptis ad Ecclesiæ sacræ cultum, &
Euangelicæ doctrinæ ornatum traxerunt. Le
gimus Adriani Imperatoris factū, qui ob quen
dam sibi librum oblatum à Quadrato Athenar
um Episcopo, Ecclesiā persequi desijt. Quam
cum summo odio prosequeretur Iulianus A
postata, indixit quod nullus omninò ex Chri
stianis philosophiæ studium sectaretur, aut li
beralibus disciplinis operam daret. Aduersus
huius detestandum Iuliani edictum, atque tur
pissimum præceptum, expedit cōcinatori, vt
in liberalib. disciplinis probè sit instructus: vt

Deut. 21. cū se obtulerit occasio, hisce vtatur. In Deu
teronomio p̄ceperat Deus, quod captiua quæ
que foemina vt viro nubere posset, omnem cæ
sariem raderet, atque vngues refecaret: & sic
Hebræus eam posset ducere vxorem. Haud se
cus quidem & nos ex Philosophorum assertis,
& poëtarum dictis debemus omnem immun
ditiam abolere, & excrementa tollere, atque
fabulosa euellere, & superstitiosa amputare,
atque ita probè examinata poterunt Ecclesiæ
limina salutare, & eius consortium inire. Tūc
enim ad virtutis theatrum spectabit, & sacræ
scripturæ deseruiet.

Veruntamē consulimus cōcinatori, vt hanc
dicendi copiam quodam moderamine sumat.
Namque Ethnicorum asserta, & poëtarum car
mina

mina in pulpito non sunt referenda, & omnino recitanda, nisi rarissime, & aliquantulum. Poetis namque ibidem est velut pomum inter opiparas quasque, & lautas dapes, quod discumbentibus non apponitur, ut ventri indulgeat, aut referciat, sed ut appetitum solum excitet, ut reliquæ intrudantur epulæ. Ita quidem sacræ scripturæ doctrina, nostrum debet esse quotidianum, & viuificum, atque substantiale nutrimentum, & animarum victus, & refocillatio: poetis tamē instar est alicuius condimenti, quod appetitum excitet nostrum. Nonnulli siquidem sunt, qui quodam versiculo adeo delectantur, ut omnem deinde mentē ad ea, quæ predicanda sunt, prorsus adhibeant. Insuper & ipsum concionatorem satis in omnibus versatum, & vniuersalem reputant. Quibus cum pignoribus suam doctrinam authenticam facit, & æquiori animo eam sectari impellit. At verò illi, qui pomum, ut ceras & alios huiusmodi, atque aquam enutritur dumtaxat, malè habere & turgidum incedere cernimus. Non aliter qui humanis omnino libris cōgaudent, eos cernas tumidos, & inflatos viuifico nutrimento carentes, nec mellifluos sacræ scripturæ riuulos degustantes. Quapropter hæc Ethnicorum doctrinam quasi quid accessorium adhibenda, & ingerenda est: quam quidem rarissime in medium fore trahendam iam diximus, & dum se obtulerit occasio. Paulus namque Apostolus in suis Epistolis trigintaquinque vicibus citat David: & Esaiam viginti septem, tum etiam passim veteris legis commemorat loca: Ter autem dumtaxat Ethnicos citat poetas, quos & supra retulimus. Ita quidem concionator sæpissime scripturæ loca referat: plerumque

M O D V S

que Paulum, & psalmographum citet, & tam veteris, quàm noui Testamenti authoritates, & Esaiam cum reliquis Prophetis, & insuper sacra scripturæ sanctos, & egregios Doctores. Sed vt iam monuimus rarò se inuoluat, & hæreat gentilium doctrinis, quàm vt ipsa & postulet occasio, & noster adhuc soporatus appetitus requirat.

Vti concionator habeat delectare.

Cap. XXVI.

I V X T A modum autem delectandi, non est nobis obseruandum rhetorum documentum, quo cum nonnullas facetias referre, & dicere monet, vt audientiù animos oblectet. Suggestum nanque, virtutum grauissimum quid est, & sanctimoniam quandam præ se fert, & vultus seueritatem, & membrorum æquabiles motus, & verborum moderamen: longè tamen absit, vt scurrilitas, nenix, aut facetiæ in hoc tanto, tamque insigni loco audiantur: & Euangelicus concionator se prorsus abstineat, ne ibidem talia proferat verba, quæ risum excitet. Sic enim Diuus Hieronymus ad Nepotianum scribens, monet: Laudes (inquit) tuæ, lacrymæ auditorum sint. Abstrusum enim, & execrandum nimis est, quod concionator imitetur, atque scurrarum munus vsurpet, & facetias ibidem dixerit, vt deuotam plebem ad risum prouocet, & euertat omnino. Verum vt optimè sese gerat concionator, & Deo maximò placeat, hoc in suis concionibus præferat, & quidem hoc modo delectet, vt recto ordine procedat, & egregias comparationes in medium afferat, & scripturæ sacre loca citet, & pleraque notanda dicat.

dicat: grato dicendi stylo, & qui iucunditatem
 præbeat. Ita quidem se debet gerere conciona-
 tor, velut optimus quisque architectus, aut do-
 mificator, qui ut turrim, aut opulenta laquea-
 ria fabricet, vndique lapides, & ligna num con-
 gruētia sint, conspiciat: & mox mirifice ordina-
 ris, suis quibusque locis aptat. Quod si minus cō-
 gruētem, & tenuem materiam quasi ruen-
 tem inuenit, inter utrosque parietes calce con-
 stringit, ne prorsus videatur. In suis ergo con-
 cionibus prædicator studeat, ut qui proba, & e-
 gregia sint, & mirifico dicendi charactere dis-
 posita: sin minus quæpiam fuerint euismodi,
 in eam sermonis partem eadem ingerat, ubi
 minus requirantur. Cuius quidem doctrina in
 duobus consistit. Aut enim illud, quod habet
 prædicare, est quid egregium, & subtile, & tūc
 eo modo ipsum proferat, ut ab omnibus perci-
 pi valeat: & eiusmodi terminis, & comparatio-
 nibus, ut neminem fugiat audientium. Verū
 si illud punctum sit tritum, & commune, dicit
 illud sub aliquo dicendi stylo, quod non sit
 vulgatum, quibus rhetorici colores suggerūt.
 Primo dicendi modo assidua bonorum libro-
 rum prælectio iuuabit. Verū tamen ipsi do-
 ctrina quam habet prædicare, non nihil peculi-
 are dicendū extogitet, quodque exquisitum sum-
 mo studio requirat, illius inquam vitij aut vir-
 tutis, de quibus pertractat, hoc pacto enim de-
 lectabit. Nam cum omnia noua placere cerna-
 mus, hoc est quasi ab ipsa natura hominibus
 insitum, ut naturaliter scire appetant, secun-
 dum Philosophi sententiā. Qui verò nimis vul-
 gata, & trita, nec peculiare, aut subtile quic-
 quam prædicant, minimè delectabunt. Aduerte

M O D V S

tamē quod cum de peculiari, aut subtili loquimur (vt hic) non vtiq; debere intelligi qd curiofum, & minus vtile fit. Sed per huiusmodi intelligito nonnulla ingenio digna, & satis vtilia, et acuta, quæ in scholasticis docentur curriculis, & in virtutis theatris, & doctrinalibus libris inueniuntur. Hos cum populus ignoret, Euangelicus concionator ædere, & diuulgare tenetur. Quosque egregios, & vtilēs nimis prædicator euoluere debet, & punctuationibus, & lineis notare, vt suis quibusque applicet locis. In secundo autem consistit eius doctrina, vt illud vulgatum punctum, quod habet per nouum dicendi stylum, conuertat. Namque dupliciter delectatur, scilicet, noua proferendo: & ea quæ communia, & vulgata videntur, nouo, & elegantiori stylo dicendo. Pleraque enim asserta, & vera vicissim, ac iterum sunt commemoranda: verū dicendi character nouus cum sit, delectat: quæ & rhetorici colores, & metaphoræ iuuabūt. Et quoniā de hoc plura excusa, & scripta sunt duo solum referam, quæ communia, & satis vulgata faciunt iucunda. Primo modo quando id ipsum, quod subsumitur dicitur sub aliqua parabola, aut similitudine alicuius rei: quod ex Euangelio quod prædicatur, licet desumere. Vt si diceret, quod sint humiles, hoc quidem isto pacto dici poterit, & si conclusio communis & vulgata sit. Velut quædam planta dum magis ac magis radicatur, & subtus terram celatur, eo magis coalescit, & increscit. Et sicut aqua in cauernis melius cōseruatur: & igniti carbones sub cinere fouentur: sic & Dei gratia in humili corde conseruatur, & permanet. Secundo modo fit à contrarijs: quod magis gratum fit, si cum super-

riori adunetur, vt si dixeris. Ruit domicilium, propter quod fundamentis caret optimis: hæc arbor infructuosa est, quia radicem habet corruptam. Sic qui non fuerit humilis, peribit.

Hi duo modi dicti sunt ad delectandū in sermonis parte, in qua docetur. Insuper iuxta rationem mediorum studendū est valde quæ ad mouendum sumuntur: namque rationes deduci possunt cum egregijs autoritatibus, non autem vulgatis. Ad hæc tamen iucundius, & delectabilius audientibus illud est cum suæ voci prædominatur concionator: dum tollit, & cōprimit, cum ipsa postulat occasio, & optimam habet repræsentatiuam: & vernaculo sermone, modesto, & eleganti, facundoque utitur: nec sermonis inops, aut nimis garrulus, aut verbosus est. De quibus inferius suis locis sigillatim tractabimus.

Vti concionator habeat mouere.

Cap. XXVII.

ORATORES, & sæculi rhetores omnē vim, omnemque energiam in medijs rationum, quas afferunt, ponunt, & hanc vim etiam in rhetorices documentis locant: Euangelicus autem concionator non debet sic facere. Etenim rationibus suadeat, vt omnem spem, omnemque fiduciam in solo Deo, ponant, vt sic fidelium corda moueat, atque conuertat. Propterea Dei Apostolus inquit: Neque qui plantat, neque qui rigat, sed qui incrementum dat Deus. Ita quidem ad mouendum expedit concionatorē maxime deuotum, & orationis studio omnino editum esse: Ethnicus nanque poeta Horatius in arte poetica inquit: Si vis melle, flendum est

1. Cor. 3.

M O D V S

1. Cor. 2. prius ipsi tibi. Huiusmodi namque viua vocis energia predicabit, & deuotionis spiritu, atq; maximus Deus suggeret illi rhetoricae caelestis vbertate, vt obstinatorum corda demolliat. Sic enim ille egregius, & prope diuinus Apostolus faciebat, dum dixit: Non in persuasibilibus humanae sapientiae verbis: sed in virtute Dei. In quibus sane verbis nos docet, quod omnem vim, omnemq; verborum suorum facundiam Deus suggererat, & in eo operabatur. Itaque assidua oratione hoc supremum, & caeleste donum a Deo postulandum est: desuper namque huiusmodi talentum venit. Et hoc quidem est primum, & praeceptum, quod debet concionator facere.

Mat. 5. Secundum vero, quod facere debet, vt audientium moueat affectus: illud quidem est, studere nonnullas rationes, & media adducere, vt eos alliciat ad faciendum, quod sibi praecipitur & monetur. Quod quamuis hoc rhetorum munus praecipuum sit: propterea tamen Evangelicus concionator eo vti non desinat, siquidem & redemptor noster eo usus est, cum praecipit nobis, vt inimicos diligereamus: idque rationibus naturalibus suaserit. Idem prorsus fecit cum nos docuit, & monuit, ne nimis solliciti & curiosi essemus erga victus, & vestitus rationem. Et Apostolus hoc idem plerisque in locis suarum Epistolarum facit. Denique omnes sacri doctores. Nam cum homo rationalis utique sit, arte & rationibus viuit secundum Philosophi sententiam. Et sic aberrant illi, qui vocibus quaeque confundunt, nec rationes, aut media proponunt, vt fidelibus doctrinam suadeant. Rationes namque comprobare debent, illud sane bonum, & conducibile fore quod suadere vult.

Nan-

Namque voluntas nostra non appetit aliud ab eo q̃ intellectus noster iudicat esse bonũ, & cõducibile nobis. Hinc est quod audientium affectus nullatenus mouebuntur, nisi prius intelligant illud congruum, & vtile fore.

Tertium verò vt moueat affectus, præstat in secunda persona alloqui, velut si ipse vni duntaxat prædicaret. Vtpote si de ineffabili Dei misericordia sermonem factururus, & quantum nobiscum temporis simulat in hunc modũ diceret: miserande, & nimis infelix peccator, cur illos Dei supremos thesauros, & gemmam misericordiae, & clementiæ Dei contemnis? Quippe cum, tot ante iam temporibus contumelijs affectus ipse maximè cum sit, te vocat, te postulat, te plerumque expectat, atque inspirat, vt conuertaris ad eum? Cur tanta, tamque ineffabilis misericordia saxeum cor tuum nõ demollit: Cur tanta pietas te nõ conuertit? Quãuis pro eo, q̃ ad te pertinet, aut commodi, quod consequitur, id minimè faceres, verũ pro ipsius amore duntaxat, qui crucis patibulum adiunxit, vt te à criminis noxa liberaret, conuerti vtique deberes. Leua oculos tuos in altum, vt vlnis tensis in cruce pendet, vt te suscipiat paratus: perforatum latus, vt in visceribus te ingerat suis. En tempus acceptabile, en tempus salutis: huiusmodi ne contemseris: diẽ enim, aut horam prorsus ignoras, cum in illo tremendo iudicio ante tribunal Dei apparebis miserande tuæ vitæ strictissimam redditurus rationem &c. Ad hunc modum in secunda persona loquendo nimis vtilis est ad mouendum locus: verũ si in tertia persona loquatur, magis docere, quã mouere est. Itaq; ad secundam

M O N V S

personam sermo fiat. Nonnunquam Dei iustitiam assumat terrificis comminando verbis: nō nunquam lenissimis vtens verbis, eos trahat dicens. Summis precibus à te contendo, & vicissim te, charissime, moneo, & exhortor pro acerbissima Iesu Christi passione, & eius reuerētia &c. Et ita quidem varijs exhortationibus, quasi quibusdam declamationibus, vtatur, quæ maxime ad mouendum iuuant, dicendo. Benedicant tibi, Deus meus angeli omnes, & sancti tui bendicant tibi: qui vt pijsimus talia suffers. Nonnunquam verò mediocri voce taxando, dicito. Nunquid simulandum, quod in hac ciuitate sunt publici chartarum ludi, & latrunculariæ tabulæ? Insuper & nefandæ matres, quæ filias vanales habent? Et sic de alijs vitijs, quæ vsitatus pertractantur licebit corrigere. Tandem hinc, vtrinque reuersus, & circum circa prospiciens cætum, sancto calescens flamine ignitus atque maxime cupidus Dei zelare honorem, intimoque animi flagrans ardore, hinc inde prospiciens, seueroque vultu sacras retundat auras Echo, dicens: Ita ne viuitur? Hic cine est Christianismus? Vbinam gentium sumus? Hæc cine perpeti possunt? Et mox ad Deū conuersus lenta aliquantulum voce, & humili atque deuoto animo dicito: O bone Deus, cui pietas & misericordia me terret, & quidem magnam esse fateor, siquidem hæc abominaciones, & pestes super terram viuere suffers. Et sic gradum sistens paulum conticescēs, audientiū suspendat animos, & quasi in extasim rapiat. Et mox cuiusdam prophetę autoritate poterit hunc adimplere locum dicens: Audite, perfidagēs, quæ aures patulas habetis, vt terrena perci-
pia-

platis. Audite Dominum per Esaiam prophetam dicentem: Ingredere in petra, & absconde in fossa humo, à facie timoris Domini, & à gloria maiestatis eius. Hac & similibus auctoritatibus, quibus & pullulant prophetarum volumina, quasq; & ampliare, dilatare ve poterit, & cessare faciet fluctus criminum, atque indurata viscera demolliet, pauefaciet, terrebit & eversa conuertet, & labefactata stabiliet, quo cū periodum terminabit. Reuertor iam ad illud, quod primum in hoc capite dixi, utpote præcipuum, & quidem præ omnibus orationis, & deuotionis studium præstare, quibus cū quasi lorica Euangelicus verbi Dei concionator præmunitus esse debet, & quasi facula ignis intrinsecus ardens, qua cum verba calefaciat, & illustret, & sic aliorū viscera incēdat. Quod si in hisce omnē operā omnemq; laborem adhibeat, intrinsec⁹ tamen nisi deducantur, parū, aut nihil omnino proderūt, nec audientiū præcordijs eiusmodi adhærebunt: Legimus. n.D. Vincentiū Ferrerium ex prædicatorum ordine instar cuiusdam apostoli Hispaniam peragrassē, & alia diuersa loca vndiq; circuisse, qui apostolicum ministerium mirificè exercens, Iudaicę gentis magnum numerum conuertit, atque Ethnicorum, & Mahomericę sectæ insuper sectatorū, plerosq; etiam Christicolas iam penè eversos conuertit. Et etiam S. Antonium, D. Bernardinum, D. Ioannem de Capistrano ex minorum ordine scimus idem omninò fecisse. Verū, ut liquet, horum sermones, & quæ extant scripta, non maxime entitatis, & pretij sunt, ut eadem magnipendamus. Ceterum eorum deuotio, & assidua oratio tanta erat, qui cum non a-

M O D V S

cutiora, nec nobis adhuc noua prædicarent, nimis autem excitabant affectus. Eorum namque verba similibatur verbis Eliæ, de quo in Ecclesiastico habetur: Surrexit Elias propheta, quasi ignis, & verbum ipsius quasi facula ardebat. Rhetores ut affectus moueant, quatuor ponunt. Hæc sunt lætitia, spiritus, metus, & ægritudo. Nos vero ut affectus moueamus, audientium orationem, & deuotionem ponimus duntaxat, quam habere semper debet concionator. Videmus enim prædictos sanctos, & alios plerosque, literis destitutos, absque vlla prorsus rhetorices, aut alterius artis instructione simplicibus, & crassius verbis, & rusticis eloquijs omnium corda traxisse. Quod quidem Dei maximi donum lacrimis, & orationibus crebris impetrarunt. Et sicut sancto calecebant flamine, & Dei amor in eis permanerat, eiusmodi radiabat facula charitatis, & scintillæ eius micabant usque ad fidelium viscera protensæ, in quibus Dei amor præstantius operabatur, quam humana sapientia:

De spiritus feruore concionatoris.

Cap. XXVIII.

EX præcedenti capite patet iam ad hoc præsens. Nam ad hoc, ut concionator moueat affectus, requiritur ut spiritum feruidum habeat: quem quidem orationis studio consequitur, ut prælibatum est. Quapropter D. Augustinus de doctrina Christiana, capite quinto decimo: Nihil potest statui opportunius, inquit, quam quod præcones Verbi Dei ante ipsum verbum orationem instituerint. Et regius ille Dauid in Psalmo canebat dicens: Spiritu principali confirma me. Ut autem sciamus quam-

quamobrē hunc spiritum postulabat, subdidit:
 Docebo iniquos vias tuas: & impij ad te conuer-
 tentur. Deum ita maximum precemur, qui, vt *Esa. 6.*
 quondam, Esaię labia mundauit, dignetur &
 modo nostra corda lustrare, & igne sui amoris
 ea incendere: vt verba nostra (vt inquit Apost.) *Iaco. 2.*
 non sint in persuasibilibus humanę sapien-
 tię verbis, sed in ostensione spiritus, & virtu-
 tis Dei. Virtutis (inquam) Dei. Nam virtus, & e-
 nergia verbi Dominici non in iactantia, aut in
 verbis tumidis, & in latis consistit, sed in spi-
 ritu, qui moueat, & conuertat fidelium corda:
 spiritus præconis Dei ignitus, proteruorum
 humiliat corda, & obstinatorum, viscera ple-
 ctit, & errantium conuertit, quasi profugas pe-
 cudes, fidelium animas. Cuiusmodi in Actibus *Act. 6.*
 Apostolorum habetur, quod illi perfidi Iudei
 non poterant resistere sapientię, & spiritui
 beati martyris Stephani. Sic Deus loquens ad
 Ieremiam dixit, mittens eum ad prædican-
 dum: Ecce, dedi verba mea in ore tuo. Ecce con- *Hier. 1.*
 stituit te hodie super gentes, & super reg-
 na: vt euellas, & destruas, & disperdas, & dissi-
 pes, & ædifices, & plantes. Et per Esaiam pro-
 phetam: Sic erit verbum meum, quod egredie- *Esa. 55.*
 tur de ore meo, non reuertetur ad me vacuū:
 sed faciet quęcunque volui, & prosperabitur in
 his, ad quę misi illud.

Hęc, & pluraq; alia loca, quę breuitatis cau-
 sa missa facio, nostro alludunt proposito: vi-
 delicet qui spiritum habeat feruidum Euange-
 licus concionator, vt fructum in fidelium cor-
 dibus faciat: huiusmodi verò sic careat spiritu
 instar cuiusdam cadaueris factus est in nihilo
 præpotens. Et ita redēptor noster dixit: Verba,
 quę

M O D V S

quæ loquor vobis, spiritus, & vita sunt. Dixit spiritus, ab effectu: qui verbo suo duntaxat viuificat quodcunque vult: secundum illud Apostoli in secunda Epistola ad Corinthios, ad hoc propositum; Litera enim occidit, spiritus autem viuificat. Plus namque Elias pelliceis vestibus indutus regem Achab deterrebat. Et præcurso rem domini caprinis pellibus indutum Herodes magis pertimescebat, & eius aspectum vile & pallore infectum, quam vniuersam rhetoricum eloquentiam, aut philosophorum elatam iactantiam. Tu igitur precare Deum, & summis ab eo precibus contende: vt verborum copiam tibi suggerat. Moyses volens prædicare populo Israel, non præcepit eis aliquid ex se, sed ea solum, quæ Deus illi communicauerat. Et ita sacra scriptura ait, quod dixit Dominus ad Moysen: perge igitur, & ero in ore tuo: doceboque te quid loquaris, &c. Et Ezechieli dixit Dominus: Fili hominis sta super pedes tuos, & loquar tecum. Et cum stetisset, dixit Dominus ad eum: Fili hominis mitto ego te ad filios Israel, ad gentes apostatrices, quæ recesserunt à me. Et in fine capitis scribit propheta, quod dixit ad eum Dominus: Aperi os tuum, & comede quodcunque ego do tibi: & librum intrusit in os eius. Regius ille Dauid non est ausus laudem Domini annuntiare, quousque os eius aperiret Deus, & ita in Psalmo postulabat: Domine labia mea aperies: & os meum annuntiabit laudem tuam. Petamus ergo superna domicilia, & inde probæ cuiusque cogitationis exordium à Deo maximo postulemus, & spiritus feruorem poscamus. Quia, omne datum optimum, & omne do-

ne donum perfectum desursum est, descendēs à patre luminum. Maximè igitur necessaria spiritus sancti gratia est vt feruido prædicemus spiritu, & vt mouere possimus, & in animabus bonum semen iacere. Talis debet esse finis, & intentum Euangelici concionatoris.

*De orationis studio Euangelici
concionatoris.*

Cap. XXIX.

CVm ex præcedentibus capitibus planè cōstet, quantum concionatori expediat feruidum habere spiritum, vt audientium moueat affectus: denique postquam ea, quæ prædicare habet, probè tenuerit, mox se recipiat, & in cubiculum abdat, & priuatim identidemque consideret illud opus, quod exercere pergit, quod vtique apostolicum est, & prope diuinū ministerium. Et sic maximum Deum deprecetur, vt sua illi gratia succurrat, & alium spiritum in suis præcordijs ingerat. Vt illi continuò seruire mereatur, & etiam dignetur fructum in illis animabus producere, secundum illud prophætæ: In meditatione mea exardescet ignis. Quod si hunc ignem comburentem aliorū viscera, in se voluerit incendere, & germinare, opus est vt meditationibus crebris, & orationibus assiduīs perflet. Sic nanque impetrabitur optatus spiritus, qui ad mouendum requiritur, aliorumque viscera incendet. Quapropter omninò se tradat Deo oportet. Quod si ad inuocandum venerabile nomen, Iesus, vt decet, peculiari Dei afflatus requiritur: nedum ad prædicandum populo diuina mysteria per vnius horæ spa-

Psal. 38.

spatium requireretur? Taxandi sunt ergo, qui fug-
gestum ascendere non trepidarunt, sine cordis
preparatione, & sui met sacrificio. Hoc idem
Christus Dominus nos docuit. Vt enim Euange-
listæ affirmant, plerunque montium cacumina
petebat, antequam sermonē aggredieretur præ-
dicare: & cum totam noctem in orationis stu-
dio consumpsisset, descendebat, & templum in-
gressus prædicabat. Et cum illum montis ser-
monem mirificum prædicauit, quem Sanctus
Matthæus, & Lucas scribunt, ait beatus Lucas;
quod totam noctem in oratione consumpsit: de-
nique de monte descendens, vnde orauerat, ste-
tit in loco campestri, & inde prædicauit turbæ
sequenti eum. Non vtique Redemptori nostro
hæc supernam semotionem facere expediebat;
qui semper cum Deo, & ipse Deus erat: sed hoc
faciebat, vt exemplum concionatoribus re-
linqueretur. Sic legimus factum esse cum Moy-
se, cui legem cum vellet tradere, iussit ei, vt in
montem Synai ascenderet, ibique oraret. Eiu-
modi quidem facere tenentur, qui in prædica-
tionibus suis fructum facere student. Præuisis
itaque omnibus dicendis, sese recipiat, ma-
ximum Deum deprecans, vt sibi fauere digne-
tur, & linguam suam moneat, & rogat vt sui mi-
nisterij debitum pensum soluat, liberè, pro-
beq; & expedite eo munere fungi possit. Cum
autem flexis genibus in pulpito iacet iam
prædicaturus, leuans suum spiritum ad
Deum tam ipso corde, quam o-
re, hanc eandem oratio-
nem proferat.

(.)

Deprecatio ad Deum.

OMNIPOTENS, & clementissime Deus, qui me indignum, & peccatorem ad tantum officium vocare dignatus es: suppliciter & obnixè oro, vt mittere digneris à sede maiestatis tuæ auxilium gratiæ, vt te dignè laudare valeam. Tu has animas ex nihilo creasti, quæ sanguine dilectissimi filij tui sunt redemptæ: & hoc quidem munus non meum, sed tuum esse fateor. Quia, ppter, pijsime Deus, si quæ relas sustines, & meis demeritis existentibus in causa, iram, & indignationem mereor, in posterũ ultionem relinque, non propter mea scelera puniantur, neque in panam delictorũ meorum: O domine Deus, consolatione hac eas carere nõ permittas. Sed potius mittere digneris spiritũ sanctum tuũ in visceribus meis, vt cor mundet, labia purificet, inanes cogitationes expellat, & spiritũ prædicandi tribuat & benignissime cõcedat. Et concionem hãc sicut pro te ipso solum, & ad gloriam sanctissimi nominis tui incipere decreui, sic per te incepta finiatur. Qui viuus & regnas, &c.

*De idiomate, & vernaculo sermone
concionatoris.*

Cap. XXX.

VNVM interea eorum, quæ audientium delectant aures, & iucunditatem afferunt, & insuper quàm maximè concionem exornant, atque expoliunt, illud est, non minus gratum, atque iucundum nimirum idiomatis Romani elegantia, & eiusdem copia sermonis, quia optimus quisq; verbi Dei cõcionator debet habere.

Ad hoc

Ad hoc tamē maximē iuuat, cum viris vrbānis
 & comibus assiduē loqui, & cum eis incedere,
 & eos imitari in probis quibusque suis loquen-
 di characteribus, & dicendi phrasibus, & quæ-
 que cauta, elegantiaque verba obseruare. Ad
 hæc etiam iuuabit optimi cuiusq; dicendi cha-
 racteris, & Rom. styli libros euoluere. Aduer-
 te tamē, quod in hac re solet accidere, aut eius
 limites vltro pertrāsire, aut nimis sistere retrō.
 Verūm nequid nimis, minusve vt quā congru-
 at fari, & insulse loqui, garrulus, vel loquax ex-
 titisse videatur, quod sæpe cōtingit. Ea ppter ad
 medium necessariū, & congruens confugiat, vt
 aures potius iucundet audientium, quā vt eas
 offendat. Et sic Euangelicus concionator ad-
 uertat ne synonymorum multitudinem coacer-
 uet, & quasi in lineam colligat. Ex eo nanque
 duo incommoda euenient: Aliud est, quod os-
 tendit, dum ea congerit, & multiplicat: aliud
 verò incommodū est, nam cum se offert expla-
 nare, aut secundo eandem rem iterare, iam se-
 mel assumptis vocabulis, vt iterum subsumat,
 necessum est: quod nimis acerbum, & asperum
 fit audientibus. Exempli causa. Siquis diceret:
 Magnanimus, fortis, robustus, & præpotens: dis-
 sipat, impugnat, expugnat, & profligat: muros,
 arces, oppida & castra. Nam cum sit magnani-
 mus, & robustus, expugnat muros, & arces. Hæc
 huiusmodi prolata nullius momenti sunt. In
 priori nanque propositione, tanquam garru-
 lus, pleraque congescit, & recitauit synonymas;
 & omnem prorsus vocabulorum copiam euo-
 muit. Et ita in secunda propositione necessum
 fuit iterum resumere prædicta encomia. In qua-
 rum prima propositionum, si nimis offendit,

eò quod abusiue processit, nedum in secunda, quia semel dicta iterum sumpsit. Quorum nisi prodigus fuisset, vocabulorum nequaquam mox indiguisset: ob quorum penuriam mendicare coactus est. Hæc omnia incommoda vitantur & eleganti stylo, exactoque dicendi charactere id ipsum dicitur: quando dicta vocabula, aut synonyma in diuersis propositionibus partiuntur. Vt in hunc modum si dixeris. Fortis profingat castra, præpotens expugnat oppida, robustus aggreditur muros. Nam vt magnanimus dissipat arces. Hoc modo hæc si dicantur, præstat ad mouendum affectus, & animarum vinea pastinatur, & dura tunduntur pectora: absque eò quod aures offendatur synonymorum sarcina. Diuus Paulus varijs in locis suarum Epistolarum præfata vititur loquendi norma. Ad 2. Cor. 6. Corinthios scribens ait: Quæ participatio iustitiæ cum iniquitate? aut quæ societas lucis, ad tenebras? aut quæ conuentio Christi ad Belial? aut quæ pars fidei, cum infidei? Quis autem cõsensu templo Dei cum idolis? Hic enim est iucundus, & gratus dicendi modus. Hæc est delectabilis enarratio, & loquendi stylus, in quo vna, & eadem res varijs nuncupatur vocabulis in diuersis propositionibus. Hic enim dicendi modus, non solum non fastidit, verum ad hæc suspendit, & quasi in extasim rapit, & delectat. Expedit ergo vocabulorum habere copiam, & talentum, vt sic disponere, & varijs in propositionibus reponere queat, & eas dilatare, ampliareve simul, & conceptum, atque digressionem quamcunque facere.

Omnino verò concionator abhorreat ab omni affectato sermone, quæ affectatio in omni
I
gene-

M O D V S

gēnere linguarum odibilis est. Maximeque ab-
horreat ab omni fucato, teneroque, quasi fœ-
mineo eloquio, in ipso met tono, aut vocis pro-
nuntiatione. Hoc enim sapientium aures ma-
ximè offendit. Quòd quamuis rhetoricis vta-
tur coloribus, & eadem rhetorices arte, vide-
retamen licet, quod præcipua ipsius Rhetori-
ces pars est, eam celare, & occultare. Quæ ver-
ba & si artificio conflata sint ab ipsa rhetorices
arte, à nemine tamen id requiratur, necessum
est. Nam hæc adedò celanda sunt, vt non artifi-
ciata, sed quasi ab ipsa natura insita videantur.
Propterea verba adedò pensanda sunt, & exa-
minanda, & ea modestia, & authoritate præse-
se debet, qui tantum locum adiuit, vbi Christus
Dominus repræsentatur, & eius Apostoli sa-
cro sanctæ Euangelicæ doctrinæ ministri.

Egregius, & satis elegans dicendi modus est,
per contraria loqui: vt sunt contraria, lætitiæ,
tristitiæ: & vitæ, ipsa mors. Et ita S. Leo Papa in
sermone, qui legitur in nocte natalis Domini,
cùm dicit: Nō est locus tristitiæ, vbi natalis est
vitæ: præstantius diceret, vbi natalis est lætitiæ:
nanq; lætitiæ correspondet ipsi tristitiæ. Velut
si quis de ærumnis, & laboribus Christi Domi-
ni sermonem faciens, ita diceret: Redemptor
noster humiliari voluit, vt nos exaltaret: egen-
esse voluit, vt nos ditaret. Et labores, & dolo-
res subiit, vt nos lætaremur: durissimam, &
valde ignominiosam mortem adiuit, vt maxi-
mo cum trophæo ad gloriam nos viuificaret.
Cuius quidem abiectio, est gloria nostra, eius
mæstitia est gaudium nostrum, eius inedia, re-
fectio nostra, eius denique opprobria, & angus-
tiæ sunt gaudia nostra, & præmium simpli-
ternum.

Animad-

CONCIONANDI.

64

Animaduertat insuper quisque concionator, ne incongrua, aut minus decentia in virtutis theatro aut verò euersi, & incongrui idiomatis, proferat verba. In communi & vulgari sermonis congressu caueat omnino ab omni infimo verborum conuictu, aut eloquio. Nec fabellis, aut aniculis vtatur adagijs, aut scurrarum facetijs, quæ nimis absona, & incongrua huic tanto loco videntur. Fieri namque potest cum idioma pulpiti illud sit, quo vulgari-ter vtimur, absque vlla consideratione lingua aberrer, communi ducta via, vsuque fandi: & indetalia proferat verba, quibus audientium offendat aures, & omnem doctrinam aboleat, & prorsus euertat.

*De ipsius concionatoris vocis accentu, seu
tenore. Cap. XXXI.*

CAVENTVM maximè est cōcionatori, ne aliorū vocis accentū, vt propriū amittat, studeat imitari: aut eorum tonū adulterare contēdat: & velut actor mimos emulari. Nimis enim defatigatus, lassusq; manebit, & insuper natiuā deperdet vocem, & omnem dicendi leporem, atque spiritum destruet. Tandem, nihil violentum perpetuum, & stabile est. Qui si statim ad propriam vocem se cōuertat, fieri nequit quin audientium offendat aures. Ea propter concionator Euangelicus pro viribus studeat in omnibus, quæ habet tractare, vocis tenorem sequi, prout ipsa natura dictauit, atque suggessit, duntaxat. Ea enim est proportio, & harmonia inter audientium aures, & ipsius concionatoris vocē, quod si hic mutet proprium

M O D V S

prium vocis accētum, audientis exacerbantur aures, animusq; tepescit dissono vocis affatu. Verūm vt hoc significantiūs queat intelligi, aduertendum est, quōd in omni concione, triplici tono & locutionis serie vti debet prædicator Euangelicus. In prima quidem docere habet: In secunda, enarrare: In tertia verò, aliquid pertractare, vt inde moueat affectus illecebris, & blanditijs. Nonnunquam tamen velut quidam satyricus vitia acerrimè taxet, & concrepando abolere studeat. Hæc triplex locutio diuersos sortitur natiue vocis accentus. Quōd si vocis consonantiam prædicator non obseruet, molestus quidem fiet audientibus: Nam vt in musices arte comperimus, dum modulamina concentus quidam sectantur, mox si psaltes harmoniæ modulum perturbat, statim idipsum sentitur. Ita fit si Euangelicus verbi diuini præco natiue vocis mutet accentum, idipsum videns offenditur populus. Aduertendum tamen maximè concionatoribus est, ne in hoc deficient, alias peculiarem notam, & ingentem labem in prædicationis nomine contrahent, & omnem vim, omnemque energiam amittet eorum sermo. Ex quo nihil boni redundat, nec enim mouet affectus, sed damnum potius & risum excitare videtur, & tandem ab omnibus vilipenditur, quasi tyro, & in tanto munere parum exercitatus, & quasi, qui abutitur eo, & sapiens quisque eius vilipendet sermones. Vocis igitur proprius, & natiuus tonus, quem & obseruare semper, & tenere debet, ita se habet. Dum enim intendit docere, narrareve, tranquillo, & quieto idipsum proferat eloquio, & perspicuo dicendi stylo.

Eo modo namque noster instrui desiderat ani-
 mus. Verum si dum docet aut enarrat quippiam,
 festino properans docet eloquio, aut concutit
 inuicem palmas faciens strepitum, insuper &
 clamitans retrudit vocibus auras, ineptè loqui-
 tur. Proptereaque huiusmodi obseruet stylum,
 & se gerat velut qui prælegit, sigillatim, & pe-
 detentim, nec omnia confundat: sed perspicuè
 enarrando, aut docendo procedat. Aduerten-
 dum tamen est, quod quamuis quieto, & per-
 spicuo sermone debeat proferri quodcumque
 docetur, non utique debet intelligi quod sit
 procedendum tepidè, & perfunctoriè, aut in-
 fulse. In his enim vitium inueniri potest, ve-
 lut qui ultimos fines transgreditur, in quibus
 medium foret tenendum. Dixerim sigillatim,
 & pedetentim docendum: non interpolatè, &
 velut qui irrisoriè loquitur. Semper enim con-
 cionator debet ferre continuam prolationem
 & spiritus feruorem obseruare. At geminus
 cum sit feruor spiritus: alter ad docendum, al-
 ter verò ad mouendum inferuit. At verò utrū-
 que confundere, & dum docetur, uti mouen-
 di feruore, incongruum quid est. Dum enim
 enarrat, aut docet, omnem mēsuram obseruet
 oportet: nam & omnia verba pensare, & eorū
 ima accentuare, rectèque pronunciare debet:
 ne quicquam obliuionis, negligentieve in eo
 requiratur. Inter enarrandum verò, aut inter
 docendum mediocriter percipiat, ordinatas
 periodos construat, ut detur respirationi lo-
 cus: ne nimis continuo sermonis processu co-
 arctet fauces, & penè strangulari videatur: &
 qua si effrænis equus præcipitabundus conti-
 nuò cursu, ita ut non prælit suæ nativæ vocis

M o d u s

accentui. Verum tamen hoc obseruare tenetur, ut suæ voci prædominetur, ita ut dum opus fuerit,umat spiritum, & iterum mittat, atque respiret: & sic periodum terminet, & conficiat, aliamque enūciat, sed & omnia satis exprimat oportet, velut equitans, qui stapedis innititur, ne inde corruat: sed ut audientium animos suspensos habeat, & animo ferantur, ab eiusque ore pendeant. Contra hæc faciunt concionatores, qui adhuc consueuere ingenti tumultu, & strepitu prædicare. Nec tamen se prædicasse putant, cum omnia non confundūt, & quasi furiosi non prædicauerint. Qui siue documenta tradant, siue mouere studeant, eūdem prorsus vocis tenorem obseruant. Nonnulli verò sunt, qui congruentem tonum obseruant, utpote inter docendum mediocrem, &c. Verum ordinare periodos prorsus ignorāt, & eas terminare: & ideò nimium lassī procedunt, & cōtinuo, nec interrupto sermone fauces quidem coarctare videntur, quod maximè offendit astantium aures. Alij autem sunt, qui periodos præordināt. Verum eò longè tendunt, & eas protendunt, ut cum iam eas terminant, tepidè finire videātur, & absque vllō spiritus feruore, qui in fine periodi cum lassī sint, respirare, & spiritum sumere non cessant, eoque fit, ut concio frigescat. Quod accidit ex eo quòd defecit spiritus, quē in longa periodo consumpsit: & sic ut eandem terminet, coactus est iterum, ac iterum respirare. Hi communiter concionatores, aliud etiam sortiuntur vitium. Periodum namque submissa voce exordiuntur, & mox paulatim ascēdunt, & quasi gradatim in summum vsque leuant

quant vocis torrentem, usque ad medium periodum. Mox paulatim labuntur, quoniam spiritus iam consumitur. Quod sanè factum liquet ex longitudine periodi, & grandi vocis missione: propterea quæ læsus descendit sæpissimè anhelans: quo fit, ut audientium mentes tepescant, & ansum dormiendi inueniant, & sic cuncta frigida maneant. Quæ omnia benè habebūt, si obseruentur in prædicto documento illata. Nam si mediocri vocis torrente hæc proferantur, & breues ordinentur periodi, assiduè licebit in eis respirare: & crebrò spiritum sumere, nec nimis defatigabitur pectus. En ut spiritus feruore, & æstu licet sectari concionem, absque vlla nota ex prædictis. Hæc pro ijs quæ ad docendū enarrandūve spectant, dicta sint.

Secundus verò sermo, quo cū mouere intenditur, charitatiuè, illecebris, & blâditijs debet quidē fieri, secundū maiorem, aut minorem ad ditionē. Sic enim nostra est trahenda volūtas. Discrimen aut inter ipsum sermonem, qui illecebris, & inter ipsum, qui minis & terroribus fulcitur, hoc est, quòd primus leniter, & charitatiuè procedit, ita ut cōcionatoris charitas, & amor in hisce verbis eluceat. Secundus verò sermo rigidis, & acerbis increpationib. peragitur: & quasi quidam paterfamilias dū suos obiurgat seruos, eum quodam prædominio, & seueritate. Cæterum obseruare licet, ne huiusmodi increpatione intrinsecus oriatur ex aliquo odio, aut indignatione cōcionatoris (hoc enim absouum nimis esset) sed quasi honoris Dei zelator dumtaxat id ipsum faciat. Deniq; iuxta hūc ordinē præcedēdi se debet habere, quòd pri-

M O D U S

mum dicat illud, quod habet docere, medio-
 cri, & summissa voce, & magistrali tono, ve-
 lut qui in cathedra prælegit. Interim tamen dū
 applicat media ad mouédum affectus, vt illud
 quod præcipit, continuò fiat: incipiat caleface-
 re, & inflammari, ita vt cū ad finem periodi,
 aut digressionis deuentum fuerit, magno im-
 petu prorumpat spiritum, & instar currentis
 equi, qui paulatim terminat cursum. Itaque ex
 prælibatis colligimus. Cū enim literæ con-
 textum enarrauerit, magistrali voce procedat,
 velut qui documenta tradit. Et huiusmodi etiā
 cum incipit digressio, loquatur, vtpotè medio
 cri tono. Et sic gradatim ascendens flammescat
 quousque finiatur digressio, qua cum suadet.
 Ea quidem finita, mox ad Euangelij cōtextum
 reuertatur: velut qui tranquillo, & quieto præ-
 dicet animo: sic enim vniuersa concio cōstru-
 enda est. Aliud siquidem est docere, seu enar-
 rare, ab eo, quod mouere, & audientium affe-
 ctus excitare. Dum enim documenta tradūtur,
 cū hoc negotij intellectus sit, attentionem ca-
 ptare solum intendit, vt percipiant quæcunq;
 eis præcipiuntur, & docentur. Verū cū in
 doctrina mouere intenditur, tunc res geritur
 cum ipsa voluntate: & ita huiusmodi locutio
 magno spiritus feruore perurgendus est, vt
 praua, indomita, & truculenta voluntas sede-
 tur ac moderetur. Et vario artuū motu, instar
 cuiusdam seueri parentis filium suū obiurgā-
 tis, se totum concutit, & dilacerat, vt ipse pro-
 bus fiat. Eiusmodi habet morigerari nostra
 proterua voluntas, ne vltius læua recalci-
 tret.

CONCIONANDI.

Vti nativæ vocis accentus foveatur, & conseruetur.

67

Cap. XXXII.

Geminum documentum tradi potest, ne Evangelicus præco proprium amittat tonum, aut nativæ vocis perdat accentum. Primum est, vt studeat in ipso concionis limine, & exordio propriæ vocis observare tenorem, dummodò vocis resonet Echo, ita vt probè omnes percipiant, & quasi cum sodalibus, amicisve loquatur, aut cum domesticis, & familiaribus, sic prædicet. Et instar cuiusdam parentis, filium suum monentis, & suadentis, absque eo quòd peregrina voce, aut adulterino prædicet tono. Cui præmeditari licet, quod sanè vtile hoc illi erit, dum suggestum ascendit, quod cum vno dumtaxat loquitur, & hunc proprium esse filium etiam intelligat, quem sermò & ex animo increpat, & suadet, vt probus sit, & virtutis sectator. Et ita in ipsius concionis primordio mente percipiat quempiam audientium plusculum sanè distantem ab eo, & quasi quidem ille vnus astaret solùm, cum eo sermonem ineat: absque eo tamen, quòd eum demonstraret, aut omninò indicet & secundum præfatum modum, ac rationem, vocis tenorem offeruet. Viderit tamen casu quòd ille solus ibidem astaret, & ille posset instar dulcis parentis vtique familiariter, & domesticè, non fictè, sed proprio vocis accentu eum alloqueretur. Eo modo ergo debet proloqui, velut cum geminis sodalibus aliquod negotium communicat. Veruntamen nonnullos cernas pulpitem ascendentes, qui ei usmodi vocem contrahunt,

I s

qui

M O D V S

qui si coram duobus, tribusve astarent duntaxat, equidem illum irriderent, & meritò subfannarent. Nimirum quidem sunt verbi Dei concionatores, qui tales vsurpant vocis accentus, atque prosodiam, quod data comparatione absonum nimis videtur. Vt liquet cum ex animo loqui, ac prædicare contendunt. Variè namque vociferantes, & propriæ, seu natiuæ vocis tenorem & accentum torquentes, & prorsus euertentes: ita vt eorum sermo ad parietes potius, quàm ad homines fiat, & verba aeris cacumina petant, quàm in visceribus audientium ingerantur. Qui quidem defatigati manēt, & audientium cætum parum consolatum dimittunt. Nam, vt præcedenti capite dicere cœpimus, hanc sortitur naturam, & congruentiam sensus auditus cum suo obiecto, dum opticum neruum pertingit harmonia dulcis: interim tamen, si dissonus fiat conceutus, protinus auris sentit, & offenditur. Huiusmodi quidem contingit, dum concionator mutat propriæ vocis accentum, vt audientium maximè offendantur aures. Cùm enim sic adulterantes tonum prædicent, subsequitur vt repræsentatiua careant, quæ est vna ex præcipuis partibus, quæ ad optimè concionandum requiruntur. Tandem verò læsi cùm sint, alium denuò sumere tonum coguntur, & illum iam denuo amittere. Haud tamen fas est huiusmodi sacræ scripturæ loca inferere, aut historiam enarrare, quam cursim, & quasi per transfennam, crudam, seu indigestam, & malè expositam ipsam relinquentes. Quod fit, quia propriam vocem mutarunt, nec illi prædominantur. Ex quo etiam emanat, vt eorum prædicatio plerunque contem-

contemnatur, & à paucis eorum doctrina sectetur. Nam sic procedentes, ipsa narratiua, seu repræsentatiua, & prorsus omni spiritu carent: quibus cum aliorum mentes, quasi hamo trahuntur. Et tandem subsequitur vt concionatores non sint, & cum cernimus populum eos non sequi propter hoc vitium, id faciunt, vt pote quia insulsi, & illepidi sunt, natium vocis accentum mutant. Cæterum qui proprium obseruat tonum, vibrantes vndiq; vocem, hoc boni sortiuntur, qui tamen nihil parumve moueant, delectant tamē, cum optimam habeat repræsentatiuam; quod sufficit vt ab alijs audiantur, & sectentur. Hoc sanè punctum maxime concionatori adnotandum est, siquidem nullus est in priuatis, domesticis, ac peculiariibus eloquijs qui probè, & rationaliter nō se gerat. Vnusquisque enim proprium obseruat vocis tenorem, dum loquitur cum suis domesticis, aut sodalibus. Quam quidem dicendi normam, seu stylū nonnulli ex prædicatorib. si obseruarent, dum pulpitem ascendunt, non tanta in loquendo illepiditas, seu indecentia vigeret. Vnde infertur, inter prædicandum, proprium vocis tenorem fore obseruandum, non secus, ac si cum domesticis sermonem iniret. In vno duntaxat discriminare tenetur: vtpotè quod altiore ducat vocem, secus ac si familiariter loqueretur. Ad quod prædicta consideratio deferuit, vbi coepimus dicere, quod percipiat mente illum aliquantulum distantem secundum suæ vocis extensionem. Et sic prædicet, quasi ille solū astaret, & secundum Ecclesiæ longitudinem, & astantium cœtum sic tollat vocem. Hinc aliud notatione dignum obserua-

M O D V S

seruabit: quòd exaquet, & contemporizet in vocis torrente cum populi astantis turba, & locis in quibus prædicat. Namque (vt pleriq; faciunt) in locellis, & humilibus sacris tectis magnum vocis torrentem emittunt, & quasi præcones penetrant humilia tecta sacrorum. Nec discrimen statuunt, siue magnus irruentiũ aestet vndique cætus, seu anicularum congeries pauca circumstet, aut in excelsis, vel in humilibus prædicet templis, omninò æqualem vocis accentum, seu torrentem obseruat

Secundum verò documentum ad hoc vt cõcionator æquè, & secundum optimam, & congruentem rationem leuet vocis torrente, hoc est, vt omnino sit intentus, vt quæcunque dixerit ex animo proferat, minimè autem intentus an vocis accentus æquè, & naturaliter feratur. Siquidem illud quasi natium videtur (vt cõmuniter fit apud omnes) dum quisque sermonem facit de quauis re proposita cum vocis tenorem obseruat, quem eiusmodi res postulare videtur. Vt quidam rusticanus omnino rhetoricæ ignarus, interim tamen cum de aliqua re pertractat, mediocrem leuat vocis accentum, & quietè procedit, instar cuiusdam præceptoris, & dum opus est, verba suspēdit. Mox, dum focium, aut filium ad opus allicere studet, paulatim incenditur, & vibrās, mouet brachium, & artubus ludit, &c. Hæc omnia facit absque eo, quod quicquam intendat ad motum, & operationem artuum, seu profodiæ. Dum obiurgat, increpat, & aliorũ crimina taxat vultum comprimit, & collum erigit, & lingua dum insectatur &c. Qui dum humanè, pieque loquitur, vultum extendit, & humiliat. Vbi so
lùm

lūm intendit rusticus, & obseruat illud inducere quod monet, duntaxat. Nam ipsa natura suggerit vocis varios accentus, absq; eo quod iuxta id ipsum studeamus. Hoc documentum est egregium; & satis optimum, vt Euāgelicus concionator congruenter loquatur, dum prædicat, nec vocis mutet natium accentum: sed proprium obseruet, cui quidem præsit, & opportunè eo vtatur.

*De æquabili motu artuum, ac predicandi
stylo. Cap. XXXIII.*

MOneo tamen verbi diuini concionatores vt à quorundam abusu prorsus discedant, qui inter mouendum subsiliūt, & mox eò membra complicant & incuruant, vt penè intra pulpitem desilientes, abscondantur, (instar vrinantium sub aqua) & varijs distorsionibus, & vultibus propriam oris speciem exterminare videntur. Vnas tamen, manusq; licebit mouere, & vndique prospicere coetum, & ad sacramentum, dum loquitur cum Deo, vertatur. Quapropter ea religione, & grauitate ibi astare intendat, quantam maximam requiritur vt habeat, qui virtutis theatrum adiuit: & tanti ministerij exactor, & tanti muneris minister extat & præest. Ceterum nisi æstuantis veris expicaumata premant, & angant eos, vt aliter fieri nequeat dū prædicant, cucullo, seu pileo contegant caput. Nonnunquam tamen pro temporis opportunitate, vt dum aliquod grauissimum increpat vitium, vt eorū moueat animos, & indurata pectora tundat, ad Deum conuersus, manibusq; positus, loquatur. Tunc inquam licebit aperire caput, nō fecus

eus tamen. Motus quidem secundum ea, quæ monent, docetve, fieri debent: siquidem æqualiter representatiuam, comitatur profodia. Vtpotè si Absolonis illius miseri historiam enarraret; cuius quidem Ioab acerbis iaculis viscera imatransfixit, leuabit in altum brachium, & aridam versus minabitur: quasi qui iacula mittit, significans ipsum Ioab. Eodè modo si Euangelij verba referret, vt illa: Si tetigero simbriam vestimenti eius, salua ero: manū protēdat, quasi aliquid volens tangere. Quæ omnia probè habent intelligi: dum temporis occasio postulat faciēda, ordineq; seruato, nō secus. Caueat tamē vt in motib. quasi iaculator se ostendat. Insuper & alias incōgruas dexteritates manū fugiat; quæ ad gladiatores magis spectāt, quàm quod suggesti honestas postulet, grauitasq; deposcit. Iuxta quod notare licet illud, quod præcedenti capite prælibauimus in fine, loquēdo de vocis accentu, quem naturaliter obseruant, qui familiariter, & domesticè loquuntur: & idem obseruādum est in motib. membrorum. Nam Euangelicus cōcionator obseruet oportet illud, quod cōmuniter & in exteris negotijs gerēdis obseruat. Nam cū edisserit, disceptat, & arguit, indicē mouet, & manū. Dum admiratur, aut exclamat, os suprà intentū habet, &c. Idē prorsus inter prædicandum obseruet, & nihil omninò horum mutet, vt dictum est, & ipsa res postulat.

Dicendi autem stylum, obseruare debet iuxta modum enarrandi, & iuxta ea omnia, quæ dicere habet, non instar cuiusdam Dialectici se gerat, qui syllogismorum obseruat modum, & figuram, ad hunc modum dicens, En maior, en mi-

CONCIONANDI.

70

en minor. Nec scholastico modo, aut disserti-
uè procedat: sed quasi quidam orator nonnun-
quam enarrando, amplificando, aliàs exclamā-
do, rationes deindè afferat, & authoritates ci-
tet. Non, inquam, scholastico dicèdi caracte-
re. Itaq; si quadrariam propositā cōclusionē,
aut assertū esset cōprobaturus: id nimirū pro-
bet, absq; eo quod dixerit, quadrariā, bifariā
ve hoc cōprobabo: & mox, prima ratio, secun-
da ratio sic se habet, &c. Hic siquidē dicèdi sty-
lus acerbus nimis est. Veruntamen sic poterit
has omnes dicti rationes referre, absq; eo, quod
dixerit, prima, secunda, tertia ratio est. Sed finī
tā priori, subdat, dicens: Et similiter hoc ita se
habet, nanq; , &c. Aut alio huiusmodi vocabu-
lo vtatur, quod hasce rationes connectat, & eo
probè consultæ, connexæq; sint, vt audientium
aures minimè offendat: siquidē Euangelici præ-
cones sumus, non aut scholastici Doctores, seu
magistri, qui argutijs, & probationib. suadent,
dicentes: Prima, secunda, tertia ratio, &c. vt eo-
rum doctrina luculenter, planeque ostēdatur,
& facilius percipi valeat.

*Vti recordabitur dum obliuiscitur cuiusdam
puncti, & incongruè assertum
corriget.*

Cap. XXXIIII.

Si fortè contigerit (vt enim memoria homi-
nis labilis est) eorū quæ coepit dicere quic-
quā obliuiscatur, aut prorsus labatur è men-
te, poterit quidem ad Deum conuersus, dicere
terque quaterque: A, a, a, Domine Deus, vt mo-
lestè grauitèque fero, cum viderim tua ver-
ba pa-

M o n v s

Verba parum insectari, & percipi. Interim nisi recordatus fuerit, similibus ironicis uti poterit verbis. Cæterum si hæc omnia minimè proderunt, ut recordetur, dicat: Hæc missa faciam⁹ nec ultra immoremur. At verò ut in memoriã facilè reducat, nec omninò obliuiscatur eorù, quæ habet prædicare, hoc singulari utatur documento. Nonnulla sumito peculiaria, & signata puncta, & horum notabilium initiatiua verba ex corde fatis habeto, atque primordia, ut in his initijs, quasi stapeda firmiter innixus procedas: quamprimum enim illius exordij quod antè memoriæ mandaueras recordaberis, reliquorum memoraberis dicendorum. Itaque prius quam pulpitem ascendat concionator mente recolat quæcumque habet prædicare & ordine ea enumerans dicat. Primum punctum sic incipit, & secundum huiusmodi, &c. Hæc vicissim mente iterumque euoluat, ut cordi figantur, nec ita facilè fugiant. Et initium cuiusque puncti plerumque repetat. Quod si inter concionandum contigerit, vnum, aut alterum punctum elabi, ad aliud transire poterit. In hisce quidem debet concionator stapedis inniti, qui debilem sortitus est memoriã. Verum, ut iam diximus; initiatiua notabilium verba memoriæ insideant: quòd si velles, minimè tamen elabi possint. Hi autem memoria debiles concionatores continuò deducere poterunt ex Evangelij contextu, & modicas facere digressiones.

Verum si acciderit ut inconsultò, nec verba perpendens aliquam falsam, dissonam venimis propositionem dixerit, ne ultra gradiatur, sed potius in se reuertatur. Quod si oportuerit

exce-

exceptionem & additamentum exhibeat, Exempli causa: hanc si assertionem proferret. Nemo adhuc hominum fuit, quem peccati labes fugerit. Hæc quidē assertio, vt liquet, falsa est, & sic reuersus iterum dicat: Nemo, inquā, culpæ expers fuit, exceptis, Christo Domino, & eius matre sanctissima. Quod si diceret hanc propositionem: Omnes, qui ex Aegypto exierūt, perierunt in deserto: similiter est falsa. Quam iterū repetens, excipiat dicens: Præter Iosue & Caleb. Alius insuper est modus ad resarciendum & celandum, quod incongruenter est assertum. Non per additamentum siue exceptiuè, sed expositiuè, se ipsum planè explicando, & insuper addens aliquid illi asserto. Huius quidem exemplum est. Si inter prædicandum, in illud Euāgelij: Fides tua te saluam fecit, diceret. Fides omnes saluificat. Iterū dicat: Eius fides, & charitati comes saluificat. Deindè si diceret. O vos, qui tot antè sæculis in peccati labe voluntati permansistis, & adhuc correctionem minime adhibuistis: & iam diuturna vos carpsit deprauata consuetudo peccati: dico vobis, omnes peribitis in gehennalibus flammis præcipitandi. Hoc corrigit, sua verba exponens, vt potè dicēs, nisi poenitentia habueritis: quam difficillimè habebitis, qui assuefacti estis peccare. Si autē talis fuerit assertio, seu propositio, quæ correctionem, aut additionē non admittit: tūc quidem non est defectus, vt ad se reuersus dixerit: Nō hoc ita habet. Haud, p̄bè dixi. Modò sic assero, vel sic, &c. Et sic fideliter eam proponat. Quod si spiritus ardore inflammatus, & feruidus dixerit aliquam propositionem, quā iteratè non est locus, per ambages, & circumloquia

M O D U S

eam tandem repetat secundum verum dicendi modū ita vt populus intēligat, ne fortē aliquē percipiat errorem, & tandem decipiatur falsē edoctus.

De confutatione obiectionum, & responsione earum. Cap. XXXV.

Plerunque accidit Euangelico concionatori, dum aliquam doctrinam populo sanē arduam, & intellectu difficilem tradit, facere quidem in se argumentum, quod populus obijcere posset, vti si assereret. Qui eleemosynā impertit, plus lucri sibi cōparat, quā amittat illud. Plus recipit, quā quod erogat. Statim diceret. Vide quid dixeris o pater? Quō modo hoc verum sit prorsus ignoro. Ego qui antea promptuaria mea plena, & exuberantia habebam: dum impertio, en vacua sunt. Qui antea signatos loculos, & imbutos cernebam, dum ergo vacui & inanes mihi videntur: & ego egenus & propemodum mendicus factus. Qui ad populum conuersus, dicat: Hoc quā verissimum esse, vobis ostendam. Nam dato quod fideles estis vos, scripturæ assertis tenetis alludere. Creuerat ingens fames in Israel. Misit ergo Dominus Eliam Prophetam, vt egenum, & medicum in Sareptam Sidoniorum, vt apud viduam maneret, & ab ea pasceretur, &c. Narra historiam, & dicito. Nonne cernitis planē vt vidua plus accepit, quā quod Eliæ impertiuit? Alijs namque varijs modis poterat Deus Eliam pascere: verū ita disposuit, vt illam ditaret viduam, ad eam egenum Eliā mittere. Maius quidem beneficium recepisse diuitem

litem de manu pauperis constat, cum hic suam
elemosynam accipit, quam diues inferat illi
erogando. Et ita cum muneribus, & donis quē-
dam diuitem vult Deus afficere, egenum & mē-
dicum ad se mittit: vt potius ab eo diues recipi-
at. Hanc loquendi phrasim, quæ vos sapē fugit,
rectē calluit ille sanctissimus Patriarcha Abra-
ham cum dixit ad Angelos, quos peregrinos es-
se putabat: Si inueni gratiam in oculis tuis, ne
transeas seruum tuum, sed afferam paxillum
aque. Nouerat quidem Abraham, quod diuites
beneficio tunc afficiebantur, cum eorum elee-
mosynam pauperes volebant accipere. Pro-
pterea quē dixit: Si inueni gratiam in oculis tu-
is. Hæ nimirum obiectiones refutantur, & facil-
limè soluantur, gemina si vtramque lance pon-
deres. In altera earum, lucrum perennium gau-
diorum locato, & in altera iacturam terrestriū
bonorum statue. Nunc perpendere licet, quā-
sint nullius momenti huius lutulenta prædia
seculi, & caduca: illa autem æterna, pretiosissi-
ma super omnia bona. Et consequenter quā-
parum, eadem erogando, deperditur, imò lu-
cratur, cum acquirantur perennia, impertien-
do vilia, & abiecta. Hoc eodem modo Diuus
Chrysostomus plerumque vtitur, peculiariter
in Homilia, quæ inscribitur: De oratione An-
næ, & quod utilis sit paupertas, hoc dicendi sty-
lo probat feliciorē diuite pauperem esse, &
beatiorē gaza ipsa, paupertatem. Quæ Homi-
lia habetur in primo Tomo post Homilias in
Genesim. Atque etiam propē finem quinti To-
mi, Homilia septuagesima octaua, quæ inscribi-
tur: Quod meli⁹ est iniuriā pati, quā inferre. De
indē, postquam dixit, & nūciauit commodum

K 3

quod

M O D V S

quod ex hoc consequitur, in hunc modum sub-
dit: Sed est graue (inquit) iniuriam pati, & ca-
lumniam. Non est graue, non est. Quousque cir-
ca praesentia stupidus haeres? Neque enim id
Deus instituisse, si graue foret. Animaduerte
verò, qui fecit iniuriam, abiit, habens quidem
pecunias, sed & consciētiam perculsam: laesus
autem, pecunijs quidem priuatus, habens autē
apud Deum fiduciā, possessionem innumeris
thesauris digniorem, &c. Hinc iacturam tem-
poralem, quā minima est, locato, istinc spiri-
tuale damnum reponito, quod sibi met machi-
natur, qui alium laedit, & contumelia afficit. Et
ita D. Chrysostomus concludens, inquit: Quid
ais? Priuatus sum omnibus meis: libet tacere.
Calumniam sum passus, & ferre iubes æquani-
miter, & quomodo potero? facilimē profectò,
si tamen in coelum respicias, si spectes hanc pul-
chritudinem, & quòd te Deus suscipere promi-
serit, iniuriam generosè ferentem. Hoc argu-
mentum fac, & coelum respiciēs, cogita, quod
illi super Cherubim sedenti factus es similis.
Nam ille contumelijs affectus fuit, & tolera-
uit: opprobria pertulit, nec vltus est, percussus,
& non surrexit: sed contrā beneficia reddidit
ijs innumera, qui talia patrauerant. Nosque su-
os esse iussit imitatores. Vbi quidem Chryso-
stomus soluit quæstionem cum spe præmij, &
Christi Domini exemplo, eiusdemq; præcepto.
Non secus ad suadendum populo ignaro ini-
micos diligendos fore, hisce quatuor medijs
vti oportet. Primū quidem est agere de dam-
no, & iactura, quam Zoili, detractores, & ini-
mici nostri sibi comparant: & similiter de com-
modo, quod inde prouenit nobis. Secundū qui-
dem

Matt. 5.

dem medium, est, agere de præmio quod sanè consequemur: quia erimus filij Dei, & hæredes, coheredes autem Christi. Tertium est exemplum Dei asserentis: Qui solè suū oriri facit super bonos, & malos: & pluit super iustos, & iniustos. Quartum autem medium confirmatur Dei præcepto. Ego autem dico vobis: Diligite inimicos vestros. Quod nisi feceritis, peribitis, & in æternum ardēbitis: modò verò eligite vtrum horum præstet vobis, numquid diligere, an poenas luere?

Magnum quidem ingenij acumen, & artificij requiritur ad abolendas, & radicitus extirpandas falsas, & erroneas populi, quas habet, opiniones. Vt Salomon ille in Ecclesiastico facit, plerunque opiniones reiiciens, quæ iuxta summum bonum ferebantur. Et Apostolus ad Romanos 5. & 7. aduersus cōtrarios eos, qui persecutionem docebant, propter meram fidem duntaxat, absque operibus legis.

Vti Evangelicus præco suadeat.

Cap. XXXVI.

Cum nostræ volūtatī, quò tendit obiectū, sit verè bonum, aut saltem apparens bonū, nunquam enim noster appetitus fertur in malum, nisi sub aliqua specie boni. Quāobrem plerique sunt, qui sibi ipsi imponunt, & sensualium rerum desiderio trahuntur. Vt autem hæc inimici fraus destruat, Ecclesiæ Dei concionatores præ sunt. Ea propter medijs, & rationibus vti debent, quibus populo suadeāt: scilicet peccati bonum & gaudium mundi, & carnis fucatum, & iutulentū, & omninò dolo-

M O D V S

sum esse. Secus autem de virtutis cōmodo suadeat: nimirum virtutis bonum verum, & amabile esse: & seruire Deo non modò vtile, & honestum, sed & delectabile. Et sicut prouidi quique duces, dum bellum gerere cū alio student, optimam quamq; munitionem debent parare, vt hostes aggrediantur, & militibus adunatis bellicum canere, vt tandem trophæum obtineant. Ad hunc quippè modum Euangelici concionatores summo studio, & opera exquirere, & rationes adinuenire tenentur, quibus cum planè ostendāt virtutis viam non modò honestiorem, verum & vtiliorem, & magis delectabilem esse, quàm vitij, perditionis & interitus. Quòd si suadere nequeat: ipsam delectabiliore, dulcioremq; esse saltem probet: atq; suadeat vtiliorem, ac magis cōmodam esse, proptereaq; insolētiae maximæ esse ipsi virtuti velle præponere vitij. Et absconum nimis, ipsam peccati obfcoenā voluptatem, honestæ virtutis cōmodo, & dulcedini præferre. Aliàs operæ pretij est rationib; ostendere, quòd vitij, & si oblectet, & iucundet, ceterum maximè nocet. Ad hoc autè expedit plerunq; recitare, & inquirere damna, quæ ex quocunq; vitio emanant, vt ab huiusmodi audiētes abhorreāt. In hisce, quæ dicta sunt, latissimus patet concionatori mediocum campus ad suadendum. Nam ad hoc, vt aliquid appetatur, & diligatur, necessarium est ostendere illud delectabile, & oppidò satis iucundum, & honorificū nimis esse, facilè, & non arduū, scilicet ipsam virtutem. Hæc quidē omnia ostēdi possunt, si eius, quod docetur, explicetur definitio, nonnunquam per suas causas eius cōmodū ostendēdo: aliàs per suos effectus demonstrando.

strando. Idem omninò licet fieri in ipso dāno, quod subterfugere potest. Nam cū contrariis eadem sit ratio, & volūtas nostra propensa cū sit ad bonū sectandum, ex eoq; eius modum sibi ostenditur, ita quidem diuertit à malo cum eius nocumentum requirit & videt, vtpotè molestū, odiosum, inhonestum, & ignominiosum illud esse, &c. Qui rhetorices documentis delibuti sunt, lōgè lateq; hoc ipsum facere poterunt. Cēterū quib⁹ fors non suggestit, eis aduertere sufficiat, quoniam honores, & commoda in bono contineātur: & quod opprobria habentur in malo. Quibus probè libratis, utiq; virtutē sectandam fore, & vitium fugiendum suadebit.

A quibus recitandis cauere debet concionator.

Cap. XXXVII.

CAueat Euangelicus præco, ne suggestum ascendens, suimet honoris gloriam autumat, aut prædicet. Vel quia nouerit obrectatores nomen suum ignominiosè detrahentes, se ipsum haud defendat ibidem. Nec se iustificet, virum utique probum, nec infimæ notæ esse, nec literis delibutum se esse dixerit. Hoc enim est, quod latebat, prodere, & quod inter duos, trēsve ferebatur, vniuerso cœtui manifestare. Et, quod peius est, quod alijs patientiam cū prædicet, se elatum omnibus præbet, & vestimenti lacinia dum tangitur, ægrè fert. Ideoque tacere, & æquo animo tolerare præstat, siquidem ea est rerum vicissitudo, & tempus omnium medicus est, ad cuius curam omnia decidunt, & labuntur, cunctaque præter-

M O D V S

prætereunt. Deindè suos æmulos confundet, & maximo cum trophæo superabit, & tandem victoriæ palmam reportabit. Veruntamen qui hoc ipsum non faciunt, sed in pulpito se ipsos prædicant, præterquàm quòd adstantium aures offendunt, insuper ab eis posthabentur, & eorum doctrina minus recipitur.

Caueat ne iactabundus sui ingenij acumen, & agilitatem ostendet, aut quæ dicere habet, nimis collaudet, & ad nubes usque tollat, dicēs: Quòd adhuc nemo tam egregium, & propè diuinum excogitauit punctum, & similes huiusmodi vanitates, & iactantias. Ad summum autem dixerit: Attendite, & norate hoc: absque eo quòd subdat, quia nimis acutum, aut præstantissimum est. Nam siue bonum, siue malum illud sit, denique audientes viderint & iudicabunt.

Caueat absona, & longè extra à præsentì concione verba proferat: illud verò quod à concione dissidet, utpotè sermones, qui ad ædificationem populi non conferunt, hæc nimis pensanda sunt, & maximo cum studio examinanda, antequam proferantur in pulpito. Nanque in Afice, & similibus sermonibus, ineptiæ dici plerunque solent.

Caueant dixerint forsàn quòd serò nimis ei sermonem ipsum commendarunt: huiusmodi nanque iactantiæ verba sunt. Non secus ac si diceret. Si tam brevis temporis spatio & præter spem, talia tamque mirifica prædico: quid si temporis angustia non præmeret? Hoc sibi suadeat concionator, eo audientium aures, alacres, & subtiles iam esse, ut probè eorum animum, mementumque calleant, & percipiant. Quos & vilipendunt,

dunt, & in derisum habent, cùm eos iactare cernunt.

Caveat ostenderit se molestè ferre, aut potius obrectet ex eo, quòd modicus audientium coetus sit. Siquidem præsentes non sunt noxij, cùm adsint: & absentes non percipiunt, cùm ab sint; & sic taxatio volaret in aerem, & præsentes malè iudicant de eius patientia, & æquanimitate. Grauitè enim ferunt cùm cernūt se vilipendi, & pro minimo reputari. Quin potius meminisse tunc habet, quod Christus Dominus ^{Ioan. 4.} prædicauit mulierculæ Samaritanæ. Propterea spiritu, & deuotione, ante oculos ponat Christi crucifixi amorem, & pro eius amore, & cum amore prædicet duntaxat. Astantes enim quāprimum promulgantes, & illius optimam famam circumferentes, alios quidem trahunt vt suam egregiam doctrinam sectentur.

Caveat citò credulum se omnibus præbeat, vt cuncta, quæ à secularibus illi nunciātur sibi suadeat, detrahentes apud eum clericos, aut ciuitatis rectores, & præfides, & hisce similibus obrectantes, & apud eum conquerentes. Plerunq; enim euenit vt quidam sibi illatæ iniuriæ non secus vindictā sumere valentes, ipsum concionatorem, quasi instrumentum sumunt, quæ cautionibus informant & verbis dolo sis satis dant, & fortè longè aliter, quàm se habet res. Quòd si Euangelici concionatores nullo habito consilio, nec veritatem ipsius rei vnde quaq; inquirant, sed nimis credulè suggestum ascendentes, protinus id ipsum euomunt, & eorum falso imposita crimina taxant, pullulabūt quidem in populo scandala, plerunque infontes damnabit, & ipse vultu confusus manebit, cū
K 1 tandem

M O D V S

tandem veritas vbique fit non celanda, sed planè videnda est. Hoc maximè notandum est cõtionatori. Huiusmodi namque res postulat eũ perspectum, & nimis callidum, ne omninò cõcipiat quæcunque audit: sed probè omnia pensare, & vtrum dolus aliquis delitescat ibidem, rimari. Quòd si attentas aures præbere debet calumniantibus, non ita facilè eorum detractio- nibus assentiatur, quin prius omnia ruminet. In veteri namque lege prohibitum erat, ne offerrentur in holocaustum animalia, quæ non ruminabant.

Leuit. 2.

Dent. 14.

Caueat inter increpandum luxum, & prodigalitatem, erga victum, & vestitum, dixerit, vt plerique ineptè faciunt, dicentes: Ea est rerũ vicissitudo, vt iam iam sutoris coniunx ita laute se gerat, & monilibus, sericisq; vestibus ornet, vt quasi cuiusdam principis vxor luculenter incedat, & varietatibus induta. Hoc enim ignominiosum est valdè, & sutorum detrudere honori. Sed potius alio dicendi charactere, & ordine dicat. Ea est rerũ vicissitudo, vt iam fabri vxor, &c. Non autem in particulari, Sutoris, sartorisve. Et sic de reliquis.

Caueat ne nimis Doctorum prolixas authoritates Latino sermone ibi reciter: sed breues fatis. Verùm longiusculas (si tamen compedio fæ sint) licebit referre duntaxat. Huiusmodi namque populus ignarus fastidiuit nimis, & offenditur. Præterea quique sapientes viri nò ita facilè ferunt cùm iterum Hispano sermone recitanda sint: Fastidit miseros crambe repetita magistros. Veruntamè quicquid Latino sermone recitauerit, vtpotè scripturæ, doctorũve authoritates referendo, paulatim luouenter, & clare

clarè illud pronunciet. Caueat autem neoteri-
cos ibi Doctores recitet: namque suggestum ea
posset authoritate: & grauitatem tantam po-
stulat, ut sacram Scripturam duntaxat, & ex sa-
cris Doctores iam priscos citare liceat. At in-
ter Doctores scholasticos S. Thomam, & D. Bo-
nauenturam solùm recitet: hosque rarò. Nus-
quam tamè Durandum, Scotum, nec Paludem,
Gabrielem, aut Caietanum, nec reliquos insu-
per Doctores scholasticos.

De sermonibus Sanctorum.

Cap. XXXVIII.

AEquum sanè est, & acceptum satis Diuorũ
merita inclyta promere, verbis & præco-
nijs edere, atque eorum heroicas efferre virtu-
tes, & victorias, trophæaque pangere. Idque
sancti Patres, & prisci, sacrique doctores fecè-
re. D. enim Chrysost. Tomo quinto, Homilia 5.
prædicat sanctimoniam patientissimi Patriar-
chæ Iob. Et Homilia sexta idem omninò facit
de Elia Propheta. Et Homilia septima de Ma-
chabæorum præstantia. Homilia octaua de tri-
bus pueris, qui in camino æstuantis incendi-
metro ludentes, ordinatè ad laudem omni-
potentis Dei omnia elementa prouocantes, tri-
pudijs incedebant. Et Homilia nona laudibus ef-
fert coelibem, castamque Susannam. Non secus
videntur facere sancti Ecclesiæ doctores, D. Au-
gustinus, Ambrosius, Gregorius, D. Basilius, Na-
zianzenus, & plerique alij. Quapropter Eccle *Ecc' 44*
siasticus dicit: Laudemus viros gloriosos in ge-
neratione sua, Et Christus Dñs laudat sanctum
præcur-

M O N V S

præcurforem, & D. Petrum, & D. Mariam Magdalenā: & alios sanctos quamplurimos: Quod si ex nostris cantionib. & laudibus, & dieb⁹ festis, in quib. eosdē sanctos colimus, nihil emolumenti, aut gloriæ eis accrescat: cæterū quoniam suis laudib. trahuntur fideles ad eorū virtutes sectandas, atq; vt deuotionem habeāt in eis, idcirco ab eorū laudibus nō debemus abstinere. Paulus ad Galatas inquit: In me clarificabāt Deum. Et in epist. ad Hebr. Memores estote eorum, qui præsunt vobis, qui locuti sunt vobis sermonem Dei, &c.

*Galat. 1.
Hebr. 11.*

Igitur dato, quod viri sancti laudandi sunt, duo sunt maximè concionatori notanda iuxta hoc. Primum quidem est, quod parū prædicet de sancto illo, & hoc in fine concionis feruet. Haud tamen apocrypha, vanaq; recitet, quæ sapientum aures offendant. Namq; Apostolus de se cum dixisset: In nomine Iesu mirabiliū multitudinem fecisse: S. verò Lucas in Act, apostolorum non multa recitat. Eiusmodi quidem concionator pauca referat de sãcto: & ea vera sint, & authenticè comprobata, vt conferant ad populi ædificationem & fidem augeat suæ doctrinæ, non fidem minuat.

Secundū, quod aduertere debet concionator, est iuxta modum laudādi. In quo duæ simul cōsiderādæ sunt laudandī rationes. Prima quidē est, ne cōmunia, & trita nimis de aliquo sancto prædicet: sed aliquā peculiarem, & exquisitam prerogatiuā, & hæroicam virtutē ei ascribat, in qua reliquos excellat sanctos. Namque arma ex eodē metallo fabricantur, verū hanc materiam si armarius temperet, lucidiora quidem apparent reliquis armis. Ita quidem omnes

nes sancti fuerunt utique viri perfecti, & om-
 nibus virtutibus insigniti: nonnulli suas virtu-
 tes eatenus expolierunt, & igne examinarunt, ut
 in ipsa virtute facile primatum obtineant, & exi-
 mij valde, egregijque sint. Ea propter & mater *Ecc. 44.*
 Ecclesia pro omnibus concinit. Non est inuen-
 tus similis illi, qui conseruaret legem excelsi.
 Quod si in hoc omnes conueniunt, ingeniosus
 concionator exquirat aliquod peculiare enco-
 mium, ut eum praeferat ceteris. Hic nanque lau-
 dandi modus est iuxta rhetorices documenta:
 & ipse quoque sanctus maxime exaltatur. Sic e-
 nim Christus Dominus satis collaudat S. Ioan-
 nem Baptistam, dicens: Inter natos mulierum
 non surrexit maior, &c. Et Centurionem, dum *Marc. II.*
 dixit: Non inueni tantam fidem in Israel. Et Ma- *Matt. 8.*
 gдалenam, pro ea respondens Marthae sorori e-
 ius. Si de S. Ioanne Euangelista sermo fiat, dici-
 to omnium dilectissimum Deo fuisse, & quod ip-
 se solus inter Apostolos duodecim virginita- *Luc. 10.*
 tis aureolam obtinuit. Si de Ioanne Baptista pre-
 dicet, dicat, quod à ventre matris rationis par-
 ticeps fuit, & sancto flamine delibutus. Si de S.
 Paulo, quod vas electionis inter omnes Aposto-
 los in praedicationis ministerio facile princeps
 fuit. Si de S. Iacobo, quod lux & decus totius
 Hispaniae fuit: & inter omnes Apostolos primus
 fuit martyrio laureatus. Si de S. Francisco, uti
 pra omnibus saeculi contemptor extitit, post ip-
 sos Apostolos. Si autem de S. Antonio, de suo
 mirabiliu excellentia, quod inter omnes
 clarus fuit. Si de S. Catharina, quod inter omnes
 sanctas meruit ipsa sola tres aureolas deporta-
 re, utpote virginis, martyris, & doctricis, post
 ipsam virginem Mariam. De Magdalena aut di-
 cito,

M O D V S

cito, quod torrentem lachrymarum fudit, & maximam compunctionem, & dolorem præ omnibus habuit. Ad hunc sanè modum poterit cæteros laudibus sanctos efferre, & peculiari-
bus donis antepondere, non autem quæ sunt cõmunia, de eis peculiariter prædicent. Nec tamen opus est totius vitæ cursum enarrare, aut à quibus ortus, oriundusve parentibus est, & quānam peragrauit, aut quo tandem peruenit, & reliqua huiusmodi, quæ ad garrulos, & loquaces spectare videntur, & quasi librū ibi recitare, qui flosculus Sanctorum dicitur. Sat sit, vt prælibauimus, aliquod peculiare donū, quo illum præ omnib. Deus insignire voluit, recitare: ac singulare priuilegium, quod illi Deus cõcessit, ac piè cõmunicauit, ostendat. Quod si ad hoc recitandum ioperæpretium fuerit nonnihil ex suæ historiæ cursu recitare, breuiter, & succinctè perstringat, & reliqua, quæ ad hoc punctū non spectāt, missa faciat. Hæ sanè laudes intelligendæ sunt, quod fiant in eorū Ecclesijs, & aduocationib. Nam si in festo D. Bartholomæi concio fiat apud D. Franciscum, non est opus quicquam laudis pro S. Bartholomæo edere: sed Euangeliū duntaxat prædicare, sine aliqua prorsus D. Bartholomæi cõmemoratione. Quod si in ipsius ædib⁹, & Ecclesia prædicetur, congruum quidem esset, nonnihil de eo laudis recitare (quod in fine concionis seruandū est,) pro ipsius honore, & deuotione populi. Vt-
cunq; tamen illud sit, nusquam tamen vtilē doctrinam animabus omittendam suadeo: vt totū tēpus cõsumetur in Sanctorū laudib. recitandis.

Secundus laudandi modus est, cū prius laudantur hi, quib. ipse anteponitur: quod quidē
funda-

fundamentum habetur etiā ex rhetōricis documentis. Homerus. n. priscus Poeta, & sanè egregius, in Iliade, quā in laudem Achillis scripsit: vt Achillē probè, & secundū animum collaudet, prius Hectorē collaudat, & eius praeclara gesta recitat: deniq; verò vnico duntaxat verbo Hectori praeferit Achillem, dicēs: q̄ vicit, ac superauit Hectorem. Quātō. n. laudibus ipsum Hectorem effert: tantō magis laudat Achillē, q̄ victor euasit. Non secus Dei Apostolus vt legē nouā magis ac magis collaudet, & probet, pri⁹ veterem Moy si legem collaudat, ad Hebr̄eos, dicēs: Multifariam, multisq; modis olim Deus loquens Patribus in Prophetis, nouissimè, &c. Deīndē ait, quomodo hāc lex gratiā à Christo Domino data est. Et mox quantū Christ⁹, siquidem Dei filius est, Angelicis spiritibus praestet, qui serui, & ministri Dei sunt. Itaq; (vt ad propositū reuertamur) si in festo D. Petri placuerit immortalib. laudibus eū efferre: prius quidem de suprema Apostolorū dignitate plōqui decet. Qui quasi Seraphim sacrosanctae militatis Ecclesiae extiterunt, & quasi principes eius. Et quaecunq; praedicauerunt, & exararunt, omnino Euangelium esse, & Scripturam sacram, & scientiam à Deo illis infusam. Postquam in cōmuni de huius celeberrimi, & propè diuini ministerij verba fecerit, & de Apostolorum excellentia, dicito. Audistis principatum, & supremam dignitatem Apostolorum? Modo aduertite quòd D. Petrus omnium princeps fuit, & caput eorum. Exactius (profectò) & luculentius ita D. Petrum effères atque si eas, quas disceptationes cum Simone Mago gessit, recitares, aut ea, quae vbiq; gentium peregit, miracula referres:

Hebr. v.

M O D V S

ferres: aut gesta alia enarrares, quæ audientium animos tepefaciunt, & tandem eorum non mouent affectus, nec in deuotionem, & maiorem reuerentiam sanctorum eos trahunt. Insuper si S. Matthiam intendis laudibus insignire: prius illius Iosephi peculiarem probitatem laudato, qui cognominatus est iustus, pro sua singulari sanctitate: hoc modo dicens. Aduertite quisnam S. Matthias sit. Hic enim sancti Spiritus electione, qui probe hominum corda nouit, nec decipi potest, Apostolatus ministerium sortitus est & Iosepho præpositus, & cœlesti signo ab Apostolis electus, & in eorum numero computatus. Hæc duo exempla sufficiant, ut quisque ingeniosus verbi diuini cōcionator sumat stylium ac dicendi modum, & Rhetorices documentis utatur, ut optimis rationibus & coloribus rhetoricis artificiosè, & maxima cum breuitate sciat Sanctorum merita laudibus extollere, in eorum solennitatibus, & Ecclesijs: secundum eum modum, qui melius videbitur expedire. Quod etiam eligere poterit ex gemino dicendi modo iam posito.

De sermonibus pro defunctis.

Cap. XXXIX.

Sancti quippè Doctores, & iam prisca pro defunctis prædicare consueuerunt, cuiusmodi quidem funereos excogitarunt sermones: In scriptis namque D. Gregorij Nazianzeni inuenimus conciones pro obsequijs Magni Basilij, & D. Athanasij: atque etiam in funeralibus parentis sui Gregorij, & fratris Casarij, & suæ sororis Gorgoniæ. Et D. Ambrosij quo-

si quoque duæ extant funebres conciones, altera pro Theodosio, alia pro Valentiniano Imperatoribus. Quibus sanè concionibus præordinandis utilis quippe materia, & fundamenta extant: ut potè: De recordatione mortis: De miseria, & fragilitate hominum: Vti stipendium peccati ipsa mors est: De sæculi vanitate, & contemptu: De perenni gloria: De iudicij magnitudine: De poenis Inferni, & beatorum gaudijs. Pro ipsis verùm defunctis, vnum, aut alterum verbū solum addat, & hoc prope concionis finem, & quasi in compendium præfata redigens, illud verbum applicet dicēs, quia probè vitæ suæ cursum consummauit & ipse, & quasi fortissimās quisque miles perstitit vsque in finem, & omnia tandem sacramenta percipiens, migravit. Et ita piè credendum est, gaudia meruisse sempiterna. Cætera, quæ hisce insuper addi possunt, vanitas, & maxima dementia est: quod audientium aures offendit nimis. Præterquam si mortuus fuerit aut Rex, Regina, aut aliquis alius princeps, seu optimates, tunc enim licentiam habebit concionator plusculum extendi secundum præclara illius principis merita: verùm & hoc cum prudentia & verborum delectu fiat. Namq; si dum prædicamus de illis sanctis, quos iam Ecclesia recepit, & in numerum sanctorū computauit, non licet doctrinam vtilem omittere pro eis laudibus decantandis: quantum minus licebit in pulpito eorum immortales laudes recitare, quos quidem salui ne facti fuerint, ignoramus, quamuis visum

fuerit nobis feliciter discessisse

(.)

L

Quid

M O D V S

Quidnam facere debeat post ipsam prædicationem. Cap. XL.

HAUD tamē concionator vana efferatur iactantia, cum se rectē prædicasse cognouerit: sed considerandū ipsi est, hoc propē diuinū & cæleste donum sibi collatum fuisse, pro comuni Ecclesię vtilitate, pro salute animarum. Et insuper q̄ Christus Dominus in Euangelio dicit, q̄ in nouissimo magni iudiciij die multi dicent: Nonne in nomine tuo prophetauimus, & dæmonia eiecimus? quos Deus ignorabit, nec amplius cognoscet. Et Apostolus ait: Si linguis hominum loquar, & Angelorū: charitatē autem non habēā, nihil sum. Itaq; ne quis peculiari fandi, aut mouendi charismate se iactet, & cæteros vilipendat. Plerunq; enim maximus Deus solet indignis & sibi aduersis hæc, & similia dona communicare, nō pro se, sed pro aliorum vtilitate duntaxat. Proptereaq; debet existimare forsan aliquā humilem aniculā ad fuisse concioni bonę, ad cuius merita respiciēs Deus concionatori gratiā dedit, & spiritū prædicandi, & scientiam, & leporem dicendi infudit, cum tamen hoc non mereretur. Plerunq; enim Deus administrat bona, & ea suggerit medijs quasi vilibus, & abiectis instrumentis. Vt Elię prophetę carnes suggessit, per ministerium coruorum. Noluit quidē Deus Eliam per manus Aquilarum, aut ministerio Accipitrum (quæ nobiles utique sunt) alere: sed coruorum ope. Samson quoque per asini mandibulā potauit: quæ fætidū, turpe & vilissimū quid est. Hæc quidem ita placet Deo operari, vt magis ac magis eius sapientia, atq; potentia coruscet, & fulgeat.

geat. Et propterea dedecet maxime concionatorē gloriari, & collum erigere, siquidem per reprobos fieri solēt magnalia, & excelsi sermones. Quamobrē cū Dei peculiare auxiliū senserit hisce meditationibus se colligat. Nec patiatur se laudibus erigi, ne forsan vanitatis venticulus omne meritum tollat, & peculiare Dei auxiliū dirimat, & in subsequētibz cōcionibus desit. Caterum si aliter fieri nequīt, quin laudes sui audiat, se non audire simulet: obseruet, & taceat. Nec, vt quidam faciūt, effrānitatis, & mollibus, se excuset verbis, quandoque se nihil omnino scire fateatur, quorum superbia, & iactantia intrinsecus latitat. Deo tamē in imo cordis gratias age pro omnibus, quæ tibi communicare dignatus est.

Debet insuper concionator peculiare quendam amicum consulere, & ab eo diligenter inquirere, & percontari, nunquid in pluribus offēdat, aut deficiat: & vtcunq; illud sit ostēdere dignetur: quod sanē inquirat cū animo corrigendi seipsum, & latetur deinde cū suis illi defectus obijciunt, præcipuē cū amicorū correptio facilis sit, nec fraterna admonitio grauius ferenda est.

Tandem quibuscū maior fructus animarū percipiatur, interroget, illudque fectetur

& prædicet ad laudem omnipotentis Dei, qui trinus, & vnus

viuit in sæculorū sæ-

cula. Amen.

IN PSALMVM
CENTESIMVM
TRIGESIMVM
SEXTVM.

CONCIO I.

Super flumina Babylonis, illic sedimus,
& fleuimus: dum recordare-
mur tui Sion.

IC Psalmus inscriptionem nō
habet: & ita nonnulli animo he-
rent, & dubitant, variaque ni-
mis sentire videntur, dum eius
signant authorem. Putant enim
fuisse constructum à quibusdā
Hebræis, vtpotē spiritualibus, & deuotis viris
per modum cantilenæ, & lamentabilis carmi-
nis lusum: in quo exprimunt intimum cordis
dolorem, simul & afflictionem, quam in acerba
& dura nimis captiuitate Babylonis habuere.
Alij sentire videntur, hunc Psalmum fuisse cō-
positū ab illo clarissimo & egregio populi He-
braici duce Esdra in exitu, & regressu Babylo-
nicę captiuitatis. Alij credunt eius authorem,
regium Dauid fuisse. Et hi quidem veritati ma-
gis videntur appropinquare: & secundum hoc
in nonnullis sacris Biblijs habet huiusmodi ti-
tulum inscriptum: Psalmus Dauid, propter Hie-
remiam. Habet namque quandam congruentiā
cum illa misera lamentatione, quam Hieremi-
as imo cordis tactus dolore, amarē flens diram
popu-

populi sui captiuitatem, & Babylonis ergastulum, lacrymis, & singultibus faciebat: de cuius etiam captiuitate in hoc psalmo agitur, & sanè videtur quasi quoddam compendium, & finis lamentationum Hieremiæ. Quomodo sedet sola ciuitas, plena populo: facta est quasi vidua, domina gentium, &c. Et illius deprecationis quam fecit: Recordare, Domine, quid acciderit, nobis, &c. D. Hieronymus in præfatione in Abdiam Prophetam, huic alludit sententiæ: & etiã D. Augustinus, qui in libro decimo septimo de ciuitate Dei, quartodecimo capitulo, & in Psalmo nono, huic cōnectitur opiniōi, nimium omnium Psalmorum authorem fuisse Dauid. Cui alludunt D. Ambro. D. Hilarius, Origenes, Theophylactus, Euthymius, Cassiodorus: quæ & probabilior, atque communior est opinio. Et Diuus Augustinus loco citato inquit: Quod quemadmodum solus Christus habuit clauem Dauid, vt nimium abdita mysteria, & Psalmorum arcana referaret, & luculenter enodaret: sic solus Dauid habuit Dei spiritum in psalmis construendis & ludendis. Multi enim hoc adire munus tentauerūt: sed nullus adhuc eius gratiam, & leporem psallēdi obtinuit, nec satis longè peruenit. Quòd si obijciatis mihi, vti fas sit, quod regius Dauid fuerit eius autor, in quo agitur de miserabili captiuitate filiorū Israel in Babylone, per spatium, & cursum annorum septuaginta, quæ quidē captiuitas multos post dies Dauid facta est. Hæc quæstio difficilem haberet exitum, nisi Dauid Prophetam esse vtique crederemus. Non autem mirum debet esse, quod tam splendide, & luculenter ventura prædixerit nobis, cū ipse egregius, & peculiaris,

Thr. 1.

Thr. 5.

IN PSAL. CXXXVI.

eularis, insignisq̃ue Propheta extiterit. Quòd
 si mihi non creditis, audite quid de ipso scriba
 tur. Hæc sunt verba nouissima, quæ dixit Da-
 uid filius Isai. Dixit vir, cui constitutum est de
 Christo Dei Iacob, egregius psaltes Israel: Spi-
 ritus Domini locutus est per me: & sermo eius
 per linguam meam. Dixit Deus Israel mihi, lo-
 cutus est fortis Israel, Dominator hominum:
 iustus dominator in timore Dei. Sicut lux auro-
 ræ Oriente Sole manè absq; nubibus rutilat, &
 sicut pluuijs germinat herba de terra. Primum
 quod assumpsit, est, quòd est Propheta: Insuper
 & egregius. Dixit vir egregius psaltes Israel.
 Egregius, enim significat, quasi singularis, &
 extra aliorum gregem. Secundum assumptum
 est, quòd ferè omnia, quæ concinit in psalmis,
 Christo & gloriæ eius sunt aptanda. Dixit, vir
 cui constitutum est de Christo Dei Iacob. Ter-
 tium quidem assumptum est, quod psalmorū
 scriptura à Deo fuit reuelata, & authentica.
 Quia spiritus Domini locutus est per me: &
 sermo eius per linguam meam. Quartum as-
 sumptum dicit; Quod egregius psaltes mani-
 festius, & amplius vêtura prædixit siue ad Chri-
 stum Dominum, Ecclesiæve, seu ad populi
 Christiani successum, aut ad populi Israele
 ventus pertinet, quia dicit: Sicut lux auroræ
 Oriente Sole. Et sic nō mirum debet esse, quòd
 euidenter, & nimis perspicuè Babylonicam
 populo euenturā captiuitatē prædicaret. Nam-
 que regius noster Dauid tantus, tamq; insignis
 propheta extitit, non secus ac ille, de quo habe-
 tur tertio Regū, quod prophetauit coram Iero-
 boam nequissimo principe, & idololatra bo-
 num, quod Israeli foret euenturum per succē-
 sum

sum cuiusdam regis, quem & proprio nomine
 nuncupauit, dicens: Altare, altare, hæc dicit Do- 3. Reg. 13.
 minus. Ecce filius nascetur domui Dauid, Iosias
 nomine, & immolabit super te sacerdotes ex-
 celsoꝝ, qui nunc in te thura succendū; & ossa
 hominū super te incendet. Quòd factū est, quā-
 do Iosias destruxit altare hoc, quod erat in Be-
 thel, & excelsum qđ fecerat Ieroboā: quia pec-
 care fecerat Israel: vt quarti Regum enarrat hi-
 storia. Et ab hac prophetia quousque adimple- 4. Reg. 23.
 ta est, bis cētum annorum transijt. Esaias quoq; Esa. 45.
 Cyri Regis nomen prophetauit, qui nimirum
 fuit, qui captiuitatem hāc reduxit, ac populum
 Israel in pristinam libertatem restituit: quæ
 prophetia priusquam adimpleretur, bis cen-
 tum similiter annorum pertransijt. Modo quid
 mirum quòd regius Psaltes hanc duram capti-
 uitatem prædiceret, siquidem prophetae prop-
 terea dicitur, quod euentura nobis nunciet, &
 prophetet? Hæc, inquā, captiuitas, de qua Psa-
 ltes noster pertractat in hoc psalmo, successum
 habuit in diebus Ieremiæ prophetae, regnante
 Sedechia in Israel, viro quidē parū deuoto, nec Eccl. 10.
 virtuti propenso. Et quo pergit caput, eo tē-
 dunt & pedes. Qualis enim dux est, tales & mi-
 lites eius: & qualis Rex, tales domestici eius:
 Et, vt scriptura ait: Qualis rector populi, tales
 inhabitantes in eo. Cū ergo rex Sedechias im-
 probus extitisset: sui quoque eum imitabantur.
 Cernens autem Deus præuaricationem, & sce-
 lera huius principis, & suorum versutiam, im-
 pulsus est hac tetra, & dura nimis captiuitate
 eos punire, & in seruitutē redigere. Nam inter
 ea quibus in populum suū animaduertens mi-
 nabatur Dñs, ni obseruarent eius præcepta,

IN PSAL. CXXXVI.

& legis indita custodirent, hoc vnū erat & quidem acerbissimum, eos nimirum tradere in seruitutem alienarum gentium, & in suorum inimicorum potestatem: derelinqnentes patrias suas, deferentes receptacula, eorumque vrbes dissipandas, & à suis hostibus euertendas. Vn-

Deut. 28. de in Deuteronomio habetur: Adducet Dominus super te gentem de longinquo, & de extremis terræ finibus, in similitudinem Aquilæ volantis cum impetu: gētem procacissimā, quæ nō deferat seni, nec misereatur paruuli. &c. Hoc modo omnino contigit in hac misera captiuitate, vt refert Ieremias: Ecce ego tradam ciuitatem istam in manibus Chaldæorum, & in manibus regis Babylonis, & capient eam: & venient Chaldæi præliantes aduersus urbem hanc, & succendent eam igne propter malitiam filiorū Israel, & filiorum Iuda, &c.

Aduertite tamen, quod plerumque contingit, & Deus permittit, vt nobis mala eueniant, & plagis, & languoribus nos afficit, & punit, non ratione culpæ, nec respectu criminis, sed vt manifestetur gloria Dei, & ipse in nobis glorificetur, vt patet de cæco à natiuitate. Qui etiam voluit vt tres illi pueri sancti Anania, Azarias, Misael, traherentur in Babilonem captiui: non propter eorum delicta, sed vt gloria Domini in ipsis manifestaretur: quam ostenderūt cū præceptum fuit eis à Nabuchodonosor, vt statuum colerent, cui dixerunt: Deus noster, quem colimus, potest eripere nos de camino ignis ardentis: & de manibus tuis, ò Rex, liberare. Quos cū eriperet, & incolumes in medio æstuantis incendiij seruaret, ludentes psalmis glorificabant Deum. Insuper Deus nos doloribus,

10. 9.
Dan. 3.

bus, & flagellis solet afficere, vt ipse preueniat
 culpæ. Vnde Paulus. Ne magnitudo reuelatio- 2. Cor. 12.
 num extollat me, datus est mihi Angelus Sata-
 næ, &c. Quas etiam tribulationes, & angustias
 nobis accidere Deus permittit, vt probet nos,
 nunquid impulsibus, & tentationibus succum-
 bamus. Vnde Angel^o Raphael dixit Tobie: Quia
 acceptus eras Deo, necesse fuit, vt tentatio pro- Tob. 12.
 baret te. Proinde regius psaltes alloquitur Do-
 minum dicens: Proba me Deus, & tenta me, vre-
 renes meos, & cor meū. Ad hæc permittit Deus Psal. 26.
 vt mala, & infortunia nobis eueniant, vt vir-
 tus iusti manifestetur, & ab omnibus cognosca-
 tur. Sic legimus factum cum Abraham Patriar-
 cha, probas eum, dum suum vnigenitum Isaac
 vt immolaret, præcepit illi. Patientissimū quo- Genes.
Iob.
 que Iob tot laboribus, ærūnis, & vlcere pessim-
 o afflixit, & tentauit. Eademq; nobis accidisse
 vult pijsimus De^o, vt suæ perēnis gloriæ au-
 gmentum, & incrementum gratiæ nobis super-
 ueniat, vt cernimus in Apostolo qui dicit: Libē-
 ter gloriabor in infirmitatibus meis, vt inhabi- 2. Cor. 12.
 tet in me virtus Christi. Hoc ita quamuis sit
 quodd plerunque hisce, & similibus ærumnis
 suos visitat, & pro alijs sibi occultis iudicijs:
 nunquam tamē regnū aliquod Deus euertit, aut
 populum quendam in seruitutem redigit, &
 captiuitatem, quā pro sceleribus & nefandis
 criminib⁹. Proinde scriptura ait: Regnū à gēte Ecel. 10.
 in gentem trāsferetur propter iniustitias, & in-
 iurias, & contumelias, & diuersos dolos. Cū
 in dieb⁹ Noe Deus euertit, & dissipauit vni-
 uersum, nonne pro sceleribus hominum? Vn-
 de sacra scriptura inquit: Videns Deus quodd
 multa malitia hominum esset in terra, & cun-

IN PSAL. CXXXVI.

- Sta cogitatio cordis, intentæ esset ad malū omni tempore &c. Delebo, inquit, hominē, quē
- Gen. 16.* creavi, à facie terre. Et antequā plueret Dominus sulphur, & ignem super Sodomam, & Gomor
- Gen. 18.* rham, dixit Abrahæ. Clamor Sodomorum, & Gomorrhæorū multiplicatus est, quod peccatū eorum aggrauatum est nimis. Nō secus in ciuitate Ninive fecit, quā noluit dissipare, quin prius ostenderet quod propter scelera eorum foret euertenda: ob idq; dixit Dominus Ionæ. Surge, & vade in Niniuem ciuitatem grandem: & prædica in ea: quia ascendit malitia eius coram me. Et prædictum esset: Adhuc quadraginta dies & Ninive subuertetur. Igitur ppter scelera destruit ciuitates Deus: & eius habitatores in seruitutem redigit. Atque etiam ciuitatem Hierusalē voluit Deus euertere per manus Regis Babylonis, & Chaldæorum: vt filij Israel in miseram captiuitatem traherentur. Bonum quidē nobis erit in alieno capite exemplum sumere. Namque res nostra agitur, paries cū proximus ardet. Formidemus ergo Dei iudicia, & fugiamus peccatum; ne nobis eueniat quod Hebræis accidit: quos rigidē Deus puniuit. Nam
- Rom. 15.* vt Apostolus ait: Omnia que scripta sunt ad nostrā doctrinam scripta sunt. Voluit enim Deus vt hoc exemplum scriberetur, vt attenderemus, & vitæ correctionem adhiberemus, & eius abdita, & minantia horreamus iudicia, & piē viuamus. Cū Deus occidit ducentos illos, & quinquaginta viros incensum offerentes, tunc locutus est Dominus ad Moysen dicēs: Præcipe Eleazaro filio Aaron sacerdoti, vt tollat thuribula, quæ iacent in incēdio, producat quæ ea in laminas & affigat altari. Tulit ergo Elea-

Eleazar sacerdos thuribula ænea, in quibus obtulerāt hi, quos incendiū deuorauit: & produxit ea in laminas affigens altari: vt haberent postea filij Israel, quibus commoneretur, ne quis accedat alienigena, & qui non est de semine Aaron ad offerendum incensum Domino, ne patiatur sicut passus est Core, & omnis congregatio eius. Ex hac historia planè constat, quòd Deus vult vt sua minitancia horreamus supplicia, & præ oculis semper habeamus quæ alijs eueniunt mala, vt piè sobriè, & secundum rationem viuamus, ne fortè quòd alijs accidit, in nobis exerceatur.

Ad hæc, quæ Deus fecit erga populum suum terribilia Dei iudicia prouidè fugiamus. Nec eius duntaxat supplicia nos terreant, sed & mirabilia nimis & abscondita perterreant iudicia. Aspice populum Israel, populum dilectū, & illecebris educatū, in sublimi throno munificentie Dei exaltatum. Et captiuum illum, plorantem, & in seruitutem miseram redactum, sub pedibusque Caldæorum, idololatrarum, & barbaricæ proles: Et quomodo facta est sub tributio domina gentium? Sunt etenim terribilia Dei iudicia, quæ horrere oportet. Vnde regius David in Psalmo ait: Cōgregās sicut in vtre aquas maris, & ponens in thesauris abyssos. Quid sibi vult, quod ponit Deus in thesauris abyssos? Namque congruentius dictum videretur, si cōtrā assumeret dicens: Ponēs in abyssis thesauros siquidē in spelūcis, & rosis solēt abscondi thesauri. Illud tamē difficile est intellectu. Quam dicis abyssum? Ipsemet regius Propheta alibi se explicat in Psalmo dicens, Dominum allocutus. Iudicia tua abyssus multa. Hæc Dei iudicia quæ

Thren. i.

Psalm. 32.

Psalm. 35.

IN PSAL. CXXXVI.

que sunt quasi abyssus multa, posuit Deus in receptaculo thesauri sui. Dico mihi, bone Deus: Nunquid hæc mundi machina dicetur thesauri tui? Receptaculum siquidem bonis tuis plenum est. Vnde David in Psalmo inquit: Impleta est terra possessione tua. Igitur domus, tui thesauri dicetur? nequaquam dicetur. Namque equile regis plenum cum sit bonis regis, ob id tamen non dicitur domus thesauri Regis. Pretiosissimum Dei thesaurum secum ipse gestat Deus, & ubicunque Deus est, ibi & thesaurus eius est, & Deus cum ipso: nam idem sunt. Et ita cum ait Psalmista: Ponens in thesauris abyssos: hoc sibi vult, quod in se, & sibi soli duntaxat sua iudicia seruat: namque Dei iudicia in ipso sunt: Curnam paruulus dum nascitur, statim moritur, & senex centum & viginti annos vixit? ut hic Rex, ille verò seruus & humilis? Quamobrem antequam boni, aut mali quicquam egissent ait Dominus: Iacob dilexi, & Esau odio habui? Et tandem quod populus Israel modò in miseram seruitutem sit redactus, & oppressus? Quid nam respondebitur, nisi quia abdita nimis, & inscrutabilia Dei iudicia sunt? Qui stat (ait Apostolus) videat, ne cadat. Vnusquisque pertimescat, & suæ salutis rationem habeat: siquidem quis illum maneat exitus, prorsus ignorat, aut quò tendat, nescit omnino. Haud tamen vllus gloriatur se Deum offendisse, nec deinceps audeat illum offendere. Nam ubi peccamina vigent Dei aufertur charitas: & cum eis agetur, quod factum est cum populo Hebræorum, quem, quia Deum offendit, quamuis à sanctissimis Abraham, Isaac, & Iacob Patriarchis descendisset, eum Deus puniuit, & in miseram seruitutem redegit, & in

& in potestatem inimicorum tradidit eum. Igitur in tā miserabili, & dura nimis seruitute positi, instar illius grauissimę captiuitatis, quam patres sui in diebus Pharaonis, & Moyfi recedati patrię suę, & illecebrarum, quibus enutriti fuere, insuper & pristinę libertatis, qua deambulauerant, prouoluti, & iuxta torrentem fluuiorum Babylonis proni iacentes, & lacrymis in maxillis eorum, cordibus suis in Deum locatis, & in templum Hierusalem, & in domū Sion verbis ludentes amaris singultibus, & suspirijs crebris adiunctis, psallebant.

Exo. 1.

Super flumina Babylonis, illic sedimus, & fleuimus, &c. Namque ciuitas Babylon, & ei adiacentia loca obsessa quippe erant, & ornata maximis fluuiorum torrentibus peculiariter geminis, qui de paradiso exeunt, nimirum Tigri, & Euphrate. Lamentabatur autē iuxta hæc flumina. Ibi namque conspicuē, & oculatius typum suę miserę seruitutis cernebant. Nā quēadmodum duo illa flumina, quę a paradiso voluptatis exhibant, vtpotē dulcia nimis commixta tamen cum aquis Babylonis amaris suū pristinum nomen amittebant, & confundebantur: Haud aliter illi considerabant quod populus Israeliticus, & domus Iacob, quę ortum habuerat a sanctissimis Abraham, Isaac, & Iacob, Patriarchis, tamquam a quodam paradiso, quę Babylonem ingressa utique confundebatur, & honorificum encomium Israel perdiderat, inuoluta idololatriarum Babylonis abominationibus, & amaritudinibus. Quę omnia mente, & animo recolētes impulsī lacrymas fundebant oculis, quibus depictam suam duram nimis, & acerbā captiuitatem, & aduersam fortunam cernebat.

Gen. 2.

Quodd

IN PSAL. CXXXVI.

Quod si hi omnes labores, breues foret, & cito
transituri, tolerari utique ea captiuitas posset,
& aliquantulum moderamine & æquanimitate
ferri: sed istam eò miseram captiuitatem prolo-
gari videntes, nec suæ pristinæ libertatis nego-
tium tractari, hoc ipsum eos magis ac magis æ-
gebat. cuius quidem rei statum cernentes, & se
ipsos nō tamquam viatores, & peregrinos, sed
potius quasi colonos, & diu permanēsurōs, con-
siderantes (non enim stantes, & quasi ille, qui
pertransit) veruntamen sedentes, & ibi perma-
nentes dicebant:

Super flumina Babylonis: illic sedimus, & fle-
uimus, &c.)

Modò videre licet uti in hac patria nimis fo-
cunda, duobus egregijs obfessa fluminibus, il-
lecebris, & vbertatibus plena, Babylonis ciui-
tatem magnam colebant, gens perfida, volup-
tuosa, abominationibus, & idolis seruiens. Mi-
rabile quidem est, uti maximus Deus hæc tem-
poralia, & caduca propè semper iniquis, & scē-
lestis nimirum impertit: parcē autem, & strictē
probis, pieque viuētibz erogat: & secūdam
modicam mensurā suggerit, & illud abiectius.
Sodomitis, & Gomorrhæis dedit Dominus ter-
ram nimis fertilē, & adeò virentē, & vbertate
scatentem, ut scriptura comparet eam paradisi
voluptatis. Eleuatisque Loth oculis, videns
omnē circa Regionem Iordanis, quæ vniuersa
irrigabatur, antequā subuerteret Dominus So-
domā, & Gomorrhā, sicut paradisus Domini.
At populo suo daturus habitationem, & terrā
quā colant, montibus septam, campestrē, flumi-
num indigam, & aqua desertā tradit. Vnde Do-

Gen. 13.

Deut. 11.

minus: Terra, ad quā ingredieris possidendam,

non

non est sicut terra Aegypti, de qua existi ubi iacto
 femine, in hortorum morem, aquæ ducuntur
 irriguæ: sed mōtuosa est, & cāpestris è cœlo
 expectans pluuias, quam Dominus Deus tuus
 semper inuifit. Non inuideatis, ò Christiani,
 his, qui in hoc seculo foelicem terram colunt,
 nec eis, quos Deus huius sæculi prædia abundè
 suggessit, & Babyloniciis fluminib⁹ oblectat: nā
 cū hi nequam sint, & nefarij homines, malū
 signum quippe est bonis eos satiari terrenis, &
 opulenter ditari. Et proindè inventuro sæculo
 dira eos manent supplicia. Regius ille Psalter
 aliquo modo moleste, grauiterque tulit, & se af-
 flixit, videns foelices peccatorū euentus in ob-
 tinendis huius sæculi opibus: insuper & iusto-
 rū afflictionē, & miseram seruitutem. Quā bo-
 nus Israel Deus. Pedes mei penè moti sunt, pacē
 peccatorū videns. Pacem, id est, quod ad libitū
 & secūdum animi desiderium omnia illis eue-
 niunt. Nihil omninò eos molestat, non pauper-
 tas, infamia, non ægritudo, non dolor, nō tristi-
 tia, &c. Ecce ipsi peccatores, & abundantes in
 sæculo obtinuerunt diuitias. Et alibi peculiari-
 ter, & quadam serie eorum prosperitatē enar-
 rat: Quorum filij sicut nouellæ plantationes in
 iuuentute sua. Filix eorum compositæ, circum
 ornatæ ad similitudinē templi. Promptuaria eo-
 rum plena, eruçantia ex hoc in illud. Oues eo-
 rum foetosa abundantes in gregibus suis. Non
 est ruina macerix, neque transitus, neq; clamor
 in plateis eorum. Beatū dixerunt populum, cui
 hæc sunt. Quibus tamen non inuidere licet, nā-
 que mercedem in hoc sæculo Deus reddit eis,
 vt ab eis beatitudinem tollat. D. Augustinus in
 Psal. 22. in illum versiculum: In labore hominū
 non

Psal. 37.

Psal. 143.

IN PSAL. CXXXVI.

non sunt: inquit, quod mali sunt quasi iuueni,
 & boues pascentes virentia prata, & ad libitū,
 vndique errantes: & lautē ventri indulgentes,
 vt sic inpinguati, in locum occisiōis tripudian
 tes, & inuicē ludentes ducantur. Sic tu in volup
 tatib⁹ enutritus, inpinguatus, & dilatatus, let⁹,
 & incrassatus, pergis in Infernum: ad hoc enim
 tam lautē, & opiparē viuis. Vndē Psalmogra
 phus ait: Vidi impium superexaltatum, & cēt.
 Namque si peccator certus esset, bona, quæ illi
 Deus suggessit, præmium suæ vitæ futura, aut
 alicuius boni operis stipendium, nec deinceps
 aliam beatitudinem se adepturum, vtique me
 dius creparet, videns se priuatum tam egregio
 tamque mirifico fine, ad quem fuit creatus, pro
 vilissimo, & abiecto huius sæculi stipendio. Nō
 illis inuideatis, nec eorum Babylonis flumina
 appetatis, vel eorum foelicitates, aut nimium
 secundos euentus. Ipsi viderint. Tandem, flumi
 na sunt, quæ continuo fluunt, nec bona sunt sta
 bilia, aut firma sed potius caduca & inania. D.
 Augustinus super psalmum: Flumina Babylo
 nis (inquit) sunt omnia, quæ hic amantur, & trā
 seunt, quia transit mundus, & concupiscentia
 eius. Cum diu permanent, hoc est, ad obitum
 vsque possidentis, eodemque deficiente, om
 nia deficiunt, & ruunt: Ita Deus per Esaiam: Cla
 ma. Quid clamabo? Omnis caro fœnum, & om
 nis gloria eius sicut flos agri. Exiccatum est fœ
 num, &c. Percontamini principes, & huius
 sæculi primates vbinam sua regna sunt? V
 bi pulchritudo? quoniam Salomonis diuitiæ,
 & eius voluptates, quantum permanserūt quæ
 rite? Et Cæsaris Augusti imperium quantum
 vixit? Insuper & Tiberij, Commodi, & He
 lio-

liogabali execranda vitia durauerunt; Erant quippè hæc omnia Babylōis flumina, quæ sunt in cōtinuo fluxu & motu. Ideo amici Dei quorū animus, & foelicitas nō in fluminibus Babylōnis sita est, sed in ciuitate Hierusalem, modo super flumina Babylōnis sunt. Non in medio eorum, nec in profundo submersi, vt August. ait, sed super flumina. Nam qui in medio fluminis iacet, aut subtus flumine vrinatur, suæ salutaris iacturam patitur: at qui super flumina iacet, in columis sanò est. Fluebant aquæ Babylōnis per profundissimas conualles, & in summo illius excelsæ rupis iacebant filij Israel cōsiderantes vti fluebant, & laberentur aquæ: quibus non ita magna fluentia videbantur, cum in summo vertice montis federent. Locus enim excelsus est in causa, vt quod magnum est, paruum & humile videatur, vt experientia liquet. Si cacumina excelsæ turris petas, videbitur tibi & censebis hominem, quasi formicam, & arborem arundinem esse iudicabis. Ita his, qui infixi sunt & in medio fluctuū bonorum huius sæculi cōstituti, magnum quid eis videtur, & quasi quædā beatitudo hæc terrena censent. Cæterū quib' illis prædominatur, & supersunt, tamquā nihilum reputantur omnia. Dei Apostolus, cuius cōuersatio in coelis erat, in excelsum elatus dicebat: Omnia arbitratus sū, vt stercora: & Psaltes David: Filij hominum, vsque quo graui corde, vt quid diligitis vanitatē, & quæritis mendacium? Fallunt quippe eadem possidētes, quæ promittentes satietatem, requiem, & perenne gaudium, non suggerunt. Quare quæ sursum sunt, non quaritis, & nō quæ super terrā? Vt quid diligitis vanitatem? Numquid bonum ex vani-

Phi. 3.

Psal. 4. t

Col. 3.

IN PSAL. CXXXVI.

tate expectatis? Quis ex tenebris lumen, trahet
& aurū à nubibus petet, aut vitā ex morte? Non
autem ex Sole lumen, ex cauernis aurū, siue à
Deo vitam exhauriet? Et quæritis mendacium.
Mendax est arbor, quæ gratum fructum datura,
solum folia germinat. Mendax est ficulnea, aut
vinea, quæ pro fructibus, tribulos germinat.
Mendax est iaculator qui, collimare semper se au-
tumans, longè errat, nec scopum attingit: Sic se
habent huius sæculi prædia & cuncta eius bo-
na. Igitur super flumina stare debemus, omni-
bus terrigenis prædominantes rebus. Omni-
bus tamen bonis, quā honorib⁹, seu valetudini præ-
dominantes. Nam cū in quolibet horū offendi-
mus Deū, flumina tunc nobis supersunt. Nō sic
sed super flumina, vti omnia corruunt, pereūt,
& in continuo fluxu sunt, cōsiderantes. Aduer-
tendum tamen est, quod nō dicit, q̃ illi confide-
rabant flumina, quamuis super ipsa erant: nam
fortè periclitabantur vt exinde ruere possent.
Namq; in loco excelsō cū essent, & supra ru-
pem sedentes, si crebro versus flumina aspice-
rent, euanescerent quidem, & inde præcipita-
rentur. Quandoq; tamen considerabant, & for-
san nō poterāt præ lacrymis, quæ ab oculis flue-
bant, & quasi riuuli emanabant. Periculosum
quippe est in hac lutulenta prædia oculos fige-
re: nisi lacrymis, & singultibus videantur. Na-
uigantibus per mare, in quo fertur Sirenas va-
gari, ne forsan earum dulcissimæ vocis har-
monia audiatur (fieri namque posset vt illi,
absorpti, & soporati in mare precipitarentur)
hoc duntaxat remedij reliquum est eis, aures
obturare, ad eò vt nihil prius percipiant sua-
uissimi cantus. Qui aliquid si audierint, illud
sit in

fit in confuso, nec dulci admodum Sirenarū re-
sonet harmonia. Sic vos, ne profundissima Baby-
lonis flumina auidē aut serio occultetis nimis:
seducēt. n. vos, & sic dilapsi in profundum Tar-
tari ducemini, & traducti præcipitabimini. I-
deo admonet Salomō: ne intuearis vinū, quādo *Prou. 23.*
flauescit, & cū splēduerit color eius in vitro.
Ingreditur blandē, sed in nouissimo mordebit
vt coluber, & sicut regulus venena diffundet.
Quod sapiēs hic dixit: Ne intuearis: Regi^o Psal-
tes, de bonis, & terrenis diuitijs subiunxit di-
cens. Diuitiæ si aſduant, nolite cor apponere.
Ne fortē subdōlus ille & fucatus voluptatis co-
lor vos fallat, Namque si eadem te affectare de-
monſtres, prorsus euerteris. Vnde Paulus: Qui *Psal. 61.*
volunt diuites fieri, incidunt in laqueum, &
in tentationem Diaboli. Nunquid opes desi-
derare, est in laqueum hostis incidere? Igi-
tur omnes sunt labefactati? Non vtique quili-
bet aspect^o sufficit, vt euaneſcat caput & in flu-
minibus Babylonis præcipiteris: sed quædam
quasi assidua & fixa spectatio, crebra & quasi ab-
sorpta speculatio. Ideo Propheta: Nolite cor
apponere. Quædam exspectatio, quæ rationis fi-
nes non trāscendat, nec legis præcepta, nō qui-
dem submergit hominē, nec in manus incidit
hostis: sed quidam firmus horum bonorum ef-
frenis, & immoderatus affectus, & quasi quod-
dam centrum, & animę nostrę beatitudo forēt;
hæc appetere, hoc valde notiuum, & tetrū est.
Diues ille qui decidentia de mensa Lazaro *Luc. 16.*
mendico negauit, in Infernō sepultus iacet: O
Babylonis numina, aspectu quamuis grata;
& amœna, hoc iua tamen visui! O flumina, affe-
ctui quāuis inuēda; ipsi tamen periculosa! Quo-
t

IN PSAL. CXXXVI.

in vobis, quantique perierunt? O flumina, quantis cordis affectum abstulistis? utpote fingentes quod esset in vobis vera amœnitas, vera pulchritudo, requies nō ficta, aura salubris, vmbrosa nemorum loca, vanitas, & reliqua. Hæc omnia postquam consecuta fuerint quid inde? Dolor, confusio, poenitudo, mœstitia & fletus emanant. Vnde Paulus: Quem fructum habuistis ex his, in quibus nunc erubescitis? Nam finis illorum mors est. Nam quid regium David labefecit, & funditus euerit, & lacrymis & suspirijs Psalmo illo ludere fecit: Miserere mei Deus? Quidnam: Lauabo per singulas noctes lectum meum: & lacrymis meis stratum meum rigabo; ut diceret? Quidnam: Afflictus sum, & humilatus sum nimis: rugiebam à gemitu cordis mei: ut cantaret? Quidnā: Tota die cōtristatus ingrediebar: ut promeret? Quidnā: Miserere mei, quoniam infirmus sum, sana animam meā, quia peccaui tibi: ut luderet? Quidnam huius rei in causa fuit, quàm quædam flumina, quæ oculatiùs inspexit, quàm par erat: & in ipsis quandam vidit figuram, quæ si speciosa, attamen vana, perniciofa, & valdè nocua? Fallax gratia, & vana est pulchritudo. Dum considerauit Bersabee, mox corruit & inundatus est. Quid quondam Euā suo foelicissimo ut rueret itatu fecit? auidus mali aspectus. Vidit mulier, quod bonum esset lignum ad vescendum, & pulchrum oculis, aspectuq; delectabile, & tulit de fructu illius, & comedit. Vtiq; euentum si considerasset, non pulchrum illi videretur. Quæ foemina pulchritudo, quàm optima dispositio, & mira species? ait insanus. Væ tibi delire, qui extera solum consideras, dulcedinē & fucatum aspicias colorē, succellum

cessum verò mortē, & calamitatem, non confi-
 deras. Babylonis flumina secundum exteram
 similitudinem solum conspicias, eius nēpè riuu-
 los susurrantibus labētes aquis, amana quippè
 loca, & ridentia prata vndique nemoribus sep-
 ta, varijsque vallata arboribus, & vlmis, & ni-
 dificantium in eis auium cantus: non tamen ei-
 us pericula, nimiam profunditatem, captio-
 sas eiusdem foueas, naufragia, & varias fluctua-
 tiones. Hęc tamē peccatorib⁹ relinquire: quib⁹
 duntaxat sunt contenti. Nos verò haud oculos
 nostros in Babylonis fluminibus locemus: sed
 potius in Sion transferamus: & mentē euolu-
 amus illam ciuitatem Sion, & illum gratiæ statū,
 quem amisimus, & acerbam nimis, duramque
 Babylonis captiuitatem plangamus, & miserā
 hostis seruitutem, & infoelicem noxæ dolea-
 mus statum, nostramque sortem ploremus, at-
 que vicē: recordantes Siō. Præceperat Deus sibi
 turturē offerri, & inter ceteros, quib⁹ offereba-
 tur, ritus, vnus quippe erat, vt collum eius tor-
 queretur, ita vt caput eius tergū versus respice-
 ret. Ita quidē vt nos faciam⁹ vult ipse De⁹. Quod
 tergū versus respiciamus, & vitæ, quā amisimus
 olim propter peccatū, recordemur, & ciuitatē
 Hierusalem aspiciamus. Insuper & miserā ser-
 uitutem, & hostis captiuitatem consideremus.
 Hoc ipsum Deus poscebat alloquens Ephesi ci-
 uitatis Episcopū. Habeo aduersum te pauca: eo
 q̃ charitatē primā dereliquisti. Memor esto vn-
 de excideris, & prima opera fac. Hoc ipsū fecit
 prodigus filius, & parentis sui pristinam do-
 mū mente reuoluēs, & animo simul, & lautā vi-
 tã, & quibus enutriebatur apibus, recordatus,
 dixit: Quanti mercenarij in domo patris mei
 sunt?

Leu. 1.

Apoc. 2.

Luc. 13.

IN PSAL. CXXXVI.

Esa. 35.

sunt? &c. Sic Dixit Ezechias rex: Recogitabo tibi omnes annos meos in amaritudine animæ meæ. Sic & nos recordemur illius Hierusalem, quam perdidimus, ac de misera seruitute Babylonis, & confusionem peccatorū, in quibus prouoluti sumus, plangamus: omnemq; adhibeamus operam, vt in illam pristinam libertatem redeamus, amarè crimina nostra, velut isti flentes: & veram compunctionem, & dolorem habeamus, vt illa perennia gaudia obtineamus. Amen.

CONCIO. II.

In salicibus, in medio eius suspendimus organa nostra.

DV M probus ac magnanimus quisque miles per longum temporis cursum in rebus militaribus se exercuit, fortiter, ac viriliter pugnando: interim dū exosa senectus accedit, post innumeros casus, variosque militiæ euentus, fere eneruatus viribus, & propemodum truncatis manibus & omninò debilis, atque ad hoc militiæ munus exercendum inhabilis, arma figit domi, iam valedicens eis. Hoc ipsum fortè illum Antenorem fecisse legimus, de quo Virgilius primo AENEIDOS:

*Hic tamen ille urbem Pataui, sedesq; locauit
Teucrorum: & genti nomen dedit, armaq; fixit.
Troia: nunc placida compositus pace quiescit.*

Postquam Antenor ille Patauij condidit urbem, atque sedes Troianis dedit, iam penè defessus & assiduo militiæ labore cōsternatus, sua
fixit

fixit & arma. Aut verò quasi quædam speciosa
foemina, quæ dū iuuenilis permiserat ætas, aut
coniugalis sedes concesserat, varietatibus in-
duta, & monilibus ornata incedebat. Verum cū
molesta, ac inimica senectus adest, eiusque pul-
chritudinem tollit, aut fortè coniuge orbata
remāsit: tunc omnibus se expoliat sericis vesti-
bus, monilibusque exuit, & in thecis reponit,
& quasi eorū iam semper oblita, mox sempiter-
num vale eis dicit. Non secus filij Israel in atrā
Babylonis seruitutem redacti: postquam in sua
patria in templo Dei cecinere dulciter hymnos
in lætitia, iucunditate, & exultatione, nunc ve-
rò oppressi, & miseram captiuitatem ducen-
tes, vbi nec tempus, nec dura seruitus lætitiæ
suggerit tempus, vt suæ calamitatis, & mæsti-
tiæ dolorem ostendant, nunc musices instrumē-
ta, siue organa quæ à patria sua petierant, vt nō-
nihil tam acerbe seruitutis, & doloris subleua-
rent, atque anxietatem coercerent, & pau-
xillum mæsticiam sedarent, salicibus afni-
xere. Verum ipsi cū cernerent suam tristi-
tiam indies augeri, propterea quòd Babylonij
eos instriictiorem seruitutem subiugassent, qui-
bus (vt aiūt) vt caput icalperent, aut prorsus re-
spirarēt, nec tempus concedebant, ne dum vt
organā temperarent, & fidibus canerēt, ipsi ve-
lut qui omnem incunditatem, & solatium excu-
tit, & prorsus deuiat à se, & quasi qui vltimum
vale suis delicijs, atq; illecebris, dicit, salicib⁹
sua organa, citharas, & psalteria, simul & lætitiā
figunt. Ideo Ieremias in sua precatatione dixit:
Defecit gaudium cordis nostri, versus est in
luctum chorus noster. En vltimus gaudiorum,
& huius sæculi deliciarum finis, & eorum,

IN PSAL. CXXXVI.

quæ illicite possidentur, metâ. Ea quippe sunt,
Pion. 14. dolor, & acerbitas nimia. Extrema gaudij luctus occupat. AEquè Deus captiuatû punit peccatorem, dum prorsus omni gaudio & lætitia eum priuat: & quæ natura sua iucunditatem afferre videntur, illi non afferant, nec nati, nec vxor, nec socij, aut amici, nec res familiaris, aut organa prorsus eum iucundent. Omnis quidem moestitia adiacet peccato. Nâ quendam suæ deprauatæ conscientiaæ tortorem illis Deus dat, nec prorsus aliquod iucunditatis vestigium; sed quod tympana, psalteria atque organa fixa habeant, illis reliquum est. Omnis denique lætitiæ spe dimissa, vitam miseram degentes, instar peregrinantium, & eorû qui velut nocturæ atram diligunt noctem, noctu quæ incedunt, iudicis fugientes atq; horrentes aspectum. Vt iste iniquitatis ostendatur effectus, & noxæ, quâ peperit, fragilitatem significem. Postquam ille impius Caim odio cœpit habere fratrem suum Abel, quædam illû mæstitia grauior ipsa nocte circumdedit, & magis atra obsedit illum; quam probè Deus conspiciens, dixit
Gen. 4. ei: Quare concidit facies tua? & mox, cû homicidij noxam contraxit, statim debitâ criminis poenam indidit illi, atque adiecit: & sic miser ille locutus est, dicens: Ecce proijcis me à facie tua, abscondar, & ero vagus, & profugus super terram. Omnis qui inuenerit me, occidet me. Huiusmodi quæ lætitia poterit peccatori esse? Egregiè Salomon & propè diuinè nobis depinxit, quàm sint aliena, eadem quæ fixa habeat peccator, vtpotè iucunditatem, & lætitiâ, &
Sap. 17. longè distant ab eis, quæ huiusmodi afferre videntur. Siue Spiritus sibilans, aut inter spissos

sos arborum ramos auium sonus suavis, aut
 vis aquæ decurrentis nimium, aut sonus vali-
 dus præcipitatarum petrarum, aut luden-
 tium animalium cursus inuisus, aut mugien-
 tium valida bestiarum vox, aut resonans
 de altissimis montibus Echo, deficientes fa-
 ciebant illos præ timore. Hæc omnia loco iu-
 cunditatis pariunt dolorē & sempiternam mæsti-
 tiam. Sic isti miseri captiui fidibus & organis
 lufuri vt dolorem suum sedarent, hæc omnia
 suspendūt, & figūt salicibus. Omnis quippe le-
 titia captiui interdīcta est, his, qui in durā Ba-
 bylonis captiuitatem sunt abducti, & ab aliena-
 ti ab vrbe Sion. Cū Raphael Angelus Tobīā sa- *Tob. 5.*
 lutasset, dicens: Gaudiū tibi sit semper. Ille res-
 pondit: Quale gaudium mihi erit, qui in tene-
 bris sedeo, & lumen cœli non video? Dum ani-
 ma nostra profuga ab illa suprema Hierusalem
 abest, quæ est paradisi gloria in tenebris & in
 vmbra mortis sedēs, quale gaudiū, quæ iucūdi-
 tas illi poterit esse? Vbi namq; ille splēdor, ille
 Sol iustitiæ non adest, quid reliquum est, quā-
 quod tenebræ horror, tristitia occupet, & cala-
 mitas? Nam sicut omniū bonorum maximū est,
 Deum habere: sic & malorum, Deo carere, & in
 peccati captiuitatem redactum esse, maximum
 est. Ille nequissimus Michas plorabat: à quo
 cū milites quidam de tribu Dan, cur plora-
 ret, quidve ipse vellet, inquirerent, ille res-
 pondit: Deos meos, quos mihi feci, tulistis: & di- *Iud. 18.*
 citis, qd tibi est? Quāto magis plorare debet, ac
 dolere anima nostra suo sponso videns se orba-
 tam? Noli lætari Israel, noli exultare, sicut po- *Ose. 9.*
 puli: qui fornicatus es à Deo tuo: ait Dominus
 per Oseam. Nam sicut foemina viro orbata,
 quæ

IN PSAL CXXXVI.

quæ vidua & omni viri præsidio destituta cū sit, omnes aduersus eam insurgunt : ita contra animam nostram, cū à Deo deserta, & prorsus relicta est, omnes insurgunt: dæmones illam pessundant, & creaturæ aliæ vilipendunt.

Psal. 70. Vndè regius David in psalmo: Quia dixerunt inimici mei mihi: & qui custodiebant animam meam, consilium fecerunt in vnum, dicentes: Deus dereliquit eum: persequimini, & comprehendite eum, quia non est, qui eripiat. Anima iusti est velut ciuitas turribus obfessa, & probè munita. Quæ mox vt discedit, & separatur à Deo, omninò labefactata, pariterque euerfa, misera & varijs ictibus subiecta est. Vndè Do-

Esa. 1. minus per Esaiam: Et derelinquetur filia Sion umbraculum in vinea, sicut tugurium in cucu-

Can. 4. merario: & sicut ciuitas, quæ vastatur. Antea iustus, hortus conclusus erat, deindè fons signatus: nunc verò sepibus, parietibusque euerfis, & solo æquatis ab hostibus compilata, eam vindeiniant, & expoliant. Eodem modo cū se nostra viderit anima, quale gaudium illi esse poterit? Mox atque peccauit Amnon cum Tha-

2. Reg. 19. mar statim maximus illum tenuit dolor, quod tunc maiori odio persecutus est, & maximè exosam eam habuit, quam antea amauerat.

Rom. 6. Vndè Paulus: Quem fructum habetis ex his, in quibus nunc erubescitis? finis illorum mors. Et finis omnium huius sæculi rerum. En vobis miseri, effrænata concupiscentiæ, & affectuum petulantia vestrorum, & acerbos libidinis exitus. Cedat omnis harmonia dulcis, cedat psalmodia, iucunditas, lætitia, & vniuersum gaudium in anima peccatoris, & iniqui. Ploret, vultet, nec dulciter psallat, & sic in salicib⁹ Ba-

bylo-

CONCIO. II.

93

bylonis figat organa, citharas & psalteria.

In salicibus, in medio eius, suspendimus organa nostra. Indicat tibi magnam ibi fuisse salicum copiam: quæ iuxta flumina solent in locis humidioribus libenter & sua spontè nasci: quemadmodum è contrario Myricæ in locis arëtibus. Quamuis iuxta litora fluminum solent aliæ arbores pastinari, quæ varia mala germinant, sed iuxta hæc flumina non aliud, quàm salices indicat esse. Non mala punica, non palmæ, non mala Persica, non Cydonium, aut Citrium, non Syricum, non Amygdala, seu Cerasa, quibus sua possent organa figere, ibi erant. Non aliud quidem, quàm salices videas. Num Babylon alias arbores, quàm salices germinare potest? Salices quippe sunt steriles, & infructuosæ quædam arbores, aspectu iucundæ, visu delectabiles, & eorum amœnitas inuitat, animosq; trahit: fructum autem eorum si requiras, non inuenies. Omnia, quæ sub cælo sunt, vanitas, & quasi quoddam simulacrum, & velut umbra, quæ dum apprehenditur, fugit. Omne, quod est in mundo, concupiscentia oculorum, concupiscentia carnis, aut superbia vitæ. Postquam mundani carnis suæ affectus compleuere, sibi imponentes, omnia quasi salicum umbras inuenere, & hoc modo seducti in inferno clamant, dicentes: Quid profuit nobis superbia? & diuitiarum iactantia quid contulit nobis? Transierunt omnia illa, tanquàm umbra & tanquàm nuncius præcurrens. Omnia (inquit) velut umbra fuerunt, quæ æstuantibus non nihil animum refocillat, atq; recreant: verum dum fame perit, brachium extendens, nihil omnino inuenit ad vascendum. Umbra est quasi veritatis effigies, & typus rei præsentis: verum

I. Io. 2.

Sep. 17.

IN PSAL. CXXXVI.

verum neq; opaca, nec moles aliqua est. Huius
 sæculi bona, dum affectum iucundant, sunt ve-
 lut quædam similitudo perennium gaudiorū:
 & sic apud sacram scripturam significantur hæc
 humana, & fragilia. Verū hæc postquā degustā-
 tur, nihil fructus, nihil emolumentī, nihil om-
 ninò satietatis percipias. Sūt enim velut salices
 virides & umbrosæ, aspectu iucundæ: infructuo-
 sæ tamen. Num quempiam vidistis adhuc arbo-
 rum umbra satiari? Nōne vobis videretur insa-
 nia, si quispiā famelicus, & estuans recubās sub
 tegmine arbusti, & capiens pugillos umbræ,
 in os suum intruderet, sic volens famem seda-
 re sitimq; extinguere? Quæ maior demētia? O
 miseri & nequam peccatores, qui ex infœcun-
 dis arboribus Babylonis vestra desideria vul-
 tis, & affectus satiare! O hominū insania! O sæ-
 culū impurū, & labefactatū! in quo nihil inue-
 nies, quā opulentas salices, at infœcundas.
 Surgant omnes, qui iacēt in sepulchris, Princi-
 pes, & Monarchæ, & omnes, sæculi primates,
 qui iam transierunt: & nuncient nobis, num iu-
 cunditate absque mæstitia potiti fuerint? Num
 voluptatem absque dolore inuenerint? Bonū
 sine calamitate? Solatium absque tribulatione,
 & angustia, num degustauerint? Denique præ-
 dia, quæ veram animi quietem eis attulerint,
 nunquid habuerint? Omnes quidem vna voce
Ecl. 2. negabūt. Vnde Salomō: Magnificauī opera mea
 (inquit) ædificauī mihi domos, & plantaui vi-
 neas, feci hortos & pomeria, & conseui, &c. Et
 cū me cōuertissem ad omnia quæ fecerūt ma-
 nus meæ, & ad labores, in quib⁹ frustra sudaue-
 ram, vidi in omnibus vanitatē & afflictionē ani-
 mi, & nihil permanere sub Sole. Nō sunt in Ba-
 bylo-

CONCIO. I.

93

bylone nisi salices, nec in hoc sæculo aliud, q̄
 vanitates & lutulēta prædia. Satietas autē ple-
 na & fruct⁹, qui stomachū animæ reficit, in Deo
 est. Noli extra vagari, velut coruus extra arcā
 Noe, quod est refugium Dei, & receptaculum
 eius, victum inter cadauera quærens. At velut
 simplex colūba in manus Noe, nēpē Iesu Chri-
 sti reuertere, in quo perenne gaudium, requies
 plena, iucunditas vera: & sæculi huius fluctua-
 tiones & amarulenta flumina fuge. Si tibi vide-
 ris in his omnibus requiem, aut solatium inue-
 nisse: haud quidem oculos in alta leuasti. Vidēs
 huius sæculi prædia Salomon, vt sapiens dixit:
 Tædui me vitæ meæ, videns mala vniuersa esse
 sub Sole. Postquam enim sapiens dixit: Omnia
 quæ considerauerunt oculi mei, non negaui eis
 subdit: Mala esse vniuersa sub Sole. Quid Salo-
 mon ais? Nonne Moyſes dicit: Quod vidit De-
 us cuncta, quæ fecerat, & erant valdē bona: vt
 optimē D. Hieronymus super Ecclesiasticum
 annotat. Hoc Salomon cum dixit, erat in exta-
 sin raptus, & in contemplationem Dei. Verūm
 oculos in terram declinans, & circum circa om-
 nia prospiciens tamquam nihilum reputauit.
 Nam qui Deo fruitur, illi omnia alia à Deo vi-
 dentur amara, Esaias Propheta Dei maiestatem
 cernens, duos Seraphim intuitus est, qui terrā
 versus prospiciens, vidit eam plenā fumo. Om-
 nia hæc quasi fumus, & quasi nigror, quæ mētis
 excæcat lumen. Hoc planē inspexisse videntur,
 qui Deum habentes, in alta rapiuntur. Hoc
 fecit vt Moyſes ille Regia Pharaonis testā con-
 temneret, & opprobrium Israel amplecteretur.
 Hoc Paulus, vt diceret: Omnia arbitratus sum
 vt stercora. Omnia vanitas, & nihil omnino est
 quod

Gen. 2.

Ecc. 2.

Gen. 1.

Esa. 6.

Hebr. 11.

Phil. 3.

IN PSAL. CXXXVI.

Eccles. 1.

Hier. 2.

Jerem. 2.

Sapient. 30

quod meum satiet affectum. Prodigus filius eni-
piebat, satiari de siliquis porcorum, & adhuc
illi non concedebatur, & ita miser ille fame pe-
riens, extra domum patris, dicebat: Quâti mer-
cenarij in domo patris mei sunt? &c. Nequit a-
nima nostra hic satiari. Nam cum infinita ca-
pacitatis mens nostra sit, nequit minimis refici.
Ecclesiastes ait: Vanitas vanitatum, & om-
nia vanitas. Proptereaq; Deus cuncta, ut media
ad hominem, condidit: non verò tanquam vlti-
mum eius finem, & centrū. Et sicut medium nō
satisfacit, aut quietat, ita hæc omnia non sati-
ant: sed ipse solus Deus reficit, qui est vltimus
animæ nostræ finis, & requies in sempiternum.
Idè Augustinus: Fecisti nos Domine propter
te, & inquietum est cor nostrum, donec perue-
niat ad te. Iniqui fame absorpti semper ince-
dunt: quoniam verum pro ipsius effigie relin-
quant. Vnde Hieremias: Me dereliquerunt
fontem aquæ viuæ, & foderunt sibi cisternas
dissipatas, in quib. non erat aqua. Et alibi: Quid
tibi vis in via Aegypti, ut bibas aquam turbi-
dam? Omnia, velut vmbra, pertranseunt, in qui-
bus nulla est substantia: sed quidam quasi defe-
ctus luminis sunt. Adhuc verò fugit ab eis, qui
avidè hæc vmbra sectantur. Ionas sub tegmi-
ne hederæ iacebat, quæ flante aura arefacta est.
Adest languor, aut febris, siue pleuritis & late-
rum morbus, & omnem pulchritudinem, om-
nemque decorem abolet. Ignis tecta consumit,
ignominia tollit honorē, sobolemq; diffamat.
Omnia quippè Babylonis salices erant, quæ al-
liud ab vmbra non faciunt. Et tanquam nunci-
us præcurrens. Dies mei veloces transierunt,
curiosè transierunt & non viderunt Solē: aut
tamquam

CONCIO. II.

94

tamquam auis &c. Omnia velut infœcundæ
 salices fuere. Nihil aliud quàm rumor, & vul-
 garis opinio remansit: illum, magnanimum
 & inuictum extitisse, clara stirpe natum, prisco
 sanguine, & varijs stemmatibus insignitum: &
 sic immortalem famam, ac nomen condidisse.
 Aut illā speciosam nimis fœminam fuisse: Illū
 verò primas apud Regem obtinuisse: quæ om-
 nia sempiternis stemmatibus condunt, & pro-
 foribus figunt. Solet in veredum caumata pre-
 munt adhuc in aëre temporis serenitas vigere,
 repente tamē coalescere vndiq; nubes, mox to-
 nitrua, coruscantia fulgura cernas, & densū nu-
 bibus coelū: mox grādo, pluuia, strepitus & ca-
 lamitas subsequitur, vt cuncta ruere prorsus vi-
 deantur. Breui tamen temporis spatio nubes e-
 uacuantur, & dilabūtur: & quædā apparet qui-
 es, serenitas, & perspicuus Sol, &c. Nūquid illa
 calamitas fecit, quàm parum luti in arida? Par-
 turiunt montes, nascetur ridiculus mus. Eius-
 modi huius sæculi principes videas, quibus
 magna astat ministrantium turba, & magno
 strepitu incedentes præeunt equites currus
 triumphales rotāt, magna comitatur caterua,
 quorū omnes horrēt aspectum. Iam lethalis fe-
 bris, aut quiuis lāguor veniens hos tollit è me-
 dio: deniq; in lutum, & aridam conuertuntur,
 & humiles & mēdici, quos intueri dedignabā-
 tur, eos pessundant. In quo illa vanitas cōuersa
 est? Sicut tonitruum magnum in pluuia perso-
 nauit. Dormierūt somnum suum: & nihil inue-
 nerunt viri diuitiarum in manibus suis. Vos er-
 go ne citharas, & organa vestra salicib. Babylo-
 nis vmbrosis, atq; iucundis simul & gaudiū figa-
 tis. Alię sunt paradisi arbores; de quib. Ezechiel

Esai. 75.

IN PSAL. CXXXVI.

P/alm. 72.

P/alm. 26.

ut Platani, & Oliuæ, quæ sub earum mystica significatiõe bonis spiritualib⁹ gratiæ, & gloriæ alludunt. Ibi psalteria, & organa vestra suspendite. Ibi spem, iucunditatem, & corda figite vestra, ut regius psalter inquit. Quid mihi est in cœlo, & à te quid volui super terram? Et iterũ. Tibi dixit cor meum: vultum tuum Domine requiram.

4. R^o. 25.

At verò quamuis ea, quæ adhuc dicta sunt, sit vulgata Doctorum, ac communis expositio in hunc locum: iste tamen locus in hunc modum intelligi potest, dicendo, quòd filij Israel, qui in Babylonem captiui ducebãtur, psalteria, & organa, quæ in salicibus Babylonis suspenderet, non habebãt. Namq; sacra scriptura ait, quòd illi Chaldæi non solũ templũ Hierusalem, ac domum regiam combusserunt: verũ & plebeiõrum humilia tecta concremarunt, & horum, qui fortè ignem euaserunt, in miseram seruitutem sunt redacti. Vnde non parũ fecerunt, incolumẽ vitam seruãtes. Nec vacabat tempus ut organa sua, aut chordas gestarent. Verus itaque & germanus literæ sensus est, quòd iste populus se musicis instrumẽtis, & psalmodijs priuari fatetur, quia musica non congruit luctui. Vtitur autẽ hoc dicẽdi charactere, quia iste loquendi modus vsitator est. Ut profitẽtes aliquod exercitium à se abdicasse ostendãt musices instrumenta loco suæ calamitatis fixisse. Exempli causa. Qui ob aliquem languorẽ à literarũ studio se abdicauit, inquit: Ego meos in lectulo libros amisi: & sic de similib⁹. Eiusmodi loquẽdi stylo dicit nũc populus Israeliticus quòd in salicibus suspenderũt organa sua: significãtesq; habitatio inter salices iuxta Babylonis

Rumi.

CONCRO II.

95

flumina omnem anſam lætitiæ ab eis abſtulit. Modò ſuſpendere organa, & miſices inſtrumenta figere, eſt quaſi omnem lætitiã abdicare. Sed de his ſit ſatis.

Præterea aduertendum ſummoperè hic eſt, quòd non ſolùm miſeri filij Iſrael Babylo-
rant, in cuius ſalicibus ſua organa ſuſpen-
dunt, ſimul & omnem iucunditatem, & gaudi-
um amittentes: verùm etiam ſubdit, quòd hoc
ipſum in medio Babylo-
nis fecere.

In ſalicibus, in medio, &c.) Qui iuxta ciuita-
tis, aut muri adiacet portam, quamvis intra ip-
ſam urbem eſſe dicatur, cæterum minimo nego-
tio extra petit: vno, aut altero grefſu foris eſt.
Veruntamen qui in medio ciuitatis eſt, aut in
plateis, foribusque vagatur, non aliter quàm
magno labore ducitur extra, per ambages, ſeu
vicorum anfractus luſtrans. Magnum quippè
malum eſt & ingens calamitas, quòd nò ſolùm
captiui in Babylo-
ne ſint: at quòd peius, & do-
lendum magis eſt, quòd in medio illius ſint. In
miſeram peccati ſeruitutem reductum eſſe, ma-
iorem quidem eſt: at in medio ipſius ſubmerſum,
& vertice tenus abſorptum, & innexu criminis
irretitum, & in limo profundì infixum eſſe, hor-
rendum, & execrandum eſt. Ille qui iam in pec-
cato callos obduxit, & Deum offendere aſſue-
factus eſt, & ipſi peccato tenaciter hæret: maxi-
ma cum difficultate ſe ab ipſo crimine ſoluit
& abdicat. Nam eorum deprauata conſuetudo
eos trahit, & impellit: quæ quidem eſt habitus,
qui difficulter remouetur. Iacob in Aegypto *Genef. 49.*
vita deſunctus eſt: verùm filijs ne illum in Ae-
gypto ſepelirent, præcepit. Peccatum, animæ
mors eſt, iuxta illud. Anima, quæ peccauerit, *Ezech. 18.*
N ipſa

IN PSAL. CXXXVI.

+

Baruch 3.

5

Exod. 14.

ipsa morietur. Iam iam quod in Aegypto perij-
sti, te precor, o charissime, ne te condas in Ae-
gypto. Deliquisti, & vitam amisisti in hoc secu-
lo: noli in eo sepeliri. O quanti perierunt in
Aegypto, & in ipso adhuc sepulti iacent: O
quot, quanti; peccatores in ipso mortui sunt
peccato: & haftenus sepulti ipsi tenaciter ha-
rēt: Nōne tibi sufficit offendisse, aut peccatū
cōtraxisse: sed in ipso volutaris? Per viscera mi-
sericordiae Dei nostri te precor, si peccas, quasi
homo, & non quasi dæmon pecces. Si offendis,
surgere protinus conare, velut homo, nō quasi
dæmon, qui mox, vt peccauit, indurat⁹ est, & in
sua versutia infix⁹. Quid est Israel, quod in ter-
ra inimicorum es? Inueterasti in terra aliena,
coinquinatus es cum mortuis, deputatus es cū
descendentibus in Infernum. Non miror tui, o
Israel, inquit Baruch Propheta, quod inhabi-
tes inter hostes, & cum sanguinibus tuis deice-
deris, animæ tuæ hostibus: sed quod inter ipsos
inueterasti, & in tua anima callos obduxisti.
Tot anni transierunt, multiplicans, & insuper
addens peccata, nec te pudet: & retribus noxæ il-
latus indies te magis implicas, & in atra ni-
mis peccatorum confusione te confundis? Cū
ille Pharaō impius Aegyptiorū Rex, planè vi-
dens potestatem Dei Israel, qui pro eis pugna-
bat, dixit: Fugiamus Israel, Dominus enim pu-
gnat pro eis contra nos. Qui retrocedere vo-
lens, iam aquæ maris simul conuenerant, & in-
uium iter reman sit: qui vt serò sapuit, miser in
medio ipsius maris periit, & in Infernō sepul-
tus est. Sic tu, si in peccatis cōsternatus iaces, &
hæres, praua cōsuetudo pellectum tuum trahet
affectum: & tandem non poteris inde elabi. Mo-
dò quod

CONCIO II.

96

dò quod congruit illud est, vt quàm primum
Babylonem fugias, & mox à peccati labe disce-
das, & tantum Deum offendisse doleas, nec pœ-
nitentiam ad vltimum vitæ protrahere debes. *1. Reg. 2.*

In 2. lib. Reg. habetur, quòd cum pugnasset Io-
ab dux regis Dauid contra Abner ducem exer-
citus Israel, dixit Abner ad Ioab. Num vsq; ad

internecionem tuus mucro defœuiet? Cui Io-
ab: Viuit Dominus, si locutus fuiffes mane, re-
cessisset populus. Sic tu Deum inuocare debes,

dum iuuenilis viget ætas, dum iuuat, & salus,
& optima corporis postulat valetudo, vt te pœ-
niteat, nec peccandi vsus præscribat. Nam si ad

Solis occasum clamabis, & dolores mortis, an-
gustia præmunt, non ita facilis erit conuersio,
nec dolorem habere poteris. Tunc enim si cla-

mes, dicet Deus: Si locutus fuiffes manè, exau-
dissem te; & sic in eternū peribis. Possibile qui-
dem est, vt conuertatur aliquis in vltimo suæ

vitæ, qui maximus extitit peccator: sed hoc
terribile, nec ita facile est, vtpotè in illa ho-
ra verum habere dolorem, qui omnem vitæ

cursum in malis consumpsit. Aget tandem, Dei
maximi amore, irritas fac, quas cum ipso mun-
do veteres amicitias iniijsti: frange vincula pec-
catorum, nec Babylonem inhabites, nedum

in medio ipsius. Ibi namque cedit omnis iu-
cunditas, cuncta lætitia, non resonat harmo-
nia dulcis: viget tamen fletus, increscunt ge-
mitus, vlulatus, singultus, & lachrymæ. Quid

inde, quàm infœcundæ salices? Nec te abdas,
aut prorsus Babylonem irruas, sed mox vt
exeas, cura. Quòd si te videris in medio il-
lius per diurnam peccandi consuetudinem,

N

& exi-

IN PSAL. CXXXVI.

& exitus quamuis arduus, difficilisq; sit, clama
ad Deum sine intermissione, qui potens est, &
misericors, & pius, vt exaudiens tuas preces,
mifereatur, & tibi parcat: ac demum vitā prae
stet æternam. Amen.

CONCIO III.

*Quia illic interrogauerunt nos, qui captiuos du
xerunt nos, verba cantionum.*

INter pleraque damna, & varias calamitates,
& infortunia, quæ in hoc miseræ nostræ vi
tæ captiuitatis ergastulo dignè patimur: hoc
boni, & solatij reliquum est interea, quod nos,
qui vitam degimus, subiecti simus, ac nos mise
ria, languores & infirmitates manent. At quā
uis hæc omnia à parum prouidis, & minus per
spectis hominibus tanquam mala, & valdè no
cua reputentur: veruntamen à probis, & sapi
entissimis quibusque viris, & qui optimè om
nia hæc norunt, intrinsecus callent omnia no
bis aduersantia, atque molesta, tanquam Dei il
lecebras, visitationes, & beneficia, quædam re
putant. Nam demus (vt ipsa experientia docet)
quodd secundum & foelices euentus, vt Dei obliui
scamur efficiant, in contrarium tamen aduer
sa nobis, & acris naturæ, vitæ spem futuræ, ad
quam semper debemus anhelare, in mentē no
bis reuocant. Proptereaque nostræ naturæ ho
stes optimè videntes hanc nostræ vitæ fallacem
lætitiā & iucunditatem, omnem venturi sæ
culi cogitationem abolere, & funditus ab eis
mentē abdicare, & terrena nobis quærere gau
dia, & ad ea nos impellere student. Ne nobis
sit curæ ciuitas illa Hierusalem vera patria, &
requies

requies animæ nostræ. Hoc ipsum est quod nostri psalmi carmen ait.

Quia illic interrogauerunt nos, &c.) Nostri hostes iniqui, videntes nos in miseram seruitutem redactos, qui nondum contenti, nec satiatihuc, vt nostra calamitas magis se extendere & in perpetuum maneret, & Babylone semper moraremur: saltem in Sion ne meditemur, ipsi prohibebant. Veruntamen vti illius obliti & acerbæ nostræ captiuitatis, & quasi in pristinam libertatem iam redacti nos subsannantes, dicebant, vt quodam modulamine psallere mus, ac cantionibus laudaremus. Inimici animæ nostræ nobis suadent, vt in hoc sæculo, miseriæ, & luctus iucunditatem capiamus. Ne forsan meditantes miseram & atram nimis captiuitatem, & sortem nostram doleamus patriæ profugi. Subdola nobis gaudia inimicus proponit, ne noxas intrinsecus coruscantes videamus, nec bullientem conscientiæ vermiculum sentiamus. Volunt enim nostræ naturæ hostes, quod psallentes simul, & gaudentes obliuiscamur tui ô Sion. Nabuchodonosor quandam statuam conflauit, mox vti præconio ederent, dicentes. Vobis dicitur populis, tribubus & linguis, in hora qua audieritis sonitum tubæ, & fistulæ, & citharæ, sambucæ, & psalterij, & symphoniarum & vniuersi generis musicorum, cadentes adorete statuam, quam erexit Nabuchodonosor rex. Vt quid tantus clangor, strepitus, & tot buccinæ, & interdum vt statuam adoraret, præcepit? Vt sic illi occupati, & sonitu instrumentorum detenti, peccatum, quod contraxerant, simulachrum adorantes, non videret. Sic mundi sibilus resonat iu auribus nostris, ipse

IN PSAL. CXXXVI.

nobis psallens, & cantionibus ludens, cachinnos excitat, nos modulamine trahit, ac vanitatibus captivos ducit: vt sic ambitus ignitos ardore, & huius mundi rerum strepitu attoniti, stupefacti, & sensibus obturati nostram miseram sortem non videamus, nec vt recta via inferni domicilia petamus. Ita enim nostros excœcat sensus, vt lutulenta prædia auidè sectantes, superba domicilia contemnamus. Namque hæc omnia sæculi, vt potè vanitates, delitiæ, & honores, illecebræ, & fortunæ, hominum corda prædantur, & eorum affectus capiunt, ac tenent, & quasi retia captant, vt perpetuas tenebras mentibus nostris offundant, ne æterna bona petamus. Filij Israel iter facientes per desertum cum ex Aegypto exierunt, venientes propè montem Galaad, iuxta terram promissionis cernentes virentia prata filij Ruben, & Gad, petierunt facultatem à Moyse Ise velle ibi commorari, dicentes nec terram promissionis intrare. Horum rationem sacra signat Scriptura. Habebant enim pecora multa. Quoniam huius mundi bona pulchra tibi videntur, & amœna: terram promissionis & gaudia sempiterna contemnis. Illa cœlestis patria, illa suprema Hierusalem, quæ tibi condita est, de qua Regius Psalter cecinit: Deus meus tu es: portio mea in terra viuentium; ab his contemnitur, quin magnum possident gregem, ab his qui multa pecora habent. Eiusmodi sunt opulenti sæculi diuites, quorum opes & delitiæ fortiter tenent, ne æternas diuitias habeant. Babylonis amor eos tenet, & sic obliuiscuntur tui Sion. Virentia Galaad eos inuitant prata: propterea terram promissionis contemnunt.

CONCIO III.

98

temnunt. O amor sæculi huius. O Babylonis
 amor, quicunq; in te suos locat affectus, à Deo
 longè eos reposuit. Vt autem inimica caro in
 huiusmodi pelleret nos inducat amorem, &
 eius illecebris seductos à Dei charitate sepa-
 ret, vt canamus, & iucunditatem sumamus,
 nos admonet: & vsque quaque detenti, & in
 noxæ captiuitatem redacti nunquam recorde-
 mur Sion. Laban secutus Iacob vsque in montē *Genes. 31.*
 Galaad, qui deferens domum Laban in terram
 suam reuersus est, sicut Dominus præceperat il-
 li. Dixit autem Laban ad Iacob. Malè egisti me-
 cum. Cur, ignorante me, fugere voluisti, nec in-
 dicare mihi, vt prosequerer te cum gaudio, &
 canticis, & tympanis, & citharis? Non quidem
 hoc dicebat Laban quasi festum diem acturus
 foret Iacob, propterea quòd ab eo discederet:
 sed duntaxat vt musicis illis instrumentis illū
 secum teneret, ac in seruitutem vsque quaque
 sui redigeret. Sic mundus psalteria, & tympa-
 na, parilesq; fistulas pulsat, & modulo sua car-
 mina pāgit, vt nos inducat terrea diligere præ-
 dia sub tegmine, & dolo, latet anguis in herba:
 vt sic Dei ne meminerimus, semper ipsi manci-
 pati. Ea propter Chaldæi dicebant Hebræis, vt
 canerent & lætarentur Babylone: vt suæ patriæ
 Hierusalem, & pristinæ libertatis immemores
 deinceps fuissent. Quidam enim patria profu-
 gus eò lautam, ociosam, & tot illecebris & vo-
 luptatibus plenam vitam degere potest, vt
 suæ pristinæ libertatis, siue redeundi in patri-
 am nullam prorsus curam habeat. Illud verò
 quòd hostis noster intendit, est, de suis facul-
 tatibus diuites, suisque bonis eò inclytos nos
 facere, vt ultra quicquam non quæramus, nec

IN PSAL. CXXXVI.

Dei meminerimus vsquequaque. Secus tamen
 Deus noster nobiscum facit, cuius pia volun-
 tas est, vt eo fruamur, & ad huiusmodi finem
 creauit, & erexit nos. Ipse tamen cernit quod
 huius sæculi terrea nos tenent, atque nostræ sa-
 luti maximo impedimento sunt: proptereaq;
 tribulationes, & angustix nobis adesse permit-
 tit, vt sic calamitatibus, atque miserijs affecti,
 singultibus & suspirijs coelestem patriam peti-
 mus, & anhelantes ad ipsam aspiremus, & luti-
 lenta pessundantes prædia, superna diligamus
 bona. Dum æstus caumata vigent, si iter faciens
 quidam penè ardore consumptus, & æstu con-
 sternatus iuxta ipsum iter cernat puteum arbu-
 stis vndique obsessum, seu quoduis aliud rece-
 ptaculum offendat, aut tegumentum, vt se de-
 fendat à Solis æstu, animumque reficiat, & illa
 captus amoenitate, & quasi pigritans, ibi diu co-
 moratus dudum adhuc expectans, facturus iam
 iter, & sic noctis illum obcœcat nigror, & tene-
 bras duplicari cernat, tandem nemoribus ob-
 sessus, quò se vertat, prorsus ignorat. At verò si
 in totius viæ, aut itineris cursu omne refrige-
 rium, omnisque animi refocillatio desit, pre-
 munt caumata. Sed quid proderit? vt concitè
 pergat quousque domum peruenit suam op-
 portune satis. Cur nam isti Chaldæi Hebræos
 vt canerent postulabant, & mundus quoq; vo-
 luptatibus, honoribus & illecebris te trahit? Vt
 ipsis deceptus, seductus, & prorsus intentus
 ne recta, qua ire via coepisti, pergas. Dudum ta-
 men mortis nox adueniens operæpretium sit
 vt in Inferno exceptus vsquequaque remane-
 as, ad tuam minimè domum perueniens, quæ
 gloria Dei est. Cæterum Deus noster verus ho-
 spes,

CONCIO. III.

99

pes, & exceptor noster, vt nobis viam aperiat ad vitam, non per huius sæculi delicias venire iubet; nō cantionibus, & illecebris vitam degere, sed lacrymis, & dolore per tribulos vt incederent, non per amœna, & vmbrosa loca. Hæc est via beatorum, quæ ducit ad vitam. *Matth. 7.*

Nam qui seminant in lacrymis, in exultatione metent. Euntes ibant & flebant, &c. inquit Da *Psal. 123.*

uid. Vndè etiam beatus Gregorius: Mala, quæ nos hic premunt, ad Deum ire compellunt. At fallax, & seductor mundus est, velut fraudulentus ille senex, qui seductionibus & blanditijs generum suum leuitem Bethlehem obnixè tenuit, atque vt secum maneret suaserat. Dies tamè cum iam recederet, in domum suam opportunè haud peruenire potuit, qui hospitatus in Gabaa, ibi grauitè offensus est. Eiusmodi hostis seductor, inimicus animæ nostræ, se gerit erga nos. Propterea in medio Babylonis vt obliuisceremur Sion, & antiquæ patriæ, & priuinæ libertatis.

Illic interrogauerunt nos, qui captiuos duxerunt nos, verba cantionum.)

Illic, ait, Vbinam gentium? Babylone. Quam egregia ciuitas Babylon ad Psallendum? Babylon nostræ peregrinationis ergastulum, in ea modulamini non est locus. Cedat foecunditas, cedat gaudium, vigeat fletus, increpant gemitus, exeant singultus & præsit dolor, dominetur tristitia, vlulatus adiaceat. Vbi enim mundus te iubet lætari, ibi dolendum tibi est. Nam vbi deliquisti, illic dolendum tibi est, illic poenitentia est. In hac vita deliquisti: hic soluere debes. Ne in venturum sæculum poenitentiam differas: vbi nihil validum, nihil profuturum. Vbi no-

IN PSAL. CXXXVI.

- Sapient. 5.* xa contrahitur, ibi soluenda est: ne in posterū,
malum tibi contingat, & debitas poenas luas.
- 3. Reg. 21.* Sapientia liber de improbis dicit: Poenitentiam
agentes, & præ angustia spiritus gementes:
& tandem nihil eis profuit, quia in posterum,
& in venturum protelârunt. Vnde Dominus
Achab dixit: In loco, vbi linxerunt canes sanguinem
Nabaoth, lingent sanguinem tuum. Et
- Genes. 4.* Caino dixit Dominus, qui occidit fratrem suum
Abel: En vox sanguinis tui clamat ad me. En, ostensuum
est: & vbi fratrem suum occidit, ibi perijt ille: & suam
illic sententiā contra illū Deus fulminavit. Adhuc tamen Antiocho Regi (quāvis
esset Ethnicus, & Gentilis) perperam illi visum
est facinus, quod Andronicus ille patrauerat, qui Oniam
sacerdotem necavit de illo vindictam sumens, vbi delictum
contraxit, ibi occisus est, vt habetur in libro secundo Machabeorum.
- 2. Mach. 4.* Ideoq; Ioel Propheta dixit: Scindite corda vestra.
In cordibus peccatum confitutum est, ibi poenitentia agenda.
- Ioel 2.* Hoc ipsum Regius Psalmes prouidens, & recte cognoscens quod labe
vbi contrahitur, ibidem poena luenda est, & vindicta
sumenda, ipse dicebat: Cor contritū, & humiliatum
Deus non despiciet. Sic etiam Deus vult cor nostrum
attritum & contritū dolore & poenitentia transfixum.
- Psal. 50.* Et sic iusto Dei iudicio, & sibi optimè placito Absalon triplici cordis
ictu transfixus perijt miser. In ipso namque corde
maximus dolus fuerat cōstitutus, Regi patris imperiū
dirimere machinatus, sic tulit pretium temeritatis suę.
- 2. Reg. 18.* Vbi Babylonius nobis cātare præcipit: ibi nos Deus lugere iubet. Ploremus
ergo, qui captiui, & in vincula sumus redacti, & à
coelesti Hierusalē profugi, & absentes.

Nota

CONCIO III.

109

Nota quòd illi Chaldaei cantiones postulant ab Hebræis qui capti erant, Eccles. ait, quòd musica in luctu importuna narratio. Nihil omnino ab re magis esse poterat, quàm tristē, vt mōduletur inducere. Sic mundus aliena fatis, & importuna nimis vsquequaque postulare videtur. Captus Samson à Philisthæis vt choros duceret luminibus priuatus, ab eis consiliatus est. Cœcum tripudiare vultis? Vt saliet, qui vbi inuitatur, prorsus non videt, aut quoquò se vertat, nescit? O hostis, ô caro inimica, vt nos in peccati retia lapsos, impellis saltare, & cachin nos excitare: cum potiùs vicem nostram dolere, & sortem plangere debeamus? Nec enim locus est gaudio, vbi prædominatur luctus. Væ vobis, qui nūc ridetis, quoniam flebitis: ait Dominus Iesus. Hi vitæ nostræ persecutores nondum satiati in nostra corporali seruitute, etiam animam nostram subiugare student, cum illa cantica, quæ psallebamus in Hierusalem Domino, ad sua idola conuerteremus, dicentibus illis.

Eccles. 22.

Iudic. 16.

Luc. 6.

Cantate nobis de canticis Sion.) Potest hoc ipsum dupliciter intelligi. Primò ironicè & irrisoriè hoc eos dixisse, populum Domini subsannantes: ac si dicerent. Nunc illa cantica, quæ canere consueuistis, & nobis psallite. Cur non canitis? Quare non gaudetis? Quemadmodum irrisoriè subinde ad afflictos loqui solent illudentes quidā, qui malis afflictorum cōgratulantur, maximè illis, qui prius in magno gaudio, & throno sedebant excelsso, antequā subita tribulatio, & inopinata calamitas eos subiugasset. Huic alludit sensui, q̄ vertit Fælix: Quia interrogauerūt nos, qui captiuos duxerūt nos, verba

IN PSAL. CXXXVI.

verba cantici: & deridentes nos, lætitiā, adde, interrogauerunt nos dicendo: Cantate nobis de canticis Sion.) Neque dissonat, quod habet paraphrasis Chaldaica. Ibi interrogauerunt nos, qui captiuos duxerunt nos, vt diceremus verba cantilenarum: & raptores nostri lætitiā affecti dicebant: Psallite nobis cantica, quæ dicebatis in Sion. Huiusmodi locutionibus sæpè vtitur scriptura: vt est illud: Vah qui destruis templum Dei, & in triduo reedificas illud. Si filius Dei es, descende de cruce. Et illud Sapientię. Latere iuuenis in adolescētia tua. Amos etiam, Venite ad Bethel, & impiè agite in Gulgala, & multiplicare præuaricationem. Et Ieremias in Threnis: Gaude, & lætare filia Edon, quæ habitas in terra Hus. Multa de his differimus nos in commētarijs nostris super Lucam, quæ nuper edidimus, cap. II. iuxta illa verba: Date elemosynam, & omnia sunt munda vobis.

Math. 27.

Eccles. 11.

Amo. 4.

Thren. 4.

Alio modo potest sumi hæc postulatio, vt seria & non ironica: vt videlicet exegerint Babylonij seriò ab ipsis modulari carmina consue-
ta laudis Dei Israel ad eorum irrisionem, & ludibrium, vel ob nimiam superbiam ad sui ostē-
tationem. Itaque intelligi potest, Babylonios, ob superbiam, & quandā iactantiam, velle vt illa carmina coram se canerent Hebræi, & suas modulo aures oblectarent: quibus ludentes in Hierusalem soli Domino cantauerant. Nec tantum isti ob suam insolentiam, eos cantare monebant: sed etiam vt canticis illi abutentes ad iram Dominum prouocarent, idolis sacrificarent laudibus, & hymnis. Quasi dicerent. Cantica quæ Deo vestro offerebatis in Hierusalem,
Dijs

CONCIO III.

101

Dijis nostris cantate modo. Hæc sunt portenta
 & facta dæmonis, qui miscere vult sacra pro-
 phanis, & aurum infimo ære confutare: & quæ ad
 cultum Dei sunt destinata, in mundi vsum ven-
 dicare. Nonnulli ex gentilibus, & poetis hoc
 idem fecêre: qui si nullum aliud peccatum, quã
 hoc commisissent, meritò, quas & nunc susti-
 nent, poenas luerent. Ouidius enim forsan Ge-
 nesim perlegit, & quæ sacra Scriptura ait de
 Noe, & de diluuiò, quòd in dieb⁹ eius euenit,
 ipse cuncta distorquet, & funditus euertit, at-
 que prophanat. Chimerica finxit monstra, &
 ludicra confluuit portenta, omniã Deucalionis,
 & suæ coniugi Pyrrhæ adscribens, vt in 1. Meta-
 morphoseos inquit, quòd lapides illi, quos su-
 mens Deucalion, & tergum versus mittebat, in
 homines conuertebantur: & quos Pyrrha mit-
 tebat, in foeminas. O soror, & dilecta cõiunx,
 &c. Et etiam Virgilius quàm plurima carmina
 ex Sibylla Cumæa, quàm alij Erithræam dicunt,
 quæ aduentum Domini nostri Iesu Christi præ-
 dixit, ille desumpsit: eaque Cæsari Augusto per
 modum adulationis, vt gratiosus apud ipsum
 factus facilè primas teneret, aptauit, affirmans
 quòd propter ipsum præfata sunt, quòd longè
 aliter se habebat. In illa enim egloga, quæ inci-
 pit: Sicelides Musæ, &c. hæc, subdit:

*Vltima Cumæi venit iam carminis ætas,
 Magnus ab integro sæclorum nascitur ordo:
 Iam redit & virgo, redeunt Saturnia regna:
 Iam noua progenies cælo demittitur alto:
 Tu modo nascenti puero, quo ferrea primum
 Desinet, ac toto surget gens aurea mundo,
 Casta faus Lucina, tunc iam regnat Apollo:*

Hic

IN PSAL. CXXXVI.

His ergo, cæterisque gentilibus omissis, qui Deum omninò ignorabant, modò verò insani, & parum modesti nostri sæculi quasi iuvenes, ne dum Christiani, haud tamen carminibus ludere possunt, quin sacras literas distorqueant, & dehonestent suis cantilenis, & vanitatibus illarum adaptantes loca. Quàm iniquum, & execrandum hoc ipsum sit, & Deo maximè displiceat, videre licet in illo satis superq; occulto Dei iudicio, dū Balthasar regē Babylonis meritò puniuit: de quo in Daniele habetur. Quòd in illo grandi conuiuio, cum ille iam temulētus esset, & opiparè omnes epulati, iussit vasa aurea, & argentea, quæ Nabuchodonosor pater eius de templo Domini asportauerat, quòd fuit in Hierusalem, tunc polluentes illa vasa, & in eis omnes bibentes, subitò (inquit scriptura) apparuerunt digiti, quasi manus hominis scribētis, &c. Sic Deus strictissimā rationem ponet cum his, & appendet peccata eorum in statera, dureque eos puniet, diuidens Regnum ab eis, videlicet, animam à corpore, & humo tradet corpus, & animam in perpetuum comburendam gehennalibus flammis, quoniam cantica Sion, & Hierusalem cecinerunt in Babylone, & miscuerunt sacra prophanis, Ideò Chaldæi inimici, vt populum Domini idololatrare facerent, & ita animas simul eorum captiuarent, ab eis contendebant dicentes:

Cantate nobis de canticis Sion.)

Perpende quoque hominum impiorum ingenium. Ipsi quippè volunt alios sibi confimiles fieri, & consortium ineunt inter se. Hi Babylonij, vt nequam, & turpissimi erant, filios Israel sibi sociari volebant, & consortes suorum de-

lictorum

C O N C I O I I I .

102

liſtorum habere & hymnos, & c ntica Dei, ſu-
is immolari idolis. Sic mater Eua labefa tata
crimine, impulit Adam vt comederet, & ſic par
ticeps culp  fieret. Idem feciſſe legimus Loth *Genef. 3.*
filiam natu maiorem, qu  poſtquam peccauit *Genef. 19.*
cum patre ſuo, iunior m impulit ſororem, vt
idem faceret. Namq; impijs n  ſufficit ſolos in
gehennam mitti, ſed ſocios ſibi ducere ſtudet.
Aleator ſibi comitem qu rit, & prodigus ſimi-
liter, & ſic iugati bini incedunt: ſic ſuas mun-
dus congregat acies, vt apud Tartareas caſtra-
metetur ſedes. Vnde Sapiens egregie de impijs *Sapient. 2.*
ſibi inuicem animum adhibentibus ad peccan-
d  dicit. Impij dixerunt cogitantes apud ſe n 
rect . Exiguum, & cum t dio eſt t pus vit  n -
ſtr , &c. Venite ergo & fruamur bonis, quæ
ſunt: & vtamur creatura tanquam in iuuentu-
te celeriter. Qui vt conſortes culp  ſunt, eiuf-
modi poenas luent. Vnde etiam Chriſtus Do- *Matth. 13.*
minus in Eu ngelio de impijs loquitur, dices:
C gregate faſciculos ad comburendum. H re
ſiarcha, qui ſuis dogmatibus alios euertit, ipſe
cū eis, tanquam faſciculus, c buretur. Episco-
p , qui ſuis vt cognatis ſuggerat adhuc pueris,
& luxuri ſe viuentib; & literis exutis, reddi-
tus & beneficia eccleſiaſtica impertiuir, opti-
m  meritos derelinqu s, ille & ſui cognati, t -
quam faſciculus, comburentur. Turpis luci-
cupidus & ſui domeſtici, qui eius uſuram ce-
lant, tanquam faſciculus, comburentur. Et vr-
bis moderator, atque ſedem eius obtinentes,
qui impi  iudicant & cauſarum exactores, &
qui publicos aleatorum alueos domi habent:
Inſuper illi qui ſuis abuſibus, & ſcleratis mo-
ribus cæteros euertunt, & corrumpunt: Et qui
ſcan-

IN PSAL. CXXXVI.

Psal. 134.

scandala oriri faciunt, & qui scandalum permittunt. Præceptores iniquitatis, & horum discipuli: Omnes isti, tãquam fasciculus comburentur. Vnde Regius David in Psalmo ait: Declinantes in obligationibus, adducet Dominus cum operatibus iniquitatem. Hi enim qui in officio nõ sunt, nec sui voti exactores se præbent, à virtutibus ad vitia declinare videntur. Obstrictus est religiosus, quæ vouit, obseruare videlicet, obedientiam, pauperiem & castitatem. Cæterum cum hæc irrita facit, iam declinare ab officio dicitur: & malum de se præbēs exemplum, suum proximum scandalizat, qui eius ductus exemplo, malè viuit, & iniquitatē operatur. Nunc ergo dicit psalter, quod nos omnes tam criminis inuentores, quàm eorum sectatores in Infernum ducentur. Putant enim nonnulli se præclarum facinus committere, cum ceteros ad peccandum prouotant. cum secus se habeat res, eorum siquidem augentur supplicia. Oportuerat istos Babylonios contentos esse, ipsos duntaxat labefactatos manere, nec sibi socios, & iniquitatis consortes filios Israel vendicare, & sibi copulare: & quod simulacris verba cantionum, quæ vero Deo, & immortalī congruebant, suis dijs psallerent. Proptereaquæ.

Cantate nobis de canticis Sion.)

Quibus illi hoc dedere responsum in subsequenti carmine.)

Quomodo cantabimus canticum Domini in terra aliena?)

Non solum aliena propterea quod peregrina, & longè distans ab vrbe Hierusalem: verum etiam longius, quia à Deo aberat fidei lumine destitu-

destituta, verum Deū non colens. Filij Israel lō
 gē à dulci patria vagantes cantare minimè po-
 terant Babylone cantica Domini. Optimè qui-
 dem faciebant: Modulari enim non satis pote-
 rant, qui tantum aberant à Deo, & Hierusalem.
 Hoc est, quod Regius psalter canebat: Fuerunt *Psal. 41.*
 mihi lacrymæ panes die ac nocte, dum dicitur
 mihi quotidie: vbi est Deus tuus? Optimè, nec
 quidē ab re ipse faciebat, dum plorabat, siq̃ dē
 de Deo suo interrogatus, rationē reddere pror-
 sus nesciebat. Modò vt poterit modulari pecca-
 tor tā longē distans ab ipso Deo? vt poterit in
 medio Babylonis cantare? Vnde Psalmus. Te de *Psal. 64.*
 cet hymnus, Deus, in Sion. Non Babylone, sed
 potius in Sion vult Deus laudari. Nam sicut pec-
 catorum laudes Deus non accipit, sic in Babylo-
 ne cantica illi non placent. Huius sæculi diui-
 tes, qui canticis Babylonis putāt se placere Deo
 vanē, & turpiter oblectantes, Iacobus Aposto- *Iaco. 5.*
 lus exhortatur & monet, dicens: Agite nunc
 diuites, plorate, vlulantes in miserijs vestris.
 Vt quid tu peregrinus cū sis & in captiuita-
 tem redactus, profugus à patria Hierusalē, mo-
 dulari vis, vbi lugere præstat? Audi Esaiam: Vo- *Esa. 22.*
 cabit Dominus Deus exercituum in die illa ad
 fletum, & planctum, ad caluicium, & ad cingu-
 lum sacci: & ecce gaudium, & lætitia, occidere
 vitulos, & iugulare arietes, comedere carnes,
 & bibere vinum. Comedamus, & bibamus: cra-
 nim moriemur. In hac ergo peregrinatione &
 lacrymarum valle, non oportet oblectari: sed
 potius plorare & pœnitentiam agere.

Potest etiam hic locus exponi, ac si illi di-
 xissent: Qualiter possumus verbum Dei homi-
 nibus vanis, alienis à Deo, & semetipsis, can-
 tare?

IN PSAL. CXXXVI.

Psalm. 106. tare? Vnde psalter: Errauerunt à vulua, à aliena
ti sunt retrorsum. Vt procacibus hominibus,
& longè distantibus, verba cantionum de can-
ticis Sion modulabimur? vt prædicabimus i-
Matth. stis: Hoc esset dare sanctum canibus: & mittere
margaritas ante porcos. Porro Hebraica veri-
tas habet:

Quomodo cantabimus canticum Domini in
terra aliena?)

Sic & Hieronymus transtulit. Haud tamen
noxij, & à statu gratiæ distantes, & inimici Dei
constituti, nec Babylone captiui canere possu-
mus. Propterea Deum si dignè volumus lauda-
re, & suos modulari, dulciterq; resonare pecto-
ris hymnos, fugiamus Babylone, deferamus ei⁹
captiuitatē, vt in statu gratiæ laudemus Deum,
& in venturo sæculo viquequaque. Amen.

CONCIO. IIIL.

*Si oblitus fuerotui Hierusalem, obli-
uioni detur dextera mea.*

IN superiori concione vidimus, quòd Baby-
lonij ab Hebræis, videlicet, captiuis vt in me-
dio Babylonis psallerent petiēre: & huius tunc
rationem inter alia assignantes, eamque præci-
puam esse diximus, vt illis cantionibus occu-
pati Hebræi suæ pristinæ libertatis, nec Hieru-
salem omninò recordarentur, aut montis Siō.
Cum autem horum præcipua suæ postulationis
causa hæc sit, videlicet, ne illi meminissent Hie-
rusalem: modo in tribus, subsequētib; car-
minibus populus Dei captiuus respondet di-
cens: Nihil tam validum omninò fore quicquā
nihil tā acre, seu robustū, vt eos separaret, & a-
bige

bigeret ab assidua meditatione dulcis Sion: & memoriam charæ, & amabilis Hierusalem aboleret. Ob id quæ molestas Chaldæorum suasionēs, tamquam superfluas putabant, cū nihil ita præpotens fore posset vt suæ patriæ cogitationem dimoueret, & sic conuersi ad Hierusalem ipsi dicūt: Si oblitus fuero tui, Hierusalē, obliuioni detur dextera mea.) Vnde Euthymius dicit: Obluiscatur dextera mea. Sic etiam legit D. August. Quasi illi dixissent: Si oblitus fuero tui, pulsandi fidib⁹ vsus, seu tangēdi organū artis, dextera mea obliuiscatur. At quia manib⁹ musices instrumenta pulsamus, modulamur & ore propterea de ipsa dextera, & lingua hic facit mentionem. Et sic statim subiunxit, dicens: Adhareat lingua mea faucibus meis, si non meminero tui.) Dum quæpiā parentibus nuper orbatum modulantem, & gaudentem dudum videmus, suorum parentum memoriam perdidisse dicimus. Eodem modo, si oblitus fuero tui o Hierusalem, muta fiant labia mea, & dextera mea arescat si non meminero tui. Volunt hi quasi æmuli mei, & qui animam meam perdere curant, quod tui oblitus, o Sion, modulare cantē. At si oblitus fuero tui vsquequaq; mutus siam, & tibijs canendis minus præpotēs. Adhuc minime psallam, quousq; videro Hierusalem cum trophæo in pristinam gloriā redactā. Hanc fidelitatē, & immortalem memoriam vult Deus in hominibus permanere, & firmiter harere: & q̄ nihil inueniri possit in vniuerso, q̄ Dei beneficia ex memorijs nostris abolere faciat. Nec eorum, quæ de sua manu percipimus, obliuiscamur. Sic Deus ad Moysen: Nec obliuiscaris verborū, q̄ viderūt oculi tui

Deut. 4.

IN PSAL. CXXXVI.

tui, & ne excidant de corde tuo cunctis dieb⁹ vi-
 ta⁹ tuę. Memores vt simus beneficiorum suorū
 Deus vult, vt illum diligamus: & vt gratos nos
 Exo. 16. præbeam⁹. Vnde Moyfi dixit Dominus: Imple
 gomor ex eo, & custodiatur in futuras retrò ge-
 nerationes: vt nouerint panē, quo alui vos in so-
 litudine. Volebat enim Deus ne immemores
 filij Israel essent tanti beneficij, & misericor-
 dię, quam illis fecerat in deserto: ideo ad per-
 petuę rei memoriam vascula pignore illo ius-
 sit adimpleri. Sic etiam vult, vt suę rigidę ius-
 titię & censurę memoriã teneamus: vt eius oc-
 culta iudicia horreamus. Cũ quondam Deus
 illam tam rigidę punitionē exercuit, & anim-
 aduertit in eos, dum mirabiliter ignis ē taber-
 naculo coruscavit, & bis centum, & quinquā-
 ginta illos, qui incensum obtulerāt, consump-
 sit. Tũc Deus Eleazaro sacerdoti filio Aarō præ-
 cepit, vt thuribula illorū, quos nuper ignis cō-
 sumperat, dantes thura, quę & conflaret, & in
 lamina produceret, altariq; eas figeret: vt cer-
 nant eas pro signo, & monimēto filij Israel, qui
 bus cōmouerentur, ne quis accedat alienigena,
 & qui non est de semine Aaron ad offerendum
 incēsum Dño, ne patiatur sicut passus est Core.
 Vt quid palā laminas illas Deus affigi præce-
 pit? ad perpetuę rei memoriam illius maximi
 iudicij, vt descendentes illud videntes, horrē-
 da Dei iudicia pauescerent, & quomodo se-
 gesserat Deus cū Core, & socijs eius, cognosce-
 rent. Recordatio pietatis, & misericordię Dei
 nobis vt speremus, suadet. Et suorū meminisse
 iudiciorū, vt pertimescamus, vt istis duab⁹ vir-
 tutibus comitibus, recta via pergamus, aliās vi-
 tæ nostrę iacturā patiemur. Postquā Philisthi-
 jm in

jm in bello arcam Domini ceperunt. Cùm re-
 stituere tandem Israeli decreuissent, vt plaga
 Dei in eis cessaret, qua eos durè afficiebat, pro-
 pterea qđ arcam fœderis sibi vëdicassent, quā
 in curru cùm imposuissent, iugatis vaccis, quā-
 uis fœtosa adhuc mugientes, recta via tamē gra-
 diebātur vsq; in Bethsames, quę domus Solis di-
 citur. In arca enim rēposita erāt virga Aarō, & *Reg. 6.*
 vasculum plenum māna. Vt Apostolus inquit. *Heb. 9.*
 Sic nos hac via vitæ gradientes, recta via super-
 na domicilia petentes, videlicet domum Solis,
 quę est illa beatitudo, vbi facie ad faciē planē
 Solem iustitiæ videbimus, Christū fulgentissi-
 mum in gloria Dei patris, baiulantes vsq; quaq;
 manna suauissimum pietatis, & misericordiæ
 Dei, & virgam iustitiæ, & censuræ eius, & inte-
 rim ab eis nō declinare dextrā, sinistrave, si pe-
 rire nolumus. Iuenci mugebant, sed vaccæ re-
 trō non cedebant, nec fœtus suos, vt viderēt, re-
 uertebantur: sed sine intermissiōe vltēius gra-
 diebantur. Non aliter si nostri affectus filij no-
 stræ carnis clamabunt, obturantes quasi aures
 nostræ rationis, eos nō audiamus: nec sibilis o-
 ris eorū pareamus: sed, vt Apostolus admonet, *Phil. 3.*
 vltro petam⁹: Quæ retrō sunt obliuiscētes: ad
 ea, quę superiora sunt, extēdentes nosmetipsos.
 Curramus ergō ad optatam vitæ palmā. Nec sæ-
 culi clamoribus obediamus, nec Babylonū vo-
 tis pareamus. Si à nobis cātionēs exegerint, il-
 los non audiamus: sed oculos sursum leuantes,
 charā aspiciamus Siō, & in super scopū vitę no-
 strę ipsā putemus. Non tamē immemores pieta-
 tis, & iustitiæ Dei hæc semper memoriter hære-
 ant, & fixa præ oculis habeamus, videlicet, vt pi-
 um ipsum diligamus & tanquā iustū timeamus

IN PSAL. CXXXVI.

Hæc recordatio Siō efficit ne filij Israel modu-
lētur, ne sua organa pulsent: electi sui ne auidē
lutulēta prædia affectēt, nec indecenter volup-
tatib⁹, & delitijs se inuoluant. At quia obliti su-
mus Hierusalē: idēd psallimus, exultamus, & lē-
tamur Babylone. Quod si illud tremēdū Dei iu-
diciū in mente haberem⁹, & quo nostra corpo-
ra perueniēt, in escam vermibus tradenda, quo
illecebris impinguamus, & voluptatibus ob-
lectamus: verē iniquitatis ostium tā parulum
nō haberemus. At nōnullos videas tanquā cri-
brum, quo aqua funditur aut quo farina mun-
datur, quod furfures seu paleas in se retinet, ac
mūda pellit. Recordamur voluptatū, & immu-
ditię carnis, vt cū offensiōe Dei in similib⁹ spur-
citijs volutemur: haud recordati Sion, & Hie-
rusalē: siquēdē abdita Dei iudicia multō retrō o-
mittimus. Rigidē in nobis illata cōuitia perpē-
dimus, & gehennaliū flammārū non recorda-
mur: nec serpentū, qui viscera mordēt memini-
m⁹. Porro in omnibus delictis, & cōuitijs nulla
tenus Dei meminim⁹, sed potius creaturę recor-
damur. Proptereaquē tam longē absentes à pa-
tria, & ab illius memoria Sion alienati cū sim⁹,
idēd cū iucunditate hanc miserā vitā degimus:
D. August. in hunc locū Psalmi scribēs, nonni-
hil à literalī & germano sensu deuiare videtur.
At ne hoc honoris ab eo tollamus, ipsi⁹ senten-
tię alludimus, nec reiiciendam fore putamus.
Sufficit enim ipsū dixisse, vt illi assentiamus, si-
cus in omnibus quę (vt fateor) sapienter, & pro-
pē diuinitus exarauit. Dextera mea (inquit Au-
gustinus) est vitā æterna, sinistra autē mea, est
vitā tēporalis. Semper enim dextera significat
quāq; proba, & honorifica: ipsa namq; dextera
est

est sedes honoris. Vndè S. Matthæus inquit q̄ in nouissimo die probos ad dexterā ponet, malos *Matth. 25.* autem ad sinistram. In quibus planè verbis nihil aliud sibi voluit, quā quòd iusti in die illa exaltabuntur, & honorabūtur: mali autē & iniqui punientur, & conuitijs afficientur. Et cū in Psalmo dicit æternus pater filio suo: Sede à dextris meis: idē est, ac si diceret illi, vt requiescat, & glorietur in supremis, & optimis bonis gloria. Nam sedere quieti congruit, & à dextris esse, magnalibus, & honorificis bonis potiri. Et secundū hanc D. Aurelij expositionem, cū populus Israeliticus inquit: Obluioni detur dextera mea: Nō secus est ac si diceret: Faxit Deus vt cœlestib⁹ non fruam bonis, si non meminerō tui ò Hierusalē. modo quamuis (vt ipse Augustinus ponderat) secus se res habet. Quamplurimi enim hunc ordinē euertunt, hinc, inde pro suo placito cuncta disponentes, & quæ à dextris locanda essent, à sinistris transferre videntur, & contra. Apud ipsos namque cœlestia bona à sinistris, abiectaq; sunt, & à dextris lutulenta, & terrena prædia locant. Porro nihil pretiosius, nihilve sublimius apud ipsum peccatorē, quā stercus terræ: & subindē apud eum nihil abiectius quàm bona gloria. Vnde Regius Dauid in Psalmo de ipsis peccatoribus loquens ad hunc propositum ait: Dexteræ eorum dextera iniquitatis, & dudū subsequitur de hac ordinis confusione. Quorum filij, sicut nouellæ plantationes in iuuentute sua. Filia eorum compositæ, circumornatæ ad similitudinem tēpli. Promptuaria eorū plena, &c. Beatum dixerunt, cui hæc sunt. Attēdite, quā primū. n. dixit: Dexteræ eorū dextera iniquitatis tam dextere, quam sinistræ, trāsposti-

*Psal. 109.**Psal. 143:*

IN PSAL. CXXXVI.

positionem subiunxit, omnia inordinate confundens: & quæ ad leuā oportuerat stare, dexteram versus apposuit, dicens: Hæc prophana, & lutulenta, beatitudinem esse, & ipsis patientes, beatos. Ad hæc, quia ipsa dextera est beatitudo, à dextris hæc fore ponenda, quæ beatitudinis dona sūt non secundum rei veritatē, sed secundū falsam hominū æstimationem. Ideoque dixit Psaltes: Dextera eorū, dextera iniquitatis. O quā plenus mundus est huiusmodi iniquis hominibus: Quorum Deus vter est, & gloria in confusione ipsorū. Infelix ille Nabal Carmeli reb⁹ suis seruiēs, ipsis mancipatus, & subiugatus erat: nō Dominus sed rerū seruus, eo vt virtuti cuncta præferret, & etiam quos in monte Carmelo greges pascebat magis amabat, quā ipsum Deū diligeret, aut potius cui obstrictus erat, videlicet Dauid: qui tot tamq; innumera in illum beneficia contulerat debitum rependere: ita vt cum ipse ad maximam penuriam deuenisset & sui similiter, ipse Nabal inter opiparas dapes temulentus, tam grande celebrauit conuiuium, de quo scriptura ait, qd̄ fecit conuiuium quasi conuiuium Regis, adhuc tamen insulse satis nuncijs Dauid respondit, & insolenter, dicens: Tollam panes meos, & aquas meas, & carnes pecorum, quæ occidit forib⁹ meis, & dabo viris, quos nescio, vnde sint? Sic sui criminis debitū pretiū Deus dedit Nabal, & meritas sibi, quas modò poenas luit, imposuit: quē intra decem dies occidit: & cui tempus suggererat poenitēdi, nec tamē ansam salutis arripuit, tandē morte periens in gehennalibus flammis sepultus est. Nō secus hanc eādem poenam subibunt, qui dexteram sinistra faciunt:

Phil. 3.

1. Reg. 25.

eiunt: & contra, Atque homines eiusdem genij sunt vt ipso Deo cetera præferant. Quæ omnia emanant ex eo, quod Dei obliuiscuntur, reliqua huius sæculi terrena mente fixa tenent. Faxit Deus vt supernis non fruar bonis, nec illi⁹ optatam faciem videam, & omnia bona vera animæ meæ non in me veniant, sed cuncta discedant à me si non meminero tui ô Hierusalé, & mihi dulcis Sion.

Potest et intelligi per dexterā virtus, & operatio studiosa, quia ipsa dextera fit quicquid honorificè studiosè, & laudabiliter fit.

Obliuioni detur dextera mea.)

Hoc est, non accepta sint Deo, nec remuneretur opera mea. Obliuisci enim dicitur, cum nō suggerit, aut opitulatur Deus. Vnde in Psal. habetur: Usquequo obliuisceris me in finem? *Psal. 12.*
Et alibi: Obliuisceris inopiæ nostræ, & tribulationis nostræ. Vel sic: Non vltra Deus recordetur subuenire dexteræ meæ: nec amplius auxilium opemq; ferat mihi. Soler enim Dei protectio per assistentiam dexteræ Dei significari: vt in Psalmo: Dominus custodit te: Dominus protectio tua, super manum dexteram tuam. *Psal. 43.*
Psal. 120.

Aduerte autem quod populus Hebræorum non tantum plorat captiuitatem suā, quantum ipsum casum, & miserabilem ruinam Hierusalem: & sic in primordio istius Psalmi rationem sui luctus reddentes dixerunt; Dum recordaremur tui Sion: super flumina Babylonis sedim⁹ & fleuimus.) O Sion, tuam ploramus miserabilem ruinam, & duram vicem dolemus tuam: facta sub tributo es, quæ domina gentium quodam fuisti. Et hic dicit: Adhæreat lingua mea *Tren. 1.*
faucibus meis, si non meminero tui. Hoc, parce

re cantibus, & fidibus, & organis suis: hoc instrumenta suspendere sua, non tantum pro miseræ suæ captiuitatis dolore faciebant, quàm quòd meminissent Sion, & labefactatæ Hierusalem. Nam vera charitas magis pro laborib⁹, & calamitatibus sui proximi dolere debet, quàm de suis persecutionibus. Egregius ille protomartyr Stephanus inter acervos lapidantiū miseram sortem magis dolebat. Et ita pro suis doloribus non conqueritur, sed pro suis hostibus dolens, dixit ad Deū: Domine, ne statuas illis hoc peccatū. Et sanctorum Princeps Christus in ara Crucis torridus, & liuore confectus, & ipsi affixus patibulo, oblitus dolorum suorum, magis angebatur pro inimicorum ruina: & sic pro illis orauit ad patrem dicēs, Pater ignosce illis, nesciunt enim quid faciunt. O utinam in nostri sæculi diuitum pectoribus hæc charitas arderet: & eximiam, quam adhibent curam in suis vel minimis necessitatib⁹ fauendis, nō nihil haberent studij in succurrenda pauperum miseria. Porro si charitatis ignem haberent & proximorum mala, & penuriam sentirent, sicut & propriam requirunt nuditatem, non utiq; egenos fame perire passim cerneret; nec tanta viduarum, seu cœlibum pauperies vigeret. Non sic ille propè diuinus Apostolus faciebat, qui propterea quod aliena, tamquam sua mala sentiebat, dixit: Quis infirmatur, & ego non infirmor? Quis scandalizatur, & ego non vror? Et alibi pro suorum salute proximorū cupiebat & ipse mala pati, dicens: Optabam enim ego anathema esse à Christo pro fratribus meis. Sane & ille Domini præcursor ergastulo inclusus, & ligatus catenis, magis dolebat suorū discipulorū cæcitātē, quàm suam propriam calamita-

tem, & afflictionem. Quamobrem ad Christum *Matth. II.*
 misit eos, vt sic mirabilia Christi opera cernen-
 tes, eū nossent, & suæ cœcitat̃ tenebras abole-
 rēt. Ipse namq; gloriosus Baptista noxam suo- *Luc. 7.*
 rum magis sentiebat, quā sui atri carceris vin-
 cula horreret. Et ita suæ iustitiæ, aut libertatis
 cura eū non tenebat: sed suorū discipulorū ig-
 norantia cōtristabat, & eorum salus illum ma-
 ximè angebat. O charissime, Deum precare, vt
 in tuum pijs̃simus ingerat pectus sincerā pro-
 ximorum charitatē: vt quodā animi feruore, in-
 star optimi Christi sectatoris, magis eorum rui-
 nā doleas, quā pro tuis afflictionib. te excruci-
 es. Nō secus Hebræi fecēre, qui modulamina, &
 psalmodiā, omniāq; musices instrumenta abdi-
 cabant, nec prorsus oblectari volebant, dum re-
 cordabantur Hierusalem, nec fore sibi lætan-
 dum ducebant, donec in pristinam gloriam re-
 stitutā eam cernerent. Vndē subsequens carmē
 addunt, dicentes: Si non proposuero Hierusalē
 in principio lætitiæ meæ.) In Græco habetur,
 Εάν μὴ προανατάσωμαι, hoc est, si non propo-
 suero. Si nō prætulerō luctum Hierusalem, &
 eius dolorem omni gaudio Babylonis. Omni
 namq; terræ gaudio, & lætitia, gaudiū Dei præ-
 re debet: & omnib. præferri. Amplectere huius
 sæculi prædia, at præ omnib. diliges Deū, diues
 esto, opib⁹ abūda: dum modò æternas diuitias
 grandiores reputes, & incōprehensibilis mēsu-
 ræ. Nō peccat diues eo quod diues sit, non præ-
 ses, nō coniugati, nec qui illecebris educātur:
 verū quod nocet, illud est, hæc omnia magis, q̃
 ipsum Deum diligere. Modò recordatio Sion
 sæculi memoriæ præferenda est: & lætitia Hie-
 rusalem, gaudio Babylonis. Quamuis mihi
 Pabylo-

IN PSAL. CXXXVI.

Babylonis delirię sint, per eam si nō proposue-
ro Hierusalem in principio lętitię meę, malū
sit mihi, si illā omnibus non prętulero. Nam in
pectore meo spiritus gaudia vigeant, & bona
Dei meā reficiant animam: magis quā prędia
terrę. Attendite, & videte. Lex. n. Dei non pri-
uat nos terrę gaudijs, nec nos ridere vetat.
Verū ne his abutamur nos admonet, atq; iu-
bet, videlicet, quod gaudia Babylonis ne dēt in
obliuionē gaudia Sion: nec in vilipendiū tra-
dant pręmia Hierusalē. Sic. n. habetur in Deute-
ron. quod dixit Dñs ad populū suū Israel, per os
Moyfi: Obserua, & caue ne quādo obliuiscaris
Domini Dei tui: & negligas mandata eius, atq;
iudicia, & cæremonias, quas ego pręcipio tibi
hodie. Neque postquam comederis, & satiatus
fueris, & domos pulchras ædificaueris, & habi-
taueris in eis, eleuetur cor tuum, & nō remini-
scaris Domini Dei tui, qui eduxit te de terra Ae-
gypti: & de domo seruitutis. Et Apostolus: In-
duimini Dominum Iesum Christum: & carnis
curam ne feceritis in desiderijs. Vbi Paulus nō
pręcipit nobis, ne lętemur, aut gaudeamus, &
induamur, &c. sed quodd illud non sit in desi-
derijs, & quasi effręni equi currentes, aut quasi
nonnulli hominum faciunt auidē & effręnatē
suos quosq; affectus sectantes, in vitijs se volu-
tantes. Hoc nimirum est, quod fieri vetat, quod
fugiam⁹ admonet. Curā carnis habete vos, sed
non in desiderijs; tamquā gentes, quę ignorant
Deum in passione desiderij, & quasi bruta, quę
ducuntur passionibus suis, nec rationē habent.
Vndē liquet non consistere damnū in diuitijs,
seu dapibus, aut vestibus: sed in horū abusu, &
inordinato affectu. Itaq; si gaudium aliquod, et
lęti-

Deu. 3.

Rom. 13.

lætitia nobis offertur: in qualibet occasione læ-
 titiæ occurrere, pri^o nostræ captiuitatis, in qua
 nunc degimus, miseram ob oculos ponamus,
 quàm lætitiæ dedamus nosmetipsos: vt hoc mo-
 do admixtione doloris velut misceatur, ac tē-
 peretur nostrū gaudium: ne fiat gaudiū nostrū
 effusum & maius quàm exulem, & captiuitatis
 filiū deceat. Ruben filius senior Iacob, quoniā
 dormierat cum Bala nouerca sua, & patris sui
 Iacob vxore, postea pater dixit ei: Effusus es si- *Gen. 35.*
 cut aqua. Quasi aqua, quæ funditur, quæ nullū *Gen. 49.*
 vestigiū sui in vase relinquit, nec saporis, odoris
 ve: sic effrenatē & quadā nimia auiditate pec-
 casti, & quasi bestia absque vlla Dei, siue mortis
 recordatiōe, nec incestus, quā commisisti, & in-
 iuriæ, qua patrem tuū affecisti. Plerosq; videas
 peccatores, qui sunt quasi equus & mul^o (vt in-
 quit Psaltes) in quib^o nō est intellect^o: quos non
 tenet horror, ipsiq; tā effrenatē peccant, vt nihil *Psal. 31.*
 eos contraxisse pœniteat. Vasa, quæ in se alios
 continēt liquores, vt balsamū, oleum, vinū, lac
 &c. hæc si fundas nihilominus remanet in vase
 aut odor, aut color, &c. aut aliquod horū vesti-
 gium: quo cernitur, talē in se continuisse liquo-
 rē. At cū funditur aqua, nihil omninō in vase re-
 manet, nec vestigium eius. Caue tibi, ô homo,
 ne forsan si peccaueris, fūdaris velut aqua pror-
 sus oblitus Dei: sed siste gradū parumper, & cō-
 sidera prius omniū horum finem, & te pudebit
 peccare. Verū quoniā multi in secundis rebus
 & dolosis, nec veris huius sæculi voluptatibus
 sine aliquo termino, nec ratiōe peccare cōsue-
 uerūt, vult pijsissimus Deus angustias, & labores
 cū his bonis miscere, & tēperare, ne corruam^o. *Osea. 2.*
 Sic per Oseā animæ peccatrici, quæ dicebat: Va-
 dam

IN PSAL. CXXXVI.

dam post amatores meos qui dant panes mihi,
& aquas meas, & lanā meam, & linū meū, & potum meum. Subdit Dominus: Propter hoc ego
sepīam viā tuam spinis. Ideo. n. Deus viā nostrā
sepit spinis: quia effrānate delinquim⁹. Spinæ namq; & tribuli pungunt, & malè tōrquēt.
Sic etiā in anima peccatrice De⁹ tribulos sepit,
qui pungant, fodiant & dilacerent malam & labefactatam eius conscientiā. Cuncta sæculi gaudia mixta sunt amaritudine: cuncta mundi prædia dolore parta sunt. Omnes carnis voluptates, tēdio constatæ sunt. Omnis eorū amor in odiū conuertitur & luctū. Nec simpliciter eadē nobis adesse permittit De⁹. Aspice quid nā sacra scriptura dicat de illo Amā. Egressus est itaq; illo die Aman lætus & alacertumq; vidisset Mardocheū sedentē ante fores palatii, & non solum
nō assurrexisse sibi, sed neq; motū quidē de loco sessionis suæ, indignatus est valde. En quā sit comes & socia ira & indignatio huius sæculi gaudijs. Et subdit scriptura deindē quod conuocauit Aman coniugē suam Zares, & amicos suos, & ostēdit eis magnitudinē & opulentiā diuitiarū suarum, & dixit: Et cum hæc omnia habeam nihil me habere puto quamdiu videro Mardocheum Iudæum sedentē ante fores regias, &c. Nunc licet considerare miseram horum sæculi magnatum, & principum sortem cum parū dolor, levis tristitia & modica exacerbatio plus torquet animum eorū, & vrit, quā omnes sæculi delitiæ possint iucundare illos, sicut & hic temulentus confitetur Aman. Hoc ipsum Deus videtur facere, vt piissimus videlicet, vt cum in omnibus his verū, & completum gaudiū non inueniamus, omnē fiduciam, omnemq; animi
des.

desideriū ad alta tollamus, & in ipso locemus:
& hisce vtamur sæculi rebus, tamquam viato-
res, & peregrini.

Nec mysterio carere videtur, dicere ibi: lati-
tiæ meæ. Hoc est Hierusalem ego præferā lati-
tiæ meæ. Nam iusti & Dei amici, honorem Dei,
& communem vtilitatem zelantes, suis lucris
præponūt. De sancto illo sene Simeone inquit
B. Lucas, quod expectabat consolationem Is-
rael. Quo loco B. Ambrosius asserit. Benè iu- *Phil. 9.*
stus, quia non suam, sed populi gratiā require-
bat. Vtinā modò Deus huiusmodi hominū grā-
dem suggereret nobis copiam, qui rempublicā
moderaretur. Secus enim se res haberet, ac mo-
do se habet. At iam illa ætas aduenit, de qua D.
Paulus: Omnes quærūt quæ sua sunt, non quæ Ie *Luc. 7.*
su Christi. Oēs in peculiarib⁹, & priuatis, suis-
que lucris student, & hmoi mundus scatet hōi-
bus, q̄ sub zeli specie se autumāt pro cōmuni v-
tilitate insudare, & quæ sua sunt, occultè præte-
dūt. Phinees, quoniā peremit Madianitam illā *Num. 31.*
summi Pontificij sedem obtinuit. Modo verò
rari sunt, qui si viderint Dei honorem solo æ-
quatum, illum ardēti pectore exigant. Apo-
stolus Dei ad Timothæum scribens, & inter a-
gendum de multis hominum vitijs, in hac ver-
ba prorumpit: Instabunt tempora periculosa:
Erunt homines seipfos amantes, cupidi, elati, *1. Tim. 3.*
superbi, blasphemi, parentibus non obediētes,
ingrati, scelesti, sine affectione, &c. Horū quasi
fundamētum, & petra malorū, & super quod a-
lia nituntur, est proprius amor, et sic primū di-
xit. Erūt homines seipfos amantes. At nos glo-
riā nostrā ne Dei præferamus honori: nec obli-
uiscamur Siō: quāuis fallax, & inimica caro ad
suas

IN PSAL. CXXXVI.

suas vanitates inducat. In omnibus, quæ fecerimus, Deum præ oculis habeamus, vt sancta cordis compunctiōe muniti eius gratiam obtinere valeamus, & postea præmium sempiternum. Amen.

CONCIO. V.

Memor esto Domine filiorum Edom, in die Hierusalem.

PL A N V M, & satis superq; notum est, quod Isaac filius Abrahæ Patriarchæ duos suscepit ex Rebecca liberos: quorū alter Esau, alter *Genes. 25.* Iacob dictus est. Iacob autē geminū nomen sortitus est. Nam cū antea Iacob diceretur, postea cum Angelo luctans, nouum illi nomē indidit Angelus, & imposuit illi Israel: quod est, *Genes. 32.* Vir Deū videns. Vnde liquet, quod ipse Iacob dupliciter nuncupatus est, videlicet, & Iacob, & Israel, à quo populū Dei descendisse legim⁹; quem Israeliticū appellamus, aut filios Iacob alio nomine. Hic populus à Deo electus, & legis diuinæ cultor, est ipse, de quo in nostro Psalmo diximus, in miseram Babylonis captiuitatem fuisse redactum per Nabuzardan moderatorem exercitus Nabuchodonosor Regis, & eius militiæ equitū ducē sub imperio, & dura seruitute ipsi⁹ Nabuchodonosor constitutū. Similiter et Esau frater Iacob geminū nomē sortit⁹ est. Prius nāq; dict⁹ Esau, postea Edō nūcupatus est. Cū natus fuit, dictus est Esau, quia pilosus erat. *Genes 25.* Deniq; verò Edō appellatus est, quasi rubeus, p illo cibo lentium rubeo, quo frater suus Iacob illum cibauit, vt *Gene. 25.* scriptū est: & optime ad-

CONCIO V.

iii

adnotat D. Hieronymus in primum caput Ab-
 dia Prophetæ: Et habitauit Esau in monte Seir,
 & filij & successores eius: vt in Genesi habetur. *Genes. 36.*
 Porrò Esau, Edom, & Seir, vnus & idem sunt.
 Vndè descendentes ab Esau, dicuntur filij Edom,
 horum habitatio, Idumæa. Et quando Esaias di *Esaie 21.*
 cit: Ad me clamat ex Seir: Et Ezechiel 35. Ecce *Ezec. 35.*
 ego ad te mōs Seir: loquitur cum Idumæa, quæ
 montem Seir possidebat. Abdias aduersus Idumæam prophetauit: Hæc dicit Dominus Deus
 ab Edom. Itaque populus Israel, & Idumæa ex
 aduerso erant, quasi duæ tribus à duobus ge-
 mellis, & fratribus descendentes, videlicet Iac-
 ob, & Esau. Modò quando isti Babylonij peti-
 erunt Hierusalem, & ascendentes ciuitatem, &
 templum eius destruxerunt, captiuantes popu-
 lum Israel, filij Edom, hoc est, Idumæi descen-
 dentes ab Esau, auxiliaturi Iacob, non tamē fe-
 cêre, sed gauisi valdè suppetias ferentes Chal-
 dæis, eis animum adhibebant, aduersus fratrem
 Iacob, & Israel. Itaque populus Iacob à Chal-
 dæis, & pariter ab Idumæis persecutionem tu-
 lit: & idèd propter hoc ipse conqueritur de E-
 dom in duobus subsequētibz versibus, & in
 duobus reliquis, quibus cum Psalmus finitur,
 de ipsis Babylonijs. Et notare licet quòd popu-
 lus Israel prius imploret Dei auxilium, & vin-
 dictam aduersus Edom apostrophans ad Deū,
 & mox aduersus Babylonios. Nam qui varijs i-
 ctibus trāsfixus est, prius dolet de maiori ictu,
 qui eum magis torquet. Modò nostrorum illa-
 ta vulnera magis sentimus, atque dolemus, quā
 aliorum, & exterorum inimicorū. Quippè qui,
 si fortè ibi aliqua eueniret calamitas, aut prodi-
 tio fieret, & nosse filium tuū, siue fratrem, aut

IN PSAL CXXXVI.

amicum aduersus te suppetias ferre, planè hoc maximè sentires, videns eum, qui auxilium, & opem foret laturus, proditorem factum esse. Adhuc tamen apud Historiographos habetur, inter quos Suetonius Tráquillus scribit, quòd quando illi conspirauerunt vt Cæsarem interficerent, quem in Senatu ignominiosè interfecerunt, viginti tribus pugionis ictibus transfixerunt: at Cæsar videns Brutum, quem eximio amore prosequabatur, & tanquam primogenitum suæ rei familiaris heredem creauit, inter proditores, & sicarios esse, hic dolor maximè illum torfit, & super omnia vulnera sensit, dicens. Et tu fili? Et Regius Psalter inquit, Homo pacis meæ, in quo speraui, magnificauit super me supplantationem, &c. Quoniam verò Israel fratris Esau sibi illatæ iniuriæ magis doluit, sic prius de Idumæa, & Edom conqueritur, quàm de Babylonijs, & vindictam à Deo postulans, & oculos in alta tendens, dicit. Memor esto domine, filiorum Edom in die Hierusalem.) Oratio est ecliptica, hoc est, defectum patiens, cuiusmodi esse solent orationes imprecatoriæ, vt ipsa etiam loquendi forma, animi indignatio, & rei indignitas, pro qua fit imprecatio, ostendatur. Vocat diem Hierusalem, diem desolationis, & destructionis eius, cum ab ipsis Chaldeis dissipata est. Ad hunc sensum habet intelligi illud Ecclesiastici: Mihi heri, tibi hodie. Hodie tribulor & persecutionem patior: cras eadem patieris tu. & illud Psalmi: Dominus irridebit eum: quoniam prospicit, quia venit dies eius. Vbi de ipso peccatore loquitur, cuius diem vocat supplicium eius, in cuius interitu Dominus ridebit, & subfannabit eum. Similiter habet intelligi illud Hieremiæ. Diem hominis non.

Psal. 40.

Eccle/. 38.

Psal. 36.

Jer. 17.

desideraui, tu scis. Ac si diceret: Nemini malū optaui: sed pariter omnibus bonum desidero. Neminem anxiatum velim, sed omnium exopto solatium. Nunc verò loquens Israel, ac si diceret. Memēto Domine filiorum Edom, &c. Protector noster, Deus Israel, da filijs Edom secundum scelera sua. Ne obliuiscaris Domine, iustitiæ tuæ: & ea animaduersione illos affice, quam versutia illorū postulare videtur, quipè cū in die desolationis Hierusalem cū hostes irruerent in nos, vt captiuos nos ducerent. Ipsi quoq; confines nostri, & qui velut fratres nobis suppetias laturos essent, & opem ferre deberent, defendentes nos ab ipsis: veruntamen conciliati aduersus nos iram inimicorū acuebant, & illis animum adhibentes, cum quodā imperu clamantes, dicebant. Exinanite, exinanite, vsq; ad fundamentum in ea. Memento Domine, ne tam saua libido, & tyrannis impunè relinquatur. Aegrè tulerat Idumæa videns foelicem sortē fratris, ac confinis sui Israel, & postea in afflictionib. eius gaudebat, & oblectabatur. In quibusnā vigeat & ardeat liuor? Inter fratres. Ea est nostri sæculi calamitas, ad eū statū res puenit, vt inter cognatos, & consanguinitate affines reperiatur inuidia. Nec ita molestè feres vidēs extraneū, & alienigenā ad magnā honoris sedē aspirasse, q̄ cū huiusmodi frater, aut tibi notus est. Dum quis videt aliū sibi coæuum, qui ab ineunte ætate conuenerunt inter se, & prima rudimenta literaria adhuc paruuli didicere & trocho, calculisve ludebant pariter incedentes, modò eundem cernens in grandi statu, & honoris culmine sublimatum, peculiariter tamen, si, vt rerum est vicissitudo,

IN PSAL. CXXXVI.

& sua aduersa fors subditū illi traxit, hoc molestum, satis superque graue nostræ naturæ videtur. Nec facile fert, & eum malè torquet. Ita prorsus filij Iacob grauitè ferentes quòd suus frater Ioseph eis dominaretur, quem equo animo Aegyptij tulerunt, & libenter ei obtemperarunt extranei, quem sui fratres vendiderant. Horrendum, impiumque est, & execrandū valde de proximorum laboribus, & aduersis oblectari, & pro bonis fratris sui poenitere. Quis nā Regem Dauid adedò vexauit, & varijs persecutionibus, & insidijs vsque quaque confusus ei mortem parauit? Saylis inuidia, quæ pectori suo hærens feruebat, eo quòd foemina Israel choros ducentes caneant: Saul percussit mille, Dauid decem millia. Et filius suus Absalon magna ambitione & libidine correptus, patris sui regnum vsurpare conatus est. Numquid Christum Dominum crucis patibulo aliud affixit, quàm hæc dira nimis, & truculēta bestia? Sanctus Ioannes de Pilato inquit, quòd sciebat quia propter inuidiam tradidissent eum. Hunc autem liuorem non Arabes, nec Profelyti habuere, sed ipsi Iudæi: & ita dixit illi. Gens tua, & Pontifices tui, tradiderunt te mihi. Gens tua (inquit) quasi domestici tui, & quos tu educaſti. Mirabile erat illud Heli Sacerdotis: de quo sacra Scriptura inquit, quòd non poterat videre lucernam, donec exstinguebatur, eo quòd debilissimum organum visus haberet. Sic quoque qui inuidia flagrant assistere nequeunt bonis aliorum operibus, quæ irrita facere student, & pro suis viribus tenebris offundere contendunt. Hi solum aliena crimina coniectant, his aluntur, & oblectantur, hæc obseruant, vt alijs obijciant.

Genes. 37.

Genes. 41.

1. Reg. 18.

Ioan. 19.

1. Reg. 3.

ciant. Nec præclara studiosorum facinora ali-
 qualiter cernunt: quinimò tanquam lippi co-
 ruscatione fulgoris bonorum læduntur. Dum
 sus quendam hortulum rosis consitum ingre-
 ditur, ibi sterco, in quo volutetur, cernens, ad
 idem currit, minimè de floribus curans. Non
 secus habet ingenium malorum, qui velut sca-
 rabei limo aluntur, quærentes proximorū de-
 fectus, in quibus suam libidinem exercentes,
 viuunt: Paruulum occidit inuidia: inquit Iob. *Iob 5.*
 Id est, cordis inopem, & strictum occidit inui-
 dia. Nam eò pusillanimes sunt, & miserabiles,
 ut illud, quo reliqui viuunt, illis noceat, & ful-
 gēs vita iusti illis mors est. Num maiorem hac
 vidistis miseriam, & animi mendicitatem? Pro-
 pterea aptissimus locus, & congrua sedes inui-
 do Infernus est. Nam dicito mihi, quid in cœ-
 lo inuidus faciet? Si fieri posset, ut liuore cor-
 reptus qui est, cœlum ingrederetur, quidnam
 sibi futurum esset? quippè inuidia tabefactus,
 præ nimio dolore videns sanctorum gloriam
 tandem rueret. Nam inuidia est tristitia de bo-
 no alieno: quid si bonum illud, & gaudiū per-
 enne est? Ideoque proprius sibi, & accommoda-
 tissimus locus, barathrum est, & sedes Inferni,
 ubi perfecta miseria, & ingens luctus, liuidus
 inter liuidos. Et siquidem tam egregiam, tam-
 que splendidam sedem obtinent, quiescere re-
 linquamus eos. Modò Idumæa sui fratris Isra-
 el foelices euentus, & sortem optimā, & quod
 populus Iacob esset populus Dei dilectus, & fi-
 lij Edom substituti Israel, & subiecti. Nam Re-
 gius Dauid imposuit tributum Idumææ, quod *2. Reg. 8.*
 solueret populo Israel, & cum huius rei inui-
 dia causa esset sui mœroris, nunc misera ruina

IN PSAL. CXXXVI.

Israel gratulabantur, & hostibus animum adhibebant, quo dolore transfixi filij Iacob ad Deum conuersi, de illorum tyrannide conquereutes, dicunt. Memor esto, Domine filiorum Edom.)

Sed dicet aliquis: vt quid hoc? Nunquid iusti aduersus hostes vindictam efflagitant? Numquid gaudent pro damnis suorum inimicorū, & obtreptantium, seu desiderant, vt ira Dei descendat super eos: Vndè licet notare, quòd hoc ipsum, quod asseritur hic, quāuis videatur imprecatoria oratio, quia huius speciē sortitur, & quasi affectus vindictæ in ea ostenditur, secū dum tamen rei veritatem longè res se habet. Nam est quædam prophetia, in qua egregius Psalter durā Idumææ animaduersionem venturā prædixit, ob tyrannidē, quam in fratrem suū Iacob exercuit. Sic enim postea cōtiguit. Nā occulto Dei iudicio funditus euersa, & destructa fuit, vt habetur apud Herodotum, & in libro Danielis, & in lib. Iudith, exarata Cambyfis Syriæ Regis manu, alio nomine, Nabuchodonosor, appellatus: q̄ mittēs sui exercitus ducē Holofernē cum maxima copia, obiter expugnauit syriam, Sobal, & vniuersam Apamiā, & Mesopotamiam. Venit tandem in Idumæam, vbi diebus triginta commoratus est, quam desolatam reliquit. Sic noster Propheta in hoc p̄dixit psalmo, sub stylo, & modo orationis, & efflagitatz deprecationis. Nā, ea quæ ventura sunt, varijs modis solent prædicere Prophetæ. Sic cū Elīasus Propheta ascēdit Hierico visere Dei Prophetas, & de reb⁹ diuinis sermonē facerent, inquit Scriptura, quòd quidā pueri forsan impulsī à suis parentib. idololatrīs, vt illū subsannarent, & exe-

& exeuntes obuiā ei dicerēt illi. Calue ascēde, ascende calue: & ait Scriptura quod maledixit *4. Reg. 2.* eis in nomine Domini, & statim exierunt duo vrsi de medio nemoris, & occiderunt ex illis quadraginta duos paruulos. Nūquid S. Prophe-
ta ira, aut indignatiōe mot⁹ illis maledixit? Nequaquā. Nā hęc nō fuit maledictio, neq; execra-
tio, sed prophetiæ verificatio, & perfectio sub
maledictionis nomine. Deus namq; Helisæo re-
uelauerat horū puerorū necem, quā ille prædi-
xit, & prophetauit, non secus, ac si dixisset. Exi-
bunt duo vrsi, & dilacerabunt eos. Sic etiam in *Psalm. 108.*
psalmo illo: Deus laudem meā ne tacueris, &c. Cōstitue super eū peccatorem, & diabolus stet
à dextris eius. Vbi præsens optatiui sortitur vi-
cē futuri præsents. cū iudicatur, exeat con-
dēnatus, & fiat oratio eius in peccatū. Fiant di-
es eius pauci, & episcopatū eius accipiat alter.
Et huiusmodi reliqua, inq̃t veritas Hebraica.
Fient dies eius pauci, & episcopatū eius accipi-
et alter. Constitues super eum peccatorem, &
diabolus stabit, &c. Omnia hęc optatiua, resol-
uenda sunt per futura, quæ quodam quasi Dei
spiritu Dauid delibutus prædicebat, & peccato-
ribus mala euentura prophetabat. Non quidē
Regi⁹ ipse Propheta animo impuro, aut aliquo
affectu vindictæ id proferebat, sed spiritu Pro-
phetico enunciabat. Eodem modo se habet in
hoc loco. Nam cū dicit:

Memor esto, Domine, filiorum Edom.) hoc
est, scio, Domine, quod recordaberis filiorū E-
dom, & futurum est, vt recorderis eorum, &
iram tuam in eos exercebis: & debitum sui cri-
minis preciū obtinebūt, dum venerit Holofer-
nes, & dissipabit eos. Hoc ipsum, quod noster

IN PSAL. CXXXVI.

Regius Psaltes prædicit, idem omninò alij dñs
 Prophetæ satis insignes, nimirum Hieremias,
 & Abdias, prophetârunt. Ipse quidem Hiere-
 mias tanquam oculatus testis, & proprijs oeu-
 lis Idumææ ruinam vidit, dum Chaldæi deso-
 lauerunt Hierusalem, ipse mansit in monte Si-
 on fixis inuicem manibus, humiq̃ue fixus, mi-
 seram Hierusalem sortem fleuit amarè, & tact⁹
 cordis dolore prorupit aduersus Edom dicens:
 Visitabit iniquitatem tuam filia Edom, disco-
 operiet peccata tua, &c. Similiter Abdias Pro-
 phetans Edom, dixit. Visio Abdiæ. Hęc dicit Do-
 minus ad Edom, &c. Deniq; postquam multa
 flagella retulit superventura illi, huius ratio-
 nem reddit euentus dicēs: Propter interfectio-
 nem, & iniquitatem in fratrem tuum Iacob, o-
 periet te confusio, & peribis in æternum. Ex
 præfatis planè colligitur iniquorum suppli-
 cia, & quanta maxima cum eorum confusione
 sua Deus manifestabit peccata, & quod Idumæa
 vsquequaq; peribit. O quanta confusio, & qua-
 tus erit dolor in die illa, quando maximus De-
 us abdita eorū crimina nota faciet, & cogita-
 tiones cordium perscrutabitur. Cum venerit
 in nouissimo die Christus Dominus (ait Paul⁹)
 illuminabit abscondita tenebrarum, & mani-
 festabit consilia cordium. Quid erit tibi ò pec-
 cator, in illa die cū Deus animaduertens in te
 sicut in Edom, qui socius fuisti ei in malitia, &
 in tyrannide consors, & in inuidia similis: &
 discooperiet peccata tua? Quid dices? quid res-
 pondebis? Quonam te vertes, cū videris, quòd
 nimium abdita & occulta inimicis tuis pate-
 bunt? Tunc fiet scrutinium nostrorum cordiū,
 & vniuersis patebunt, quę peculiaribus amicis
 horre-

Thren. 4.

Corin. 4.

horrebamus ostendere. Iudicium Domini cū
habitoribus terræ, ait S. Propheta Oseas. Non *Osee 4.*
est enim veritas, non est misericordia, & nō est
scientia Dei in terra. Maledictum, & mendaci-
um, & homicidium, & furtum, & adulterium
inundauerunt: & sanguis sanguinem tetigit.
Hæc, & similia crimina acerrimè Deus puniet,
quamuis tacere modo videatur, & nobiscum
dissimulare, & limis quasi oculis nostra opera
inspicere. Quando filij Israel iussu Dei exierūt
de Aegypto ad terram Promissionis, iter faci- *Exod. 17.*
entes per desertum, occurrit eis Amalech, qui-
bus cum durum certamen iniit. Hoc Deus ipso
tempore videns tacuit: verū post quadringē-
tos annos, vocauit Deus Samuel cui præcepit,
vt diceret Saul Regi Israel hæc verba. Recen-
sui quæcunque fecit Amalech Israeli: quomo-
do restitit ei in via, cū ascēderet de Aegypto. *1. Reg. 15.*
Nunc vade, & percutite Amalech, & demolire
vniuersa eius. Interfice à viro vsque ad mulie-
rem, & paruulum, &c. Putabant illi Amalechi
tæ non vltra sui maximi peccati Deum recor-
daturum: quibus inopinatè suus dies accessit,
& misera eos calamitas obsedit, & pretium sui
facti tulerunt. Sic tibi eueniet, qui multiplicas
peccata, & insuper addis: qui & Deum dormi-
re existimas nec te pudet. Putas Deum iniustū
esse, aut verò quòd nostra delicta non puniet?
Putas eum aliquàlter inscium, nec prorsus sa-
pientem esse, vel quicquid facis ignorare, aut
quicquid cogitas, illum latere? Putas quòd sit
Deus tuorum palliator criminum, aut quòd tu
is fauebit peccatis? Iudicio contendam tecum,
quia dixisti, non peccaui, ait Dominus per Hie- *Jerem. 2.*
remiam. Sicut euertit Deus Idumæam, & quas-

IN PSAL. CXXXVI.

Eccles. 9.

Sophos. 1.

fauit Amalech, sic in nouissimo die tecum faciet, quorum memoriam ex terra delebit. Sicut pisces capiuntur hamo, & aues laqueo comprehenduntur, sic capientur homines in tempore malo, cum eis extemplò superuenerit mors. Ibi sectio vitiorum in fasciculos fiet, & peccatorum plena combustio: vbi etiam apparebunt cogitationes, & pectoris arcana. In magni iudicii die lustrabit Hierusalē facibus, & lucernis, ut ipse per Sophoniā dixit. Et erit in tempore illo, & scrutabor in Hierusalē lucernis: & visitabo super viros defixos in fecibus suis. Ibi confusio magna erit, & dura nimis delictorum animaduersio fiet. Hæc superueniunt eis, qui quasi effrænes equi, Deum, quē nihil fugit, vicissim offendunt: ipse in vanitatibus volutatos, virgis, & flagellis visitabit. Et quoniā in illo tremēdo iudicio nō modò punientur peccata, sed prius eorum adiacentia, & quæ aggrauant culpā, examinabuntur, peculiariter tyrānis, & acerbitas filiorum Edom, qui Chaldaeos alloquentes, & ad malū, animum adhibentes, dicebāt. Exinanite, exinate. &c. D. Aug. legit: Euacuate, euacuate: quod idem pollet. Est. n. quasi similitudo, & metaphora cisternæ, veluti, si dicerent: Euacuate, euacuate funditus, & exhaurite omnē consolationem, & lætitiā eius. Nec vestigiū aliquod, nec lapis remansit in Hierusalem. Nō semel duntaxat dicunt: Exinanite: sed vicissim repetunt, ut ostendatur magis eorū furor, & impetus verborum, quibus irruebāt, animū adhibentes Chaldaeis, dicentes. Pereant, pereant hi, dissipate, dissipate eos. Auferte nomē eorū de terra: & nō memorentur ampli⁹, nec sit Israel ultra. Vide quā exactā curā iniqui adhibent, ut suos expleat affectus:

ctus: quā rectā pergunt versus Infernū: Mirabile quidem est, sollicitā exactoris curam videre in exigēdis redditib⁹, quos miser agricola non legit, vt in ergastuli tenebras mitti iubet: vt soluat debitū. Porro scribæ, & notarij, & formularum cautores eò intendūt vt aliorū loculos exhauriant, & venā crumenæ scindant. Et similiter cōtractores vt rē familiarē sibi comparent, quā solliciti & vndiq, nundinas huc, illuc lustrāt, nec quiescūt. Insuper luxuriosi, & libidinosi, vt sui affectus igniti desiderium cōpleant, quā sollicitā curam gerūt. Omnes cōuersi sunt ad cursum suum, quasi equus impetu vadēs ad præliū: inquit Hier. & quasi effrænes suas quiq; *Hierem. 8.* sectātur voluptates, & tanquā sues in limo volutantur. Oēs sunt ad malū propensi. Veloces pedes eorum ad effundendū sanguinē, omne periculū subire nō formidāt, dūmodò, quod arden- *Psalm. 3.* ti animo sectātur, obtineāt. Oēm substantiā cōsumūt, vt seruiāt voluptatib. suis, & illecebris, & valetudini indulgeāt. Vnde Dñs per Hieremiā cōqueritur, dicēs. Nonne vides, quid isti faciunt in ciuitatibus Iuda, & in plateis Hierusalem? Filij colligunt ligna, & patres succendūt ignē, & mulieres conspergunt adipem, vt faciant placentas Reginae coeli, & libēt Dijs alienis, & me ad iracundiā prouocent. Et impiorum op⁹, & quā sint dæmonis seruituti deuoti, & sub illius vexillo militātes aduersus Deū. Hæc dira sollicitudo similis est illi, quā Balac Moabitarū Rex adhibuit, vt Balaā populo Dei malediceret. Qui in quendā locum duxit eū, quem cū benedixisset Balaam, Rex ad alium locum tran- *Num. 23.* stulit, & mox ad alium, vt sic vbiq; translatus forsan alicubi malediceret, & sic tantā curā adhibuit,

IN PSAL. CXXXVI.

Joan. 9.

hibuit, ne defectu impensæ curæ populus, quē Deus benedixit, maledictus fieret. Idem cauillatores illi & versuti Pharisei intenderunt, cū Christus cœcum à natiuitate sua illuminauit: qui mox eius facti mirifici iudiciū ab ipso cœco exigunt. At postquam confitetur Christum hominem frugi, & eximiæ sanctitatis dono præditum esse, illum parentes eius vocant, & post eā cœcum ipsum seducunt, hanc exactam operam, & peculiarem sollicitudinem impendunt, vt suæ deprauatæ intentionis affectum haberent, videlicet, honorem & famam Christi obscurare. O vtinam tantam curam homines adhiberent in exequendis Dominicis præceptis, quantam impij adhibent in sibi illatis iniurijs vindicandis. Non secus Idumæi ira incensi & indignatione tabefacti, maximo spiritu, & feruore sollicitabant Chaldæos dicentes: Exinanite, exinanite vsque ad fundamentum in ea. Nō utcunque euacuate illam, sed vsque ad fundamentum. Ne vestigium aliquod eius relinquantis, nec nomen vltrā sit illi. Ingenium impiorum est, nomen bonorum euacuare, & funditus eradicare: vt nec memoria eorum remaneat. Sic illi perfidi hostes, qui Christum Dominum iustorum maximè iustum persecuti fuere, vt optimè Hieremias prædixit nobis. Cogitauerunt impij super me consilia dicentes: Mitamus lignum in panem eius, & eradamus eū de terra viuentium: & nomen eius non memoretur amplius. Solent apud quasdam prouincias, & Regna, cū volunt semen aliquod humi iactare, vt eradicent quæ dudum triticum genuerunt, postquam segetes messæ sunt, mittere lignum magnum, & ponderosum valdè fixis sibi

Jerem. 11.

sibi cuspidibus, quo cum humum colentes funditus omnes segetum radices euellunt, ita ut tritici, vestigium nullum prorsus sit, nec messis. Hoc eodem modo (ut hac metaphora utamur) isti sibi volunt, quod tam dira & ingens erit afflictio eorum, ut Christum persequantur, & lignum crucis valde onerosum, ut tam grandi pondere suae acerbissimae passionis, usquequaque deiectus, ignominiosus, & sine aliqua gloria, & honore maneat, ita ut memoria eius funditus deleatur. Secus tamen solet contingere, ac sua fert opinio, & animus. Nam per eadem omnino media, quibus iustorum honorem deijcere, & obscurare intendunt, & gloria eorum tenebras offundere, eisdem, inquam, medijs cum maximo trophaeo etiam in hoc saeculo Deus erigit gloriam eorum. Nam quis unquam mortalium tam immortalis se condidit fama, quam Christi Domini gloria viget? Nec alicuius nomen gloriosius, & honorificentius propagatum est, ac Christi nomen, quod ubique gentium iam habetur, & ipse tamquam verus Dei filius, adoratur. Nunquid Hannibal, Magnus Alexander, Caesar, Augustus, aut Pompeius, Traianus, vel ex principibus quisquam tantam sibi in hoc saeculo famam praescipsere, aut in futurum tam celebre nomen compararunt? Nequaquam. Aut quisnam horum pro Deo habitus? Nullus omnino. Ipse solus est qui optimè meritus fuit, ut tantum sibi compararet honorem. Hoc magnū quippe nomen per crucis passionem obtinuit, quod planè B. Apostolus in illa epistola ad Hebraeos, nobis significauit. Videmus Iesum propter passionem mortis, gloria & honore coronatum, & alibi. Humiliauit semetipsum, factus

Hebr. 2.

Philip. 2.

obedi-

IN PSAL. CXXXVI.

Prone. 22.

Gene. 17.

Gene. 41.

Gene. 43.

Gene. 11.

Psal. 9.

Psal. 110.

obediens vsq; ad mortem, mortem autem crucis. Propter quod exaltauit illum, & dedit illi nomen, quod est super omne nomen. Hic, nomen, pro, fama, accipitur, iuxta illud Sapientis: Melius est bonum nomen, quàm diuitiæ multæ. Quod si Apostolus subdit: Vt in nomine Iesu omne genu flectatur: non sibi vult, quod per passionem inditum sit illi nomen Iesus, nam antè quàm pateretur, hoc sibi nomē erat. Nisi quod in nomine Iesu, quod anteà non colebatur, nūc omnis creatura humilietur, quoniam ipse, qui hoc nomen sortitus est vbique gentium pro filio Dei veneratur, & colitur, & quod omne genu flectatur, coelestium, terrestrium, & infernorum. Hoc dixit pro immortalī fama apud omnes, quam per arma suæ passionis acquisiuit in terris. Itaque qua via intendebant impij eius labefactare honorē, eadem via priscis stemmatibus hunc crucis immortalem, & sempiternum vbique condiderunt. Dixerunt enim impij, nō rectē cogitantes: Mittam⁹ lignū in panem eius, & nomen eius non memoretur amplius. Quod secus euenit. Velut filij Iacob memoriam fratris sui Ioseph volentes delere, & prorsus abolere, deiiciendo eum, quem etiam Ismaelitis vendere. Et quidem sibi met imposuerunt, quosq; sua fefellit opinio. Nam ipsa via exaltauit illum Deus & Regem Aegyptiorum constituit, & tandem fratres eius adorauerunt eum. Impij viri suum nomen perpetuare conantur, sicut illi erigentes turrim Babel. Veruntamen periit memoria eorum cū sonitu, & Deus disperdidit eos, & euacauit vanitatem eorum. Student enim perennem sui nominis gloriam cōdere, & iustorum perdere famam,

nam, non videntes, quod scriptum est: In memoria æterna erit iustus, & quod in perpetuum manebit: ipsi verò perituri sunt. Quid ergo aduersus Hierusalem Idumæi loquuntur? Exinanite, exinanite, vsq; ad fundamentum in ea. Secus tamen erit: nam Hierusalem, & sanctum templum eius reedificabitur: & tantam foelicitatem obtinebit, quod Dominus Iesus deambulabit in Hierusalem, & sanctum templum eius ingredietur. Idumæa autem euertetur, ita vt nomen eius non memoretur amplius. Igitur dilectissimi fratres, nomina nostra in cœlis scribamus. Absit tamen alicuius gloriæ, aut nominis tenebras offundamus, aut aliqua labe alienum dehonestemus honorem. Nec tamen in aliorum calamitatibus oblectemur, nec eis, qui persequuntur egenos, faueamus, sicut isti Idumæi faciebant adhibentes animum Chaldæis aduersus populum Dei. Nec imitemur iniquos, nec zelemus eos, qui auidè suas voluptates sectantur, & quasi effrænes equi post suos currunt affectus, atque suis seruiunt idolis, mundo & carni. Quinimò sicut mali summo surgunt manè vt suos impleant affectus, quibus viuunt, & aluntur. Sic vos (ô Christiani, & Dei famuli) operibus virtutis seruite, & summis lucubrationibus matutinis surgite, & vigilate, & primùm vobis quærite Regnum Dei, audientes rem sacram, & egenis opem ferentes, vt sic Domino famulantes, non desidia, sed quadam alacritate, vt ipse nostri seruitij mercedem impendere dignetur: qui viuunt & regnant in sæculorum sæcula. Amen.

(.)

Matth. 6.

CON-

IN PSAL. CXXXVI.

CONCIO VI.

*Filia Babylonis misera: beatus qui retribuet tibi
retributionem tuam, quam re-
tribuisti nobis.*

Zach. 9.

Esaie 47.

Psal. 71.

Psal. 26.

Psal. 72.

Psal. 21.

Psal. 68.

Postquā Regius Psaltes in antè habitis ver-
sibus, malum Idumææ prædixit, propterea
quod Babylonios impulerat aduersus Isra-
el: modò sermonem suum ad Babylonem con-
uertit, tanquam suæ miseriæ & calamitatis au-
ctricem, qua cū loquens, dicit: Filia Babylo-
nis misera: beatus qui retribuet tibi retributio-
nem, quam retribuisti nobis.) Phrasis Hebræa
est, dum filiam Babylonis nuncupat ipsam. Ve-
lut Zacharias, cū dixit: Exulta filia Sion. Et
Esaïas quoque; Descende, sede in puluere, filia
Sion. Similiter dicuntur filij nuptiarum, qui
tradūtur nuptijs, & filij mortis, qui digni mor-
te sunt. Misera, D. Hieronymus legit. vastata: &
similiter in Hebræo habetur: vastata, quod est
sabefactata, & destructa. Nam iudicia Dei su-
peruentura Babyloni prædicens, tanquam cer-
tissimum quid & infallibile, vastatā dicit, quā-
si ipsa re vastata esset iam. Nobis enim nihil
certius, quā quæ iam facta sunt, & præterie-
runt. Ob idque cū Prophetæ homines allo-
querentur, apud quos nihil euidentiūs, quā
ea, quæ facta sunt: idē aliquando per tempus
præteritum, & non per futurum prophetabāt.
Sic Regius Dauid de Christi Domini incarna-
tione loquens, dicit: Descendit sicut pluuia in
vellus, & de passione Dominica verba faciens,
ait: Insurrexerunt in me testes iniqui. & illud:
Fui flagellatus tota die. Foderunt manus meas,
& pedes meos, dinumerauerunt omnia ossa
mea.

mea. Partiti sunt vestimenta mea. Dederunt in
 escam meam fel, & in siti mea potauerunt me
 aceto, & pleraque alia, quæ in Prophetis pas-
 sim inuenies. Sic Babylon, quæ vastanda erat,
 vastatam dicit. Modò Babylon misera & labe-
 factata: beatus qui retribuet tibi, &c. Non ha-
 bet intelligi verbum hoc, Beatus: sicut accepit *Psal. i.*
 illud Regius Dauid in Psalmo: Beatur vir, qui *Psal. iiii.*
 non abiit in consilio impiorum: aut quando di- *Psal. 40.*
 xit: Beatus vir qui timet Dominum: Et: Beatus
 qui intelligit super egenum & pauperem: sed
 sumitur pro optimè laude merito: nam actus,
 & executio iustitiæ Dei, optima, & laudabilis
 est. Et quemadmodum Esaias, Hieremias, & E-
 zechiel, & alij ex minoribus Prophetis prædi-
 xerunt destructionem Hierusalem: similiter
 vastationem Babylonis faciendam per Cyrum
 & Darium, qui eam desolauerunt, prædixere.
 Nolint autem putare hi, qui alios persequun-
 tur, se impune laturos. Veniet namque tempus
 cum ferant pretium temeritatis suæ. Deus enim
 maximus tanquam media instrumenta suæ iu-
 stitiæ, impios sumit, vt visitet & corrigat ele-
 ctos suos, & filios, quos tenerè diligit, emen-
 det. Postea verò non gaudebunt, qui alios per-
 sequuti sunt: Sic Deus per Esaiam loquens de *Esai. 10.*
 Rege Syriæ: Assur virga furoris mei. Ipse est
 flagellum, quo visito dilectum mihi Israel. Ve-
 runtamen subdit paulò post ipse Propheta: Væ
 Assur, suscitabit super eum Dominus exercitu-
 um, flagellum iuxta plagam Madian in petra
 Oreb, & virgam super mare. &c. Postquam
 enim Deus visitauit populum suum, consolatur
 eum, & illecebris demulcet: minatus As-
 sur

IN PSAL. CXXXVI.

fur & multa sibi mala euētura prædicit. Velut quidam pater, qui filiolum suum pro aliqua nānia flagellat, adhuc tamen plorātem paruulum teneris verbis sedat, & illi caput demulcet: Noli flere filiule, noli flere, dilecte mi: & flagellum dat puero vt igni tradat ipsum. Hoc modo se gerit Deus cum iustis, qui, quasi virgam suæ iustitiæ sumit impios, vt iustos flagellet: quos tamen postea Deus in manibus iustorum tradet, vt in ignem mittant eos Inferni. D. Gregorius enarrat, quod quidam à Sicilia nauigantes, peruenerunt ad insulam, quæ dicitur Lipara, vbi cōmorabatur quidam Eremita sanctitate eximius, qui illis dixit: Nescitis quod sit mortuus Theodoricus Rex? Cui illi fidem non adhibentes, dixerunt, id fieri nō posse, cum hesternā die incolumē eum reliquissent & optima valetudine affectum: sic se res habet (ait sanctus Eremita) sicut vobis nunciaui. Heri namq; Ioannes Papa, & Symmachus in barathrū Vulcani eum eiecerunt. Qui redeuntēs in Siciliā, inuenerūt quod in eadem hora vita defunctus esset Rex, quā vir Dei signauerat eis. Hic Theodoricus Rex fuit Arrianus, qui Ioannem Papā, virum celebri sanctitate insignitum persequutus fuit, & tandem in vinculis, & carceribus foelicem vitæ cursum consummauit. Similiter hic Rex tyrannus Symmachum senatorem Romanum Christianissimum decapitauit. Ideoq; dixit S. Eremita, quod Ioannes Papa, & Symmachus in Infernum illum præcipitarunt. Illi, qui suos proximos persequuntur, per ipsorum manus condemnabuntur: & in manus iustorū tradet illos Deus. Nam qui proximos suos persequun-

Lib. 4.
Dialogorum.
c. 20.

sequuntur, quid aliud faciunt, quàm foueã foderẽ, in quam per manus iustorum dei jciuntur? Multũ erant tumidi hi Babylonij, eò quòd populũ Israel captiuum duxerãt, & templum Hierosolimitanum solo æquauerant. At cùm varia sit temporum vicissitudo, nec misera seruitus Israel erit perpetua, nec Babylon impune feret. Et ita S. Hieremias Propheta, qui destructionem Hierusalem prädixit, & proprijs oculis suam calamitatem vidit: desolationem Babylonis etiam prophetauit dicens: Hæc dicit Dominus exercituum, Deus Israel. Filia Babylonis, quasi area, tempus triturae eius. Et quo modo desolabit Deus Babylonem? Quasi cùm segetes sunt in area, & superponitur tribulus, tunc pabula tritissima manent: Sic faciet Deus cùm euerterit Babylonẽ. Adhuc modicum, & veniet tempus messionis eius. Comedit me, & deuorauit me Rex Babylonis Nabuchodonosor. Reddidit me, & cæt. Propterea hæc dicit Dominus: Ecce ego iudicabo causam tuam, & vlciscar vltionem tuam. Erit Babylon in tumulos, habitatio draconum, stupor & sibilus: eò quòd non sit habitator. Tu, ò Babylon, destruxisti Hierusalem: idem agetur tecum & poenam talionis solues. Hi diri, & immanissimi Babylonij fumebant paruulos Hebræorum, & adhuc lactentes, & collidebant eos ad petras, & sic occidebant, & dilaniabant eos. Propterea dicunt nunc Hebræi: Beatus qui tenebit & illidet paruulos tuos ad petram.) Allidere est inuicem aliquid lædere. Sicut ergo Babylonij fumentes paruulos Hebræorum quatiebant, & impingebant eos ad parietem,

Jerem. 50.

IN PSAL. CXXXVI.

- tem, idem Medicum ipsis fecerunt. Nam cum Babylon fuit expugnata per Cyrum Medorum Regem, allidebant etiam paruulos Chaldaorum ad petras, secundum id quod Esaias prophetauit, dicens: Onus Babylonis, quod vidit Esaias filius Amos. Deinde verò postquam grandem plagam superuenturam Babylonijs prædixit, subdit statim: Infantes eorum allidentur in oculis eorum. Diripientur domus eorum, & vxores eorum violabuntur. Ecce ego suscitabo super eos Medos, qui argentum non quærant, neque aurum velint: sed sagittis paruulos interficient, &cæt. Huiusmodi sunt iudicia Dei, vt poena talionis eos puniat, qui eiusmodi scelera machinantur. Pharaon ille
- Esaiæ 13.** Aegyptiorum Rex præcepit omnes lactentes, statim cum nascerentur ex Hebræis, suffocari, & in flumen proijci. Ipse verò quam mortem
- Exod. 14.** obiit miser? In aquis maris Rubri submersus est. Proximum tuum occidisti? occisus peribis.
- Jud. 1.** Alios suffocasti? suffocatus eris. Sic Deus fecit Pharaoni, Adonibezec, Rex Chanaan fuit captus in prælio à Iuda Principe, & moderatore populi Israel, eiusque pedum & manuum extremitates amputarunt: dixit Adonibezec: Septuaginta Reges, amputatis manuum, ac pedum summitatibus, colligebant sub mensa mea ciborum reliquias. Sicut feci, ita reddidit
- 1. Reg. 31.** mihi Deus. Planum est Saul magnum persecutorem Dauid extitisse: & sic persecutus ipse periit. Persecuti sunt eum viri sagittarij, & vulneratus est à sagittarijs: ibique miseram vitam consummauit persecutus, qui tot tantisque laqueis insidiatus fuerat Dauid. Aman ille
- 1. Reg. 7. 3.** super

superbia tumidus concepit odium contra Mardocheum, qui consilio vxoris suæ, Zares, & amicorum eius, quoddam erexit excelsum patibulum, in quo suspenderet Mardocheum. Ita ne, ô Aman, suspendium in fonti paras? Suspendius, & affixus patibulo morieris, quod alij parasti, versute. Sic Deus disposuit. Sicut Babylonij allidebant paruulos Hebræorum ad petras, ita quoque suos infantes allident Medi ad petram: & quæcunque mala Babylonij faciebant Hebræis, eadem soluebant postea Medis. Hoc vnum mihi credite, nec dubitandum est, Christum, qui summa veritas est, haud falli posse: modò audite quid ipse dixerit: Eadem mensura, qua alijs mensi fueritis, remetietur vobis. *Hest. 7.*

Qui pepercerit proximo suo, parcat illi Deus, qui vindictam sumpserit, Deus etiam se vindicabit. Qui misericordiam habuerit, miserebitur illi Deus. Qui læserit proximum suum male habebit. Qui in causis gerendis cum proximo suo rigidus se ostenderit, cum magna censura iudicabitur ipse. Nunc dicito mihi, ô homo, vis ut rigida censura te iudicet Deus? Vis in iudicium Dei incidere? nequaquam. Si sapias sic habes dicere. Quare ergo rigidum exactorem præbes te ipsum erga proximum tuum? Iterum, ac iterum dico vobis, quòd summa, & infallibilis veritas Deus ipse ait: Eadem mensura, qua alijs mensi fueritis, remetietur vobis. Quod si hoc ita se habet, vix tibi, qui persequeris illum absque detrimento tuæ iustitiæ. Sic Deus recta, & inuiolabili censura iudicabit te. Quòd si in manus Dei viuentis incideris, durum est tibi, durum nimis te manet iudicium, *Luc. 6.*

IN PSAL. CXXXVI.

dicium, durus exitus te expectat, si rigidus cen-
for extiteris. Quid tunc erit in magna multi-
tudine vitiorum? Quid in illa copia luci-
turpis cupidorum? Quid in illa multitudine
mendacium, & seductorum? Nos volumus al-
ia mensura metiri, & alia ut nobis remetia-
tur. Iudicium fiet sine misericordia ei, qui
non fecerit misericordiam, ait Iacobus Dei Ap-
postolus. Ille diues auarus, de quo Euangeli-
um, qui erga mendicum Lazarum adedò impi-
um se ostendit, cui eleemosynam efflagitanti,
non impertiuit, verùm postea in Inferno clami-
rans diues, guttula aquæ, quam petebat, non cō-
cessa est ei. Sic obturatas inuenit aures Abraham
suis clamoribus, sicut ille suas obturauerat ad
vocem Lazari. Qui mendico antea non sugges-
sit, ipse egenus factus non est exauditus: nec ei
subuentum est. Nam, ut dicit Sapiens: Qui ob-
turat aurem suam ad clamorem pauperis, ipse
clamabit, & non exaudietur. Si cupis, ut miseri-
cordiam suam Deus faciat tecum, misericors
esto. Vis pietatem in Deo inuenire? sic te erga
proximum geras oportet. Optas bonis affici?
opitulare egeno, & pauperi. Duo enim sunt cer-
tissima, & quæ nullatenus deficere possunt. Il-
lud primum est. Omnes esse morituros: & in
manus Dei viuentis peruenturos. Secundū ve-
rò, & subsequens huic: Quod ea mensura, qua
alijs mensi fueritis, remetietur vobis. Quod si
hoc ita se habet, cur tyrannidem exerces? Cur
truculentum, & asperum te præbes? Quare
proximum tuum odio habes? Quare exo-
sum, & malum illi ut adueniat exoptas? Talem
inuenies tibi Deum in nouissimo die, qualē te
pauperes, & mendici in hoc sæculo inuenerūt.
Si

Iac. 1.

Luc. 16.

Prover. 21.

Si autem Deum benignum, pium, & misericordem volumus, & ne meminerit iniquitatū nostrarum, eodem modo geramus nos cum proximis nostris, pios, misericordes, pacificos, officiosos, gratos, modestos. At filij Israel quales inuenerūt Chaldæos? Crudeles, impios, tyrannos, & sui hostes: quorum indignatio eò peruenit, quòd sumebant infantes eorum, & allidebant eos ad petram. Propterea filia Babylonis misera, beatus, qui retribuet tibi, &c. Eadē mēsurā remetietur tibi: & paruulos tuos allident ad petras, sine aliqua pietate. Magna quippè erat tyrannis, & effrēnis ira Chaldæorum, qui etiam erga paruulos, qui eos nunquam offenderant, suam diram exercebant insaniam, & furorem: & sanguinem infantium fundebant. Quasi iracundus canis, qui rabie infectus lapidem mordet, omisso iaculatore: sic isti Babylonij iniqui, canes, & rabie infecti, viros quosq; fortes, & armatos, quos interficere non poterant omittentes, iram suā in paruulos exercebant. Sic in Euāgelio habetur; Herodē iniquū, & impium, fecisse, cū iussit innocentes in Bethlehē Iuda occidi. Vnū interea, & illud primū, quod irritat, & incendit iram læsi, aduersus hostem, & imponētem sibi, est, malitiam, & versutiā eius considerare, hoc est quod magis ad iracundiam prouocat illum. Quod si vindictā sumere valdē nociuū, & impiū est: nōnihil tamen excusationis habet sui peccati. Verū magis impiū, & dolosum est, nulla data occasiōe, proximū suū offendere. Quid est, q̄ in fontē persequeris? Cur lædis, & interficis iustū? Sic fecerūt Chaldæi cum infantibus filiorum Israel. Sed nō im-

Matth. 2.

IN PSAL. CXXXVI.

punè tulerunt: nam eadem mensura soluerunt debitum impietatis suæ, videntes paruulos suos allidi ad petram. Beatus qui tenebit & alidet paruulos tuos ad petram.) Nonnulli coeces habent. Paruulos suos: & sic communiter legitur in plerisq; Breuiarijs, & antiquis psalterijs: verum non sic se habet. Nam hic loquitur in secunda persona: non autem in tertia, & inter loquendum cum Babylone, dicit: Filia Babylonis misera.) Et ideò, vt fiat optima congruentia habet dicere, tuos. Cuiusmodi, Diuus Hieronymus vertit, & legit, & in Græco habetur, *ὅτι νῆπιά σου πρὸς τὴν πέτραν*. Hoc est, paruulos tuos ad petram. Caueat ergo quisque sibi, & qui proximum suum odio habet: quod si modò Deus taceat, non tamen semper tacebit. Deus enim vt pius, & misericors dissimulat, & tacet: sed obseruat, vt aliquando in nos animaduertat. Ideoq; poenitentiam agere hortamur vos. Nam dicit Dominus: Cum accepero tempus, ego iustitias iudicabo. & alibi: Nunquid in æternum tacebo? Falsò putabant Chaldaei existimantes iam actum esse, & quietam vitam agere posse, edentes & bibentes, longè tamen eis euenit, ac sua ferebat opinio. Nam præter spem ira Dei descendit super eos: & sagittas suas Deus ardentes effecit, & arcum iustitiæ suæ vibrauit.

Psal. 74.

Psal. 7.

Euenit, vt quidam viri Amalechitæ expoliarent, & destruerent Silec, & foeminas cum pueris captiuas ducerent, quibus tamen epulanti-
1. Reg. 10. bus, & festum diem celebrantibus malum euenit. Nam irruit in eos Dauid, & milites eius, & interfecerunt eos & desolauerunt. Caueat quis

quis neminem læserit, aut proximò suo malum fecerit, ne fortè ira Dei subitò descēdat super eum. Quis enim peccauit adhuc proximū offendens, qui non soluerit? Occidit Caim Abel fratrem, suum, & quo peruenit? vt interficeret eum Lamech, Nam qui alium occidit, non deest, qui illum interficiat. Pharaο Aegyptiorum Rex, persequutus Israel quonam ipse peruenit? Vt in mari rubro submergeretur. Abimelech persequutus est Sichem: & eum occidit quādam mulier mittens frustum molæ ex turri Thebis, & qui eius arma gestabat pugionis ictibus illum percussit, & necauit. Saul rex Israel summo odio persequutus est Dauid, qui miseram mortem obiit in monte Gelboe, seipsum interficiens. Persequuta est Iezabel Eliam Prophetam, deindè præcipitata, à canibus laniata est. Athalia regiam sobolem persequuta fuit, & omnes gladio necauit, quæ iussu summi sacerdotis Ioiadæ extra templū ducta, ictibus pugionis occisa est. Absalom patrem suum Dauid persequutus, eotandem peruenit, vt crinibus in quercu suspensus, tribus lanceis eius viscera transfixerit Ioab: qui tantum doli orsus fuerat, vt patris regnum compilaret. Sēnacherib populum Israel persequutus est, & postea ab eis reportauit suæ audaciæ meritum. Nam in Iudæa labefactus, & victus est: & postquam in patriam suam peruenit, filij sui ictibus transfixerunt eum. Holofernes, & Aman persequuti fuere populum Israel, quorum primus à scemi neo brachio truncatus, secundus patibulo affixus est. Persequutus est Antiochus rex domum Iacob: qui tam miserè vita defunctus est.

Gene. 4.

Exo. 14.

Iud. 9.

1. Reg. 31.

4. Reg. 9.

4. Reg. 11.

2. Reg. 18.

4. Reg. 19.

Tob. 1.

Iud. 13.

Hest. 7.

2. Macha. 9.

IN PSAL. CXXXVI.

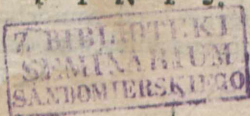
48.12.

Genes. 4.

tam graui affectus languore, vt sui non valerēt
 eius foetorem tolerare, sic miser spiritum exha-
 lauit. Herodes ille Aſcalonita qui paruulos in-
 nocentes occidit (de quo Eusebius in historia
 Ecclesiastica) vermibus scatens cōsumptus est,
 & rabie affectus seipsum cultello transfixit. Et
 alter ille Herodes Agrippa, qui decollauit Ia-
 cobum Apostolum, & in vinculis D. Petrum
 iniecit, hunc Angelus Domini occidit. Nullus
 ergo existimet securē vitam degere, qui sangui-
 nem in fontium fundendo viuit, alienam glo-
 riam labefactando: quoniam sanguis innocen-
 tium clamat ad Deum, & iram Dei aduersus la-
 befactores, & persecutores efflagitat: non se-
 cus ac sanguis iustus Abel quondam clamabat,
 & vindictam illius sc̄ui interfectoris postula-
 bat. Et quemadmodum Chaldæi hostes Israel
 non impunē tulerunt quos postea Medi destru-
 xerunt: sic nos sciamus horrendum Dei iudici-
 um in nobis superuenturum cū alios perse-
 quuti fuerimus. Ea tamē synceritate cordis vi-
 uamus, vt cū mors aduenerit, & Deus ratio-
 nem nobiscum posuerit: manus nostras alieno
 sanguine infectas non inueniat, sed conscien-
 tiæ puritatem, & animæ synceritatem, & ita no-
 bis suam gratiam, & donum gloriæ im-
 pertiat. Qui est pius, & misericors
 in sæculorum sæcula.

Amen.

F I N I S.

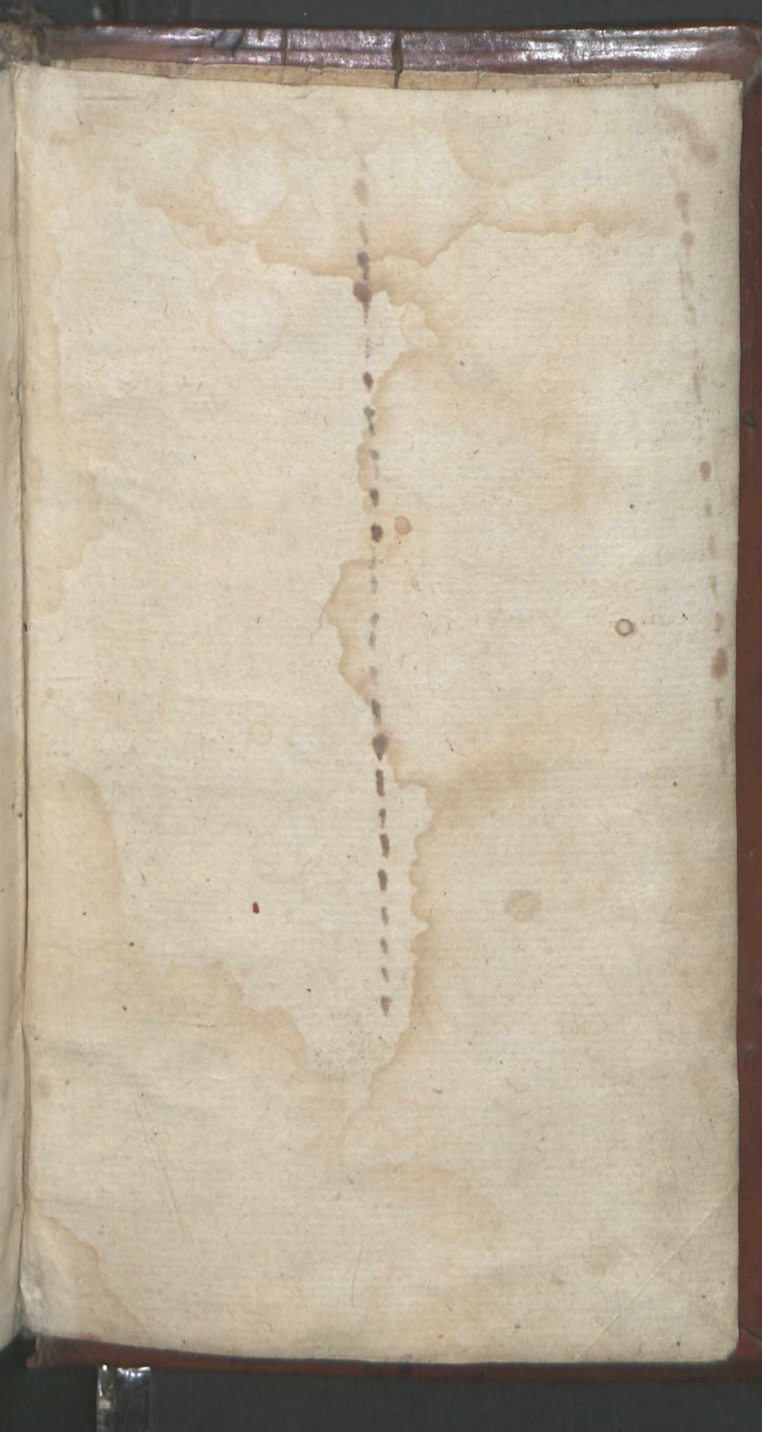
2 MILLION
ST. PAUL
MAY 1870

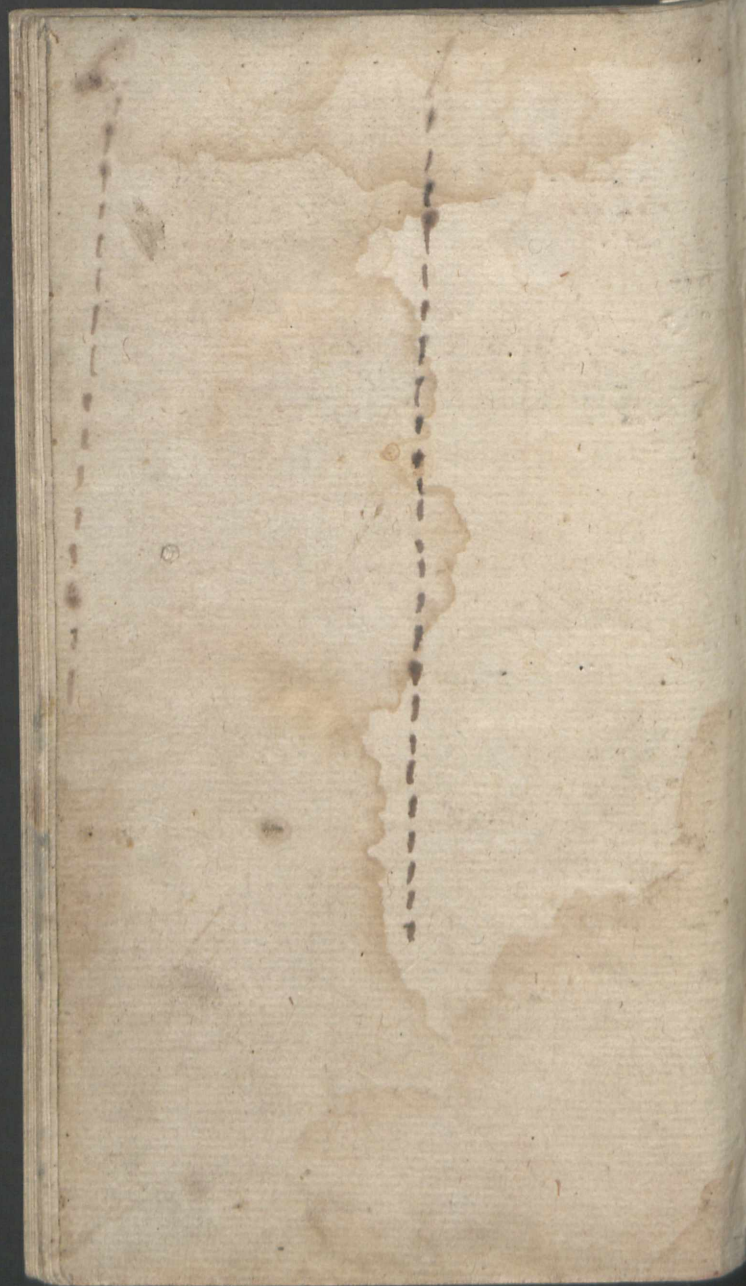
9
Jerus Bonary

Bulinski

A

Bulinski

De Predicatione ex S. Iohanne Agnate.

Verbum Predicandi est scientia docendi de aliquo
aliquo vel pluribus. Subiectum autem illius est
verbum Dei. Subiectum autem sermonis est intentio
predicandi. Predicatoris gesta sic fieri
possunt. Si sermo fiat de aliqua auctoritate
Scripturam, vel sanctorum, tunc valde
Predicandum est, ut valde exeat de ore Predicatoris
et in cor resiliat audientis, vnde aliquando
conceditur est ut Predicator loquatur quasi
cum admiratione. ut ibi. Nonne tacui sicut
dissimulavi. Aliquando cum dolore et lamentatione
ut ibi. Absalon fili mi. Aliquando
cum horrore et commotione ut ubi. Nonne
fueritis oves simul pascuis. Aliquando cum coronatione
et elevacione ut ibi. Adhuc manes in
simplicitate tua. Aliquando cum gravitate et
manuum attractione, ut vultis oves ad me.
Aliquando cum quadam elatione, ut ibi. De terra lo-
quinga venerunt ad me. Aliquando cum odio et
dignatione, ut ibi. Constatim nobis ducere.
Aliquando cum gaudio et manuum elevatione, ut
vultis benedicti pa. etc. Aliquando cum odio et
vultu aversionis, ut Ite male. Et sic
Predicator debet se conformare gestui, quem
credendum est Christum habuisse quod dixit. Sal-
vate templum etc. ponens manum super pedes
et respiciens templum. Ex his et similibus
quorum Predicator facili colligere potest
et agnoscere gesta, autem verba et modum
quod sunt lingua instructa ipsi in
predicando diligentia.

Sub. Sermones aptandi sunt pro congruentia
et capacitate audientium.

Gentem bene sententiam

